

శ్రీ ధ గ వా ను వా చ శ్రీ

1) శ్లో॥ ఇదం య తే గుహ్యతమం

(ప్రవక్ష్యామ్యసమాయమే

జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం

యజ్ఞాత్వామోక్ష్యసే అశుభార్

ప.వి. ఇది, య, తే, గుహ్యతమం, ప్రవక్ష్యామ్య, అసమాయమే, జ్ఞానం, విజ్ఞానసహితం, యత్, జ్ఞాత్వా, మోక్ష్యసే, అశుభార్

* (త్ర)విష్ణుడు చెప్పుచున్నది *

టీ॥ యత్-యజ్ఞానమును, జ్ఞాత్వా-అర్థి, అశుభార్ - అశుభమునుబట్టి, మోక్ష్యసే-విడుచబడిగలదో, త్ర-ఆ, గుహ్యతమం-ముక్తిక గోచ్యమైన, విజ్ఞానసహితం-అనుభవ జ్ఞానముతోపాడిన, ఇదంజ్ఞానం-రక్షానమును, అసమాయమే - అసాయరేనుపబడి, తే - నీవరకు, (న)విష్ణుడు-చెప్పగొప్పదను

గ॥ అర్జునా నెదిస తెరిసిదాన, అశుభముగ, సుసారముపమునుబట్టి, విడుచబడిగలదో అట్టి అరిరహస్యమైన, అనుభవ, జ్ఞానముతోపాడినట్టి యా జ్ఞానమును అసాయరేనట్టి నీడు చెప్పుచున్నాను

ప॥రే॥ అర్జునానంబు తెరిసిస-యెల్లయును
మును, నేర్చుచునుపము-గలదో, అట్టి
అరిరహస్య మనుభవ సహితమైన
జ్ఞానము, సమాయరేనుప-మైనందు
తెలియజేసెను వినుచున్న-తెల్లముగను

గే॥ ఏదితెలిసికొని యశుభంబుల
 నెల్ల పీవిడువగలవో
 అతిరహస్య మనుభవజ్ఞాన
 మంత తెలిపెదపూర్తిగా
 అసూయా రహితుడవగు పార్థా
 ఆలకింపుము శ్రద్ధతో
 అని కిరీటికి ॥ శ్రీహరిని

2) శ్లో॥ రాజవిద్యా రాజగుహ్యం
 పవిత్రమిద ముత్తమమ్
 ప్రత్యక్షవగమం ధర్మ్యం
 సుసుఖంకర్తు మవ్యయమ్

ప.వి. రాజవిద్యా, రాజగుహ్యం, పవిత్రం, ఇదం, ఉత్తమం, ప్రత్యక్షవగమం, ధర్మ్యం, సుసుఖం, కర్తుం, అవ్యయం.

టీ॥ ఇదం - ఈబ్రహ్మజ్ఞానము, రాజవిద్యా-విద్యలలో శ్రేష్ఠమైనదియును, రాజగుహ్యం - రహస్యములలో నతిరహస్యమైనదియును, ప్రత్యక్షవగమం - ప్రత్యక్షమనుభవముచేత తెలియదగినదియును, ధర్మ్యం-ధర్మమును తెప్పనిదియును, కర్తుం-చేయుటకు, సుసుఖం-మిక్కిలి సులభమైనదియును, అవ్యయం-నాశములేనిదియును

గ॥ అర్జునా యీ బ్రహ్మజ్ఞానము, విద్యలలోకెల్ల శ్రేష్ఠమైనది, అతిరహస్యమైనది, మిక్కిలి పవిత్రమైనది, సర్వోత్కృష్టమైనది, ప్రత్యక్షముగతెలియదగినది, ధర్మయుక్తమైనది, నాశరహితమైనది, సులభముగా అభ్యసించుటకనుకూలమైనది

ప॥తే॥ అతిరహస్యముత్తమమునౌ, - అన్నివిద్య
లందు, శ్రేష్ఠంబు, పావన-మైనయదియు
స్వానుభవముచేత, తెలిసి-కొనదగినది
అవ్యయము ధర్మయుక్తంబు-నభ్యసింప
చాలనులభమీ జ్ఞానము-సవ్యసాచి

గే॥ పరమశ్రేష్ఠము పరమగోవ్యము
పావనంబగు జ్ఞానము
అతిసుఖబోధక మవ్యయంబు
నభ్యసింపగ సులభమై
ధర్మయుక్తంబైన దానిని
మర్మమెరుగుము తెలిపెదఁ
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

౩) శ్లో అశ్రద్ధధానాః పురుషా
ధర్మస్యాస్య పరంతప
అప్రాప్యమాం నివర్తంతే
మృత్యుసంసార వర్తంతి

వ.వి. అశ్రద్ధధానాః, పురుషాః, ధర్మస్య, అస్య, పరంతప,
అప్రాప్య, మాం, నివర్తంతే, మృత్యుసంసారవర్తంతి

టీ॥ పరంతప-ఓయద్దనా, అస్య-ఈ, ధర్మస్య-ధర్మముయొక్క-
అశ్రద్ధధానాః-శ్రద్ధలేని, (సంశయాత్ములైన) పురుషాః-పురుషులు,
మాం-నన్ను, అప్రాప్య-పొందక, మృత్యుసంసారవర్తంతి-మృత్యు
రూపమైన సంసారమార్గమందు, నివర్తంతే-మరలుచున్నారు ..

గ॥ అర్జునా నా ఆత్మజ్ఞానరూపమైన ఈధర్మమును, విశ్వసింపని మనుష్యులు. నన్నుపొందక. మృత్యురూపమైన సంసారమార్గమందు మరలుచున్నారు

ప॥తే॥ ఇట్టి ధర్మంబునమ్మని-యీ పురుషులు
పొందజాలకనను, వీరు-పుట్టి, చచ్చి
మరణరూపమౌ సంసార-మార్గమందు
తిరుగుచుందురు ఫల్గునా-తెలివిలేక

గే॥ ఆత్మధర్మము విశ్వసింపక
అజ్ఞులైనను పొందక
మృత్యురూప సంసారత్రోవల
మునిగితిరుగుదురర్జునా
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరి॥

4) శ్లో॥ మయా తతమిదంసర్వం
జగ దవ్యక్తమూర్తినా
మత్స్థాని సర్వభూతాని
నచాహంతేష్వవస్థితః

ప.వి మయా. తతమ్. ఇదం. సర్వం. జగత్. అవ్యక్త మూర్తినా. మత్స్థాని. సర్వభూతాని. న. చ. అహం. తేషు, అవస్థితః..

టీ॥ అవ్యక్తమూర్తినా-ఇంద్రియగోచరముగాని స్వరూపముగల
మయా-నాచేత సర్వం-సమస్తమైన. ఇదంజగత్-ఈజగత్తు. తతం-
వ్యాప్తమైనది. సర్వభూతాని-సమస్తప్రాణులు. మత్స్థాని-నాయం
దున్నవి. అహం-నేనన్ననో. తేషు-ఆభూతములయందు. నఅవ
స్థితః-ఉన్నవాడనుకాను

గ॥ అర్థునా ఇంద్రియగోచరముగాని స్వరూపముగలనాచేత,
యీ సమస్త జగత్తు వ్యాప్తమైయున్నది. సమస్త భూతములు
నాయందున్నవి నేనాభూతములయందున్నవాడనుకాను

ప॥తే॥ ఇంద్రియాలకు గోచర-మెప్పుడుగాక
అఖిలజగములవ్యాప్తమై-యలరుచుండు
అన్నిప్రాణులకాశ్రయ-మగుదునేను
వానియందున, లేకుండు-నేనుయెప్పుడు

గే॥ అవ్యక్తమగు, నారూపమున

అఖిలజగములు, భూతముల్

నిలిచియుండునాలో నెప్పుడు

నేనుయుండను వానిలో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

6) శ్లో॥ సచమత్స్థాని భూతాని

పశ్యమే యోగమైశ్వరం

భూతభృన్నచ భూతస్థో

మమాత్మా భూతభావనః

ప.వి. న. చ, మత్స్థాని, భూతాని, పశ్య. మే. యోగం. ఐశ్వరం, భూతభృత్, న. చ, భూతస్థః, మమ, ఆత్మా, భూత ఛావనః

టీ॥ భూతాని-భూతములు (ప్రాణులు) మత్స్థాని + న + చ-
నాయందుండునవికావు, మే - నాయొక్క, ఐశ్వరం - ఈశ్వరసంబంధ
మైన, యోగం-యోగమును, పశ్య-చూడుము, మమ-నాయొక్క,
ఆత్మ-స్వరూపము, భూతభృత్-భూతములను (ప్రాణులను) భరించు
నదియును, భూతభావనః + అపి-ప్రాణులను పుట్టించు రక్షించునదియు
నైనను, భూతస్థః* + న + చ-ప్రాణులయందుండునదికాదు

* భూతభావనః-భూతలను ఉత్పత్తిచేయు అనియు అర్థమున్నది.

గ॥ అ ర్జు నా న మ స్త భూ త ము లు నాయందుండునవికావు,
నాయొక్క యీశ్వరసంబంధమైన యోగమహిమను చూడుము,
నాయొక్క ఆత్మ భూతములను భరించునదియు, రక్షించునదియునైనను
ప్రాణికోట్లయందుండునదికాదు

ప॥తే॥ భూతములులేవు నాయందు-భూతములను
పుట్టజేయును నాయాత్మ-పోషణమును
సలుపుచుండును, వానిలో-నిజవదెపుడు
చూడు నాయోగమహిమంబు-శూరవర్య

గే॥ బ్రహ్మమొదలుగ స్థావరాంతము

ప్రాణులన్ని భరించుచు

నేనెచేయుచునుండు వృద్ధియు

కానివానిలోనుండనే

అబ్బురంబగు నాదుమహిమను

అర్జునా పరికించుమా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ యథాఽఽకాశస్థితో నిత్యం

వాయుస్సర్వత్రగో మహాః

తథాసర్వాణి భూతాని

మత్స్థానీత్యుప ధారయ

ప.వి. యథా. ఆకాశస్థితః. నిత్యం. వాయుః. సర్వత్రగః. మహాః. తథా. సర్వాణి. భూతాని. మత్స్థాని. ఇతి. ఉపధారయ.

టీ॥ యథా-ఏప్రకారముగా. సర్వత్రగః-అంతటవ్యాపించియున్న మహాః - అధికమైన. వాయుః - వాయువు. నిత్యం - యెల్లప్పుడు. ఆకాశస్థితః - ఆకాశమందున్నదో. తథా - అప్రకారముగా. సర్వాణి భూతాని-సమస్తప్రాణులు. మత్స్థానిఇతి-నాయందున్నవని. ఉపధారయ-తెలిసికొనుము

గ॥ ఆ ర్జు నా అంతటను సంచరించుచున్న గొప్పదగు వాయువు నిత్యము ఆకాశమునందేవిధముగానున్నదో. అవిధముగా స మ స్త భూతములు నాయందున్నవని తెలిసికొనుము .

ప॥తే॥ అంతటను వ్యాప్తమైయున్న-యధికమైన వాయువేరీతి. సభమున-వఱులుచుండు నావిధంబుగ భూతంబు-లన్నియెప్పుడు నిలిచియుండు నాయందని-తెలిసికొనుము

గే॥ అంతటను వ్యాపించువాయువు

ఆకసంబున కంటక

యేవిధంబున యణగియున్నదో

యెల్ల భూతములావిధి

లీనమై నాయందునుండును

నేనుయుండను వానిలో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

7) శ్లో॥ సర్వభూతాని కౌంతేయ

ప్రకృతింయాంతి మామికాం

కల్పక్షయే, పునస్థాని

కల్పాదౌ, విస్మజామ్యహమ్.

ప.వి సర్వభూతాని, కౌంతేయ, ప్రకృతిం, యాంతి, మామికాం, కల్పక్షయే, పునః, తాని, కల్పాదౌ, విస్మజామి. అహం .

టీ॥ కౌంతేయ - అర్జునా, కల్పక్షయే - కల్పాంతమందు, సర్వ భూతాని-సమస్తప్రాణులు, మామికాం - నాసంబంధమైన, ప్రకృతిం-త్రిగుణాత్మమగు మాయను, యాంతి-పొందుచున్నవి, అహం-నేను, కల్పాదౌ - కల్పారంభమునందు, తాని - ఆసర్వప్రాణులను, పునః-మరల, విస్మజామి-పుట్టించుచున్నాను .

గ॥ అర్జునా కల్పాంతమందెల్ల ప్రాణులు నాకు సంబంధించిన ప్రకృతిలో లీనమైపోవుచున్నవి. నేను కల్పారంభమందు మరల ఆసర్వప్రాణులను పుట్టించుచున్నాను

ప॥తే॥ ప్రళయకాలంబునందెల్ల - ప్రాణీచయము
నాదగుప్రకృతిలోన లీ-నంబుపొందు
అన్నిప్రాణుల కల్పాది-యందునేను
సంభవింపగ జేయుదు-నవ్యసాచి

గే॥ అన్నిప్రకృతిలొ కల్పాంతమున
అణగిపోవును లీనమై
పుట్టించెదనే కల్పాదిని
భూతములనన్నింటినికా
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ ప్రకృతింస్వా అవష్టభ్య
విస్మజామి పునః పునః
భూతగ్రామ మిమంకృత్స్న
మవశం ప్రకృతేర్వశాత్

చ.వి ప్రకృతిం, స్వామీ, అవష్టభ్య, విస్మజామి, పునః, పునః.
భూతగ్రామం, ఇమం, కృత్స్నం, అవశం, ప్రకృతేః, వశాత్

టీ॥ స్వాం-స్వకీయమైన, ప్రకృతిం - మాయను, అవష్టభ్య-
స్వాధీనముచేసికొని, అవశం - అస్వతంత్రమైన, ఇమం - ఈ,
కృత్స్నం-నమస్తమైన, భూతగ్రామం-భూతనముదాయమును, పునః
పునః-మరలమరలి, ప్రకృతేః-ప్రకృతియొక్క, వశాత్-వశమువలన,
విస్మజామి-పుట్టించుచున్నాను ...

గ॥ అర్జునా స్వకీయమైన మాయను స్వాధీనపరచుకొని అస్వ
తంత్రమైన సమస్త ప్రాణులను ప్రకృతి వశమువలన నేను మరల
మరల పుట్టించుచున్నాను

ప॥తే॥ స్వీయమైనట్టి ప్రకృతిని-చేసికొనుచు
వశము, నవళులొప్రాణుల-ప్రకృతి వశత
సారెసారెకు, పుడమిపై-సంభవంబు
సలుపుచుందు, నేనెపుడును-సవ్యసాచి

గే॥ స్వకీయంబగు మాయనునేను
స్వాధీన పరచుకొనుచు
అవనిపైపుట్టింతు మరిమరి
అస్వతంత్రపు పాణుల

9) శ్లో॥ నచమాంతాని కర్మాణి
నిబధ్నంతి ధనంజయ
ఉదాసీన వదాసీన
మనక్తంతేషు కర్మసు....

ప.వి. న, చ, మాం, తాని. కర్మాణి, నిబధ్నంతి, ధనంజయ,
ఉదాసీనవత్, ఆసీనమ్, ఆసక్తం, తేషు, కర్మసు

టీ॥ ధనంజయ - అర్జునా. తేషుకర్మసు - ఆకర్మములయందు,
అసక్తం-సంగములేనివాడను, ఉదాసీనవత్-తటస్థునివలె, ఆసీనం-
ఉన్నట్టి, మాం-నన్ను, తానికర్మాణి-ఆకర్మములు, ననిబధ్నంతి-
బంధింపవు

గ॥ అర్జునా ఆకర్మములయందు, సంగములేనివాడను, తటస్థుని వలెనుండు వాడనగు నన్ను ఆకర్మములు బంధింపవు

ప॥తే॥ అట్టి కర్మంబులందునే-నాశలేని
వాడనై, తటస్థుడనై న-వాడనగుట
వలన, యాకర్మములునాకు-కలుగజేయ
జాలవెప్పుడును బంధంబు-సవ్యసాచి

గే॥ లేదుప్రితియు లేదులక్ష్యము
లేశమును కర్మములలో
ఈకర్మలునను బంధింపవు
యెంతమాత్రము భారతా
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః
సూయతే సచరాచరం
హేతునాననైవ కౌంతేయ
జగద్విపరివర్తతే

వ.వి. మయా, అధ్యక్షేణ, ప్రకృతిః, సూయతే, సచరాచరమ్, హేతునా, అనన, కౌంతేయ, జగత్, విపరివర్తతే ..

టీ॥ కౌంతేయ-ఓయర్జునా, అధ్యక్షేణ-అధ్యక్షుడనై న, మయా-నాచేతను, ప్రకృతిః-త్రిగుణాత్మకమైన మాయ, సచరాచరం-చరాచరములతోగూడ సమస్త జగత్తును, సూయతే - పుట్టించుచున్నది, అనన-ఈ, హేతునా-కారణముచేత, జగత్-జగత్తు, విపరివర్తతే-ప్రవర్తించుచున్నది.

గ॥ అర్జునా అధ్యక్షుడనైన నాచేతనే, ప్రకృతి యీచరాచరము
లగు నమస్త ప్రాణులను పుట్టించుచున్నది, ఆకారణముచేతనే
జగత్తు ప్రవర్తించుచున్నది.

ప॥తే॥ సాక్షిభూతుడౌ నాచేత-సచర మచర
ములగు, సర్వభూతములను-పుట్టునట్లు
చేయుచుండును ప్రకృతియే-శిష్టచరిత
అట్టిహేతువు చేతనే-యఖిలమైన
జగము వర్తిలుచున్నది-సవ్యసాచి

గే॥ సాక్షిభూతంబైన నాచే
సచరాచర ప్రాణులకా
ప్రకృతియే పుట్టించుచున్నది
పాండునందన నిత్యముకా
ఆకారణముచేత జగంబు
లన్నివర్తిలు భారతా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ అవజానంతి మాంముధా

మానుషీంతను మాశ్రితమ్
పరంభావ మజానంతో
మమభూత మహేశ్వరమ్

న.వి. అవజానంతి, మాం, మూఢాః, మానుషీం, తనుం,
ఆశ్రితం. పరం, భావం, అజానంతః, మమ, భూతమహేశ్వరమ్,

టీ॥ మమ-నాయొక్క, పరం-ఉత్తమమైన, భావం-భావమును, భూతమహేశ్వరం - భూతిములనియంతను, అజానంతః - తెలియని, మూఢాః-మూఢులు, మానుషీం-మనుష్యసంబంధమైన, తనుం-దేహమును, ఆశ్రీతం-ఆశ్రయించిన, మాం-నన్ను, అవజానంతి-అవమానించుచున్నారు,

గ॥ అర్జునా పరమోత్కృష్టమైన, ప్రాణి, వియామకమైన నాయొక్క తత్వమును తెలియనట్టి మూఢులు, నన్ను మనుష్యదేహము నాశ్రయించిన వానినిగా. అవమానించుచున్నారు

ప॥తే॥ పాణిలను, నియమించెడి-వాడననియు
పరమశ్రేష్ఠుడననుచు, న-న్నరయలేక
నాదుతత్వంబు తెలియక-నన్ను మూఢు
లై, మనుజదేహమొందగ-నవమతినను
సలుపుచుండిరి, మనుజులు-సవ్యసాచి

గే॥ ప్రాణులను నియమించువాడై
పరమశ్రేష్ఠుండైన, నే
పొందియుండగ మనుజదేహము
మూఢులైనను తెలియక
సన్నలక్ష్యము చేయుచుండిరి
నాదుతత్వమెరుంగక

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

12) శ్లో॥ మోఘాశా మోఘకర్మాదో

మోఘజ్ఞానా విచేతనః

రాక్షసీ మానురీంచైవ

ప్రకృతిం మోహినీంశ్రితాః .

ప వి మోఘాశాః, మోఘకర్మాణః, మోఘజ్ఞానాః, విచేతనః,
రాక్షసీం. అనురీం, చ, ఏవ, ప్రకృతిం. మోహినీం, శ్రితాః

టీ॥ మో ఘా శాః - వ్యర్థములైన ఆశలుగలవారును, మోఘ
కర్మాణః-వ్యర్థములైన కర్మలుగలవారును, మోఘజ్ఞానాః-వ్యర్థములైన
జ్ఞానముగలవారును, విచేతనః-మూఢులును, మోహినీం-మోహజనక
మైనట్టిదియును, రాక్షసీం-హింసారూపమైన, అనురీం-అనురసంబంధ
మైన, ప్రకృతిం-స్వభావమును, శ్రితాః-ఆశ్రయించినవారగుచున్నారు

గ॥ అర్జునా వ్యర్థములైన ఆశలుగలవారును వ్యర్థములైన కర్మ
ములుగలవారును, వ్యర్థములైన జ్ఞానముకలవారును, మూ ఢు లు,
రాక్షస సంబంధమును, అనురసంబంధమునైన, ప్రకృతిని ఆశ్రయించిన
వారగుచున్నారు

ప॥తే॥ వ్యర్థమైనట్టి యాశలు-వ్యర్థకర్మ
వ్యర్థమౌ జ్ఞానముగలుగు-వారు, మూఢు
లై, అనురరాక్షసీ భావ-మైన, ప్రకృతి
నాశ్రయించుచు నుండెద-రన్నిగతుల

గే॥ వ్యర్థమగు జ్ఞానంబుచేతను

వ్యర్థమగు కర్మంబుఁగ

వ్యర్థమగు పేరాసచేతను

వ్యర్థులై చెడిపోవుచున్ ||శ్రీ||

ఆశ్రయించెడి వారలగుచును

అసురరాక్షస గుణములన్

మూఢులై నను లక్ష్మ్యపెట్టరు

పొంది ప్రకృతి స్వభామున్

అని కిరీటికి

||శ్రీహరి||

13) శ్లో॥ మహాత్మానస్తుమాం పార్థ

దైవీప్రకృతి మాశ్రితాః

భజంత్యనన్య మనసో

జ్ఞాత్వాభుతాది మవ్యయం

ప వి. మహాత్మాసః, తు, మాం, పార్థ, దైవీం, ప్రకృతిం, ఆశ్రితాః, భ జ ం తి, అనన్యమనసః, జ్ఞా త్వా, భూతాదిం, అవ్యయం.

టీ॥ పార్థ-అర్జునా, మహాత్మానస్తు-మహాత్ములు, దైవీ-దేవతా సంబంధమైన, ప్రకృతిం-స్వభావమును, ఆశ్రితాః-ఆశ్రయించినవారలై భూతాదిం - భూతములకాదికారణమైన, అవ్యయం - నాశరహితుడైన, మాం-నన్ను, జ్ఞాత్వా-తెలిసికొని, అనన్యమనసః - ఇతరచింతలులేని వారై, భజంతి-భజించుచున్నారు

గ॥ అ ర్జు నా మహాత్ములై నవారలు. దేవతా సంబంధమైన సాత్విక ప్రకృతి నాశ్రయించినవారలై, జగత్తునకు ముఖ్యకారణమైన నా శ ర హి తు డైన, నన్ను తెలిసికొని, యితర చింతలులేనివారై భజించుచున్నారు .

ప॥తే॥ ఆశ్రయించుచు దై విక-మైన, సత్వ
 పృథ్విని, మహాత్ములాత్మలో-ప్రాణికోట్ల
 కాదికారణ మవ్యయుం-డనుచు తెలిసి
 యితరచింతలుమాని, న-న్నెల్ల వేళ
 భజనజేయుచునున్నారు-భక్తిగలిగి

గే॥ దేవతాసంబంధ మగుయా
 దివ్యసత్వ స్వభావులై
 ఆదిహేతువు ప్రాణికోటికి
 అవ్యయుండని తెలియుచు
 అన్యచింతలు మానికొలుతురు
 ఆత్మలో సేన్నెప్పుడున్
 అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ సతతం కీర్తయంతోమాం
 యతంతశ్చ దృఢవ్రతాః
 నమస్యంతశ్చమాం భక్త్యా
 నిత్యయుక్తా ఉపాసతే

ప.వి. సతతం, కీర్తియంతః, మాం, యతంతః, చ, దృఢ
 వ్రతాః, నమస్యంతః, చ, మాం, భక్త్యా, నిత్యయుక్తాః, ఉపాసతే.

టీ॥ సతతం-యెల్లప్పుడును, మాం-నన్ను, కీర్తయంతః + చ-
 సంకీర్తనముచేయువారును, యతంతః-ప్రయత్నించువారును (జితేం
 ద్రియులును) దృఢవ్రతాః - దృఢమైన వ్రతములుచేయువాడును,

భక్త్యా-భక్తిచేతను. మాం-నన్ను. నమస్కంతః + చ-నమస్కరించెడి
వారునునైన. నిత్యయుక్తాః-నిత్యయోగులు. మాం-నన్ను. ఉపాసతే-
సేవించుచున్నారు

గ॥ అర్హు నా చలింపని దృఢవ్రతములుగలవారలై కొందరు
జితేంద్రియులును, యెల్లప్పుడు నన్ను సంకీర్తనముచేయువారును,
భక్తిచేత నమస్కరించువారునునైన నిత్యయోగులు నున్న సేవించు
చున్నారు

వ॥తే॥ చంచలము లేక వ్రతములు-సలుపువారు
సంతతమునను కీర్తన-సలుపువారు
భక్తిచే చేయువారలు-వందనంబు
లిట్టినిత్యయోగులు. సత-మధికభక్తి
సలుపుచుందురు నాసేవ-సవ్యసాచి

గే॥ జితేంద్రియులు దృఢవృత్తులును
చింతించుచు ననుసతముఁ
భక్తిశ్రద్ధాయుక్తులగుచును
వందనంబులు సలుపుచుఁ
ననుగొలుచుచు ననుకీర్తించుచు
ననుసేవించెదరర్హునా
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

15 శ్లో॥ జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే
యజంతో మాముపాసతే
ఏకత్వేన పృథక్త్వేన
బహుధా విశ్వతోముఖమ్ .

ప.వి. జ్ఞానయజ్ఞేన, చ. అపి, అన్యే, యజంతః, మాం, ఉపాసతే. ఏకత్వేన. పృథక్త్వేన. బహుథా. విశ్వతోముఖమ్

టీ॥ అన్యే-మరికొందరు, జ్ఞానయజ్ఞేన-జ్ఞానమనెడి యజ్ఞముచేత, మాం-నన్ను, యజంతః-పూజించుచున్నవారై, ఉపాసతే - సేవించుచున్నారు. అన్యే - మరికొందరు, ఏకత్వేన - ఒకడనుభావముచేతను, పృథక్త్వేన-భిన్నభావముచేతను (కొందరు) (మరికొందరు) బహుథా-బహుప్రకారములుగాను, విశ్వతోముఖంచ - అంతట ముఖములుగలవానినిగా, ఉపాసతే-సేవించుచున్నారు

గ॥ ఆ ర్జు నా నన్ను కొందరు, జ్ఞానయజ్ఞముచేత పూజించుచున్నారు, కొందరు సర్వము బ్రహ్మమనుభావముచేత పూజించుచున్నారు. కొందరు నన్ను బహురూపునిగా భావించి పూజించుచు సేవించుచున్నారు

ప॥తే॥ జ్ఞానయజ్ఞాన కొందరు-నన్నుపూజ
సలిపి సేవించుచుందురు-సవ్యసాచి
విశ్వరూపుడనుచు మరి-వివిధ రూప
ములనుకొందరు, బహువిధం-బులను, నన్ను
పాసనము చేయుచుందురు-బ్రహ్మమనుచు

గే॥ జ్ఞానయజ్ఞముచేత కొందరు

సలుపుచుందురు పూజనః
బ్రహ్మమొకడే యనుచుకొందరు

బహువిధంబుల కొందరుః
అంతటనుకలవాడు వదనము

లనుచుగొలుతురు భారత

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

16) శ్లో॥ అహంక్రతు రహంయజ్ఞః

స్వధాహమహ మౌషధమ్

మంత్రోఽహమహమేవాజ్య

మహమగ్నిరహం హుతమ్ .

ప.వి. అహం, క్రతుః, అహం, యజ్ఞః, స్వధా, అహం, అహం, ఔషధం, మంత్రః, అహం, అహం, ఏవ, ఆజ్యం, అహం, అగ్నిః, అహం, హుతమ్

టీ॥ అహం-నేను, క్రతుః-క్రతువును. అహం-నేను, యజ్ఞః-యజ్ఞమును, అహం - నేను, స్వధా-పిండమును, అహం - నేను, ఔషధం-ఔషధమును, అహం-నేను, మంత్రః-మంత్రమును, అహం-నేను, ఆజ్యం-హవిస్సును, అహం-నేను, అగ్నిః-అగ్నిహోత్రమును, అహం + ఏవ-నేనే, హుతం-హోమకర్మను.

గ॥ అ ర్థ నా నేను క్రతువును, నేను యజ్ఞమును, నేను పిండమును, నేను ఔషధమును, నేను మంత్రమును, నేను హవిస్సును, (నేయి), నేను అగ్నిహోత్రమును, నేనె హోమకర్మమునై యున్నాను

ప॥తే॥ నేనెయజ్ఞము, పిండము-నేనెక్రతువు
నేనెమంత్ర, మౌషధమును-నేనెఘృతము
హోమకర్మము, నేనగ్ని-హోత్రమగుదు
సర్వమును నేనగుచునుంటి-సర్వసాచి

గే॥ నేనెక్రతువును నేనెయజ్ఞము

నేనెపిండము. మంత్రముః

అగ్నిహోత్రము హోమకర్మము

ఔషధమును హవిస్సునాశ

సర్వమును నేననుచు తెలియుము

సర్వమును నారూపముల్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ పితౌహమస్య జగతో

మాతాధాతా పితామహః

వేద్యం పవిత్రమౌంకార

ఋక్సామ యజురేవచ

వ.వి. పితా, అహం, అస్య, జగతః, మాతా, ధాతా. పితామహః, వేద్యం, పవిత్రం, ఓంకారః, ఋక్, సామ యజుః, ఏవ, చ.

టీ॥ అస్య-ఈ, జగతః - జగత్తునకు, అహం-నేను, పితా-తండ్రిని, మాతా-తల్లిని, ధాతా-ఫలప్రదుడును, పితామహః-తాతను, వేద్యం-తెలిసికొనదగిన, పవిత్రం - పవిత్రమైన, ఓంకారం-ఓంకారమును, ఋక్సామయజురేవచ-ఋగ్యజుసామవేదములు, అహం-నేను

గ॥ అర్జునా యీ జగత్తునకు, తండ్రిని, తల్లిని ఫలప్రదుడను, తాతయును, తెలియదగినవస్తువును, పావనమైన ఓంకారమును, ఋగ్యజుస్సామవేదములునేనే ఆయియున్నాను

ప॥తే॥ నేనెజగతికి తండ్రిని-నేనెతల్లి
నేనెధాతను, పావన-మైనవస్తు
వును, తెలియదగు వస్తువు-నేనెతాత

సామముగ్యజు ప్రణవము-సర్వమేనె
అన్నియును నాస్వరూపంబు-అనియెరుంగు

గే॥ తల్లిదండ్రీ ఫలప్రదుండను
తండ్రితండ్రియు వేద్యముఁ
నేనెపావనమైన వస్తువు
నేనే ఓంకారంబునుఁ
సామయజువు ఋగ్వేదంబులు
సర్వమును నేజగతికిఁ
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని॥

18) శ్లో॥ గతర్పర్తా ప్రభుఃసాక్షి
నివాసః శరణంసుహృత్
ప్రభవః ప్రలయఃస్థానం
విధానం బీజమవ్యయం

ప.వి. గతిః, భర్తా, ప్రభుః, సాక్షి, నివాసః, శరణం, సుహృత్, ప్రభవః, ప్రలయః, స్థానం, విధానం, బీజం, అవ్యయం.

టీ॥ గతిః-గతియును, భర్తా-భరించువాడను, ప్రభుః-ప్రభువును, సాక్షి-సాక్షిని, నివాసః-నివాసమును, శరణం-ఆశ్రయమును, సుహృత్-మిత్రుడను, ప్రభవః - ఉత్పత్తియు, ప్రలయః-సంహారమును, స్థానం-స్థితియును, విధానం-నిక్షేపమును, అవ్యయం-నాశములేని, బీజం-మూలకారణము (బీజము) (నేనే అయియున్నాను)

ప.వి. తపామి, అహం. అహం, వర్షం, నిగృహ్ణామి. ఉత్సృ
జామి, చ, అమృతం, చ, ఏవ, మృత్యుః. చ, సత్, అసత్,
చ, అహం. అర్జున

టీ॥ అర్జున-ఓయర్జునా అహం-నేను, తపామి-తపింపజేయు
చున్నాను, అహం-నేను, వర్షం-వర్షమును, నిగృహ్ణామి-నిలుపు
చున్నాను, ఉత్సృజామి + చ-కురిపించుచున్నాను, అమృతం + చ-
మరణరాహిత్యమున్ను, మృత్యుశ్చ-మృత్యువును, సత్-సత్తును,
అసత్ + చ-అసత్తును, అహం + ఏవ-నేనేను .

గ॥ అర్జునా నేను వేడివి కలుగజేయుచున్నాను, నేను వర్షము
కురిపించుచున్నాను, వర్షమును నిలుపుచున్నాను, అమృతమును
మృత్యువును నేనే, సత్తును, అసత్తును నేనే యగుచున్నాను

ప॥తే॥ వానకురిపింతు, నిలుపుదు-వాననేను
అమృతమును మృత్యువును నేనె-యగుచునుందు
నేనెయుష్టంబు వుట్టింతు-నేనె సత్తు
నగు దసత్తును మరలనే-నగుదు పార్థ

గే॥ నేనెయుష్టము కలుగజేసెద

నే, వానకురిపించెదన్

నేనె వర్షమునిలిపివేసెద

నేనెసత్తు నసత్తునున్

నేనెయమృతము, మృత్యువగుదును

నేనెయగుదు సర్వంబున్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ త్రైవిద్యాసోమపాః పూతపాపా
 యజ్ఞైరిష్టాస్వర్గతిం ప్రార్థయంతే
 తేషుణ్యమాసాధ్య సురేంద్రలోక
 మశ్నంతి దివ్యాన్ దివిదేవభోగాన్

ప.వి. త్రైవిద్యాః, మాం, సోమపాః, యజ్ఞైః, ఇష్టాః, స్వర్గతిం,
 ప్రార్థయంతే, తే, పుణ్యం, ఆసాధ్య, సురేంద్రలోకం, ఆశ్నంతి,
 దివి, దేవభోగాః-

టీ॥ త్రైవిద్యాః - వేదాధ్యయనపరులు, యజ్ఞైః-యజ్ఞములచేత,
 మాం-నన్ను, ఇష్టాః-పూజించి, సోమపాః-సోమవానముచేసినవారై,
 పూతపాపాః-పాపములుతొలగినవారై, స్వర్గతిం - స్వర్గలోకస్థితిని,
 ప్రార్థయంతే-ప్రార్థించుచున్నారు, తే-వారు, పుణ్యం-పుణ్యప్రదమైన,
 సురేంద్రలోకం-దేవేంద్రలోకమును, ఆసాధ్యా-పొంది, దివి-స్వర్గము
 నందు, దివ్యాన్-దివ్యములైన, దేవభోగాః-దేవతాభోగములను,
 ఆశ్నంతి-అనుభవింపుచున్నారు

గ॥ ఆ ర్జు నా వేదాధ్యయనపరులు, యజ్ఞములచేత నన్ను
 పూజించి, వా ప ము లు తొలగిపోయినవారై, స్వర్గలోకస్థితిని,
 ప్రార్థించుచున్నారు, వారు పుణ్యప్రదమైన దేవేంద్ర లోకమునుపొంది
 స్వర్గమునందు, దివ్యములైన, దేవతాభోగములనుభవింపుచున్నారు.

ప॥తే॥ యాజకులు సోమపానంబు-నాచరించి
 కలుషరహితులై, ననుపూజ-సలిపి, స్వర్గ
 మంది, వారలచట దివ్య-మైన
 భోగము లనుభవించురు-పుణ్యచరిత

గ॥ ఆ ధ్వు నా వారు, విస్తారమైన, స్వర్గలోక సుఖములనుభ
వించి, వారి పుణ్యకర్మఫలములు నశించినపిదప, మానవలోకమును
ప్రవేశించుచున్నారు. ఈవిధముగా వై దికకర్మపరులు వారికోరికలను
పొందుచు, మర్త్యస్వర్గలోకములకు, పోవుట వచ్చుట, పొందు
చున్నారు

ప॥తే॥ పొంది స్వర్గసుఖంబులు-పుణ్యకర్మ
ఫలముక్షీణింప, మనుజులై-వారుపుట్టి
మనుజులోకమందీరితి-మరలపుట్టి
చచ్చుచుందురు, ఫలునా-సలిపి కర్మ

గే॥ స్వర్గమందున దివ్యసుఖములు
చాలకాలము పొందుచున్
వారిపుణ్యఫలంబు తొలగిన
వారలీ లోకంబులో "శ్రీ॥
పుట్టుచుందురు సలిపియజ్ఞము
పోవుచుందురు స్వర్గమున్
మర్త్యలోకము స్వర్గలోకము
మరలవచ్చుచు పోవుచున్
అని కిరీటికి "శ్రీహరిని

22) శ్లో॥ అనన్యాశ్చింతయంతో మాం
యేజనాః పర్యుపాసతే
తేషాంనిత్యాభి యుక్తానాం
యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ..

ప.వి. అనన్యః. చింతయంతః. మాం. యే, జనాః, పర్యు
పాసతే. తేషాం. నిత్యాభియుక్తానామ్, యోగక్షేమం, వహామి.
అహమ్

టీ॥ అనన్యః-యేకాగ్రచిత్తులై. మాం - నన్ను. యే - ఎట్టి,
జనాః-జనులు, చింతయంతః-స్మరించుచున్నవారలై. పర్యుపాసతే-
సేవించుచున్నారో, నిత్యాభియుక్తానాం - పర్యదా, నాయందభియుక్తు
లైన. తేషాం - వారలయొక్క. యోగక్షేమం - యోగక్షేమములను,
అహం-నేను. వహామి-వహించుచున్నాను

గ॥ అర్జునా యెవరితర చింతలులేక, నన్నేకరణుపొంది సేవిం
చున్నారో (స్మరించుచున్నారో) అట్టి అచంచలచిత్తులైనవారల.
యోగక్షేమములను నేనే వహించున్నాను

ప॥తేః ఇతరచింతలు మానుచు-నెవరునన్ను
భజన సలుపుచుందురో-భక్తి చేత,
అట్టినిశ్చల మానసు-లైనవారి
క్షేమయోగమేను వహింతు-శిష్ట చరిత

గే॥ ఏకాగ్రంబగు మనసుగలిగి

యితరచింతలు మానుచు

యెవరునను ధ్యానించుచుందురో

యెల్లివేళల శ్రద్ధతో

వారి యోగక్షేమములనే

వహించెదను ధనంజయా

అని కిరిటికి

॥శ్రీహరి॥

28) శ్లో యేఽప్యన్య దేవతాభక్తాః

యజంతేశ్రద్ధయాన్వితాః

తేఽపిమామేవ కౌంతేయ

యజంత్యవిధి పూర్వకమ్

ప.వి యే, అపి, అన్యదేవతాః, భక్తాః, యజంతే, శ్రద్ధయా, అన్వితాః, తేం అపి, మాం, ఏవ, కౌంతేయ, యజంతి, అవిధి పూర్వకమ్

టీ॥ కౌంతేయ-ఓయరునా, యే + అపి-ఎవరై తే, అన్యదేవతా భక్తాః-ఇతరదేవతల భక్తులై, శ్రద్ధయా - వారినిశ్రద్ధతో, అన్వితా కూడినవారై, యజంతే - పూజించుచున్నారో, తే + అపి-వారును, మాం + ఏవ-నన్నే, అవిధిపూర్వకం-అవిధిపూర్వకముగను, యజంతి పూజించుచున్నారు

గ॥ అర్జునా యేవరై తే, ఇతర దేవతాభక్తులై, ఆదేవతలను భక్తిశ్రద్ధలతోకూడినవారై పూజించుచున్నారో, వారు కూడా నన్నే అవిధిపూర్వకముగా పూజించుచున్నారు

ప॥తే॥ ఇతరదేవతా భక్తులై-యేవరు, వారి భజనసేయుచునుందురో-వారుకూడ అవిధి పూర్వకంబుగ, నన్నె-యర్పనంబు సలుపుచుండిన వారలే-సవ్యసాచి

గే॥ ఇతరదేవత భక్తులగుచును

యేవరుశ్రద్ధా భక్తితో

కొలుచుచుండెడి వారుమోక్షము

కోరక నవిధి పథముచే

నన్నెయాస్త్రీకులగుచు గొలుచుచు

నున్నవారని తెలియుమా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ అహంహి సర్వయజ్ఞానాం

భోక్తా చ ప్రభురేవ చ

నతుమా మభిజానంతి

తత్త్వేనాతశ్చ్యవంతితే

ప.వి. అహం, హి, సర్వయజ్ఞానామ్, భోక్తా, చ, ప్రభుః.
ఏవ, చ, న, తు, మామ్, అభిజానంతి, తత్త్వేన, అతః,
చ్యవంతి, తే

టీ॥ అహం + హి - నేను, సర్వయజ్ఞానాం - సమస్త యజ్ఞములకు,
భోక్తా + చ - అనుభవించువాడును, ప్రభుః + ఏవ + చ - ప్రభువును
కూడ, తు - అయినను, తే - వారు, మాం - నన్ను, తత్త్వేన - యథార్థము
గను, న + అభిజానంతి - ఎరుగరు, అతః - అందువలన, చ్యవంతి -
పడిపోవుచున్నారు ..

గ॥ అర్జునా సమస్తేయజ్ఞములను, అనుభవించువాడును, అభి
వతిని సేనే అయినను, వారు నన్ను యథార్థముగ తెలిసికొనుటలేదు.
అందువలనవారు పడిపోవుచున్నారు (పునర్జన్మమును పొందుచున్నారు)

ప॥తే॥ సర్వయజ్ఞములకు భోక్తా - స్వామినేనే

యైన, నాదుతత్వమెరుగ - రందువలన

యాగములుసల్పి బ్రహ్మత్వ-మందలేక
పొందుచున్నారు జన్మంబు-భువిని పార్థ

గే॥ సర్వయజ్ఞము లనుభవించెడి

స్వామినేనని తెలియక॥

నాయథార్థము తెలియజాలక

నన్నుపొందగ జాలక॥

సంసారమున బడుచునుందురు

సారెకజ్ఞానంబుచే

అని కీదీటికి

॥శ్రీహరిని॥

25) శ్లో॥ యాంతిదేవవ్రతాం దేవాః

పితౄణాంయాంతి పితృవ్రతాః

భూతానియాంతి భూతేశ్వరః

యాంతిమద్యాజినోఽపిమామ్

ప.వి. యాంతి, దేవవ్రతాః, దేవాం. పితౄణాం, యాంతి,
పితృవ్రతాః, భూతాని, యాంతి. భూతేశ్వరః, యాంతి, మద్యాజినః,
అపి, మామ్..

టీ॥ దేవవ్రతాః-దేవతలనారాధించువారు, దేవాః-దేవతలను.
యాంతి - పొందుచున్నారు, పితృవ్రతాః - పితృపూజనుచేయువారు,
పితౄణాం-పితరులను, యాంతి-పొందుచున్నారు, భూతేశ్వరః-భూతము
లను పూజించువారు, భూతాని - భూతములను. యాంతి - పొందు
చున్నారు, మద్యాజినః + ఆపి-నన్ను పూజించెడివారు, మాం-నన్ను,
యాంతి-పొందుచున్నారు

గ॥ అర్జునా దేవతలను పూజించెడివారు దేవతలనే పొందు
చున్నారు, పితృదేవతలను పూజింపెడివారు పితృదేవతలనే పొందు
చున్నారు, భూతములను పూజించెడివారు భూతములనే పొందుచున్నారు
నన్ను పూజించెడివారు నన్నే పొందుచున్నారు

స॥తే॥ దేవతల పూజనలుపుచు-దేవతలను
భూతముల పూజనలుపుచు-భూతములను
పితరులను పూజనలుపుచు-పితరులందు
చేరుచుందురు వారలు-చేసిపూజ
నన్నుభజించి చేరనొ-నన్నెవారు

గే॥ అమరులను పూజించువార
అమరులను పొందుచుందురు
పితరులను పూజించువారలు
పితరులను పొందుచుందురు
భూతముల పూజించువారలు
భూతముల పొందుచుందురు
నన్నుశ్రద్ధాభక్తి గొలుచుచు
నన్నెపొందుదు రర్జునా
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

26) శ్లో॥ వత్రం పుష్పం ఫలంతోయం
యోమేభక్త్యా ప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృత
మహ్నామి ప్రయతాత్మనః

ప.వి. పత్రం, పుష్పం. ఫలం. తోయం, యః. మే. భక్త్యా. ప్రయచ్ఛతి. తత్. అహం, భక్త్యుపహృతం. అశ్నామి. ప్రయతాత్మనః

టీ॥ యః-ఎవడు, భక్త్యా-భక్తిచేత, పత్రం-ఆకునో, 'పుష్పం-పుష్పమునో, ఫలం - పండునో, తోయం - జలమునో, మే-నాకు, ప్రయచ్ఛతి-సమర్పించునో, ప్రయతాత్మనః-అపరిశుద్ధాత్మునియొక్క, భక్త్యుపహృత-భక్తిపూర్వకముగ సమర్పింపబడిన, తత్-అపత్రాదికమును, అహం-నేను, అశ్నామి-ఆరగించుచున్నాను

గ॥ అర్జునా యేవరు భక్తితో, పత్రమైనను ఫలమునైనను, పుష్పమైనను, జలమునైన నాకు సమర్పించునో, అట్టి పరిశుద్ధాత్ముడు భక్తిపూర్వకముగ సమర్పించిన ఆపత్ర పుష్పఫలాదులను, నేనారగించుచున్నాను

ప॥తే॥ భక్తిచేత నాకెవ్వరు-పత్రమైన
ఫలముగాని పుష్పముగాని-జలముగాని
ఇచ్చిన, పరిశుద్ధాత్ముని-దేదియైన
ఆరగించెద ప్రేయముతో-నదియేనేను

గే॥ ఫలమునై నను యదకమైనను
పత్రమైనను పుష్పమో
యేవరుశ్రద్ధా భక్తితోడను
యేమియొసగిన దానినే
నారగించెద సంశయింపక
అధికసంతోషంబుతో

అని కీరీటిక

॥శ్రీహరిని

27) శ్లో॥ యత్కరోషి యదశ్నాసి
 యజ్ఞహోషి దదాసియత్
 యత్తపస్యసి కౌంతేయ
 తత్కురుష్వ మదర్పణమ్

ప.వి. యత్, కరోషి. యత్, అశ్నాసి, యత్, జహోషి,
 దదాసి, యత్, యత్, తపస్యసి, కౌంతేయ, తత్, కురుష్వ,
 మదర్పణం

టీ॥ కౌంతేయ - ఓఅర్జునా, యత్ - దేనిని, కరోషి-చేయు
 చున్నావో, యత్-దేనిని, అశ్నాసి-తినుచున్నావో, యత్-దేనిని,
 జహోషి-హోమముచేయుచున్నావో, యత్-దేనిని, దదాసి-దానము
 చేయుచున్నావో, యత్-దేనిని, తపస్యసి-తపముచేయుచున్నావో,
 తత్ - దానినంతయును, మదర్పణం - నాకర్పింపబడినదానినిగాను.
 కురుష్వ-చేయుము .

గ॥ అర్జునా నీవుచేయు కర్మమును, నీవు దేనిని తినుచున్నావో,
 దేనిని హోమముచేయుచున్నావో దేనిని దానము చేయుచున్నావో,
 దేనిని తపస్సుచేయుచున్నావో దానినంతయు, నా కర్పింపబడిన
 దానినిగాచేయుము ...

ప॥తే॥ ఏదిచేయుచునుంటివో-యేదితినుచు
 నుంటివో, యేదివ్రేల్చుచు-నుంటి, వేది
 దానమును చేయుచుంటివో-దేనితపము
 చేయుచున్న, వన్నింటిని-చేయుచుండు
 మర్పణంబని నాకవి-యధికభక్తి

ప॥తే॥ అన్నికర్మలు వీవునా-కర్పణంబు
 సలుపు, పుణ్యపాపంబుల-వలము వలన
 కలుగు, కర్మబంధంబులు-కిలుగకుండు
 అపుడు సన్యాసయోగయు-క్తాత్ముడగుచు
 పొందుచుందువు ననునీవు-పుణ్యచరిత

గే॥ భగదర్పితమనుచు కర్మలు
 ఫలముకోరక సలిపినఁ
 పుణ్యపాప సంబంధఫలము
 పొందకుండువు భారతా
 కర్మబంధము నీకుకలుగదు
 కలుగుమోక్షము మీదటఁ

24) శ్లో॥ సహౌహం సర్వభూతేషు
 నమేద్వేష్యో అస్తి నప్రియః
 యేభజంతి తు మాంభక్త్యా
 మయితేతేషుచా అస్యహమ్

స.వి. సమః, అహమ్, సర్వభూతేషు. న, మే, ద్వేష్యః,
 అస్తి. న, ప్రియః, యే, భజంతి, తు, మాం, భక్త్యా, మయి,
 తే, తేషు, చ, అపి, అహం

టీ॥ అహం-నేను. సర్వభూతేషు-సమస్త భూతములయందును,
 సమః-సముదను. మే-నాకు, ద్వేష్యః-శత్రువు, న + అసి-లేడు,
 యేతు-యెవరైతే, మాం-నన్ను, భక్త్యా-భక్తితోను, భజంతి-భజించు
 చున్నారో, తే-వారు, మయి-నాయందు, (ఉందురు) తేషు + చ-
 వారియందు, అహం + అపి-నేనును (ఉందును)

గ॥ అర్జునా నేను సర్వభూతములయందును, సముద్రనై
యున్నాను. నాకు శత్రువులేదు, నాకు యిష్టుడునులేడు. యెవరైతే
నన్ను భక్తితో భజించుచున్నారో, వారు నాయందును, నేను వారి
యందును, యున్నాను.

ప॥తే॥ సర్వభూతంబులందు నే-సముద్రనగుదు
లేడుశత్రువు, ప్రియుడును-లేడునాకు
యెవరుగొలుతురో భక్తితో-నెప్పుడునన్ను
వారునాయందు. నేనుందు-వారియందు

గే॥ సర్వపాణులయందు సతతము

సముద్రనై నేనుందెదఁ

లేడిష్టుడు నాకొకరుండును

లేడునాకు విరోధియు॥ శ్రీ॥

యెవరుశ్రద్ధాభక్తితోడను

యెల్లవేళభజింతురో

వారియందుననేవసింతును

వారుందురునాయందే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

30) శ్లో॥ అపిచేత్సు దురాచారో

భజతే మా మనస్యభాక్

సాధురేవ సమంతవ్యః

సమ్యగ్వ్యవసితోహిసః....

ప వి అపి, చేత్. సుదురాచారః, భజతే, మాం, అనన్యభాక్, సాధుః, ఏవః, సః, మంతవ్యః, సమ్యక్, వ్యవసితః, హి, సః.

టీ॥ సుదురాచారః + అపి - మిక్కిలి దురాచారముగలవాడైనను అనన్యభాక్-ఇతరాశ్రయముగోరనివాడై. మాం-నన్ను, భజతే + చేత్-భజించునెడల, సః-వాడు, సమ్యక్-స్థిరమైన, వ్యవసితః + హి - చిత్తముగలవాడుగావున, సాధుః + ఏవ-సాధువేయని, మంతవ్యః-తలంపదగినవాడు

గ॥ అర్జునా మిక్కిలి దురాచారముగలవాడైనను. ఇతరాశ్రయము కోరినివాడై, నన్నే భజించుచున్నవాడైనయెడల, వాడు స్థిరమైన చిత్తముగలవాడుగావున, సాధువనియే తలంపబడుచున్నాడు

ప॥తే॥ అతిదురాచారుడైన, తా-నన్యమాశ్రయమును, కోరకెపుడును, న-న్నాత్మదలచు స్థిరతరంబైన చిత్తంబు-చెందునతని సాధువని తలపబడును-సవ్యసాచి

గే॥ కలవాడయ్యు దురాచారము

కలిగిభక్తి నాయందే

శరణుబొందుచు నన్నుగొలిచిన

స్థిరచిత్తముగల సతని

సాధువనుచును తలచుచుండుము

సంతతము నీవరునా

అని కిరీటక

॥శ్రీహరి॥

31) శ్లో॥ ఊప్రంభవతి ధర్మాత్మా
 శశ్వద్భాంతిం నిగచ్ఛతి
 కౌంతేయ ప్రతిజానీహి
 నమేభక్తః ప్రణశ్యతి.

ప.వి. ఊప్రం, భవతి, ధర్మాత్మా, శశ్వత్, కాంతిం, నిగచ్ఛతి,
 కౌంతేయ, ప్రతి, జానీహి, న, మే, భక్తః, ప్రణశ్యతి .

టీ॥ (సః-అట్టివాడు) ఊప్రం-శ్రీఘ్రముగాను, ధర్మాత్మా-ధర్మా
 త్ముడు, భవతి-అగుచున్నాడు, శశ్వత్-స్థిరమైన, కాంతిం-కాంతిని,
 నిగచ్ఛతి-పొందుచున్నాడు, కౌంతేయ-ఓయర్జునా, మే-నాయొక్క,
 భక్తః-భక్తుడు, న + ప్రణశ్యతి + ఇతి-నాశముబొందడని, ప్రతి
 జానీహి-తెలిసికొనుము

గ॥ అర్జునా అట్టివాడు శీఘ్రముగా ధర్మాత్ముడగుచున్నాడు,
 స్థిరమైన కాంతిని పొందుచున్నాడు, నాభక్తుడెప్పుడును, నాశము
 బొందడని తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ అతడుధర్మాత్ముడౌ శీఘ్ర-మనియెరుంగు
 స్థిరతరంబగు, కాంతిని-చెందుచుండు
 నాభక్తుండు పొందడు-నాశమెప్పు
 డనుచు, తెలియుము, ఘటనా-మననునందు

గే॥ శీఘ్రమే ధర్మాత్ముడగుచును
 చెందు సతమగుకాంతియుఁ
 నాభక్తుడైన యాతడు
 నాశమొందందెన్నడుఁ

అనియెరుంగుము పాండునందన

ఆత్మలో నీవెప్పుడుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

32) శ్లో॥ మాంహిపార్థ వ్యపాశ్రిత్య

యేఽపిస్యః పాపయోనయః

ప్రియోవైశ్చాస్తథాకూద్రా

స్తేఽపియాంతి పరాంగతిమ్ ...

ప వి. మాం, హి, పార్థ, వ్యపాశ్రిత్య, యే అపి, స్యః, పాపయోనయః, ప్రియః, వైశ్చా, తథా, కూద్రా, తే, అపి, యాంతి, పరాం, గతిం

టీ॥ పార్థ-అర్జునా, యేఅపి-ఎవరు, పాపయోనయః-పాపాత్ములు, స్యః-ఆవుదురో, తేఅపి-వారును, ప్రియః-ప్రీతులు, తథా-అలాగుననే, వైశ్చాః-వైశ్యులును, కూద్రాశ్చ-కూద్రులును, మాం-నన్ను, వ్యపాశ్రిత్య-ఆశ్రయించి, పరాం-ఉత్కృష్టమైన, గతిం-గతిని, యాంతిహి-పోందుచున్నారుగదా.

గ॥ అర్జునా పాపపు జన్మములనెత్తినవారును. ప్రీతులును, వైశ్యులును, కూద్రులును, నన్నాశ్రయించినవారలైనచో ఉత్తమమైన మోక్షమును పొందుచున్నారు

ప॥తే॥ పాపయోనుల బుట్టిన-వారు, ప్రీతులు, వైశ్యులును, కూదులైనను, -పాండుపుత్ర ఆశ్రయించినకా పూర్తిగా-నందగలరు శ్రేష్ఠమైనట్టి మోక్షంబు-శిష్టచరిత్ర

గే॥ అథమజన్ములు శ్రీరైవైశ్యులు
అట్లెకూర్చులు. భక్తిన
న్నాశ్రయించిన పొందుచుండెద
రందరుత్తమ మౌగతిఁ
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

98) శ్లో॥ కింపునర్పాహ్మణాః పుణ్యా
భక్తారాజర్ష యస్తథా
అనిత్య మసుఖం లోక
మిమంప్రాప్య భజన్వమామ్..

ప వి. కిం, పునః, బ్రాహ్మణాః, పుణ్యాః, భక్తాః, రాజర్షయః, తథా, అనిత్యం, అసుఖం, లోకం, ఇమం, ప్రాప్య, భజన్వ, మాం.

టీ॥ పుణ్యాః - పుణ్యాత్ములైనట్టియు, భక్తాః-భక్తులైనట్టియు, బ్రాహ్మణాః-బ్రాహ్మణులును, తథా-అటులే, రాజర్షయః-రాజములును, (విషయమై) కింపునః-ఏమిచెప్పవలయును, అనిత్యం-నిత్యము కానిదియు, అసుఖం-సుఖములేనిదియునగు, ఇమం-ఈ, లోకం-లోకమును, ప్రాప్య - పొందినవాడవై, మాం - నన్ను, భజన్వ-భజింపుము

గ॥ అర్జునా నాభక్తులైన పాపాత్ములే, మోక్షమును పొందు నపుడు, పుణ్యాత్ములును, భక్తులైనట్టి బ్రాహ్మణులును, రాజర్షులను గురించి, యేమిచెప్పవలయును, అనిత్యమైనదియు, సుఖములేనిదియునగు, యీ లోకమును పొందినవాడవగు, నీవు నన్ను భజించి ముక్తినిపొందుము

ప॥తే॥ భక్తులైన పుణ్యాత్ములు-బ్రాహ్మణులును
మరియు రాజర్షులొ వారి-మాటలేమి
చెప్ప. అనుఖ. మనిత్యమై-చెలగునట్టి
లోకమున బుట్టియును సీవు-నాకుభక్తు
డగుచు నేవించి, మోక్షంబు-నందు పార్థ

గే॥ భక్తిగలిగిన రాజముఖులును

భక్తిగలిగిన బ్రాహ్మణుల్
పొందుటకు వారుత్తమస్థితి
సందియములేదర్జునా ॥శ్రీ॥

అనిత్యమనుఖమగు యీలోక

మందుబుట్టిన ఫల్గునా

నన్నుశరణముపొంది సతతము

ననుభజింపుము భక్తితో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిసి

34) శ్లో॥ మన్మనాభవ మద్భక్తో

మద్యాజీ మాంసమస్కరు

మామేవైష్యసి యుక్త్యైవ

మాత్మానం మత్పరాయణః ..

ప.వి. మన్మనాః, భవ, మద్భక్తః, మద్యాజీ, మాం, సమస్కరు
మాం, ఏవ, ఏష్యసి, యుక్త్యా, ఏవం, ఆత్మానం, మత్పరాయణ

టీ॥ మన్మనాః - నాయందే మనసుగలవాడవును, మద్భక్తః - నాభక్తుడవును, మద్యాజీ-నన్నే పూజించువాడవును, భవ - కర్ము, మాం-నన్నే, సమస్కరు-సమస్కరింపుము, ఏవం-ఇట్లు, ఆత్మానం-మనస్సును, యుక్త్వా-నాయందునిలిపి, మత్పరాయణః - నాయందు ప్రీతిగలవాడవై, మాంఏవ-నన్నే, ఏష్యసి-పొందగలవు

గ॥ అరుణా మనసు నాయందునిలుపుము, నాకు భక్తుడవగుము, నన్నే పూజింపుము, నాకే సమస్కారముచేయుము, ఈ రీతిగా మనసు నాయందునిలిపి, నన్నే పరమగతిగ తలంచువాడవై, నన్నేపొందుము.

ప॥తే॥ నిశ్చలంబుగ నాయందు-నిలుపు మనసు
నన్ను పూజించుచుండుము-నాకు వంద
నములు సలుపుము భక్తుడై-నన్నె శరణ
మంద గలిగినచో నన్ను-పొందగలవు

గే॥ నీవుమనసును నిలిపినాపై

నిత్యమును ననుగొలుచుచు

కలిగిశ్రద్ధాభక్తి మిక్కిలి

కలిగిస్థిరమగు చిత్తము

నాకుసలుపుము వందనంబులు

నన్నుపొందుదు వర్జునా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వేంకటేశ్వర కవి
విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపమును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగమును తొమ్మిదవ
అధ్యాయము సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

విభూతి యోగము — ఆధ్యాత్మసంగ్రహము

శా॥ నేనేహేతువు సృష్టికంతటికి, నే
 నే నూర్యుడు, చంద్రుడు,
 నేనేశ్రీయును, కీర్తి, వాణీయును, నే
 నే దైర్యము, బుద్ధియు,
 నానాలోకములు, చరాచరములు,
 నానంపదే సర్వము,
 నేనే విశ్వమటంచునెంచి, కన్నమా
 నిక్కంబు నీవర్జునా .

తా॥ అర్జునా యీ సృష్టికంతటికి కారణమైనవాడనునేనే, సూర్యుడు, చంద్రుడు, శ్రీ, కీర్తి, వాణి, బుద్ధి, దైర్యమునేనే, చరాచర జగద్వస్తువులన్నియునేనే.

నానంపదే యీసమస్తవిశ్వమని, నన్నుధ్యానించిన, స్వ స్వరూపానుభవము, నీకుసిద్ధించునని, శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ పార్థునకు బోధించిన, విభూతి యోగమును పదియవ ఆధ్యాయము శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు, సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు.

ఓ మ త త్స త్

హరిఃఓమ్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ॐ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ॐ

1) శ్లో॥ భూయఏవ మహాబాహో

శృణుమే పరమంవచః

యత్తేఽహం ప్రీయమాణాయ

వక్ష్యమి హితకామ్యయా

ప.వి. భూయః, ఏవ, మహాబాహో, శృణు, మే, పరమమ్, వచః, యత్, తే, అహం, ప్రీయమాణాయ, వక్ష్యమి, హిత కామ్యయా

✽ శ్రీభగవంతుడు చెప్పచున్నాడు ✽

టీ॥ హేమహాబాహో - ఓయర్జునా, ప్రీయమాణాయ - ప్రీతిని తొందుచున్న, తే - నీకొరకు, హితకామ్యయా - హితమునుగోరుట చేతను, అహం-నేను, యత్-ఏ, వచః-వాక్యమును, వక్ష్యమి- చెప్పుదునో (తత్-ఆ) పరమం - ఉత్తమమైన, (వచః-మాటను) భూయః + ఏవ-మరలను, శృణు-వినుము

గ॥ ఆ ర్జు నా నేను తెలుపుచున్న వాక్యములను విని, ప్రీతిని తొందుచున్న, నీహితమునుగోరి నేను చెప్పబోయెడి వాక్యములను మరల వినుము

ప॥తే॥ నేనుతెలిపెడి వాక్యముల్-నీవు ప్రీతి

గలుగుచు వినుచునుంటివి-గాన, మరల

నీదు హితమును గోరుచు-నేను శ్రేష్ఠ
మైన వాక్యముల్ వినిపింతు,-వినుము పార్థ

గే॥ సంతసంబున వినుచునుంటివి
సర్వమును నామాటలన్
నీకు హితమును గోరి తెలిపెద
నేనుయుత్తమవాక్యముల్
ఆలకింపుము మరల శ్రద్ధతో
నన్నియును విశదంబుగా
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరి॥

2) శ్లో॥ నమేవిదుః సురగణాః
ప్రభవం నమహర్షయః
అహమాద్రిష్టా దేవానాం
మహర్షీణాంచ సర్వశః....

ప.వి. న, మే, విదుః, సురగణాః, ప్రభవం, న, మహర్షయః
అహం, ఆదిః, హి, దేవానాం, మహర్షీణాం, చ, సర్వశః

టీ॥ మే-నాయొక్క, ప్రభవం-పుట్టుక, (ప్రభావము) సురగణాః-
దేవతాసమూహములును, న + విదుః - ఎరుగరు, మహర్షయః-
మహర్షులును, న + విదుః - ఎరుగరు, అహం - నేను, దేవానాం-
దేవతలకును, మహర్షీణాంచ-మహర్షులకును, సర్వశః-సమస్త విధ
ములను, ఆదిర్షి-మూలకారణముగదా?

గ॥ అర్జునా నాయొక్క పుట్టుకను (ప్రభావమును) దేవతాగణ
ములును, మహర్షులును యెరుగరు, నేను దేవతలకును, మహర్షు

లకును సర్వవిధముల మొదటివాడను కదా? (మూలకారణము)
ప్రభవం-పుట్టుక. ప్రభావము

ప॥తే॥ సురగణములు, మౌనిగణము-తెరుగరెవరు
నాదుపుట్టుక వివరంబు-అదిహేతు
వైనవాడను, సురలకు-మౌనులకును
సర్వవిధముల జన్మకు-సవ్యసాచి

గే॥ తెలియజాలరు నాదుప్రభవము
దేవతలు ఋషిగణములు
వారికన్నను మొదటివాడను
వారిజన్మకు హేతువు
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

3) శ్లో॥ యోమామజ మనాదించ
వేత్తిలోక మహేశ్వరమ్
అసమ్మాధః సమర్థైషు
సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే .

ప.వి. యః, మాం, అజం, అనాదిం, చ, వేత్తి. లోకమహేశ్వరం, అసమ్మాధః, సః, మర్థైషు, సర్వపాపైః, ప్రముచ్యతే.

టీ॥ యః-ఎవడు, అజం-పుట్టుకలేనివాడను, అనాదిం-మొదలు లేనివాడను, లోకమహేశ్వరం + చ-లోకనియంతను, (అగు) మాం-నన్ను, వేత్తి-తెలిసికొనుచున్నాడో, సః-వాడు, మర్థైషు-మానవుల యందు, అసమ్మాధః - అజ్ఞానములేనివాడై, సర్వపాపైః - సమస్త పాపములచేతను, ప్రముచ్యతే-విడువబడుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా నన్ను మొదలులేని వాడనియు పుట్టు కలేని వాడనియు, సర్వలోకములకు నియామకుడనియు, యే మానవులు తెలిసికొనుచున్నారో, అట్టివారు జ్ఞానవంతులై, సర్వ పాపముల నుండి విముక్తులగుచున్నారు.

ప॥తే॥ పుట్టు కనులేని వాడని-మొదలులేని వాడు, లోకనియంతని-పార్థయెవరు తెలిసికొనుచుందురో, వార-భిలమనుజుల యందు, జ్ఞాను, భిషువిముక్తు-లని, యెరుంగు

గే॥ లేనివాడను మొదలుయనునది
లేనివాడను పుట్టుకకా
యెల్ల లోక నియామకుండని
యెవడుతెలియునో జ్ఞానియై
విడువబడు మోహంబుచేతను
విడువబడు పాపంబుచే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

4) శ్లో॥ బుద్ధిర్జ్ఞాన మసమ్మోహః

క్షమానత్యం దమశ్శమః

సుఖందుఃఖంభవోఽభావో

భయంచ భయమేవచ....

ప.వి. బుద్ధిః, జ్ఞానం, అసమ్మోహః, క్షమా, నత్యం, దమః శమః, సుఖం, దుఃఖం, భవః, అభావః, భయం, చ, అభయం, ఏవ, చ

టీ॥ బుద్ధిః-నిశ్చయజ్ఞానము, జ్ఞానం-జ్ఞానము, అసమ్మోహః-
మోహరాహిత్యము, క్షమా-ఓర్పు, సత్యం-సత్యము, దమః-కాహేయం
ద్రియ నిగ్రహము, శమః-అంతరింద్రియనిగ్రహము, సుఖం-సుఖము
దుఃఖం-దుఃఖము, భవః-పుట్టుక, అభావః-నాశము, భయం-భయము
అభయంచ-భయములేకపోవుట

గ॥ అర్జునా సర్వప్రాణులకు, బుద్ధి, జ్ఞానము, మోహరాహి
త్యము, ఓర్పు, సత్యము, కాహేయంద్రియనిగ్రహము, అంతరింద్రియ
నిగ్రహము, సుఖము, దుఃఖము, పుట్టుక, నాశము, భయము,
భయములేకుండుట నావలననే కలుగుచున్నవి

ప॥తే॥ బుద్ధియును, జ్ఞాన, మోర్పును-మోహకూన్య
మభయము, భయముసత్యంబు-సంతరింద్రి
యముల నిగ్రహంబు, సుఖము-దమము, దుఃఖ
ములును, పుట్టుక, నాశము-కలుగుచుండు
సర్వప్రాణికి నాచేత-సవ్యసాచి

4-5 శ్లోకముల గేయములుకలిపి వ్రాయబడినవి.

6) శ్లో॥ అహింసా సమతా తుష్టి
స్తప్రోదానం యశోఽయశః
భవంతిభావా భూతానాం
మత్త ఏవ పృథగ్వీధాః..

ప.వి. అహింసా, సమతా, తుష్టి, తపః, దానం, యశః,
అయశః, భవంతి, భావా, భూతానాం, మత్తః, ఏవ, పృథగ్వీధాః

దీ॥ అహింస-అహింసయు, సమతా-సర్వసమత్వము, తుష్టి-
తృప్తి, తపః-తపస్సు, దానం-దానము, యశః-కీర్తి, అపయశః-
అపకీర్తి, భూతానాం - ప్రాణులకు, పృథగ్విధా-నానా విధములై న,
భావాః-భావములును, మత్తః + ఏవ-నావలననే, భవంతి - కలుగు
చున్నవి

గ॥ అర్జునా అహింస, సమత్వము, సంతుష్టి తపస్సు, దానము,
కీర్తి, అపకీర్తి, మొదలగు నానావిధములై న గుణములు నావలననే
కలుగుచున్నవి

వ॥తే॥ దానము, నహింస, సంతుష్టి-తపము, కీర్తి,
సమత, మపకీర్తులనియెడి-సర్వవిధము
లై న, గుణసముదాయము-లన్ని, భూత
ములకు, నావలననే పార్థ-కలుగుచుండు

4, 5 శ్లోకముల గే॥ బుద్ధియును జ్ఞానంబు సత్యము
మోహరహితము కీర్తియు॥
అంతరింద్రియ, బాహ్యేంద్రియము
లన్నివశమున నుంచుట॥ ॥శ్రీ॥
శాంతియును, సుఖదుఃఖభయములు
సంతోషంబును దానము॥
అహింసయు, సమచిత్త త్వము
అపయశంబును, నాశము॥ ॥శ్రీ॥
భయవిహీనము, తపము, యశమును
ప్రాణిసంతతి కన్నియున్

పలువిధంబుల గుణములర్జున

కలుగునివి నావలననే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

6) శ్లో॥ మహర్షయః సప్తపూర్వే

చత్వారో మనవస్తథా

మద్భావా మానసాజ్ఞాతా

ఏషాంలోక ఇమాఃప్రజాః...

ప.వి. మహర్షయః, సప్త, పూర్వే, చత్వారః, మనవః, తథా, మద్భావాః, మానసాః, జ్ఞాతాః, ఏషామ్, లోకే, ఇమాః, ప్రజాః.

టీ॥ పూర్వే-పూర్వలై న. (తే-అ) సప్త-ఏడుగురై న. మహర్షయశ్చ-మహర్షులును, తథా-అటులే, చత్వారః-నలుపురై న. మనవశ్చ-మనువులును, మద్భావా - నాభావముగలవారై, మానసాః-మనస్సుచేత పుట్టింపబడినవారలై, జ్ఞాతా - పుట్టిరి, ఏషాం - వీరికి, లోకాః-లోకమందు, ఇమాః-ఈ, ప్రజాః-ప్రజలు, జ్ఞాతాః-పుట్టిరి.

గ॥ అర్జునా యీ లోకమునందు, పూర్వలై న సప్తమహర్షులును నలువురు మనువులును, నా భావముగలవారై, నా మానసపుత్రులై జన్మించిరి, వారిచేతనే యీ ప్రజలందరు పుట్టిరి .

ప॥తే॥ నాదుమానస పుత్రులు-నలువురు మనువులును, సప్తమహర్షులు-కలరు పార్థ పుట్టియుండిరి పీరిచే-భువన జనము పూర్వకాలంబునందున-పుణ్యచరిత

ప॥తే॥ ఎవరునాయోగ మహిమంబు-లెరుగగలరొ
నిశ్చయంబుగ, వారలు-నిశ్చలమగు
యోగమునకూడినట్టి వా-రగుచునుండ్రు
సంశయములే దొకింతయు-సవ్యసాచి

గే॥ నావిభూతిని యోగమహిమను
సన్నునిజముగ తెలిసినన్
సంశయింపక కలుగువారికి
చలనమొందని యోగమున్
లేదు సంశయమేమి దీనిలో
లేశమైనను భారతా
ఆని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని॥

8) శ్లో॥ అహంసర్వస్య ప్రభవో
మత్తఃసర్వం ప్రవర్తతే
ఇతిమత్వా భజంతేమాం
బుధాభావ సమన్వితాః....

ప.వి. అహం, సర్వస్య, ప్రభవః, మత్తః, సర్వం, ప్రవర్తతే,
ఇతి, మత్వా, భజంతే, మాం, బుధాః, భావసమన్వితాః

టీ॥ అహం-నేను, సర్వస్య-సకలమైన జగత్తునకును, ప్రభవః-
ఉత్పత్తికారణమైనవాడను. మత్తః-నావలననే, సర్వం-సమస్తమును,
ప్రవర్తతే-ప్రవర్తించుచున్నది, ఇతి-ఈవిధముగా, మత్వా-తలచి,

వావసమన్వితాః-పరమార్థభావముగల, బుధా-జ్ఞానులు, మాం-నన్ను,
భజంతే-భజించుచున్నారు

గ॥ అర్జునా సమన్త జగత్తునకుత్పత్తికారకుడను నేనే యని
యును, నావలననే జగత్తుంతయు నడచుచున్నదనియు, తెలిసికొని
జ్ఞానులు నన్ను నేవించుచున్నారు

ప॥తే॥ అన్నిజగముల కుత్పత్తి-నగుదుననుచు
అన్నినడచును నావల్ల-ననుచు తెలిసి
నాదుభావంబు నీరీతి-బుధజనంబు
సలుపుచున్నారు నాసేవ-సవ్యసాచి

గే॥ జగదుత్పత్తికి కారకుండని
సర్వమును నామహిమచే
జరుగుచున్నవటంచు జగములు
చాలప్రజ్ఞావంతులై
పండితులునను తెలిసికొలిచిరి

అని కిరీటికి
భక్తిగలిగినవారలై
॥శ్రీహరిని

9) శ్లో॥ మచ్చిత్తా మద్గతప్రాణా
బోధయంతః పరస్పరం
కథయంతశ్చ మానిత్యం
తుష్యంతిచ రమంతిచ . .

ప.వి. మచ్చిత్తాః, మద్గతప్రాణాః, బోధయంతః, పరస్పరం,
కథయంతః, చ, మాం, నిత్యం, తుష్యంతి, చ, రమంతి, చ .

టీ॥ మచ్చిల్లై:-నాయుండెమనసుగులవారును, మట్టలప్రాణాః-
నన్నుబొందిన ప్రాణములుగులవారును, పరస్పరం - అన్యోన్యమును.
మాం - నన్ను. దోఁపయందః - దోఁపిమనొనుచున్నవారును, పఁ
యంతః + చ - చెప్పుకొనుచున్నవారునై, నిర్దయ - యెల్లప్పుడు,
తుష్టంతిచ-నందోషించుచున్నారు, రమించిచ-క్రీడించుచున్నారు

గ॥ అట్టన నాయుండు మనసుగలిగినవారనై, నన్ను బొందు
ప్రాణములుగులవారై, పండితులు, సన్నుగులించి బరితొరచుదోఁపిను
కొనుచు, చెప్పుకొనుచు నిందసేయచుచున్నారు

వ॥తే॥ ప్రాణము, మనసు, నాయుండు-పరగజేసి
యొకరికొక్కరు సమగూర్చి-యొత్తుచును
బోధనలుచెప్పి, సలమిట్టి-చొందుచుందీ
పొందుచుండును, సలదితుర్-చూర్చినుభవి

గే॥ నాయుండే మనసునుండును

నాయుండుండు ప్రాణముం

పరియజేయును నొందొందును

చెల్లముగ నొందెట్లుం

ననుకీర్తించి ఎక్కోసంద

మనుభవంబుల సలదితుర్

అని కీర్తియి

॥క్రీడించు॥

10) శ్లో॥ లేషాం సుతముత్తరాం

విజృంభితాం ప్రసాదాత్

దదామిబుద్ధి యోగంతం

యేనమా ముపయాంతితే

వ.వి. తేషాం, సతతయుక్తానాం, భజతాం, ప్రీతిపూర్వకం, దదామి, బుద్ధియోగం, తం, యేన, మాం, ఉపయాంతి, తే .

టీ॥ సతతయుక్తానాం-యెల్లప్పుడు నాయందు చిత్తముగలవారును ప్రీతిపూర్వకం-ప్రీతిచేత, భజతాం-సేవించుచున్న, తేషాం - వారికి, తంబుద్ధియోగం-అజ్ఞానయోగమును, దదామి-ఇచ్చుచున్నాను, యేన-యేబుద్ధియోగముచేత, తే-వారలు, మాం - నన్ను, ఉపయాంతి-పొందుచున్నారు .

గ॥ అర్హు నా యెల్లప్పుడు నాయందు మనస్సుగలవారలై ప్రీతితో నన్ను భజించుచున్నట్టివారలకు, దేనిచేవారలు నన్ను పొంద గలరో, అట్టి బుద్ధియోగమును ఇచ్చుచున్నాను, దానిచే వారలు నన్ను పొందుచున్నారు

ప॥తే॥ చిత్తమెప్పుడు నాయందు-చేర్చియుంచి
పరమప్రీతితో సేవించు-భక్తత్వతికి
వారలెద్దానిచే నను-చేరగలరో
అట్టిబుద్ధి యోగమువారి-కందజేతు

గే॥ ఎప్పుడుచిత్తము నాయందుంచి

యెవరుగొలుతురో ప్రీతినన్

వారికొసగెద బుద్ధియోగము*

వారు నన్నేపొందగా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

* రాజయోగము అర్హత

11) శ్లో॥ తేషామేవాసు కంపార్థ
మహామజ్జానజం నమః
నాశయామ్యాత్మ భావస్థో
జ్ఞానదీపేన భాస్వరా

ప.వి. తేషాం, ఏవ, అనుకంపార్థం, అహం, అజ్ఞానజం, నమః
నాశయామి, ఆర్చితభావస్థః, జ్ఞానదీపేన, భాస్వరా

టీ॥ తేషాంఏవ-వారంకే, అనుకంపార్థం - దయచూపుటకొరకై,
అహం-నేను, ఆర్చితభావస్థః-ఆర్చితపముసుపడుచున్నవాడై (ఆర్చితస్థానము
దనై) భాస్వరా-ప్రకాశించుచున్న, జ్ఞానదీపేన-జ్ఞానప్రకాశముచేరిను,
అజ్ఞానజం-అవివేకమువలనగలిగిన, నమః-అంభరారమును, (నీరతి -)
నాశయామి-సరింపజేయుచున్నాను

గీ॥ అర్జునా వారంసుద్ధరించుకొరకై నేనువారిని ఆర్చించును
నిలిచి, ప్రకాశించుచున్న జ్ఞానదీపముచేరి, అజ్ఞానమువలన నమః
వీరతిని సరింపజేయుచున్నాను

ప॥లే॥ బుద్ధియోగముగల నాని-సుద్ధరింప
అట్టివారిని ఆహ్వానేనధిపనింపి
జ్ఞానదీపముచేరి, స-ద్భాసించుతి
మైన, యంభరారము పూర్తి-నింపిపైరు

గీ॥ అట్టివారిని నేనుదయతో
సంతరాత్పరం సరించును
అదిజేపియును పరిగియుంటిను
అజ్ఞానాంభరారమున

జ్ఞానమనియెడి దీపకాంతిచె

సర్వమును తొలగించెదఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

❀ అ ర్జు న ఉ వా చ ❀

12) శ్లో॥ పరంబ్రహ్మ పరంధామ

పవిత్రం పరమంభవాఁ

పురుషం శాశ్వతం దివ్య

మాదిదేవ మజంవిభుమ్

13) శ్లో ఆహస్త్యా మృషయఃసర్వే

దేవర్షిర్నార దస్తథా

అసితోదేవలో వ్యాసః

స్వయంచైవ బ్రహ్మిషే ...

ప.వి పరం. బ్రహ్మ. పరం. ధామ. పవిత్రం. పరమం. భవాఁ
పురుషం. శాశ్వతమ్ దివ్యం. ఆదిదేవం. అజం. విభుం. (12)

ఆహాః త్వమ్, మృషయః. సర్వే. దేవర్షిః నారదః. తథా,
అసితః. దేవరిః. వ్యాసః. స్వయం. చ. ఏవ బ్రహ్మిషే. మే. (13)

టీ॥ భవాఁ-నీవు. పరం + బ్రహ్మ-పరబ్రహ్మపు. పరం + ధామ-
పరమతేజస్వరూపుడవు. పరమం + పవిత్రం - పరమపవిత్రుడవు.
త్వాం-నిన్ను. శాశ్వతమ్-నిత్యనిగను. దివ్యం-స్వప్రకాశునిగను.

అది దేవం-మొదటి దేవునిగను, అజం-పుట్టుకలేనివానినిగా, విభం-
ప్రభువుగను, సర్వే-సమస్త మైన, ఋషియః-మహర్షులును, తెవర్షిః-
దేవఋషియైన, నారదః-నారదుడును, యజ్ఞ-అలాగే, అసిః-అసి
తుడును, దేవలః-దేవలుడును, వ్యాసః-వ్యాసుడును, ఆహుః-తెలిపి
యుండిరి, స్వయం + త + ఏవ-నీవును స్వయముగా ఆవిధముగనై,
మే-నారదు, బ్రహ్మ-చెప్పుచున్నాను .

* అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు *

ఓ కృష్ణా నీవు పరబ్రహ్మవు, పరంధాముడవు ఎరిఁచువాడనుడవు
శాశ్వతుడనియు, దివ్యమూర్తివనియును, ఎరిఁచుటకుఁబడినదియును
అది దేవునిగను, పుట్టుకలేని వానినిగాను, ప్రభువుగను, సమస్త
మహర్షులును, నారదుడును, అసితుడను ఋషియును, దేవలుడును
ఋషియును, వ్యాసమహర్షియును, తెలిపియుండిరి, నీవు స్వయముగా
అట్లే నాకు చెప్పిరిచి

12) ప॥తే॥ పరమపురుషుడును, పర-బ్రహ్మవనుడు

పరమపావనుడనుటను-పరముభావము

దజుడు, ప్రభువనియును, నిర్మ-డనియు, నాచి

దేవుడును, దివ్యుడనును-తెలిపినారు

13) ప॥తే॥ అఖిలఋషులును, నారదు-డనిచిఋషియు

దేవలుడు, వ్యాసమౌనియు-తెలుపగాను,

నేనువినియెదటి పలుమాట-నీవుహెచి

తెలుపుచుంటివీ శ్రీ కృష్ణ-తెల్లముగను

వ.వి. సర్వం, ఏతత్, ఋతం, మనో, యత్, మాం, వదసి,
 కేశవ, న, హి, తే, భగవాన్, పృథ్వి, విదుః, దేవాః, స,
 దానవాః

టీ॥ కేశవ-ఓర్వష్టా, యత్-యేవిషయమును, మాం-నన్ను
 గురించి, వదసి-చెప్పుచున్నాదో, ఏతత్-ఈ, సర్వం-సమస్తమును,
 ఋతం-సత్యము (అని) మనో-చింతించుచున్నాను, హేభగవదా-ఓ
 భగవంతుడా రే - నీయొక్క, పృథ్వి - స్వరూపస్వభావములను,
 దేవాః-దేవతలును, స + విదుః-ఎరుగురు, దానవాః-దానవులును,
 స + హి + విదుః-ఎరుగరుగదా

గ॥ ఓర్వష్టా నీవు నాకుందేలింపిన, సమస్త విషయములను,
 సత్యములని నమ్ముచున్నాను, నీకుహితులను, దేవతలుగాని, రా
 నులుగాని పూర్తిగా తెలియజాలదు

ప॥రే॥ నీవుతెలిపిన విషయముల్-నేనుపూర్తి
 విశ్వసించితి మోధవా-విశ్వరూప
 నీకుమహిమలు పూర్తిగా-నిర్లభులును
 తెలియజాలరు దానవుల్-తెల్లముగను

గో॥ నీవుతెలిపినవన్నీ నాకుని
 నేనునమ్మితి కేశవా
 జ్ఞానమును లభింపలేదు
 కర్మగుల భగవంతుడా

తెలియజాలరు నీదుమహిమలు

దేవదానవు లెవ్వరుకా

అనుచు పొగడెను

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ స్వయమేవాత్మ నాఽఽత్మానం

వేత్తత్వం పురుషోత్తమ

భూతభావన భూతేశ

దేవదేవ జగత్పతే

ప.వి స్వయం, ఏవ, ఆత్మనా. వేర్ల త్వం, పురుషోత్తమ, భూతభావన, భూతేశ, దేవదేవ, జగత్పతే

టీ॥ పురుషోత్తమ-పురుషశ్రేష్ఠుడా, భూతభావనా - భూతములను కలుగజేసినవాడా, దేవదేవ-దేవతలకు దేవతయైనవాడా, జగత్పతే-లోకనామకుడైనవాడా, త్వం-నీవు, ఆత్మానం-నిన్ను, స్వయం + ఏవ-స్వయముగానే ఆత్మనా-నీచేతనే, వేత్థ-తెలిసికొనుచున్నావు

గ॥ ఓ కృష్ణా నీవు ప్రాణులను వృద్ధిచేయువాడవును, ప్రాణులకు నియామకుడవును, పురుషోత్తముడవు, నీ మహిమలుతెలియదగినవాడవు నీవేకాని వేరింకెవరులేరు

ప॥తే॥ ప్రాణులను వృద్ధినిసలుపు-వాడనీవు
ప్రాణులనియామకుండవు-సరమపురుషు
డవును, దేవదేవుడగుదు-నీవు, లోక
పాలకుడవు నీమహిమలు-తెలియలేరు
నీస్వరూపము లెవ్వరు-నీవుగాక

గే॥ నీవెప్రాణుల వృద్ధితేయుదు

నీవెప్రాణుల పృథుడవుగా

దేవదేవుడు లోకనాయక

దివ్యపురుషుడ పీఠగా

నీదుమహిమలు యెరుగజాలరు

నీపుగాక మరెవ్వరునా

అనుచు పొగడెను

॥ శ్రీహరివి॥

16) శ్లో॥ వక్తు మర్హస్య శేషేణ

దివ్యాహాత్మ పిహాపయః

యాభిర్విహతిభి ర్లోకా

నిహూంస్త్యం వ్యాప్యతిష్ఠసి...

ప వి. వక్తుం, అర్హస్య, లశేషేణ, దివ్యా, హి, ఆర్చిపిహా
పయః, యాభి, విహతిభి, లోకా, ఇహూం, వ్యాప్య, తిష్ఠసి

టీ॥ త్వం-నీవు, యాభిః-విహతిభి-విహితులచేత, ఇహూం-
ఈ, లోకాన్-లోకములను, వ్యాప్య-వ్యాప్తియు, తిష్ఠసి-ఉన్నావో.
(తా-ఆ) ఆర్చవిహిపయః-ఆర్చిపిహియు, దిహి | హి-పిహియును
గదా? అశేషేణ - నిశ్శేషముగాను, వక్తుం = చెప్పెను, అర్హస్య-
తగుదువు

గ॥ ఓ భృష్టా నీవు యే విహితులచేత, ఆర్చవిహిలను,
వ్యాపించియున్నావో, అదివ్య విహితులు నిశ్శేషముగా చెప్పెను నీకే
తగియున్నావు

ప॥తే॥

ఏవిభూతులచేత, నీ-వెల్లజగము
లందు, వ్యాపించియుందువో-యట్టి, నీవి
భూతులతెలియజేయ సం-పూర్ణముగను
అర్హుడవునీవె శ్రీ కృష్ణ-యన్యులెవరు

గే॥

కొంచుచుంటిని నీదుమహిమలు

కలిగియుంటి వనేకముల్

యేమహిమచే వ్యాపకంబై

యీలోకములనుంటివో

ఆమహిమల తెలియజేయగ

నర్హుడవునీవే హరి

అనుచు పొగడెను

॥శ్రీహరివి

17) శ్లో॥ కథంవిద్యా మహాయోగిన్

త్వాంసదా పరిచింతయన్

కేషుకేషుచ భావేషు

చింత్యోఽసి భగవన్మయా

ప వి. కథం, విద్యామ్, అహం, యోగిః, త్వాం, సదా,
పరిచింతయః, కేషు కేషు, చ, భావేషు, చింత్యః, అసి, భగవం,
మయా

టీ॥ యోగిన్-యోగేశ్వరాకృష్ణ, అహం-నేను, కథం-యెట్లు,
త్వాం-నిన్ను, సదా-ఎల్లప్పుడు, పరిచింతయః-ధ్యానముచేయుచున్న
వాడనై, విద్యాం-తెలియుదును, భగవాః-ఓకృష్ణస్వామి, కేషు

కేషుచఖావేషు-యేయేఖావములయందు. మయా - నాచేత, చింత్యా-
ధ్యానముచేయదగినవాడవు, అసి-అగుచున్నావు

గ॥ ఓకృష్ణా నేను నిన్ను, సర్వకాలములయందు, యేవిధముగా
ధ్యానమునుసలిపి, తెలిసికొనగలను, నీవు యేయేరూపములుగలవాడ
వుగా, ధ్యానముచేయుటకు తగినవాడవు

ప॥తే॥ ఏవిధంబుగ ధ్యానంబు-నెప్పుడుసలిపి
యెట్లు నినునేనుపూర్తిగా-నెరుగగలను
యేస్వరూపమున నినునే-నెంచి సజువ
వలయునో ధ్యానమయ్యది-తెలుపమయ్య

గే॥ ఏవిధంబుగ సలిపిధ్యానము
యెరుగగల నిన్నెప్పుడున్
యేస్వరూపము గలగువాడని
యెంచుదును నినుమాధవా
తెలియజేయుము విషయమంతయు
దేవదేవ పరాత్పరా
అనుచు నడిగెను అర్జునుడు రణభూమిలో

18) శ్లో॥ విస్తరేణాత్మనో యోగం

విభూతించ జనార్దన

భూయఃకథయ తృప్తిర్హి

శృణ్వతోనాస్తి మేఽమతమ్....

ప.వి. విస్తరేణ, ఆత్మనః, యోగం, విభూతిం, చ, జనార్దన,
భూయః, కథయ, తృప్తిః, హి, శృణ్వతః, న, అస్తి, మే,
అమృతమ్

టీ॥ జనార్దన-ఓకృష్ణా, ఆత్మనః-నీయొక్క, యోగం-యోగ
మును, విభూతించ-ఐశ్వర్యమును విస్తరేణ-విస్తారముచేత, భూయః-
మరల, , కథయ - చెప్పుము, అమృతం - మీవాక్యామృతమును,
శృణ్వతః-వినుచున్న, మే-నాకు, తృప్తిః-తనివి, నాస్తిహి-లేదు
గదా?

గ॥ ఓకృష్ణాస్వామీ మీయొక్క యోగమును, ఐశ్వర్యమును,
విస్తారముగా మరల చెప్పుము, మీ వాక్యామృతమును, వినుచున్న
నాకు సంతృప్తిలేదుగదా

ప॥తే॥ నీవిభూతి విశేషము-నీదుయోగ
మహిమమును వివరంబుగా-మరలచెప్పుము
నీదువాక్యామృతమునెంత-నేనువినిన
కలుగలేదయ్య సంతృప్తి-కమలనాభ

గే॥ నీవిభూతిని యోగమహిమను

నీవె తెలుపుము విరివిగా

ఆలకించితి తృప్తికలుగదు

అమృతమౌ నీవాక్యముల్

అనుచు నడిగెను

॥అర్జునుడు రణభూమిలో

✽ శ్రీ భ గ వా ను నా చ ✽

19) శ్లో॥ హంతతే కథయిష్యామి

దివ్యాహూత్య విభూతయః

ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ

నాస్త్యంతో విస్తరస్యమే. .

ప.వి. హంత, తే. కథయిష్యామి, దివ్యాః, హి, ఆత్మవిభూతయః, ప్రాధాన్యతః, కురుశ్రేష్ఠ, న, అస్తి, అంతః, విస్తరస్య, మే.

టీ॥ హంత-అర్హయిన, తే-నీకొరకు, దివ్యాః-దివ్యమైనట్టివగు, ఆత్మవిభూతయః - నావిభూతులను, ప్రాధాన్యతః - ముఖ్యమునుబట్టి, కథయిష్యామి-చెప్పుచున్నాను, హేకురుశ్రేష్ఠ-ఓయర్జునా, (నాయొక్క-) విస్తరస్య-విభూతివిస్తారమునకు, అంతః-అంతము, నఅస్తి + హి-లేదు గదా?

గ॥ ఓయర్జునా నావిభూతులనేకములున్నవి వానికంతములేదు, అయినను, వానిలో ముఖ్యమైనవి, నీకు కొన్నిటినిచెప్పెదను వినుము.

ప॥తే॥ అధికమగు నావిభూతుల-కంటులేదు
కలవనేకము, ఫలునా-కానివాని
యందున, వినుము, ముఖ్యమైనట్టివాని
తెలియజేసెద కొన్నింటి-తెల్లముగను

గే॥ కలవుపెక్కులు నాదుమహిమలు

కాదు తెలుపగనన్నిటిన్

ఆలకింపుము ముఖ్యమైనవి

అందులోనాక కొన్నిటిన్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ అహమాత్మా గుడాకేశ

సర్వభూతాశయస్థితః

అహమాదిశ్చ మధ్యంచ

భూతానామంత యేవచ

ప.వి. అహం. ఆత్మా. గుడాకేశ. సర్వభూతాశయస్థితః. అహం. ఆదిః. చ. మధ్యం. చ. భూతానామ్. అంతః ఏవ. చ.

టీ॥ గుడాకేశ-ఓయద్దనా, అహం-నేను, సర్వభూతాశయస్థితః-నాకు శరీరభూతములైన, సమస్తభూతముల హృదయముననుండు, ఆత్మా-ఆత్మయు, భూతానాం-భూతములకు, ఆదిశ్చ-ఆదియును (సృష్టి) మధ్యంచ-మధ్యమున్ను, (స్థితియు) అంతశ్చ-అంతమును (లయమును) అహంఏవ-నేనేను.

గ॥ సర్వప్రాణులయొక్క హృదయములయందుండు, ఆత్మను నేనే, సర్వప్రాణులయొక్క యుత్పత్తికి, రక్షణకు, లయమునకు కారణభూతుడను నేనే.

ప॥తే॥ అన్నిప్రాణులయందుండు-నాత్మనేను

అన్నిప్రాణులకుత్పత్తి-నగుదునేను

అన్నిప్రాణులకాధార-మగుదునేను

అన్నిప్రాణుల, లయకర్త-నగుదునేను

మరి మరీచినినగుదు, నే-మరుతులందు
చంద్రుడగుదు, తారకలందు-సవ్యసాచి

గే॥ అదిత్యులలో విష్ణువనియెడి

అదిత్యుండనునేనే

తేజస్సులలో కిరణములుగల

దినకరుండనునేనే ॥శ్రీ॥

మరుతులేడిటియందునేనే

మరీచియనెడివాయువు

నేనెచంద్రుడ తారకలలో

నిజమటంచునెరుంగుమా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

22) శ్లో॥ వేదానాం సామవేదోఽస్మి

దేవానామస్మి వాసవః

ఇంద్రియాణాం మనశ్శాస్మి

భూతానాం మస్మి చేతనా.

ప.వి. వేదానాం, సామవేదః, అస్మి. దేవనామ్, అస్మి. వాసవః
ఇంద్రియాణాం, మనః, చ. అస్మి. భూతానాం, అస్మి, చేతనా

టీ॥ వేదానాం-వేదములలో, సామవేదః-సామవేదము, అస్మి-
అయియున్నాను. దేవానాం-దేవతలలో, వాసవః-ఇంద్రుడను, అస్మి-
అయియున్నాను. ఇంద్రియాణాం - ఇంద్రియములలో, మనః -
మనస్సును, అస్మి-అయియున్నాను, భూతానాం-ప్రాణులలో, చేతనా-
చేతనాశక్తి, అస్మి-అయియున్నాను

కళ్ళ-అగ్నిని, అస్మి-అగుచున్నాను శిఖరిణాం-కొండలలో. మేరుః-
మేరువర్వతమును, అహం-నేనే, అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ అర్జునా నేను ఏకాదశరుద్రులలో శంకరుడను. యక్షరాక్ష
సులలో కుబేరుడను, అష్టవసువులలో అగ్నిహోత్రుడను. పర్వతము
లలో మేరువర్వతమును నేనే యగుచున్నాను.

ప॥తే॥ శంకరుడ రుద్రులందునే-నవ్యసాచి
అసురయక్షుల విత్తేకు-డగుదునేను
అష్టవసువులలోన, నే-నగ్నినగుదు
పర్వతముల, నగుదు మేరు-పర్వతంబు

గే॥ ఏకాదశ రుద్రులయందున
యేనుశివుడ ధనంజయా
యక్షరక్షో గణములందున
నగుదునేను కుబేరుడ
అష్టవసువులలోన యగ్నిని
అగములందున మేరువు
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ పురోధసాంచ ముఖ్యంమాం
విద్ధిపార్థ బృహస్పతిం
నేనానీనా మహంస్కందః
నరసామస్మి సాగరః....

ప.వి. పురోధసాం, చ. ముఖ్యం, మామ్, విద్ధి, పార్థ, బృహ
స్పతిం, సేనానీనాం, అహం, స్కందః, సరసాం, అస్మి, సాగరః,

టీ॥ పార్థ-ఓయర్జునా, మాం-నన్ను, పురోధసాం-పురోహితు
లలో, ముఖ్యం - ముఖ్యుడైన, బృహస్పతించ - బృహస్పతినిగాను,
విద్ధి-యెరుగుము, అహం-నేను, సేనానీనామ్-సేనానులలో, స్కందః-
కుమారస్వామియును, సరసాం-సరస్సులలో, సాగరః-సముద్రుడను,
అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ అర్జునా పురోహితులలో శ్రేష్ఠుడగు బృహస్పతియును పురో
హితుడను, నేనే, సేనాధిపతులలో కుమారస్వామిని నేనే, సరస్సు
లలో సముద్రుడను నేనేయని తెలిసికొనుము

ప॥ తే॥ అగుదునే పురోహితుల, బృ-హస్పతియును
సకల సేనాధిపతులందు-స్కందుడగుదు
సరసులందునే నగుదును-సాగరుండు
తెలిసికొనుమయ్య ఫల్గునా-తెల్లముగను

గే॥ నేనెబ్బహస్పతి పురోహితులలో
సేనానుల స్కందుడను
సరసులందుననేనె పార్థ
సాగరుండని తెలియుమా
అని కిరీటికి
॥ శ్రీహరిని

25 శ్లో॥ మహర్షిణాం భృగురహం

గిరామస్మైక మక్షరమ్

యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి

స్థావరాణాం హిమాలయః ...

వ.వి. మహర్షిణాం, భృగుః, అహం, గిరాం, అస్మి. ఏకమ్, అక్షరం, యజ్ఞానాం, జపయజ్ఞః, అస్మి, స్థావరాణాం, హిమాలయః

టీ॥ అహం-నేను, మహర్షిణాం-సప్తమహర్షులలో, భృగు-భృగుమహర్షిని, గిరాం-మాటలలో, ఏకం-ఒకపేరుగు, అక్షరం-అక్షరమును (ఓంకారమును) అస్మి - అయియున్నాను, యజ్ఞానాం-యజ్ఞములలో, జపయజ్ఞః - జపయజ్ఞమును, స్థావరాణాం - స్థావరములలో, హిమాలయః-హిమవత్పర్వతమును, అస్మి-అయియున్నాను

గ॥ ఆర్జునా మహర్షులలో భృగుమహర్షిని నేనే, మాటలలో ఒకే అక్షరమగు ఓంకారమును నేనే, యజ్ఞములలో, జపయజ్ఞము నేనే స్థావరములలో హిమవత్పర్వతము నేనేయని, తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ ఋషులలోనేను భృగుమహా-ఋషినినగుదు
వాక్కులందున ఫల్గునా-ప్రణవమగుదు
అగుదు యజ్ఞములను జప-యజ్ఞమేను
అన్నిగిరులందు హిమగిరి-నగుదునేను

గే॥ మరీచ్యాది మహర్షులలో భృగు

మహర్షి నగుదు ఫల్గునా

అర్థవంతపు శబ్దములలో

అగుదునేనే ప్రణవము

॥శ్రీ॥

యజ్ఞములలో జపయజ్ఞంబును
 యగుదునేను ధనంజయా
 అన్నిగిరులయందున నేనే
 యగుదుహిమగిరి ఫల్గునా
 అని కిరీటికి
 "శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ అశ్వత్థస్సర్వ వృక్షజాం
 దేవర్షీజాంచ నారదః
 గంధర్వాజాం చిత్రరథః
 సిద్ధానాం కపిలోమునిః....

ప.వి. అశ్వత్థః, సర్వవృక్షజాం, దేవర్షీజాం, చ, నారదః, గంధర్వాజాం చిత్రరథః, సిద్ధానాం, కపిలః, మునిః,

టీ॥ సర్వవృక్షజాం-సకలవృక్షములలో, అశ్వత్థః-రావిచెట్టును, దేవర్షీజాం-దేవఋషులలో, నారదః - నారదుడను, గంధర్వాజాం-గంధర్వులలో, చిత్రరథః-చిత్రరథుడను, సిద్ధానాం-సిద్ధులలో, కపిలమునిః-కపిలమునియు, అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ అర్జునా వృక్షములలో రావిచెట్టును నేనే, దేవఋషులలో నారదుడను నేనే, గంధర్వులలో చిత్రరథుడను నేనే, సిద్ధులలో కపిలమునియును నేనే, యగుచున్నాను

ప॥తే॥ వృక్షములయందు నశ్వత్థ-వృక్షమేను
 దేవఋషుల నారదుడని-తెలిసికొనుము
 చిత్రరథుడ గంధర్వుల-శిష్టచరిత
 అగుదు కపిలమునిని సిద్ధు-లందునేనే

గే॥ అన్నిరకముల వృక్షములలో

నగుదునే నశ్వత్తము॥

దేవఋషులలో నారదుండని

తెలిసికొనుము ధనంజయ

గంధర్వులలో చిత్రరఘుడను

కపిలముని సిద్ధులందున్

ಅನಿ ಕಿರೀಟಿ

॥ శ్రీహరిని

27) శ్లో॥ ఉచ్చైశ్శ్రవస మశ్వానాం

విద్దిమా మమృతోద్భవం

ఐరావతం గజేంద్రాశ్రమం

నరాణాంచ నరాధిపమ్

ప.వి. ఉచ్చైఃశ్రవణం, అశ్వానాం, విద్ధి, మామే, అమృతోద్భవం, ఐరావతం, గజేంద్రాదా, నరాణాం, చ, నరాధిపం

టీ॥ అశ్వానాం-అశ్వములలో (గుట్టములలో) అమృతోద్భవం-
అమృతమందుబుట్టిన, ఉచ్చైశ్రవసం-ఉచ్చైశ్రవసముగను, గజేంద్రా-
ణాం-దిగ్గజములలో, ఐరావతం-ఐరావతముగను, నరాణాం-మానవు-
లలో, నరాధిపం-రాజుగను, మాం-నన్ను, విద్ధి-తెలిసికొనుము

గ॥ అర్జునా నేనే అశ్వములలో అమృతముతోబుట్టిన ఉచ్చైశ్ర
వసమునగుదును, యేనుగులయందు నైరావతము నేనే, మనుష్యు
లలో రాజును నేనేయగుదునని తెలిసికొనుము

ప॥తె॥ అమృతముజతను బుట్టిన-దగుటచేత
నగుదు. నుచ్చైశ్రవసము, నే-నశ్వములలో
అగుదునై రావతము కరు-లందునేనె
మనుజులందున రాజును-నేనెయగుదు

గే॥ అశ్వములలో నుచ్చైశ్రవస
మైరావతము గజములందు
మనుజులందున నేనురాజవి

మదిదలంచు ధనంజయూ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

28) శ్లో॥ ఆయుధానా మహంవజ్రిం
ధేనూనా మస్మికాధుక్
ప్రజనశ్చాస్మి కందర్ప
సర్పాణామస్మి వాసుకిః....

ప.వి. ఆయుధానాం, అహం, వజ్రం, ధేనూనాం, అస్మి, కామ
ధుక్, ప్రజనః, చ, అస్మి, కందర్పః, సర్పాణాం, అస్మి, వాసుకిః.

టీ॥ అహం - నేను, ఆయుధానాం - ఆయుధములలో, వజ్రం-
చక్రాయుధమును, ధేనూనాం-గోవులలో, కామధుక్-కామధేనువును,
అస్మి-అవుచున్నాను, ప్రజనః-ప్రజల పుట్టువునకు కారణమగు, కంద
ర్పశ్చ-మన్మథుడను, అస్మి-అగుదును, సర్పాణాం - సర్పములలో,
వాసుకిశ్చ-వాసుకియును, అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ అర్జునా ఆయుధములలో వజ్రాయుధము నేనే గోవులయందు
కామధేనువు నేనే. ప్రాణుల పుట్టుకకు కారణమైన మన్మథుడను నేనే,
సర్పములలో వాసుకియను సర్పము నేనే యగుచున్నాను

ప॥తే॥ ఆయుధములయందు నేనేవ-జ్రాయుధంబు
నగుదు, నేకామధేనువు-నావులందు
కాముడను పాణిపుట్టుక-కారకులలో
సర్పములలోన, వాసుకి-సర్పమేను

గే॥ ఆయుధములలో వజ్రాయుధము
నగుదువాసుకి ఘణులలో
కామధేనువు గోవులందున
కాముడను నరజన్మకుఁ
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

29) శ్లో॥ అనంతశ్చాస్మి నాగానాం
వరుణోయాదసామహం
పితృణా మర్మమాచాస్మి
యమఃసంయమతా మహం....

ప.వి. అనంతః, చ, అస్మి, నాగానామ్, వరుణః, యాదసాం,
అహం, పితృణాం, అర్మమా, చ, అస్మి, యమః, సంయమతాం,
అహం

టీ॥ అహం-నేను, నాగానాం-పాములలో, అనంతశ్చ - అనంతు
డను, యాదసాం - జలవాసులలో, వరుణః-వరుణుడను, అస్మి-
అగుదును అహం-నేను, పితృణాం-పితృదేవతలలో, అర్మమా-

అర్యముడను సంయమతాం-దండించువారలలో, యమః-యముడను, అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ ఆర్జునా పాములలో అనంతుడను పామును నేనే. జలదేవతలలో వరుణుడను నేనే పితృదేవతలలో అర్యముడను నేనే, దండించువారలలో యముడను నేనే యగుచున్నాను

వ॥తే॥ నాగులం, దనంతుడనెడి-భోగినేను
వారిదేవతలందున-వరుణుడగుదు
అర్యముడ పితృదేవత-లందునేను
యముడ దండించువారిలో-నగుదునేను

గే॥ అర్యముడను పితృదేవతలలో
అనంతుడను నాగులలో
జలవాసులలో వరుణుండను
జముడ దండించువారిలో
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరి॥

30) శ్లో॥ ప్రహ్లాదశ్చాస్మి దైత్యానాం
కాలఃకలతా మహం
మృగాణాంచ మృగేంద్రోఽహం
వై నతేయశ్చ పక్షిణామ్....

ప.వి. ప్రహ్లాదః, చ, అస్మి, దైత్యానాం, కాలః, కలయతాం, అహం, మృగాణాం, చ, మృగేంద్రః, అహం, వై నతేయః, చ పక్షిణామ్.

టీ॥ అహం-నేను, దైత్యులనాం-రాక్షసులలో, ప్రహ్లాదులకు-ప్రహ్లాదుడను, కలయతాం-గణిత శాస్త్రజ్ఞులలో, కాలః-కాలమును, మృగాణాం-మృగములలో, మృగేంద్రః-సింహమును, పక్షిణాం-పక్షులలో వైనతేయశ్చ-గరుత్మంతుడను, అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ అర్జునా నేను దైత్యులలో ప్రహ్లాదుడను, గణితశాస్త్రజ్ఞులలో కాలమును నేనే, మృగములలో సింహమును నేనే, పక్షులలో గరుత్మంతుడను నేనే యగుచున్నాను

ప॥తే॥ అగుదు ప్రహ్లాదుడను, దైత్యులందునేను
గణిత శాస్త్రజ్ఞులందు, నే-కాలమగుదు
మృగములందున, సింహంబు-నగుదునేను
పక్షులందున, గరుడుడ-పార్థనేను

గే॥ ప్రహ్లాదుండను దైత్యులందున

పక్షులందున గరుడుడనా

నేనుకాలము గణకులందున

నేను మృగముల్ సింహమున్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

31) శ్లో॥ పవనః పవతామస్మి

రామః శత్రు భృతామహం

యుషాణాం మకరశ్చాస్మి

స్రోతసామస్మి జాహ్నువీ ..

ప.వి పవనః, పవతాం, అస్మి, రామః, శత్రుభృతాం, అహం, యుషాణాం, మకరః, చ, అస్మి, స్రోతసాం, అస్మి, జాహ్నువీ .

టి॥ అహం-నేను. పవతాం-పవిత్రముచేసెడివానిలో, పవనః-
వాయువును, అస్మి-అగుచున్నాను, శత్రుభృతాం-ఆయుధధారులలో,
రామః-శ్రీరాముడను, అస్మి-అగుచున్నాను, యుషాణాం-చేపలలో,
మకరః-మొసలియును, అస్మి-అగుచున్నాను, ప్రోతసాం-నదులలో
జాహ్నువీ-గంగానదియు, అస్మి-అగుచున్నాను

గ॥ అర్జునా నేను పరిశుద్ధముచేయు వానిలో వాయువును నేను.
ఆయుధధారులలో శ్రీరాముడను, చేపలయందు మొసలిని, నదులలో
గంగానదియును నేనగుచున్నాను

ప॥తే॥ శత్రుధరులలో శ్రీరామ-చంద్రుడగుదు
వాయువగుదును, పరిశుద్ధి-చేయువాని
యందు, మకరమగుదు, చేప-లందునేను
నదులయందున గంగయ-నదినినేను

గే॥ పరిశుద్ధి సలిపెడివానిలో

పవనుడనునే ఫల్గునా
నేనెరాముడ ధనుర్దరులలో
నేనే మకరముయుషములకా
అన్నినదులందు గంగానది

నగుదునేను ధనంజయ
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

32) శ్లో॥ సర్గాణా మాదిరంతశ్చ

మధ్యంచైవాహ మద్జన
అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం
వాదఃప్రవదతా మహమ్

ప.వి. సర్గాణాం, ఆదిః, అంతః, చ, మధ్యం, చ, ఏవ అహం, అర్జున, అధ్యాత్మవిద్యా, విద్యానాం, వాదః, ప్రపదతాం, అహం.

టీ॥ అర్జున-అర్జునా, సర్గాణాం-సృష్టలకు, ఆదిః - మొదలును, అంతశ్చ-తుదయును. మధ్యంచ-మధ్యమును, అహంఏవ-నేనే, విద్యానాం-విద్యలలో, అధ్యాత్మవిద్యా-బ్రహ్మవిద్యయు, ప్రపదతాం-వాదించు వారియొక్క, వాదః-వాదమును. అహం-నేనే

గ॥ అర్జునా సకలసృష్టలయొక్క, ఆదియును, అంతమును, మధ్యమమును, నేనే యగుచున్నాను. విద్యలలో బ్రహ్మవిద్యయును నేనే, వాదించువారలయందు, వాదమును నేనే యగుచున్నాను.

ప॥తే॥ అగుదుసృష్టికంతము, మధ్య-మాదినేనె
యగుదు, నధ్యాత్మవిద్య, నే-నన్ని విద్య
లందు, వాదించువారల-యందు, నేను
వాదమనుచును తెలియము-పార్థనీవు

గే॥ నేనెసృష్టికిమొదలు, మధ్యము,
నేనెయగుదునూ, తుదియునూ
విద్యలందుననేనే, బ్రహ్మ
విద్యనగుదు, ధనంజయ
వాదించెడి వారలయందున
వాదమునునేనె యగుదున్
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

౩౩) శ్లో॥ అక్షరాణా మకారోఽస్మి

ద్వంద్వః సామాసికస్యచ

అహమేవాక్షయః కాలో

ధాతాఽహం విశ్వతోముఖః

ప.వి. అక్షరాణాం, అకారః, అస్మి, ద్వంద్వః, సామాసికస్య, చ, అహం ఏవ, అక్షయః, కాలః, ధాతా. ఆహం, విశ్వతోముఖః

టీ॥ అక్షరాణాం-అక్షరములలో, అకారః-అకారమును, సామాసికస్య-సమాసములలో, ద్వంద్వశ్చ-ద్వంద్వసమాసమును, అస్మి-అగుచున్నాను, అక్షయః-నాశములేని, కాలః-కాలము. అహంఏవ-నేనే, విశ్వతోముఖః-నలుదెసల ముఖములుగల, ధాతా-బ్రహ్మయు, అహం-నేనే

గ॥ అర్జునా అక్షరములలో అకారము నేనే సమాసములలో ద్వంద్వ సమాసము నేనే, నాశములేని కాలమును నేనే, యెల్లెడల ముఖములుగల బ్రహ్మయు నేనెయగుచున్నాను

ప॥తే॥ అగు దకారమునే, నన్ని-యక్షరముల నగుదు ద్వంద్వసమాసమే-నఖిలమగు, సమాసములయందు ఫల్గునా-మరియునేనే యక్షరంబగు కాలంబు-నన్నిదిశల ముఖములుగల, విధాతను-పుణ్యచరిత

గే॥ అక్షరములలోనే, సకారము

నగుదు సక్షయకాలముకా

సమాసంబులయందున ద్వంద్వ

సమాసంబగుదునేనే

నాల్దిశలను ముఖములు గలుగు

నలువనేనని తెలియుమా

అనుచు పొగడెను

॥శ్రీహరిని

84) శ్లో॥ మృత్యుః సర్వహరశ్చహ

ముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్

కీర్తిః శ్రీర్వాక్స నారీణాం

స్మృతిర్మేధాధృతిః క్షమా...

ప.వి. మృత్యుః, సర్వహరః, చ అహం, ఉద్భవః, చ, భవిష్యతాం, కీర్తిః, శ్రీః, వాక్, చ, నారీణాం, స్మృతిః, మేధా, ధృతిః, క్షమా

టీ॥ సర్వహరః-సమస్తమును నశింపజేయునట్టి, మృత్యుశ్చ-మృత్యువును, భవిష్యతాం-పుట్టుకగలవారియొక్క, ఉద్భవశ్చ-పుట్టువును, అహమస్మి - నేనగుచున్నాను, నారీణాం - స్త్రీలలో, శ్రీః-లక్ష్మీయు, కీర్తిః-కీర్తియు, వాక్-సరస్వతీయు, స్మృతిః-జ్ఞాపకశక్తియు, మేధా-బుద్ధియును, ధృతిః-దైర్యమును, క్షమా - ఓర్పును, అహంఅస్మి-నేనై యున్నాను

గ॥ అ ర్జు నా సర్వమును హరింపజేయునట్టి మృత్యువును నేనే, ముందు పుట్టబోవువారలయొక్క పుట్టుకయును నేనే, స్త్రీలలో, కీర్తి, లక్ష్మీయు, సరస్వతి, జ్ఞాపకశక్తియు, బుద్ధి, దైర్యము ఓర్పు నేనే యగుచున్నాను

ప॥తే॥ అన్నిహరియించు మృత్యువు-నగుదునేను
పుట్టబోయెడివారల-పుట్టుకగుదు

స్త్రీలలో, బుద్ధి, ధైర్యము-శ్రీయు, కీర్తి
వాక్కు. స్మృతియు, జ్ఞమ, మగుడు-పార్థసేను

గే॥ నేనె పుట్టుకయగుచునుందును

నేహరించెడి మృతువుకా
స్త్రీలయందున వాక్కు, బుద్ధియు
శ్రీ, యశ, జ్ఞమ, ధైర్యముల్
అన్నియును నేనగుదునని నీ

వాత్మయందు దలచుమా
అని కిరీటికి
॥ శ్రీహరిని

35) శ్లో॥ బృహత్సామ తథాసామ్నాం

గాయత్రీఛందసా మహమ్
మసానాం మార్గశీర్షోఽహ
మృచూనాం కుసుమాకరః

వ.వి. బృహత్సామ, తథా, సామ్నాం, గాయత్రీ, ఛందసాం,
అహం, మాసానాం, మార్గశీర్షః, అహం, ఋతూనాం, కుసుమాకరః.

టీ॥ సామ్నాం-సామములలో, బృహత్సామ-బృహత్సామమును,
ఛందసాం-ఛందస్సులలో గాయత్రీ-గాయత్రీ ఛందస్సును, తథా-
అలాగుననే, మాసానాం-మాసములలో, మార్గశీర్షః-మార్గశీర్ష మాస
మును, ఋతూనాం-ఋతువులలో, కుసుమాకరః-పరిపరి ఋతువును,
అహంఅస్మి-నేనై యుందును

టి॥ అహం-నేను, ఫలయతాం-మోసగొట్టడమొక్క, స్వాదం-
జూదము, తేజస్విదాం - రే.కోవంతులమొక్క, రేజః - రేజస్సును,
జయః - జయించువారల జయమును, అస్మి - అగుచున్నాను, పృష
సాయః - ఊద్యోగవంతులమొక్క, యుద్యోగమును, అస్మి-అగు
చున్నాను, సత్వవతాం-సత్వవలమలమొక్క, సత్త్వం - సత్త్వమును,
అస్మి-అగుచున్నాను

గి॥ అర్థ నా వంచకులలో జూదంబు నేను, రే.కోవలమల
మొక్క తేజస్సు నేను, జయించువారలలో జయమును నేనె, ఊద్యోగ
వంతులమొక్క యుద్యోగమును నేనే యగుచున్నాను, అలముగల
వారిమొక్క బలమును నేనే యగుచున్నాను

ప॥రే॥ పంచకులలోన జూదంబు-పార్థనేను
తేజమును, గలవారిలో-రేజమేను,
జయముగలవారిలో నేనె-జయమునగుదు
బలముగలవారిలోనేనె-బలమునగుదు
ఉద్యమించెడి వారిలో-ఉద్యమమును

గే॥ వంచకములగు వస్తువులలో
నెంచునేనని జూదమున
రే.కోవంతులయందు గలిగిన
రేజమేనని రెలియుచు
జయముపొందెడి వారలందున

జయమునేనని రెలియుచు ॥శ్రీ॥
బలముకలిగిన వారిలందున

బలమునేనని యెరుగుమా

ఉద్యోగవంతులగువారిలో

యుద్యోగమేనె యగుదున్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

37) శ్లో॥ వృష్టీనాం వాసుదేవోఽస్మి

పాండవానాం ధనంజయః

మునీనామవ్యహం వ్యాసః

కవీనాముశనా కవిః...

ప వి వృష్టీనాం, వాసుదేవః, అస్మి, పాండవానాం, ధనంజయః
మునీనాం, ఆపి, అహం, వ్యాసః, కవీనాం, ఉశనా, కవిః

టీ॥ వృష్టీనాం - యాదవులలో, వాసుదేవః - వాసుదేవుడను,
పాండవానాం-పాండవులలో, ధనంజయః-ధనంజయుడను, మునీనాం-
మునులలో, వ్యాసః-వ్యాసుడను, కవీనాం-కవులలో, ఉశనాకవిః +
అపి-కుక్రూచార్యుడను, ఇస్మి-అయియున్నాను .

గ॥ అర్జునా యాదవులలో వాసుదేవుడను నేనే పాండవులలో
అర్జునుడను నేనే, మునులలో వ్యాసమునిని నేనే, కవులలో కుక్రూ
చార్యుడను నేనే అగుదును

ప॥తే॥ అగుదునే వాసుదేవుండ-యాదవులలో
అగుదు పాండవులలోన-యర్జునుండు
మునులలోనెల్ల, నేవ్యాస-మునిని నగుదు
కవులలో కుక్రూడనియెడి-కవిని నేనె

గే॥ యాదవులలో వాసుదేవుడ
 వ్యాసమునినే మునులలో
 పండితులలోనేను శుక్రుడ
 పాండవులలో పార్థుడ.
 అని కిరీటికి
 ॥శ్రీహరిని

38) శ్లో॥ దండోదమయతా మస్మి
 నీతిరస్మి జిగీషతామ్
 మౌనంచైవాస్మి గుహ్యనాం
 జ్ఞానంజ్ఞానవతా మహమ్. .

ప.వి. దండః, దమయతాం. అస్మి, నీతిః, అస్మి, జిగీషతాం,
 మౌనం, చ, ఏవ, అస్మి, గుహ్యనాం, జ్ఞానం, జ్ఞాననతాం, అహం

టీ॥ అహం - నేను. దమయతామ్ - దండించెడివారలయొక్క,
 దండః-శిక్షను (దండనీతి) అస్మి-అగుచున్నాను, జిగీషతాం-జయింప
 గోరువారియొక్క, నీతిః-నీతిని, అస్మి-అయియున్నాను, గుహ్యనాం-
 రహస్యములలో, మౌనంచైవ-మౌనమును, జ్ఞానవతాం-జ్ఞానమును,
 అహం-నేనే, అస్మి-అగుచున్నాను ..

గ॥ అర్జునా దండించువారియొక్క దండనీతి నేనే, జయింప
 గోరువారియొక్క, జయోపాయమును నేనే, రహస్యములలో మౌనము
 నేనే, జ్ఞానులయొక్క జ్ఞానమును నేనే

ప॥తే॥ దండనము సేయువారల-దండనీతి
 జయముకోరెడి వారల-జయమునీతి

నగుదు, మౌనము, గోష్యంబు-లందునేను
జ్ఞానవంతులయందున-జ్ఞానమేను

గే॥ దండించెడివారలయొక్క

దండనీతివి నగుదునే

జయింపగోరు వారలయొక్క

జయోపాయములునేనే ॥శ్రీ॥

జ్ఞానవంతులయందున గలిగిన

జ్ఞానమేనని తెలియుమా

నేనె గోష్యంబైనవాటిలో

మౌనమనుచు నెరుంగుమా

ఆని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని॥

౧౧) శ్లో॥ యచ్ఛాపి సర్వభూతానాం

వీజంతదహ మర్జున

నతడిన్తి వినాయత్స్యా

న్మయాభూతం చరాచరమ్...

ప.వి. యత్, చ, అపి, సర్వభూతానాం, వీజం, తత్, అహం, అర్జున, న, తత్, అస్తి, వినా, యత్, స్యాత్, మయా, భూతం, చరాచరమ్

టీ॥ అర్జునా-ఓయర్జునా, యత్-ఏది. సర్వభూతానామ్-సమస్త భూతములకు, వీజం-ఉత్పత్తికారణమో, తదపిచ-అదియును, అహం-నేను, యత్-ఏది, మయావినా - నన్నువిడిచి, స్యాత్ - ఉండునో, తత్-అట్టి, చరాచరం-చరాచరరూపమైన, భూతం-భూతసమూహము, నఅస్తి-లేదు

గ॥ అర్జునా సమస్తభూతములకు నేనే బీజము. ఈ చరాచరభూత
సమూహమునందు, నేనులేకుండ యేదియునులేదు

ప॥తే॥ అన్నిపాఞ్చుల బీజంబు-నగుదునేను
జగతిగల చరాచరముల-సర్వమందు
నేదియునులేదు ఫలునా-యెక్కడేవి
నేనులేనట్టి వస్తువే-కానబడదు

గే॥ అన్నిపాఞ్చుల, కాదికారణ
మైన బీజంబగుదునే
నేనుగాని చరాచరంబులు
లేనేలేవు ధనంజయ
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని॥

40) శ్లో॥ నాంతోఽస్తి మమదివ్యానాం
విభూతీనాం పరంతప
ఏషతూద్దేశతఃప్రోక్తో
విభూతే ర్విస్తరోమయా....

ఫ.వి. న, అంతః, అస్తి, మమ, దివ్యానాం, విభూతీనాం,
పరంతప, ఏషః, తు, ఉద్దేశః, ప్రోక్తః, విభూతేః, విస్తారః, మయా.

టీ॥ పరంతప-ఓయర్జునా మమ-నాయొక్క, దివ్యానాం-దివ్య
ములైన, విభూతీనాం-విభూతులకు. అంతః-అంతము, న + అస్తి-
లేదు, ఏషః + తు - ఇది, మయా - నాచేత, విభూతే - విభూతి
యొక్క, విస్తరః-వివరణము, ఉద్దేశతః-సంక్షేపముగా, ప్రోక్తః-
చెప్పబడెను ..

గ॥ అర్జునా నాయొక్క దివ్యములైన విభూతులకు అంతములేదు
అయినను నావిభూతులయొక్క వివరణము కొన్నింటిని సంక్షేపముగా
నాచేత చెప్పబడెను

ప॥లే॥ అంతమేలేని, నాయొక్క-యఖిలమైన
దివ్యమౌ విభూతతతిని-తెలుపతరయె
వానితో సంగ్రహంబుగ-నేనునీకు
ముఖ్యమగు కొన్నితెలిపితి-పుణ్యచరిత్ర

గే॥ అంతలేనివి నాదుమహిమలు
అందులోనొక కొన్నిటికా
తెలియజేసితి సంగ్రహముగా
కలుగ నీపైప్రేమచే
అని కిరీటికి. ॥శ్రీహరిని

41) శ్లో॥ యద్యద్విభూతి మత్సత్త్వం
శ్రీమదూర్జిత షేవవా
తత్తదేవావ గచ్ఛత్త్వం
మమతేజోం లశసంభవం....

ప.వి. యత్. యత్. విభూతిమ్, సత్త్వం, శ్రీమత్, ఊర్జితమ్,
ఏవ. వా, తత్. తత్, ఏవ, అవగచ్ఛ, త్వమ్, మమ, తేజోం
శసంభవమ్ .

టీ॥ విభూతిమత్-విభూతియుక్తమైనదియు, శ్రీమత్-శ్రీమంత
మును, ఊర్జితంఏవ-ఉత్సాహముతోకూడిన, యద్యత్సత్త్వం-యేదే

వస్తువులచో, తర్క-ఆయావస్తువు, మమ-నామొక్క, తేజో-
శంభవంయేవ-తేజోధాగసంభవమైన దానినిగా, త్విం - నీవు, అప
గచ్ఛ-తెలిసికొనుము

గ॥ అర్జునా విభూతియుర్తమై కాంతివంతమై, యుత్సాహముతో
చూడినదియై యేయేవస్తువు (ప్రాణి) కలదో, ఆదంతయు నామొక్క
తేజోంశవంశ కలిగినదానిగా తెలిసికొనుము ..

ప॥తే॥ ప్రిణిగణములందు విభూతి-వంతమగుచు
కాంతివంతమై యుత్సాహ-వంతమగుచు
నేదిపొడసూపునవియన్ని-నాదు తేజ
సంభవములని తెలియుము-సవ్యసాచి

గే॥ బలవిభూతి తేజోత్సాహము

కలిగియుండిన వన్నియుఁ

నాతేజాంశ సంభవంబులు

నాదుతేజమే సర్వమున్

అనుచు తెలియుము నీవుసార్థా

అన్నియును విశదంబుగా

అని కిరీటిరీ

॥శ్రీహరివి

42) శ్లో॥ అథవా బహునై తేన

కింజ్ఞాతేన తవార్జున

విష్టభ్యాహ మిదంకృతన్న

మేరాంశేనస్థితో జగత్ . .

ప.వి అధవా, బహవా. ఏతేన. కిం, జ్ఞాతేన, తవ, అర్జున, విష్ణుభ్య, అహమ్, ఇదం, కృత్స్నం, ఏకాంశేన, స్థితః, జగత్

టీ॥ అర్జున-ఓయర్జునా, అథవా-ఇంతేకాక, బహవా-విశేషమైన, ఏతేన-ఈ, జ్ఞాతేన-తెలిసికొనుటచేతను, తవ-నీకు, కిం-ఏమిలాభము అహం-నేను, ఇదం-ఈ, కృత్స్నం-సమస్తమైన, జగత్-జగత్తును, ఏకాంశేన - ఒకపాదముచేత. (ఒకభాగముచేత) విష్ణుభ్య-వ్యాపించి, స్థితః-యున్నాను .

గ॥ అర్జునా నావిభూతి వివరములన్ని, విశేషముగా తెలిసికొన వలసిన పని నీకులేదు. నే నీజగత్తునంతయు నొకయంశముచేతనే వ్యాపించియున్నానని తెలిసికొనుము.

ప॥తే॥ ఈ విభూతులవివరంబు-నెంతతెలుప నేమిలాభంబు ఫల్గునా-యీజగమొక యంశముననేను వ్యాపక-మగుచునుంటి తెలుపవలసిన వివరముల్-తెలిపినాను

గే॥ నాదుమహిమలు వివరములుగా

లేదుతెలుప నవశ్యముకా

ఒకపాదమున వ్యాపకంబై

యుంటి జగములన్నిటికా

అని కిరీటికి బోధజేసెను

అచ్యుతుడు, రణభూమిలో

శ్రీ హరి శ్రీ కృష్ణమూర్తిని చిత్తమందు భజించెదకా
ఆకుభమగు సంసారబంధము, అన్నియును తొలగింపగా.

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర రవి
విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ రృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు విభూతి యోగమను పదియవ అ ధ్యాయము
సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

విశ్వరూప సందర్శన యోగము-అధ్యాయ సంగ్రహము
మ॥ కనుమేనిచ్చెద దివ్యదృష్టి హతులౌ

కౌరవ్యులం, సై న్యముఁ

కనుమా మామక విశ్వరూపమున, నీ

కాంక్షించు, సర్వాంశముల్

కనుమా ద్యంతములేనిరూపమును, నా

కాంతి, ప్రభావంబులఁ

కని, సంసారభయంబుబాసి చని, మో

క్షంబందుమా ఫల్గునా ...

తా॥ అర్జునా నీకు దివ్యదృష్టినిచ్చెద, ఆద్యంతములులేని,
నా విశ్వరూపమున, నీవుకోరిన సమస్తవిషయములను, హతులై
కనబడు, కౌరవ్యులను, భీష్మద్రోణాదులను. సై న్యమును,
చూడుము అట్టి నాదివ్యమగు విశ్వరూపమును దర్శించిన, సం
సారభయమునుబాపి, ముక్తిని ప్రసాదించునని శ్రీ కృష్ణపర
మాత్మ పార్థునకు బోధించిన విశ్వరూప సందర్శన యోగమును
పదకొండవ అధ్యాయము శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయా
మృతమునందు అధ్యాయ సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు.

హరిః ఓమ్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

✽ అర్చన ఉవాచ ✽

1) శ్లో॥ మదనుగ్రహాయ పరమం

గుహ్యమధ్యాత్మ సంజ్ఞితం
యత్స్వయోక్తం వచస్తేన
మోహోఽయం విగతోమమ

ప.వి మదనుగ్రహాయ, పరమం, గుహ్యం, అధ్యాత్మ, సంజ్ఞితం, యత్, త్వయా, ఉక్తం, వచః, తేన, మోహః, అయం, విగతః, మమ

టీ॥ మదనుగ్రహాయ-నన్నగ్రహించుటకొరకు. త్వయా-నీచేత, పరమం-ఉత్తమమైన, గుహ్యం-రహస్యమైనటువంటియు, అధ్యాత్మ సంజ్ఞితం-అధ్యాత్మమను పేరుగలదియు, (అగు) యత్-ఏ, వచః-వాక్యము, ఉక్తం-చెప్పబడినదో, తేన-దానిచేతను, మమ-నాయొక్క, అయం-ఈ, మోహః-అజ్ఞానము, విగతః-పోయినది

✽ అర్చన ఉవాచ ✽

గ॥ ఓకృష్ణపరమాత్మా నన్నగ్రహించుటకొరకు నీచేత ఉత్కృష్టమైన, రహస్యమైన, అధ్యాత్మమను పేరుగలదియును, యే వాక్యమును చెప్పబడినదో దానిచేత నాయొక్క మోహము పోగొట్టబడినది

ప॥తే॥ కమలపత్రాక్ష శ్రీ కృష్ణ-కరుణచేత
నతిరహస్యమై, యధ్యాత్మ-మనెడిపేర
ఎరుగుచున్నట్టి, శ్రేష్ఠమౌ-వచనములను
నేను వీచేతశ్రద్ధగా-వినుటచేత
వదలిపోయె, నామోహము-వాసుదేవ

గే॥ అతిరహస్యంబుత్తమంబగు

అత్మానాత్మా విచారము

నన్నుదయతో నేలుటకునై

నాకొనర్చిన బోధచే ॥శ్రీ॥

వదలె నాయజ్ఞానమంతయు

వాసుదేవా మాధవా

అనుచు పొగడెను కృష్ణమూర్తిని

అర్జునుడు రణభూమిలో

॥శ్రీహరి॥

2) శ్లో॥ భవాప్యయోహి భూతానాం

శ్రుతౌవిస్తరశోఘయా

త్వత్తఃకమల పత్రాక్ష

మాహాత్మ్యమపిచా వ్యయమ్.

ప.వి. భవాప్యయో, హి. భూతానాం, శ్రుతౌ, విస్తరశః, మయా
త్వత్తః, కమలపత్రాక్ష, మాహాత్మ్యమ్, అపి, చ, అవ్యయమ్

టీ॥ కమలపత్రాక్ష-ఓకృష్ణా, త్వత్తః - నీవలన, భూతానాం-
ప్రాణులయొక్క, భవాప్యయో-ఉత్పత్తి ప్రళయములు, విస్తరశః-
విస్తారముగా, మయా-నాచేత, శ్రుతౌ-వినబడినవి, అవ్యయం-నాశ
రహితమైన, తే-నీయొక్క, మాహాత్మ్యం-మహాత్మ్యమున్ను, శ్రుతం-
వినబడెను

గ॥ ఓకృష్ణా నీవలన, ప్రాణులయొక్క ఉత్పత్తి వినాశములను
విస్తారముగా నేను వినియున్నాను. నాశరహితమైన నీయొక్క మాహా
త్మ్యమును బాగుగ వినియున్నాను..

ప॥తే॥ ఏవిదంబుగ నినుగూర్చి-యిపుడునీవు
తెలియజేసిన రీతిగా-దివ్యమైన
నీదు యీశ్వరరూపంబు-నేనుచూడ
వలయునను కోర్కె-గలిగెను-పరమపురుష

గే॥ ఎట్టిదని నీయాత్మరూపము
యెట్లుతెలిపితో యాస్థితిః
నీ స్వరూపము చూడవలెనని
నేనుకోరెద వాసవా
అనుచు నడిగెను
॥శ్రీహరిని

4) శ్లో॥ మన్యనే యదితచ్ఛక్యం
మయాద్రష్టు మితిప్రభో
యోగేశ్వర తతోమేత్సం
దర్శయాత్మాన మవ్యయమ్

ప.వి. మన్యనే, యది, తత్, శక్యం, మయా, ద్రష్టుం, ఇతి, ప్రభో, యోగేశ్వర, తతః, మే, త్వమ్, దర్శయ, ఆత్మానం, అవ్యయమ్

టీ॥ ప్రభోహేయోగేశ్వర-ఓకృష్టపరమాత్మా, తత్-ఆరూపము, మయా-నాచేత, ద్రష్టుం-చూచుటకొఱకు, శక్యం - సాధ్యమైనదని, మన్యనేయది-తలంచితినేని, తతః-అతరువాత, త్వం-నీవు, మే-నాకొఱకు, అవ్యయం-శాశ్వతమైన, ఆత్మానం - విన్ను, దర్శయ-చూపుము

గ॥ ఓకృష్టవరమాత్మా అట్టి ప్రళావము గల ఆస్వరూపమును
చూచుటకు నాకుసాధ్యమని, నీవు తలంచితివేని అవ్యయమైన
యాదివ్యస్వరూపమును నాకు చూపుము .

పః॥ తే॥ పరమపూరుష గోవింద-పద్మనాభ
సాధ్యమని నీవుతలచిన-సరసిజాక్ష
అవ్యయంబగు, మిక్కిలి-దివ్యమైన
ఆ స్వరూపము. చూపించు-మయ్యనాకు

గే॥ సాధ్యమని నీదివ్యరూపము

చక్కగా నేచూడగా

నీకుతోచిత నాకుజూపుము

నిఖిలమును విశదంబుగా

అనుచు నడిగెను

॥శ్రీహరిని

● శ్రీ భ గ వా ను వా చ ●

5) శ్లో॥ పశ్యమేపార్థ రూపాణి

శతశోఽథ సహస్రశః

నానావిధాని దివ్యాని

నానావర్ణా కృతీనిచ

ప.వి. పశ్య, మే, పార్థ, రూపాణి, శతశః, అథ, సహస్రశః
నానావిధాని, దివ్యాని, నానావర్ణాకృతీని, చ

టీ॥ పార్థ - ఓయర్జునా, నానావిధాని - అనేక ప్రకారములైన, దివ్యాని-దివ్యములైన, నానావర్ణకృతీనిచ-అనేక విధములైనరంగులు రూపములు గలిగినవియు, శతశః - సూరులైన, అథ - మరియు, సహస్రశః-వేలసంఖ్యలైన, మే-నాయోక్త, రూపాణి-ఆకారములను పశ్య-చూడుము

✽ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు ✽

గ॥ ఆర్జునా అనేక విధములైన, దివ్యమైన పలువిధముల రంగులు రూపములుగలిగి, వందలు వేలుకల, నాన్వరూపములను చూడుము

ప॥తీ॥ పలువిధంబుల రూపముల్-పలురకముల వర్ణములచేత దివ్యమైన-పరగుచున్న పలువిశేషము గలవియై-వంద, వేలు కలుగు నాన్వరూపములన్ని-కనుము పార్థ

గే॥ పలువిధంబుల దివ్యములునై
పలువిశేషము గలవియై
బహువిధంబుల వర్ణములతో
బహుశనంఖ్యలు గలవియౌ
నాన్వరూపములన్ని చూడుము
నామహా మహిమోన్నతుల్
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరివి

8) శ్లో॥ పశ్యాదిత్యాన్వనూః కద్రా
నశ్వినౌ మరుతస్తథా

బహున్నదృష్ట పూర్వాణి

పశ్యాత్పూర్వాణి భారత

ప.వి. పశ్య, ఆదిత్యాం, వసూకా, రుద్రాణా, అశ్వినౌ, మరుచిః, తథా, బహుని, అద్భుష్టపూర్వాణి. పశ్య, ఆశ్చర్యాణి, భారత

టీ॥ భారత - ఓ య ద్భు నా, ఆదిత్యాణా - ద్వాదశాదిత్యులను, వసూకా-అష్టవసువులను, రుద్రాణా - ఏకాదశరుద్రులను, అశ్వినౌ-అశ్వినీదేవతలను, తథా-అటులే, మరుచిః-సప్తవాయువులను, పశ్య-చూడుము, అద్భుష్టపూర్వాణి-ఎన్నచుమాడదని. బహుని-అనేకములైన, ఆశ్చర్యాణి-అద్భుతములను, పశ్య-చూడుము

గ॥ అద్భుతా ఆదిత్యులను, వసువులను, రుద్రులను, అశ్వినీదేవతలను, వాయువులను, అట్లే నీవిదివరకు చూచియుండిన, అనేకములైన, అద్భుతముల నిపుడుచూడుము

ప॥ టీ॥ ద్వాదశాదిత్యు, లెనమంధ్ర-వసుగణముల నశ్వినీ దేవతల, రుద్రుల-లక్ష్మి, మరుత గణము, లింతవరకు నీపు-కాంచనట్టి యధిక, యద్భుతముల, నిపు-డరయు పార్థ

గే॥ అష్టవసువాదిత్య రుద్రుల

నశ్వనుల మతీవవసులకా

ఇంతవరకును నీపుచూడని

యెన్నో యద్భుతవిషయముల్

నావిశ్వరూపమున చూడుము

కామహా మహిమోన్నతుల్

॥శ్రీహరిని

7) శ్లో॥ ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం

పశ్యాద్య సచరాచరం

మమదేహే గుణాతేజ

యచ్ఛాన్యద్ద్రష్టు మిచ్ఛసి

ప.వి. ఇహ, ఏకస్థమ్, జగత్, కృత్స్నం, పశ్య, అద్య, సచరాచరం, మమ, దేహే, గుణాతేజ, యత్, చ, అన్యత్, ద్రష్టుం, ఇచ్ఛసి.

టీ॥ గుణాతేజ-ఓయర్జునా, అద్య-యిప్పుడు, సచరాచరం-చరాచరములతోకూడిన, కృత్స్నం - సమస్తమైన, జగత్ - జగత్తును, మమ-నాయొక్క, ఇహదేహే-ఈశరీరమందు, ఏకస్థం - ఒకప్రదేశమందున్నదానినిగా పశ్య-చూడుము, అన్యత్-మరియొకటైన, యచ్ఛ-దేనిని, ద్రష్టుం-చూచుటకొరకు, ఇచ్ఛసి-కోరుచున్నావో, తత్-దానిని, పశ్య-చూడుము . .

గ॥ ఓయర్జునా ఈ చరాచరమైన సమస్త ప్రపంచమును, ఒకే ప్రదేశమందున్న దానినిగా, నాదివ్యదేహమున చూడుము, ఇదిగాక యే, యే, అంశములను నీవు చూడదలచుకొన్నావో వానినన్నిటిని యిప్పుడుచూడుము

ప॥తే॥ ఈ చరాచరమైనట్టి-యెల్లజగతి
నొక్కచోట, నాదేహమందున్నవాని
చూడు, మితరంబునేదేది-చూడనీవు
కోరియున్నావో యన్నింటి-నరయుపార్థ

గే॥ చరాచరములతోడ గూడిన

సమస్త ప్రపంచంబును

యేయేవిషయము చూడగోరితొ

యీ నాశరీరంబుతో

చూడుమన్నియు నొక్కచోటను

చోద్యమగు నారూపముల్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ సతుమాంశక్యసే దృష్టు

మనేనైవ స్వచక్షుసా

దివ్యందదామితే చక్షుః

పశ్యమే యోగమైశ్వరమ్

ప.వి. స. తు. మామ్, శక్యసే, ద్రష్టుమ్, అనేన, ఏవ, స్వచక్షుసా, దివ్యం, దదామి, తే, చక్షుః, పశ్య, మే, యోగం, ఐశ్వరమ్

టీ॥ అనేన-ఈ, స్వచక్షుసా-ఏవ-నీకన్నులచేతనే, మాం-నన్ను, ద్రష్టుం-చూచుటకొరకు, సశక్యసే-శక్తుడవుకావు, దివ్యం-దివ్యమైన, చక్షుః-నేత్రములను, తే-నీకొఱకు, దదామి-ఇచ్చుచున్నాను, ఐశ్వరం-ఈశ్వరసంబంధమైన, మే-నాయొక్క, యోగం-యోగమును, పశ్య-చూడుము

గ॥ అర్జునా వ్రాకృతములైన నీకన్నులతో నాదివ్యరూపమును, చూడజాలవు నీకు నేను దివ్యదృష్టినిచ్చుచున్నాను. వానిచేత, అశ్చర్యకరమైన, నాయొక్క యోగశక్తిని చూడుము

ప॥తే॥ కనుగొనగలేవు, నీదగు-కనులతోడ
దివ్యమగు నాదురూపంబు-దివ్యదృష్టి
నిచ్చెదను, వానిచేత నీ-విపుడు పాత్ర
చూడు నాయోగశక్తిని-చోద్యమైన

గే॥ పాకృతములగు నీదుకనులతో

భవ్యమగు నారూపముఁ
చూడజాలవు నాదుశక్తిని

చోద్యమగు నామహిమలఁ
చూడుమిచ్చెద దివ్యదృష్టిని

చూడవలసిన వన్నియుఁ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

ఈ సంజయ ఉవాచ ఈ

9) శ్లో॥ ఏవముక్త్యాతతో రాజః

మహాయోగేశ్వరో హరిః

దర్శయామాస పార్థాయ

పరమంధూప మైశ్వరమ్ ..

ప.వి. ఏవం, ఉక్త్వా, తతః, రాజః, మహాయోగేశ్వరః, హరిః
దర్శయామాస, పార్థాయ, పరమం, రూపం, ఐశ్వరం

టీ॥ రాజః - ఓధృతరాష్ట్రా, మహాయోగేశ్వరః - అధికమైన
యోగములకు ప్రభువైన, హరిః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, ఏవం-ఈప్రకార
ముగా, ఉక్త్వా-పలికి, తతః-అతరువాత, పార్థాయ-అర్జునునికొరకు,
పరమం-ఉత్తమమైన, ఐశ్వరం-ఈశ్వరసంబంధమైన, రూపం-విశ్వ
రూపమును, దర్శయామాస-చూపెను

✽ సంజయుడు చెప్పెను ✽

గ॥ ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా, మహాయోగేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణమూర్తి, యీ విధముగాచెప్పి, తిరువాత తన పరమేశ్వర సంబంధమైన, విశ్వరూపమును అర్జునునకు చూపించెను

ప॥తే॥ ఈవిధంబుగ ధృతరాష్ట్ర-యెల్లవిషయములను వచియించి, శ్రీ కృష్ణ-మూర్తి, పిదప పార్థునకపుడు దివ్యమై-వరగు, తనదు విశ్వరూపంబు చూపించె-విశదముగను

గే॥ ఆవిధంబుగవలికి కృష్ణుడు
అప్పుడర్జును కొరకునై
చూపెప్రీతితో విశ్వరూపము
దోద్యమును దివ్యంబునౌ
॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ అనేక వక్త్రనయన
మనేకాద్భుత దర్శనం
అనేక దివ్యాభరణం
దివ్యానేకోద్యతాయుధం

ప.వి. అనేక వక్త్రనయనం, అనేకాద్భుతదర్శనం, అనేక దివ్యాభరణం, దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్

టీ॥ అనేక వక్త్రనయనం - అనేకములైన ముఖములును, నేత్రములు గలిగినట్టియు, అనేకాద్భుతదర్శనం-బహువిధములైన ఆశ్చ

ర్యముల మాపునట్టియు, అనేకదివ్యాభరణం-అనేక దివ్యభూషణములు
గలిగినట్టియు, దివ్యానేకోద్యతాయుధం-దివ్యములైన, అనేకములైన
యెత్తబడియున్న, ఆయుధములు గలిగినట్టియు, (రూపమును
చూపెను)

గ॥ అనేక ముఖములు, కన్నులును, బహువిధములగు విచిత్ర
ములుగలదియు, అనేక దివ్యభూషణములుగలదియు, దివ్యములైన,
యెత్తిబడిన, ఆయుధములుగలిగినట్టియునగు (రూపమునుజూపెను)

ప॥తే॥ అధిరముఖములు, నేత్రము-లధికముగను
బహువిధః చిత్రములతోడ-బరగుచుండు
దివ్యమగు నాభరణములు-దివ్యమైన
యాయుధములపై కెత్తి, యు-న్నట్టి, రూప
మపుడుజూపెను, ధృతరాష్ట్ర-అర్జునునకు

గే॥ పెక్కుముఖములు, నేత్రంబులును
పెక్కుదివ్యాభరణముల్
అద్భుతములతో నెత్తిబడిన
యాయుధములతో కూడియు

॥శ్రీహరి॥

11) శ్లో॥ దివ్యమాల్యాంబరధరం

దివ్యగంధానులేపనం

సర్వాశ్చర్య మయందేవ

మనంతం విశ్వతోముఖమ్

ప.వి దివ్యమాల్యాంబరధరం, దివ్యగంధానులేపనం, సర్వాశ్చ
ర్యమయం, దేవం, విశ్వతోముఖమ్

టీ॥ దివ్యమాల్యాంబరధరం-దివ్యములైన హారములు, వత్సము
లను, ధరించియున్న, దివ్యగంధానులేపనం-దివ్యగంధలేపనముగలిగిన
సర్వాశ్చర్యమయం - సమస్తమైన ఆశ్చర్యములతో నిండినదియు,
విశ్వతోముఖం-అంతటముఖములుగలిగిన, అనంతం - అంతములేనిది
యును, దేవం-శ్రీభగవంతుని. (విశ్వరూపము అర్జునునకుజూపెను)

గ॥ దివ్యములైన పుష్పమాలలును, వత్సములను, ధరించినట్టి
దియు, దివ్యగంధలేపనముగలదియును, సర్వాశ్చర్యమయమును,
అంతములేనిదియును, అంతట ముఖములుగలదియునగు విశ్వరూప
మును అర్జునునకుజూపెను

ప॥తే॥ దివ్యమగు పుష్పమాలలు-దివ్యవత్స
ములను, దివ్యమునగు గంధ-ములను గలిగి
యంతమేలేని, యద్భుతమైనదగుచు
అన్నిదిశలను ముఖములై-యలరునట్టి
విశ్వరూపంబు చూపించె-విశదముగను

గే॥ దివ్యాంబర పుష్పహారములు

దివ్యగంధము లేపము

అన్నిదిశలనుగలిగి ముఖములు

అమిత తేజోవృక్షదా

అంనతుడగు శ్రీ భగవంతుని

అర్జునుడుగనె నచ్చటకా

॥శ్రీహరిని

12) శ్లో॥ దివిసూర్య సహస్రస్య

భవేద్యుగ పదుత్థితా

యదిభా సదృశీసాస్యా

ద్వాసస్తస్య మహాత్మనః

ప.వి. దివి. సూర్యసహస్రస్య. భవేత్. యుగపత్. ఉత్థితౌ. యది. భా. సదృశీ. సా. స్యాత్. భాసః. తస్య. మహాత్మనః

టీ॥ దివి - ఆకాశమందు, సూర్యసహస్రస్య - (ఏకకాలమందు దయించిన) వేలకొలది సూర్యులయొక్క. భా-కాంతి, యుగపత్- ఏకకాలమందు, ఉత్థితా-ఎగసినది, భవేద్యది-అయనేని, సా-ఆకాంతి, తస్యమహాత్మనః - ఆమహాత్మునియొక్క. భాసః - కాంతికి, సదృశీ- సమానమైనది, స్యాత్-అగును

గ॥ రాజా అదివ్యరూపముయొక్క కాంతి ఆకాశమునందు ఒకే సమయమందు, వేయిమంది సూర్యులు ప్రకాశించిన యెంతకాంతి కలుగునో అంతకాంతికి యీవిశ్వరూపుని కాంతికి సమమగును

ప॥తే॥ వేయిసూర్యు లాకసమున-వెలుగు, నొక్క కాలమెంత కాంతియగు. నా-కాంతిసమము వెలుగుచుండగ, దివ్యమై-విశ్వరూప మలరుచుండెను, ధృతరాష్ట్ర-నబ్బురముగ

గే॥ ఆకసంబున వేయిసూర్యులు
 యేకకాలము వెలుగగా
 యెంతకాంతిచె వెలుగుచుందురో
 అంతకాంతికి నమమునై
 వెలుగుచుండెడి విశ్వరూపము
 వింతగాగనె పార్థుడున్
 అనివచించెను ధృతరాష్ట్రునితో
 నచట నంజయుడంతయు॥
 ॥శ్రీహరివి

18) శ్లో॥ తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నమ్
 ప్రవిభక్త మనేకథా
 అపశ్యద్దేవ దేవస్య
 శరీరే పాండవస్తథా.

ప.వి. తత్ర, ఏకస్థం, జగత్, కృత్స్నమ్, ప్రవిభక్తం, అనేకథా, అపశ్యత్, దేవదేవస్య, శరీరే, పాండవః, తథా

టీ॥ తదా-అప్పుడు, పాండవః - అర్జునుడు, అనేకథా - అనేక విధములుగాను, ప్రవిభక్తం-విభజింపబడియున్న, జగత్-జగత్తును, కృత్స్నమ్-సమస్తమును, దేవదేవస్య-దేవదేవుడైన శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క, తత్ర-అ, శరీరే-దేహమునందు, ఏకస్థం - ఒకచోటనున్న దానినిగను, అపశ్యత్-చూచెను

గ॥ అప్పు డర్జునుడు పలువిధములుగా విభజింపబడియున్న సమస్త జగత్తును, దేవదేవుడైన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క దేహమందొకటిగా చేరియుండుట చూచెను

* అర్జునుడు పలుకుచున్నాడు *

టీ॥ దేవ-శ్రీకృష్ణా, తవ-నీయోక్తా, దేహే-దేహమునందు,
సర్వాణా-సమస్తమైన, దేవాణా-దేవతలను, తథా - అటులె, భూత
విశేషసంఘా-చరాచర భూతసమూహములను, ఈశం - ఈశుడును,
కమలాసనస్థం - పద్మాసనమందున్నవాడైన, బ్రహ్మాణం - బ్రహ్మను,
సర్వాణా-సమస్తమైన, ఋషీం-ఋషులను, దివ్యాం-దివ్యములైన,
ఉరగాణా-సర్పములను, పశ్యామి-చూచుచున్నాను

గ॥ ఓకృష్ణా నీదేహమునందు, సమస్త దేవతలను, చరాచర
భూతసమూహమును, సృష్టికర్తయు, కమలాసనుడైన బ్రహ్మను,
సర్వ ఋషులను, సర్పములను చూచుచున్నాను

ప॥తే॥ దివ్యమైనట్టి నీదగు-దేహమందు
సకలసుర సంఘముల, ప్రాణీ-సముదయంబు
సర్వఋషి సమూహములను-సర్పములను
బ్రహ్మను కమలాసను, నేను-పరమపురుష
చూచుచుంటిని, మిక్కిలి-చోద్యమంది

గే॥ దేవదేవా నీదేహమున

దేవతలను, పితామహుణ్

సర్వఋషులను సర్పములనూ

సర్వప్రాణి సమూహముణ్

విశ్వరూపమునందు మాధవ

విశదముగ చూచుచుంటిణ్

అనెను చూచుచు విశ్వరూపము

అర్జునుడు రణభూమిలో

॥శ్రీహరి॥

16) శ్లో॥ అనేకబాహూదర వక్త్రనేత్రం

పశ్యామిత్వాం సర్వతోఽనంతరూపం

నాంతంనమధ్యం నపునస్త వాదిం

పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప....

ప.వి. అనేక బాహూదరవక్త్రనేత్రం, పశ్యామి, త్వాం, సర్వతః, అనంతరూపం, న, అంతం, న, మధ్యం, న, పునః, తవ, ఆదిం పశ్యామి, విశ్వేశ్వర, విశ్వరూప

టీ॥ విశ్వేశ్వర-విశ్వనియామకుడా, విశ్వరూపా - విశ్వరూప ధరుడైన కృష్ణా, అనేక బాహూదరవక్త్రనేత్రం-అనేకములైన బాహు పులును, కడుపులును, ముఖములును, నేత్రములును కలిగిన, త్వాం-నిన్ను, సర్వతః-అంతటను, అనంతరూపం - అనంతములైన రూప ములుగల వానినిగాను, పశ్యామి-చూచుచున్నాను, పునః-మరియు, తవ-నీయొక్క, ఆదిం-మొదలును, మధ్యం-మధ్యమమును, అంతం-తుదను, సపశ్యామి-చూడజాలకున్నాను

గ॥ విశ్వేశ్వరా, విశ్వరూపా శ్రీకృష్ణా, అనేకములైన బాహు పులను, ఉదరములును, కన్నులను, ముఖములను కలిగిన అనంత రూపములుగల వానినిగా చూచుచున్నాను, నీ రూపమునకు ఆది మధ్యాంతములు కనుపించకున్నవి ...

ప॥తే॥

పెక్కుముఖము. బుదరములు-పెక్కుకనులు
 పెక్కుబాహువులు కలిగి-వెలయుచున్న
 నిన్ననంతరూపముల, వా-నిగనేను
 కనుగొనుచునుండిగాని, నీ-కాయమందను
 నాది, మధ్యాంతములను, నే-నరయలేదు

గే॥ విశ్వేశ్వర విశ్వరూపా

విశ్వాత్మక జనార్దనా

పెక్కుకరము, బుదరంబులునూ

పెక్కుముఖములు, కన్నులున్ ॥శ్రీ॥

కలిగియంతట వ్యాపకంబై

వెలుగు నీరూపంబునన్

అది, మధ్యాంతములుచూడను

అద్భుతాకారంబులో

అనెనుచూచుచు విశ్వరూపము

అర్జునుడు రణభూమిలో

॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ కిరీటినంగదినం చక్రిణంచ

తేజోరాశిం సర్వతోదీప్తిమంతం

పశ్యామిత్వాంధుర్నిరీక్ష్యంసమంతా

ద్దీప్తానలార్కద్యుతి మప్రమేయం..

ప.వి, కిరీటినం, గదినం, చక్రిణం, చ, తేజోరాశిం, సర్వతః,
 దీప్తిమంతం, పశ్యామి, త్వామ్, దుర్నిరీక్ష్యం, సమంతాత్, దీప్తాన
 లార్కద్యుతిం, అప్రమేయం

టి॥ కిరీటీనం-కిరీటముగలవానినిగను, గదినం-గదాధరునిగను, చక్రిణం-చక్రాయుధముకలిగినట్టియు, తేజోరాశిం - తేజోరాశినిగను, సర్వతోదీప్తిమంతం-అంతటను ప్రకాశముగలిగినట్టియు, దుర్నిరీక్ష్యం-చూడశక్యముగాని వానినిగను దీప్తానలార్క-ద్యుతిం-ప్రకాశించుచున్న అగ్నిసూర్యులకాంతివంటి కాంతిగలిగినట్టియు, అప్రమేయం - అప్రమేయునిగను (మితి చెప్పదగనివానినిగను), త్వాం-నిన్ను, సమంతాత్-అంతటను, వశ్యామి-చూచుచున్నాను

గ॥ ఓకృష్టా కిరీటము, గద, చక్రము, ధరించిన, నీవిశ్వరూపము కాంతిచేనిండినదియై, అగ్ని సూర్యులవంటి కాంతిచే అంతటను ప్రకాశించుచూ, చూడశక్యముగాని, అప్రమేయమైన నీస్వరూపమును చూచుచున్నాను

ప॥తే॥ గద, కిరీటము, చక్రము-గలుగునీదు
విశ్వరూపము కాంతిచే-వెలుగుచుండి
అగ్నిసూర్యుల కాంతిచే-నన్నిదిశల
నప్రమేయమౌ వెలుగుచే-నలరుచుండ
చూడలేనట్టి నీరూపు-చూచుచుంటి

గే॥ గదయుచక్రము కిరీటంబును

కలిగి కాంతిచేనిండియున్

అగ్నిసూర్యులవంటి కాంతిచే

నంతటను వెఱగొందగా

చూడజాలని నీడిరూపము

చూచుచుంటిని మాధవా

పందనము శ్రీ విశ్వరూపా

పందనము పరమేశ్వరా

అనెను చూచుచు

॥శ్రీహం॥

18) శ్లో॥ త్వమక్షరం పరమంవేదితవ్యం

త్వమస్యవిశ్వస్య పరంనిధానమ్

త్వమేవ్యయశ్శాశ్వత ధర్మగోప్తా

సనాతనస్త్వం పురుషోమతోమే

ప.వి. త్వం, అక్షరం, పరమమ్, వేదితవ్యం, త్వం, అస్య విశ్వస్య, పరం, నిధానం, త్వం, అవ్యయః, శాశ్వతధర్మగోప్తా సనాతనః, త్వమ్, పురుషః, మతః, మే

టీ॥ త్వం-నీవు, అక్షరం-నాశరహితమును, వేదితవ్యం-తెలియదగినదియునగు, పరమం - పరబ్రహ్మపు, త్వం - నీవు, అస్య - ఈ విశ్వస్య-విశ్వమునకు, పరం-ఉత్కృష్టమైన, నిధానం-ఆశ్రయఁడు, త్వం - నీవు, శాశ్వతధర్మగోప్తా - నిత్యమైన ధర్మమునురక్షించు, అవ్యయం-నిత్యుడవు, త్వం-నీవు, సనాతనః-పురాణుడైన, పురుషః పురుషుడవు, (అని) మే-నాయొక్క, మతః-అభిప్రాయము

గ॥ ఓకృష్ణా నీవే తెలియదగిన, నిత్యమైన పరబ్రహ్మపు, సజగత్తున కాధారభూతుడవు, నీవేశాశ్వత ధర్మరక్షకుడవు, పురాణపురుషుడవని నాయభిప్రాయము

ప॥తే॥ నీవె తెలియగా, దగినట్టి-నిత్యుడవును
 పరమమైనట్టి బ్రహ్మమై-పరగువాడ
 వన్నిలోకాల కాచార-మైనవాడు
 శాశ్వతంబైన ధర్మసం-స్థాపకుండ
 వని, పురాణపురుషుడని-నేనుతలతి

గే॥ నీవె శ్రేష్ఠంబైనవాడవు
 నీవె పరబ్రహ్మయున్
 అన్నిజగముల కాశ్రయుండవు
 ఆదిపురుషుడ వీవెగా
 రక్షకుండవు దృఢతరంగు
 మోక్షమను ధర్మమునకున్
 అనెను చూచుచు వందనము ॥శ్రీహరివి

19) శ్లో॥ అనాదిమధ్యాంత మనంతపీఠ్య
 మనంతబాహుం శశిసూర్యనేత్రమ్
 పశ్యామిత్యాందీప్త హృతాశవక్త్రం
 స్వతేజసావిశ్వ మిదంతపంతమ్.

ప.వి. అనాదిమధ్యాంతం, అనంతపీఠ్యం, అనంతబాహుం, శశి
 సూర్యనేత్రం, పశ్యామి, త్యామ్, దీప్తహృతాశవక్త్రం, స్వతేజసాః,
 విశ్వం, ఇదం, తపంతం ..

టీ॥ అనాదిమధ్యాంతం - మొదలు నడుము, తుద, లేనట్టియు,
 అనంతపీఠ్యం-అపరిమిత పరాక్రమము గలిగినట్టియు, అనంతబాహుం-
 అపరిమితములైన బాహువులుగలిగినట్టియు, శశిసూర్యనేత్రం-చంద్ర

సూర్యులేనేత్రములుగాగలిగినట్టియు, దీప్త హృతాశవక్త్రం-ప్రకాశించు
చున్న యగ్నివంటి ముఖములుగలిగినట్టియు, త్వాం-నిన్ను, స్వతే
జసా-నిజతేజముచేత, ఇధంవిశ్వం-ఈవ్రవంచమును, తపంతం-తపిం
పజేయుచున్న వానినిగా వశ్యామి-చూచుచున్నాను .

గ॥ ఓకృష్ణా నీవాది మధ్యాంతములు లేనివాడవై అంతములులేని
హస్తములుగలవాడవై, రగులుచున్న అగ్నిముఖమందుగలిగి, సర్వ
లోకములను, నీకాంతిచే తపింపజేయుచున్నవాడవుగా. కానుపించు
చున్నావు

ప॥తే॥ అది, మధ్యాంత, శూన్యంద-వగుచు, సమిత
బలముగలిగి, యనంతమౌ-బాహువులను
గలిగి, రవిచంద్రులకనులు-గాగగలిగి
యగ్నిముఖమందుగలిగి, నీ-వఖిలజగతి
నీదుకాంతిచే, తప్తంబు-నీవు సలుపు
నట్లు, కానుపించుచునుంటి-వంబుజాక్ష

గే॥ అదిమధ్యాంతములు లేకను
అధికమగు బలకాలివై
అంతమేలేనట్టి బాహువు
లమరియుండిన వాడవై
అలరిసూర్యుని శశినికనులుగ
యగ్నివంటి ముఖంబుతోఁబలనెను
నీదుకాంతిచే జగములన్నియు
బాధసలిపెడి వానిగా

చూచుచుంటిని నీరూపమున

చోద్యమమందు కేశవా

ఆ నెను చూచుచు

వందసము

॥ శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ ద్యావాపృథివ్యో రిచమంతరంహి

వ్యాప్తంత్యమైకేన దిశస్సర్వాః

దృష్ట్యాఽద్భుతం రూపముగ్రంథవేదం

లోకత్రయం ప్రవ్యధితం మహాత్మాన్.

ప.వి. ద్యావాపృథివ్యోః ఇదమి అంతరి, హి, వ్యాప్తం, త్వయా, ఏకేన, దిశః, చ, సర్వాః, దృష్ట్యా, అద్భుతమి, రూపం, ఉగ్రం, తవ, ఇదం, లోకత్రయం, ప్రవ్యధితం, మహాత్మాన్

టీ॥ ఏకేన-ఒక్కడవైన. త్వయా-నీచేత ద్యావాపృథివ్యోః-భూమ్యాకాశములయొక్క. ఇదమంతరం - ఈమధ్యప్రదేశమున్న. వ్యాప్తం-వ్యాపింపబడియున్నదా? సర్వాః + దిశః + చ-సమస్తదిక్కులును. వ్యాప్తాః - వ్యాపింపబడినవి మహాత్మాన్ - ఓ మహానుభావా, అద్భుతం - ఆశ్చర్యమైన. ఉగ్రం-భయంకరమైన. తవ - నీయొక్క ఇదంరూపం-ఈరూపమును. దృష్ట్యా-చూచి. లోకత్రయం-మూడు లోకములును. ప్రవ్యధితం-భయపడుచున్నవి .

గ॥ ఓ రృష్టే నీయొక్కనిచేతనే. భూమి ఆకాశము అంతరాకాశము, దిష్టులన్నియు వ్యాపింపబడియున్నవి. ఓ మహానుభావా, అద్భుతముగను అతిభయంకరముగానుండు నీరూపమును చూచి, ముగ్ధోకములు భయమును పొందుచున్నవి..

ప॥తే॥ అంతరాళము. భూమియు-నాకసంబు
అన్నిదిశలను వ్యాప్తమై-యలరునట్టి
అతిభయంకర మద్భుత-మైనయట్టి
సీస్వరూపము కనుగొని-నిఖిలమును
మూడులోకంబు లెంతయో-పొందెభయము

గే॥ ఆకసముభువి యంతరాళము*
నన్నిదిశలను నిండియు॥
అతిభయంకర మద్భుతంబును
వయన సీరూపంబును॥
కాంచి కృష్ణా మూడుజగములు
కడుభయంబును పొందెడి॥
అనెను చూచుచు వందనము ॥శ్రీహరిని
* అన్నిదిశలకు నడిమిచోటు

21) శ్లో॥ అమీహిత్యాం సురసంఘాభిశంతి
కేచిద్భీతాః-ప్రాంజలయోగృణంతి
స్వస్తీత్కుక్త్వామహర్షి సిద్ధసంఘాః
స్తువంతిత్వాం స్తుతిభిః పుష్కలాభిః...

ప.వి. అమీ. హి త్యాం. సురసంఘాః. విశంతి కేచిత్ భీతాః.
ప్రాంజలయః. గృణంతి. స్వస్తీ ఇతి ఉక్త్వా. మహర్షిసిద్ధసంఘాః
స్తువంతి. త్యామ్. స్తుతిభిః. పుష్కలాభిః.

టీ॥ అమీ-ఈ. సురసంఘాః-దేవతాసంఘములు. త్యాం-నిన్ను.
విశంతి-ప్రవేశించుచున్నవి. కేచిత్-కొందఱు. భీతాః-భయపడినవారై

ప్రాంజలయః-దోపిల్గొగ్గినవారై . గృణంతి-స్తోత్రముచేయుచున్నారు,
మహర్షి సిద్ధసంఘాః - మహర్షులు, సిద్ధులయొక్క, సమూహములు.
స్వస్తి + ఇతి - క్షేమముకలుగుగాకయని ఉక్త్యా-చెప్పచు, పుష్క-
లాభిః-అనేకములైన, స్తుతిభిః - స్తోత్రములచేతను, త్వాం - నిన్ను,
స్తువంతి-స్తోత్రముచేయుచున్నారు

గ॥ ఓకృష్ణా దేవతా సంఘములు, నీయందు ప్రవేశించుచున్నవి
కొందరు భయపడినవారై చేతులుజోడించి స్తోత్రముచేయుచున్నారు.
మహర్షులు, సిద్ధులయొక్క సమూహములు, క్షేమముకలుగుగాకయని
పలికి నిన్ను అనేకములైన, స్తోత్రములచేత స్తుతించుచున్నారు.

ప॥తే॥ సురసమూహము నీలోన-చేరుచుండె
కొందరు స్తుతియొనర్చిరి-పొందిభయము
స్వస్తి పలికెను మునివర-సంఘమెల్ల
సిద్ధగణమెల్ల, స్తోత్రంబు-చేయుచుండె

గే॥ సురసంఘములు శరణుజెందుట

చూచుచుంటి పరాత్పరా

చెందిభితి స్తుతిరచుచుండిరి

కొందరందులొ మ్రొక్కుచుకా ॥అనెను

మునులు, సిద్ధులు, స్వస్తియనుచును

పూర్తిగా స్తుతియించుటకా

చూచుచుంటివి సీరూపంలో

చోద్యముగ పరమేశ్వరా

అనెను చూచుచు వందనము

॥శ్రీహరిని

22) శ్లో॥ రుద్రాదిత్యా వసవోయేచసాధ్యా
 విశ్వేఽశ్వినౌ మరుతశోఽప్తపాశ్చ
 గంధర్వయజ్ఞ సురసిద్ధసంఘా
 వీక్షంతేత్వాం విస్మితాశ్చైవసర్వే.

ప.వి రుద్రాదిత్యాః, వసవః, యే, చ, సాధ్యాః, విశ్వే, అశ్వినౌ, మరుతః, చ, ఊష్మపాః, చ, గంధర్వయజ్ఞసురసిద్ధసంఘాః, వీక్షంతేత్వాం, విస్మితాః, చ, ఏవ, సర్వే.

టీ॥ రుద్రాదిత్యాః-రుద్రులును, ఆదిత్యులును, వసవః-వసువులును, యే-యెవరు, సాధ్యాః + చ-సాధ్యులోవారును, విశ్వే-విశ్వదేవతలును, అశ్వినౌ-అశ్వినీదేవతలును, మరుత + చ-వాయుదేవతలును, ఊష్మపాః + చ - పితృదేవతలును, గంధర్వయజ్ఞసురసిద్ధసంఘాః - గంధర్వులు, యజ్ఞులు, అసురులు, సిద్ధులు మొదలగువారి సమూహములు, సర్వే-అందరును, విస్మితాః-ఆశ్చర్యమునుపొందినవారలై, త్వాంఏవ.విన్నే, వీక్షంతే-చూచుచున్నారు

గ॥ ఓ కృష్ణ పరమాత్మా. రుద్రులు, ఆదిత్యులు, వసువులు, సాధ్యులు, విశ్వదేవతలు, అశ్వినీదేవతలు, వాయుదేవతలు, పితృదేవతలు, యజ్ఞులు, గంధర్వులు, అసురులు, సిద్ధులు మొదలగువారందరు, ఆశ్చర్యమును పొందినవారై నిన్నుచూచుచున్నారు.

ప॥తే॥ అశ్వినులు, యక్ష, గంధర్వ-అసుర, విశ్వదేవతలు, మరుతులు. పితృ-దేవ, సాధ్య గణము, లాదిత్య, వసు, సిద్ధ-గణమునిన్ను చూచుచుండిరి, రుద్రులు-చోద్యమంది

గే॥ ఆదిత్యులును, సప్తమారుతు
 లశ్వలును, పితృదేవతల్
 యక్ష, రాక్షస, సిద్ధ, సాధ్యులు
 అష్టవసువులు రుద్రులుకా ॥ అనెను
 విశ్వదేవత, గంధర్వులును
 వీరలందరు గుంపులై
 చూచుచుండిరి, నిన్ను మిక్కిలి
 చోద్యమందుచు మాధవా
 వందనము శ్రీ విశ్వరూపా
 అనెను చూచుచు ॥ శ్రీహరిసి

23) శ్లో॥ రూపం మహత్తే బహువక్త్రనేత్రం
 మహాబాహో బహుబాహూరుపాదం
 బహూదరం బహుదంష్ట్రాగ్రరాశం
 దృష్ట్వాలోకాః ప్రవ్యధితాస్తథాహమ్ ..

ప.వి. రూపం, మహత్, తే, బహువక్త్రనేత్రం, మహాబాహో, బహుబాహూరుపాదం, బహూదరం, బహుదంష్ట్రాగ్రరాశం, దృష్ట్వా, లోకాః, ప్రవ్యధితాః, తథా, అహమ్

టీ॥ మహాబాహో - ఓకృష్టా, బహువక్త్రనేత్రం - అనేకములైన ముఖములును, నేత్రములును గలిగినట్టియు, బహుబాహూరుపాదం - అనేకములైన బాహువులును, తొడలును, పాదములును గలిగినట్టియు బహూదరం - అనేకములైన కడుపులుగలిగినట్టియు, బహుదంష్ట్రాగ్ర

కరాళం - అనేకములైన కోరలచేత భయంకరమైనట్టియు, మహత్ - గొప్పదైనట్టి, తే-నీయొక్క, రూపం-ఆరారమును, దృష్ట్యా-చూచి, లోకాః-ప్రాణులు, ప్రవ్యధితాః-భయపడుచున్నాను, అహం-నేనును, (భయపడుచున్నాను)

గ॥ ఓక్కష్టా పెక్కు ముఖములు, కన్నులు, తొడలు, పాదములు, పెక్కు కడుపులు, అనేకములైన కోరలతో భయంకరమైన గొప్పదైన నీరూపమునుచూచి, లోకములను, నేనును, భయమును పొందియున్నాము

ప॥తే॥ బహుముఖము, లుదర, తొడలు-బాహువులును పాదములును, కసులతోడ-బరగుచున్న గొప్పకోరలతోడను-ఘోరమైన నీదురూపము కనుగొని-నేను, సకల జనులు, భయమందియుంటిమి-సరసిజాక్ష

గే॥ పెక్కు-ముఖములు, కన్నులు, కరములు పెక్కు-తొడలును, పాదముల్ ఘోరమగు నీగొప్పకోరలు గొప్పదగు యీకారము కాంచినేనును యెల్లప్రాణులు కలిగియుంటిమి భీతియు అనెను చూచుచు ॥శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ నఖఃస్పృశం దీప్తమనేకవర్ణం
వ్యాతాననందీప్త విశాలనేత్రం
దృష్వాహిత్యాం ప్రవ్యధితాంతరాత్మా
ధృతినవిందామి శమంచవిష్టో...

ప.వి. నభఃస్పృశం, దీప్తం, అనేకవర్ణం, వ్యాత్తాననం, దీప్త వికాలనేత్రం, దృష్ట్యై. హి, త్వాం ప్రవ్యధితాంతరాత్మా, ధృతిం, న, విందామి, శమం, చ, విష్ణో

టీ॥ విష్ణో-ఓకృష్టా, నభఃస్పృశం - ఆకాశముతాకుచున్నట్టియు, దీప్తం-మండుచున్నట్టియు, అనేకవర్ణం-నానావర్ణములుగలిగినట్టియు, వ్యాత్తాననం - తెరవబడిన నోరులుగలిగినట్టియు, దీప్తవికాలనేత్రం-ప్రకాశించుచున్న గొప్పకన్నులుగలిగినట్టియు, త్వాం-నిన్ను, దృష్ట్యై-చూచి, ప్రవ్యధితాంతరాత్మా-మిక్కిలి భయపడిన, మనస్సుగలిగిననేను ధృతిం-ధైర్యమును, నవిందామి-పొందకయున్నాను, శమంచ-శాంతిని నవిందామి-పొందకయున్నాను

గ॥ ఓకృష్టా ఆకాశమును తాకుచున్నట్టియు, ప్రకాశించు అనేక రంగులు కలిగినట్టియు తెరచిననోళ్లుగలిగినట్టియు, ప్రకాశించెడి వికాల మైన కన్నులుకలిగినట్టియు, నీరూపమునుచూచి, నామనస్సు భయము పొందినది, నేను ధైర్యమును, శాంతిని, పొందదున్నాను

ప॥తే॥ మిన్నుతాకెడి రూపంబు-మిగులవెలుగు వర్ణములతోడ, తెరచిన-వదనములును కడువికాల ప్రకాశమౌ-కనులుగలుగు నిన్నుజూచుచు భయమంది-నేను మనసు నందు, శాంతిని ధైర్యంబు-పొందకుంటి

గే॥ ఆకసంబును దాకిమండుచు

ననేకమగు వర్ణములతో

తెరవబడిన నోరులుగలిగియు

దీప్తిగలిగిన, కనులతో ॥అనెను

వెలయు వీరూపంబుకనుగొని

వెరపుగలిగెను మనసులో

పొందకు టిని ధైర్యమునునే

పొందకుంటివి శాంతియుకా

వందనము శ్రీ విశ్వరూపా అనెను చూచుచు

25) శ్లో॥ దంష్ట్రాకరాణాని చ తేముఖాని

దృష్ట్యైవకాలానల సన్నిభాని

దిశోనజానే నలభేచశర్మ

ప్రసీదదేవేక జగన్నివాస....

ప.వి. దంష్ట్రాకరాణాని, చ, తే, ముఖాని, దృష్ట్యా, ఏవ, కాలానలసన్నిభాని, దిశః, న, జానే న, లభే, చ, శర్మ, ప్రసీద, దేవేక, జగన్నివాస .

టీ॥ దంష్ట్రాకరాణాని - కోరలచేత భయంకరములైనట్టి, కాలానలసన్నిభాని - ప్రళయకాలాగ్నికి సమానములైన, తే - నీయొక్క, ముఖాని-ముఖములను, దృష్ట్యా-చూచి, దిశః-దిక్కులను, నజానే-తెలియకున్నాను, శర్మచ - సుఖమును, నలభే - పొందకున్నాను, జగన్నివాస-జగదాధారుడవైన, దేవేక-దేవదేవుడవైన, ఓకృష్ణ, త్వం-నీవు, ప్రసీద-ప్రసన్నుడవగుము

గ॥ ఓ కృష్ణా దేవదేవా కోరలచేత భయంకరమైనట్టి, ప్రళయాగ్నికి సమానమైన, నీముఖములను చూచుటవలన, నేను దిక్కులను తెలిసికొనజాలకున్నాను, సుఖమును పొందజాలకున్నాను, జగదాధారుడవైన ఓకృష్ణా నాకు ప్రసన్నుడవగుము .

ప॥రే॥ గొప్పకోరలచేతను-ఘోరమగుచు
 ప్రళయకాలాగ్ని సప్తశమై-పరగుచున్న
 నీదుముఖములు పొడగాంచి-నేను, దిశలు
 తెలియకున్నాను, నుఖమును-తెలియకుంటి
 కరుణననుజూడు జగదీశ-కరులనాభ

గే॥ ఘయంఃరమగు కోరలచేత
 ప్రళయానల సమాసమై
 నీదుముఖములుకొంచి దిశలను
 నేను తెలియను, సౌభ్యమున
 పొందకుంటిని దయనుజూడుము
 పూరుషోత్తమ కేశవా
 అనెను చూచుచు వందనము ॥శ్రీహరిని

26) శ్లో॥ అమితత్వాం ధృతరాష్ట్రస్యపుత్రా
 సర్వేనహైవావని పాలసంఘైః
 భీష్మోద్రోణస్సూత పుత్రస్తథాఽసౌ
 సహస్మదీయై రపియోద్యముఖ్యైః

వ.వి. అమి, చ, త్వాం, ధృతరాష్ట్రస్య, పుత్రః, సర్వే, హై, అవని, పాలసంఘైః, భీష్మః, ద్రోణః, సూతపుత్రః, ఉద్ర, అసౌ, సహ, అస్మదీయైః, అపి, యోద్యముఖ్యైః .

27) శ్లో॥ పత్రాణితే త్వరమాణావిశంతి
 దంష్ట్రాకరాణాని ధయానకాని

తేచిద్విలగ్నా దశనాంతరేషు

సందృశ్యంతే చూర్ణితైరుత్తమాంగైః...

ప.వి. వక్త్రాణి. తే. త్వరమాణాః. విశంతి. దంష్ట్రాకరాణాని. భయానకాని. తేచిత్. విలగ్నాః. దశనాంతరేషు. సందృశ్యంతే. చూర్ణితైః. ఉత్తమాంగైః.

టీ॥ అ ప వి పా ల స ం ఘ్నైః-భూపాలసమూహములతో గూడను. సర్వే-అందరైన, అమి - ఈ. ధృతరాష్ట్రస్యపుత్రాః - ధృతరాష్ట్రుని యొక్క పుత్రులును. భీష్మః - భీష్ముడును. ద్రోణశ్చ-ద్రోణాచార్యుడును. తథా-అప్రకారముగా. అసౌ - ఈ. సూతపుత్రః - కర్ణుడును. అన్మదీయైః-నాసంబంధులైన. యోధముఖ్యైస్సహ-యోధాగ్రేసరులతో కూడ. త్వాం-నిన్ను. ఏతే - యీదుర్యోధనాదులు. త్వరమాణాః-కొందరపడుచున్నవారై. దంష్ట్రాకరాణాని - కోరలచేత వికృతములైనట్టి. భయానకాని-భయంకరమైనట్టి. తే-నీయొక్క. వక్త్రాణి-ముఖములను. విశంతి-ప్రవేశించుచున్నారు. తేచిత్-వారిలోకొందరు. దశనాంతరేషు-పండ్లసంధులయందు. విలగ్నాః-చిక్కినవారలై. చూర్ణితైః - పొడిగాచేయబడిన. ఉత్తమాంగైః - శిరస్సులతోడను. సందృశ్యంతే-కనబడుచున్నారు.

గ॥ ఓ కృష్ణా ఈధృతరాష్ట్రునియొక్క కుమారులందరును. భూపాలసమూహమును. భీష్మాచార్యుడును. ద్రోణాచార్యుడును. కర్ణుడును. నాసంబంధులైన సైనిక వ్రముఖులతోకూడ. కోరలతో భయంకరమైన సీముఖములందు. వేగముగా ప్రవేశించుచున్నారు కొందరు నీపండ్లసంధులయందు చిక్కుకొనినవారై పొడిచేయబడిన శిరస్సులతో కనబడుచున్నారు.

26 ప॥తే॥ ధార్తరాష్ట్రులు సంహృత్తి-ధరణిపాల
సంఘమంతయు, వారల-పై న్యమెల్ల
దుర్జయులగు భీష్మాచార్య-దోష, కర్ణు
లెల్ల, మాసహాయులు రాజు-లెల్ల, నీదు
వదనముల, చేరుచుండిరి-వానుదేవ

27 ప॥తే॥ క్రూరమౌ కోరలుగల, నీ-హార ముఖము
లందు, వేగమే చేరిరి-కొందరందు
వండ్లసందుల చిక్కిన-వారితలలు
చుట్టితములగుచుండ, నే-చుచుంటి

గే॥ ధార్తరాష్ట్రులు భీష్మదోషులు
ధరణిపాల సమూహముల్
కర్ణుడునుకల యోధముఖ్యులు
కౌరవుల పై న్యంబులు॥ అనెను
మాకుసాయము చేయవచ్చిన
మహీపాలకులందరు॥
గొప్పకోరలుకలిగి భయమును
గొలుపునీదు ముఖంబుల॥
చేరుచుండిరి, దంతసందుల
చేరికొందర శీర్షముల్
చూర్జితములై పోవుచుండుట
చూచుచుంటిని మాధవా
అనెను చూచుచు
॥శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ యథానదీనాం బహవోఽంబువేగాః

సముద్రమేవాభి ముఖాదగ్రవంతి

తథాతవామీ నరలోకపీఠా

విశంతవక్త్రాణ్యభి విజ్వలంతి..

ప.వి. యథా, నదీనాం, బహవః, అంబువేగాః. సముద్రం, ఏవ, అభిముఖాః, ద్రవంతి, తథా తవ, అమీ, నరలోకపీఠాః, విశంతి, వక్త్రాణి, అభివిజ్వలంతి .

టీ॥ నదీనాం-నదులయొక్క, బహవః-అనేకములైన, అంబువేగాః-నీటిప్రవాహములు, యథా - ఏప్రకారముగా, సముద్రంఏవ-సముద్రమునే, అభిముఖాః-అభిముఖములైనవై, ద్రవంతి-పరువెత్తుచున్నవో, (ప్రవేశించుచున్నవో) అమీ - ఈ నరలోకపీఠాః - రాజపీఠాలు, తవ-నీయొక్క, అభివిజ్వలంతి-అంతటి ప్రజ్వలించుచున్న, వక్త్రాణి-ముఖములను, విశంతి-ప్రవేశించుచున్నారు ..

గ॥ ఓ కృష్ణా అనేక నదీప్రవాహములు మిక్కిలి వేగముతో సముద్రమునందేవిధముగా ప్రవేశించుచున్నవో, ఆవిధముగా యీ రాజ పీఠులందరు, ప్రజ్వలించుచున్న నీముఖములయందు ప్రవేశించుచున్నారు .

ప॥ తే॥ సాగరంబున బడుటకై -సర్వనదులు
యేవిధంబుగ, వేగమే-యేగువిధము
శూరపరులందరును, మండు-చుండు నీడు
ముఖములను, చేరుచున్నారు-పురుష శ్రేష్ఠ

గ॥ ఓ కృష్ణా మిడుతలు మండుచున్న అగ్నిలో అతివేగముతో ప్రవేశించి, యే విధముగా నశించుచున్నవో, ఆవిధముగా యీ జన సమూహము నశించుకొర. కతివేగముతో నీ ముఖములయందు ప్రవేశించుచున్నారు

ప॥తే॥ మిగులమందెడి యగ్నిలో-మిడుతలెట్లు
వేగమేపడి నశియించు-విధముగాను
చేరుచున్నారు లోకులు-చెడుటకొరకె
నీదుముఖముల వేగమే-నీరజాక్ష

గే॥ మిడుతలగ్నిలోవచ్చి వేగమె
పడినశించెడి రీతిగా
నీదుముఖలవేరి లోకులు
నీలుచుండెను వేగమే
అనెను చూచుచు విశ్వరూపము
అర్జునుడు రణభూమిలో ॥శ్రీ॥

30) శ్లో॥ లేలిహ్యసే గ్రసమానః సమంతా
లోకాన్పమగ్నా న్వదన్వైర్జ్వలద్భిః
తేజోభిరాపూర్య జగత్సమగ్రం
భాసంతవోగ్నాః ప్రతపంతివిష్టో....

ప వి. లేలిహ్యసే, గ్రసమానః, సమంతాత్, లోకాన్, సమగ్రాన్, వదన్వైః, జ్వలద్భిః, తేజోభిః, అపూర్య, జగత్, సమగ్రం, భాసంతవో, తప, ఉగ్రాః, ప్రతపంతి, విష్టో

టీ॥ హే విష్ణో - ఓ విష్ణు మూర్తి. జ్వలద్భిః-మండుచున్న, వదనైః-ముఖములచేత. సమగ్రాః-సమస్తములైన, లోకాః-జనులను, గ్రసమానః-మ్రుంగుచున్నవాడవై, సమంతాత్-అన్నివైపులను లేలిహ్యవే-ఆస్వాదించుచున్నావు. తివ-నీయొక్క, ఉగ్ర-భయంకరములైన, తాసః-కాంతులు, తేజోభిః - తేజస్సులచేత. సమగ్రం-సమస్తమైన, జగత్-జగత్తును. అపూర్య-నిండించి,, ప్రతపంతి-తపింపజేయుచున్నవి

గ॥ ఓ విష్ణు మూర్తి మండుచున్న నీనోళ్లచే, అన్నివైపులనుండి సమస్త ప్రాణులను మ్రుంగుచున్నావు. నీభయంకరమైన కాంతులెల్ల జగత్తులునిండి తపింపజేయుచున్నవి

ప॥తే॥ నీవుమందెడి నోళ్ళచే-నిఖిలజనుల
మ్రుంగుచున్నావు యంతట-మిగులఘోర
మైన నీదుమహాకాంతు-నిఖిలజగము
వ్యాప్తమై తప్తమొనరించె-వాసుదేవ

గే॥ మండుచుందెడి పదనములతో

మనుజులందర మింగుచు
అన్నిదిశలను నాలుకలతో

నన్నిప్రాణుల నీడ్చుచు
నీభయంకరమైన కాంతులు

నిఖిలజగము తపించెడి

అనెను చూచుచు

॥శ్రీహరిని

31) శ్లో॥ ఆఖ్యాహిమేకో భవానుగ్రరూపో
 నమోఽస్తుతేజ్జేష భరప్రసిద్ధ
 విజ్ఞాతుమిచ్ఛామి భవంతమాద్యం
 వహిప్రజానామి తవ ప్రవృత్తిమ్

ప.వి. ఆఖ్యాహి, మే, కః, భవాః, ఉగ్రరూపః, నమః, అస్తు, తే, దేవవర. ప్రసీద, విజ్ఞాతుం ఇచ్ఛామి భవంతం, అద్యం, న. హి, ప్రజానామి, తవ, ప్రవృత్తిం

టీ॥ దేవవర-దేవశ్రేష్ఠుడా, తే-నీకొరకు, నమః-నమస్కారము అస్తు-అగుగాక, మే-నాకొరకు, ప్రసీద-ప్రసన్నుడవగుము, తే-నీ యొక్క, ప్రవృత్తిం - ప్రవర్తనమును, ప్రజానామిహి - తెలిసికొన జాలకున్నానుగదా, ఉగ్రరూపః-భయంకరాకారముగలిగిన, భవాః- నీవు, కః-ఎవరో, అద్యం-అద్యుడవైన, భవంతం-నిన్ను, విజ్ఞాతుం-తెలియుటకొరకు, అహం-నేను, ఇచ్ఛామి-కొరుచున్నాను, మే- నాకొరకు ఆఖ్యాహి-చెప్పుము

గ॥ ఓకృష్ణా దేవదేవ నీకు నమస్కారములుచేసెదను, దయచేసి నాకు ప్రసన్నుడవగుము నీ ప్రవర్తనము నాకు తెలియకున్నది, యీ భయంకర రూపముగల నీ వెవరవో తెలుపుము అద్యుడవైన, నిన్ను, తెలిసికొన గోరుచున్నాను దయచేసి తెలుపుము

ప॥తీ॥ వంధనంబులుజేసెద-వానుదేవ
 ఈభయంకర రూప, ఘ-దేభకలిగె
 దేవదేవా తెలియజేయు-మీ, వెవరవు
 తెలియలేదు, నీప్రవర్తన-తెలుపుదయను

గే॥ కడుణతోడ ప్రిసన్నుడగుచును
 కై కొని నానమస్కృతుల్
 ఇట్టిభీకరమైన రూపము
 యేలపొందితొ హేతువు
 తెలియజేయుము నీవుయెవరో
 తెల్లముగ నాకంతయు
 వందనము శ్రీ విశ్వరూపా
 వందనము పరమేశ్వరా
 అనెను చూచుచు ॥శ్రీహరిని

ఈ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ఈ

32) శ్లో॥ కాలోఽస్మిలోకక్షయ కృత్ప్రవృద్ధో
 లోకాన్సమాహర్తు మిహప్రవృత్తః
 ఋతేఽపిత్వాం సభవిష్యంతిసర్వే
 యేఽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషుయోధాః ...

స.వి. కాలః అస్మి. లోకక్షయకృత్. ప్రవృద్ధః. లోకాః, సమాహర్తుం. ఇహ ప్రవృత్తః. ఋతే. అపి త్వాం. స భవిష్యంతి. సర్వే. యే. అవస్థితాః. ప్రత్యనీకేషు. యోధాః.

❀ శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పుచున్నాడు ❀

టీ॥ లోకక్షయకృత్ - లోకనాశనకరమైన. ప్రవృద్ధః-విజృంభించిన. కాలః-కాలుడను. అస్మి-అయియున్నాను. లోకాః-లోకములను. సమాహర్తుం-సంహరించుటకు ఇహ-యిప్పుడు. ప్రవృత్తః-ప్రవర్తించినవాడను. అస్మి-అగుచున్నాను ప్రత్యనీకేషు-ఎదిరి సేనల

యందు యోధాః-యోధులు. యే-యెవరు. అవస్థితాః - ఉన్నారో.
సర్వే-వారందరును. త్వాంబుతేఽపి-నీవులేకపోయినను సభవిష్యంతి-
ఉండరు (నీవు యుద్ధముచేయక పోయినను బ్రతికియుండరు)

గ॥ అర్జునా నేను లోకనాశనకరమైన ప్రబలమైన కాలస్వరూపు
డనై యున్నాను. ప్రాణులను సంహరించుటకై. సిద్ధమైయున్నాను.
శత్రుసేనలయందు యుద్ధముచేయు వారెవరున్నారో. వా రం ద రు.
నీవు యుద్ధము చేయకపోయినను. జీవించియుండరు

ప॥తే॥ లోకనాశనహేతునై-లోకమందు
కాలుడై నేనుప్రాణుల-క్షయమొనర్చు
సిద్ధముగనుంటినే, నీవు-యుద్ధమిపుడు
సలుపకున్నను. ప్రతిపక్ష-సైన్యమందు
బ్రతికియుండ, రొకరుగాని-భావియందు

గే॥ అగుదుకాలుడ, నేనులోకము

లన్ని నాశనకరమునై

సిద్ధముగనేనుంటి ధ్వంసము

చేయగా లోకంబులకా ॥అని కిరీటికి

యెదిరి సేనలయందునిలిచిన

యేయోధులు సన్నద్ధులై

చేయగా యుద్ధంబునిక్కడ

చేరియుండిన వారలకా

నీవుదంపకయున్న పీఠలు

నిలిచియుండరు బ్రతికియుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

33) శ్లో॥ తస్మాత్సముత్తిష్ఠ యశోలభస్వ
 జిత్యాశత్రూః ఖంక్ష్య రాజ్యంసమృద్ధం
 మయైవేతేనిహతాః పూర్వమేవ
 నిమిత్తమాత్మభవ సవ్యసాచి

ప వి. తస్మాత్. త్వం. ఉత్తిష్ఠ. యశః. లభస్వ. జిత్యా. శత్రూః. ఖంక్ష్య. రాజ్యం. సమృద్ధం. మయా. ఏవ. ఏతే. నిహతాః. పూర్వం. ఏవ. నిమిత్తమాత్రం. భవ. సవ్యసాచి

టీ॥ తస్మాత్-అందువలన, త్వం-నీవు, ఉత్తిష్ఠ-లెమ్ము. శత్రూః-శత్రువులను. జిత్యా-జయించి, యశః-కీర్తిని, లభస్వ-పొందుము. సమృద్ధం-సంపూర్ణమగు. రాజ్యం-రాజ్యము. ఖంక్ష్య-అనుభవింపుము. ఏతే-ఈశత్రువులందరును, మయైవ-నాచేతనే. పూర్వమేవ-మునుపే. నిహతాః-చంపబడిరి. హేసవ్యసాచి - ఓయర్జునా, నిమిత్తమాత్రం-నిమిత్తమాత్రుడవు భవ-కమ్ము

గ॥ అర్జునా ఆకారణమువలన, యుద్ధమొసర్చుటకు నీవు లెమ్ము. నీశత్రులను దుర్యోధనాదులగెలిచి. కీర్తినిపొందుము. సంపూర్ణమగు రాజ్యముననుభవింపుము. నీశత్రువులందరు, మునుపే. నాచేత చంపబడిరి. నీవు నిమిత్తమాత్రుడవగుము

ప॥తే॥ లెమ్ముభారతనీవు యుద్ధమ్ము సజ్జవ
 గెలిచి శత్రువులందర-కీర్తి పొందు
 మనుభవింపుము రాజ్యంబు-నపుడుపూర్తి
 చచ్చియుండిరి నాచేత-శత్రులపుడె
 కారణము మాత్రమేనీవు-కమ్ము పార్థ

గే॥ అందువలనను నీవులెమ్మిక

నాహవంబొనరింపగా

గెలిచిశత్రుల కీర్తిపొందుము

సలిపియుద్ధము ధీరుడై

అనుభవింపుము రాజ్యమంతయు

నద్దు లేక చరించుచున్ ॥ అని కిరీటికి

పొ. చియుండిరి ముందెమరణము

నందరును నాశక్తి చే

నీవురారణ మాత్రుడగుచును

నిలిచినలుపుము యుద్ధమున్

అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

34) శ్లో॥ ద్రోణంచ భీష్మంచ జయద్రథంచ

కర్ణంతథాఽన్యానపి యోధవీరాన్

మయాహతాం స్త్వంజహిమావ్యధిష్ఠా

యుద్ధస్వజేతాఽసిరణే సపత్నాః

ప.వి. ద్రోణం, చ. భీష్మం, చ. జయద్రథం, చ. కర్ణం, తథా, అన్యాని, అపి, యోధవీరాః, మయా, హతాః, త్వమ్, జహి, మా, వ్యధిష్ఠా, యుద్ధస్వ, జేతాసి, రణే, సపత్నాః

టీ॥ మ యా - నా చే త, హ తా ః - పూర్వమే చంపబడిన, ద్రోణంచ-ద్రోణాచార్యుని, భీష్మంచ-భీష్మాచార్యుని, జయద్రథంచ-నైంద్రుని, కర్ణంచ-కర్ణుని, తథా-అరీతిగానే, అన్యాం-ఇతరులైన, యోధవీరాః - యుద్ధముచేయునట్టి పరాక్రమశీలురను, త్వం - నీవు,

జహి-చంపుము, మావ్యధిష్ఠా-భయపడకుము, యుద్ధస్వ - యుద్ధము
చేయుము, రణే-యుద్ధమునందు, సపత్నాకా-శత్రువులను, జేతాఽసి-
గెలువగలవు .

గ॥ అర్జునా యిదివరకే నాచేత చంపబడిన ద్రోణ, భీష్మ, కర్ణ
సైంధవాదులను, యితరులైన యోధవీరులను, నీవుచంపుము, భయ
పడక యుద్ధముచేయుము, శత్రువులను నీవు జయించగలవు .

ప॥తే॥ మున్నెనాచేత, నిహతులై -యున్నవారు
ద్రోణ, భీష్మ, సైంధవ, కర్ణ-దుర్జయులగు
శత్రువీరు, లన్యుల, నీవు-చంపుమిపుడు
వదలిభయమును పూర్తిగా-పార్థ నీవు
సలుపయుద్ధంబు, శత్రులన్-గెలువగలవు

గే॥ భీష్ముడును, ద్రోణుండు మొదలగు
భీమవిక్రమ శాలురున్
ముందెనాచే మరణమందిరి
సైంధవుడు కర్ణుండున్ ॥అని కిరీటికి
చంపువీరల, నితరయోధుల

సలిపియుద్ధము భారతా
పొందెదవు విజయంబు రణమున
పొమ్ముభయమును విడిచియున్
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

✽ సంజయవువాచ ✽

35) శ్లో॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచనంకేశవస్య

కృతాంజలిర్వేపమానం కిరీటీ

నమస్కృత్వాభూయఏవాహ కృష్ణం

సగద్గదంభీతభీతః ప్రణమ్య....

ప.వి. ఏతత్, శ్రుత్వా, వచనం, కేశవస్య, కృతాంజలిః, వేప
మానః, కిరీటీ, నమస్కృత్వా, భూయః, ఏవ, ఆహ, కృష్ణం,
సగద్గదం, భీతభీతః, ప్రణమ్య

✽ సంజయుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ కిరీటీ-అర్జునుడు, కేశవస్య - శ్రీకృష్ణునియొక్క, ఏతత్-
ఈ, వచనం-వాక్యమును, శ్రుత్వా - విని, కృతాంజలిః - ముకుళిత
హస్తుడై, వేపమానః-వణకుచున్నవాడునై, నమస్కృత్వా-నమస్క-
రించి, ప్రణమ్య - వినముడై, భీతభీతః - మిక్కిలిభయపడుచు,
సగద్గదం-గద్గదస్వరముతో, భూయఃఏవ-మరల, ఆహ-పలికెను

గ॥ ఓ ధృతరాష్ట్ర వణకుచున్న అర్జునుడు, శ్రీభగవంతుడగు
శ్రీకృష్ణుని మాటలనువిని, దోసిలొగ్గి, నమస్కరించుచు, మిక్కిలి
భయపడుచున్నవాడై, భగవంతునిచూచి, నమస్కరించి, గద్గద
స్వరముతో (తోట్రుపాటుతో) మరల నిట్లనిచెప్పెను

ప॥తే॥ అట్లు కృష్ణునిమాటల-నాలకించి
వణకుచుండెడి పార్థుండు-వందనములు
జేసి, దోసిలొగ్గి, భయము-జెంది, మరల

పలికె గద్గదసర్వముతో-వందనములు
సలిపి, కృష్ణునిగని. యిట్లు-సార్వభౌమ

గే॥ వజ్రకుచున్నకిరీటి యప్పుడు

వాసుదేవుని వాక్యముల్

విని, నమస్కారంబు సలుపుచు

వెరపుగలిగిన వాడునై

వడకి గడగడ తొట్టుపాటుతో

నుడివె ముకుళితహస్తుడై ॥శ్రీహరిని

❧ అర్జునుని పు వా చ ❧

౩8) శ్లో॥ స్థానేహృషీకేశ తవప్రకీర్త్యా

జగత్ప్రహుష్యత్కను రజ్యతేచ

రజంసిభీతాని దిశోద్రవంతి

సర్వేనమస్యంతిచ సిద్ధసంఘాః..

వ.వి. స్థానే, హృషీకేశ, తవ, ప్రకీర్త్యా, జగత్, ప్రహుష్యతి, అనురజ్యతే, చ, రజంసి, భీతాని, దిశః, ద్రవంతి, సర్వే, నమస్యంతి, చ, సిద్ధసంఘాః

✽ అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ హేహృషీకేశ-ఓకృష్ణమూర్తి, తవ-నీయొక్క, ప్రకీర్త్యా-మాహాత్మ్యముచేతను, జగత్ - జగత్తు, ప్రహుష్యతి - సంతసించుచున్నది, అనురజ్యతే + చ-అనురాగమునుపొందుచున్నది. రజంసి-రాక్షసులు, భీతాని - భయపడినవారలై, దిశః - దిక్కులనుగూర్చి,

ద్రవంతి-పరువిడుచున్నారు. సర్వే-సమస్తమైన, సిద్ధసంఘాః - సిద్ధ సంఘములు, నమస్యంతిచ-నమస్కారములుచేయుచున్నవి. స్థానే-ఇదంతయుతగియున్నది

గ॥ ఓకృష్ణా నీమాహాత్యమునకు జగత్తు సంతసించుచు అనురాగము పొందుచున్నది. రాక్షసులు మిక్కిలి భయముజెందినవారలై దిశలకు పరుగిడుచున్నారు, సకల సిద్ధసమూహములు నమస్కరించుచున్నవి. ఇదంతయు యుక్తముగాయున్నది

ప॥తే॥ నీదుమహిమను పొడగాంచి-నిఖిలజగము
పొందె యనురాగమానంద-ములను, పొంది
భయము రాక్షసుల్ దిశలకు-పరువులిడిరి
సిద్ధగణము వందనములు-చేయుచుండె
యుక్తమైయున్న దిదియంత-భక్తపోష

గే॥ నీదుమాహాత్యంబు గనుగొని

నిఖిలజగమను రాగముఁ
పొంది సంతోషించుచున్నది

పూర్తి శృద్ధాభక్తితో ॥అనెను
భయముజెందుచు, ననురులందరు

పరువులెత్తిరి దిశలకుఁ
చేయుచుండెను వందనంబులు

సిద్ధసంఘములన్నియుఁ
అనెను చూచుచు

॥శ్రీహరిని

37) శ్లో॥ కస్మాచ్ఛతేననమేరన్ మహాత్మకా
గరీయసే బ్రహ్మజోఽప్యాదికర్త్రే
అనంతదేవేశ జగన్నివాస
త్వమక్షరం సదనత్తత్పరంయత్..

ప.వి. కస్మాత్, చ, తే, న, నమేరన్, మహాత్మకా, గరీయసే, బ్రహ్మణః, అపి, ఆదికర్త్రే, అనంత, దేవేశ, జగన్నివాస, త్వం, అక్షరం, సత్, అసత్, తత్పరమ్, యత్

టీ॥ హేమతహ్మకా-ఓమహాత్మా, అనంతా-ఓఅనంతా, దేవేశ-దేవదేవా, జగన్నివాస-జగదంతర్యామి, సత్-సత్తు, అసత్ + చ-అసత్తును, యత్-యేదో, తత్పరం-దానికి పరమైన, అక్షరం-అక్షర బ్రహ్మవు, త్వం - నీవు, అపి - అయియున్నావు, బ్రహ్మణః + అపి-బ్రహ్మకును, ఆదికర్త్రే-మూలకర్తృవును, గరీయసే-గొప్పవాడవునైన, తే-నీకొరకు, కస్మాత్-ఏల, న + నమేరం-నమస్కరింపకుండురు.

గ॥ ఓమహాత్మా, ఓఅనంతా, దేవదేవా, జగన్నివాసా, సకు, అసత్తునకు పరమైన అక్షర బ్రహ్మవు నీవు, సృష్టికికారణమైన బ్రహ్మకుకూడా నీవు మూలకర్తృవు, గొప్ప వాడవునైన, నీ కెవరు నమస్కరింపకుండురు

ప॥తె॥ ఓజగన్నివాస మహాత్మ-ఓయనంత
అసత్తునకు, శ్రేష్ఠమో-యక్షరుడవు
దేవదేవుండ వగుదువు-నీవు, సృష్టి
కర్తయౌ, బ్రహ్మకునుమూల-కర్తవీవు
అట్టిసీతెవరు నలువ-రంజితులను

గే॥ ఓమహాత్మా జగదాధార

ఓదేవదేవా హరీ

అనతుసత్తుకు శ్రేష్ఠంబైన

అక్షరపరబ్రహ్మయు॥ అనెను

అదికారణ మీపుట్రహ్మకు

నమితశ్రేష్ఠుడనందుడు॥

అందుకై నీకెవరువందన

మాచరింపరు మాధవా

అనెను చూచుచు

॥శ్రీహరి॥

38) శ్లో॥ త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ

స్త్వమన్యవిశ్వస్యవరం నిధానం

వేత్తాఽసివేద్యంచ పరంచదామ

త్వయాతతం విశ్వమనంతరూప

ప.వి. త్వం. అదిదేవః, పురుషః, పురాణః, త్వం. అన్య, విశ్వస్య, వరం, నిధానం. వేత్తా. అసి. వేద్యం. చ. పరం, చ. ధామ, త్వయా, తతం, విశ్వం, అనంతరూప .

టీ॥ అనంతరూప-ఓకృష్టా, త్వం - నీవు, అదిదేవః - మొదటి దేవుడవు, పురాణః-పురాతనుడైన, పురుషః-పురుషుడవు, త్వం-నీవు, అన్య-ఈ, విశ్వస్య-విశ్వమునకు, పరం-ఉత్తమమైన, నిధానం- ఆశ్రయమవు, వేత్తా-సర్వజ్ఞుడవు, వేద్యంచ - తెలియదగిన విషయమును, పరంచ-ఉత్కృష్టమైన, ధామ - స్థానమును, అసి - అయి యున్నావు విశ్వం-విశ్వము, త్వయా - నీచేత, తతం - వ్యాప్తమై యున్నది

గ॥ ఓయనంరరూపా, నీవాదిదేవుడవు, పురాణ పురుషుడవు,
సమస్త జగత్తున కాధారభూతుడవు, సర్వజ్ఞుడవు, శ్రేష్ఠ మైన పొంద
దగిన స్థానమును నీవే, సమస్త విశ్వము నీచేత వ్యాపింపబడియున్నది.

ప॥తే॥ అన్నిజగముల కాధార-మగుదువీవు
మొదటిదేవుడవు, పురాణ-పురుషుడవునా
తెలియదగినట్టివాడవు-తెలిసియున్న
వాడవన్ని, పొందదగిన-పరమపదము
నీవే, సర్వజగంబులు-నీవలననే
వ్యాపకమగుచు నుండెనో-వానుదేవ

గే॥ దేవదేవ పురాణపూరుష
నీవేమోక్ష స్థానము॥
అన్నిజగముల కాధారుండ
వాదిదేవుడ వీవెగా ॥అనెను
తెలియదగినవాడవు నీవే
తెలిసినవాడవు నీవే
అన్నిజగములు నీవలననే
వ్యాపించినవంతట॥
అనెను చూచుచు ॥శ్రీహరిని

౪౪) శ్లో॥ వాయుర్యమోఽగ్నిర్వరుణశ్శకాంఠః
ప్రణావతిస్త్యం ప్రపితామహశ్చ
నమోనమస్తేఽస్తు సహస్రకృత్పః
పునశ్చభూయోఽపి నమోనమస్తే . .

ప.వి. వాయుః, యమః, అగ్నిః, వరుణః, శకాంకః, ప్రజాపతిః, త్వం, ప్రపితామహః, చ, నమః, తే, అస్తు, సహస్రకృత్యః, పునః, చ, భూయః, అపి, నమఃనమః, తే

టీ॥ వాయుః - వాయువును. యమః - యముడును, అగ్నిః - అగ్నిచేవుడును. వరుణః - వరుణుడును, శకాంకః - చంద్రుడును, ప్రజాపతిః - బ్రహ్మదేవుడును, ప్రపితామహాశ్చ - బ్రహ్మతుతండ్రియును. త్వమేవ-నీవే, (అందువలన) తే-నీకొరకు, సహస్రకృత్యః-వేయి సారులు, నమోనమః-నమస్కారములు, అస్తు-అగుగాక, పునః + చ-మరలను, భూయః + అపి-తిరిగియు, తే-నీకొరకు, నమోనమః-నమస్కారములు .

గ॥ ఓ కృష్ణా వాయువు, యముడవు, అగ్ని, వరుణుడవు, చంద్రుడవు, ప్రజాపతివి, ప్రపితామహుడవు నీవేయియున్నావు, నీకు వేయిమారులు వందనములు, పెక్కుమారులు వందనములు మరలమరల నమస్కారములు.

ప॥తే॥ వాయువు, యముడు, చంద్రుడు-వరుణు, డగ్ని బ్రహ్మయును, బ్రహ్మతండ్రివై -వరగునీకు వేయిమార్లు వందనములు-పెక్కుమార్లు వందనంబులు మరిమరి-వందనములు

గే॥ నీవెవాయువు వరుణుడగ్నియు
నీవేయముడవు చంద్రుడున్
నీవెబ్రహ్మవు బ్రహ్మతండ్రివి
నీకివే నామ్రొక్కులున్

వందనంబులు వేయిమారులు

వందనము మరివందనం

వందనము శ్రీ విశ్వరూపా

వందనము పరమేశ్వరా

అనెను చూచుచు

॥శ్రీహరిని

40) శ్లో॥ నమఃపురస్తాదథ పృష్ఠతస్తే

నమోఽస్తుతే సర్వతఏవసర్వ

అనంతదివ్యామిత విక్రమస్తస్వం

సర్వంసమాప్నోషి తతోఽసి సర్వః..

ప.వి. నమః, పురస్తాత్, అథ, పృష్ఠతః, తే, నమః, అస్తుతే, సర్వతః, ఏవ, సర్వ, అనంతవీర్య, అమితవిక్రమః, త్వం, సర్వం, సమాప్నోషి, తతః, అసి, సర్వః

టీ॥ హేసర్వ - ఓసమస్త స్వరూపా, కృష్ణమూర్తి, పురస్తాత్ - ముందరను, అథ-ఇంకను, పృష్ఠతః - వెనుకను, సర్వతఏవ - సర్వ దిక్కులయందును. తే - నీకొఱకు, నమః - నమస్కారము, అస్తు - ఆగుగాక, అనంతదివ్యామితవిక్రమః - అమితమైన సామర్థ్యమును, పరాక్రమమునుగలిగిన, త్వం-నీవు, సర్వం - సమస్తమును, సమాప్నోషి-తెస్సగా వ్యాపించియున్నావు, తతః - అందువలన, సర్వః- సర్వస్వరూపుడవు, అసి-అయితివి

గ॥ ఓసర్వస్వరూపుడవై న కృష్ణమూర్తి నీకుముందు, వెనుక సర్వదిక్కులను సమస్కారములు, నీవమితమైన శక్తి పరాక్రమములుగలిగినవాడవై, సమస్తమును పూర్తిగా వ్యాపించియున్నందువలన, సర్వస్వరూపుడవు నీవే యయియున్నావు .

ప॥త్రే॥ వందనము ముందు, వెనుకను-వందనంబు
 లన్నిదిక్కులయందు, నీ-కమితమైన
 శక్తి. శౌర్యములుగలిగి-సకలజగము
 వ్యాపకుండవై యున్నందు-వలననీవు
 సర్వరూపకుడై తివి-సరసిజాక్ష

గే॥ ముందువెనుకను యెల్లదిక్కులు
 వందనము మరిపందనం
 అమితమైన పరాక్రమంబున
 అంతటను వ్యాపించియున్
 సర్వశక్తి సమన్వితుండవు
 సర్వరూపుడ పీవెగా
 వందనము శ్రీ విశ్వరూపా
 వందనము పరమేశ్వరా
 అనెను చూచుచు వందనము ॥శ్రీహరిని

41) శ్లో॥ సఖేతిమత్వా ప్రసభంయదుక్తం
 హేకృష్ణ హేయాదవ హేసఖేతి
 అజానతా మహిమానంతవేదం
 మయాప్రమాదాత్ప్రణయేనవాఽపి....

ప.వి. సఖ. ఇతి. మత్వా. ప్రసభం. యత్. ఉక్తం. హేకృష్ణ. హేయాదవ. హేసఖే. ఇతి. అజానతా. మహిమానం. తవ. ఇదం. మయా. ప్రమాదాత్. ప్రణయేన. వా ఆపి

టీ॥ తవ-నీయొక్క, ఇదం-ఈస్వరూపమును, మహిమానం-
మహిమను, అజానతా-తెలియనట్టి, మయా-నాచేతను, ప్రమాదాత్-
ప్రమాదమువలననుగాని. ప్రణయేనవాసవి - పరిచయముచేతనైనను,
సఖేతి - స్నేహితుడవని, మత్వా - తలచి, హేకృష్ట - ఓకృష్టుడా,
హేయాదవ-ఓయాదవుడా, హేసఖే-ఓసఖుడా, ఇతి-అని, ప్రసభం-
అలక్ష్యముగ, యత్-ఏవాక్యమును, ఉక్తం - పలుకబడెనో, దానిని
క్షమింపుము

గ॥ ఓకృష్టా నేను నీయొక్క యీమహిమను తెలియనివాడనైన
నాచేత పొరబాటుచేతను, పరిచయముచేతను, స్నేహితుడవనితలచి,
ఓకృష్టుడా, ఓయాదవుడా, ఓసఖుడాయని, ఆలోచింపక, అలక్ష్యము
చేత, యేది పలికియుంటినో దానిని క్షమింపుము

ప॥తే॥ నీదుమహిమంబు నెరుగక-నే ప్రమాద
వశమున, తెలియజాలక-పరిచయమున
తలచి సఖుడని, గురిలేక-పిలిచియుంటి
నోయియాదవ, యోసఖా-ఓయికృష్ట
యనిన వన్నియు, క్షమియింప-మనవి, నాదు

గే॥ నీదుమహిమలు తెలియజాలక
నేనుమిక్కిలి మూర్ఖుడై
పరిచయంబున, లేక, లక్ష్యము
ప్రమాదవశము చేతనే
నోయికృష్టా ఓయియాదవ
ఓయిసఖుడా యనుచునే

తలచిమిత్తుడవనుచు మనమున

పలికియుంటి క్షమింపుమా

అనెను చూచుచు

॥శ్రీహరిని

42) శ్లో॥ యచ్ఛాపహాసార్థ మసత్కృతోఽసి

విహారశయ్యానన భోజనేషు

ఏకోఢవాప్యచ్యుత తత్సమక్షం

తత్ క్షమయేత్వా మహామప్రమేయం

ప.వి. యత్, చ, అపహాసార్థం. అసత్కృతః, అసి, విహార, శయ్యాననభోజనేషు, ఏకః, అథవా, అపి, అచ్యుత, తత్సమక్షం. తత్, క్షమయేత్వామ్ అహం. అప్రమేయం .

టీ॥ అచ్యుత-ఓకృష్ణమూర్తి. అపహాసార్థం-పరిహాసముకొఱకు, విహారశయ్యాననభోజనేషు - విహారణ, శయన, ఆసన, భోజన, కాలములందు, అసత్కృతః-తిరస్కరింపబడినవాడవు, అసీతియచ్చ-అయితివనునదియేదికలదో, అథవా-అట్లుకాకపోయినా, ఏకః-ఒక్కడై యున్నప్పుడు, తత్సమక్షం-యితరులయెదుటనుగాని, (తిరస్కరింపబడిన వాడవనునది యేదికలదో) తత్ - ఆయవరాధమునుగూర్చి-అప్రమేయం-అప్రమేయుడవైన, త్వాం - నిన్ను. అహం - నేను, క్షమయే-క్షమింపగోరుచున్నాను

గ॥ ఓ కృష్ణా నీవు అప్రమేయుడవని తెలియక యేకాంతంబున, యితరుల యెదుటను పరిహాసముగా విహార, శయ్యానన భోజన నమయములయందు, అవరాధములుచేసితిని, ఆయవరాధములన్నింటిని క్షమించుమని, నిన్ను వేడుచున్నాను

ప॥తే॥ అప్రమేయుడవనుచు, ని-న్నరయలేక
 శయన, భోజన, విహరణ-సమయమందు
 నందరెదుట, నేకాంతము-నందు, నిన్ను
 పలికియుంటిని, మాధవా-పరిహసించి
 సలిపియుంటిని తప్పులు-చాల నేను
 వానినన్నింటి క్షమియించు-వానుదేవ

గే॥ అప్రమేయుడ* వనుచుతెలియక

అన్నమాటల నన్నిటికా
 యేకాంతమున. నితరులయెదుట

నెన్నియంటినో యన్నిటికా
 శయన, భోజన, విహార, సన

సమయముల పరిహాసమై
 పలికియుండిన తిరస్కారపు

పలుకులన్ని పరాత్పరా
 కరుణతోడ క్షమింపవేడెడ

కలిగియుండిన తప్పులకా
 వందనము శ్రీ విశ్వరూపా

వందనము పరమేశ్వరా
 అనెను చూచుచు వందనము ॥శ్రీహరిని

* మితచెప్పదగనివాడు

48) శ్లో॥ ఏతానిలోకస్య చరాచరస్య

త్వమస్యపూజ్యశ్చ గురుర్గరియా

నత్వత్సమోఽస్త్వ భ్యధికఃకుతోఽన్యో
లోకత్రయేఽవ్యవ్రతిమ ప్రభావ...

ప వి. పితా. అసి. లోకస్య, చరాచరస్య, త్వమ్, అస్యపూజ్యః.
చ, గురుః, గరీయాః, న, త్వత్సమః, అస్తి, అభ్యధికః, కుతః,
అస్యః, లోకత్రయేఅపి, అవ్రతిమప్రభావ

టీ॥ అవ్రతిమప్రభావ - ఆసమానమైన ప్రభావముగల ఓ కృష్ణా, త్వం-నీవు, చరాచరస్య-చరాచరస్వరూపమైన, లోకస్య-ప్రాణి సమూహమునకు, పితా-తండ్రియు, పూజ్యః-పూజార్హుడవును, గరీయాః-శ్రేష్ఠుడైన, గురుశ్చ-గురువును, అసి-అయియున్నావు, (అందువలన) లోకత్రయేపి-మూడులోకములయందును, త్వత్సమః-నీకునమానుడు, నఅస్తి-లేడు, అన్యః-ఇతరుడు, అభ్యధికః-అధికుడు, కుతః-యెక్కడివాడు, (లేడనుట) .

గ॥ సాటిలేని ప్రభావముగల యో కృష్ణమూర్తి, నీవు చరాచరములగు, సమస్తప్రాణులకు తండ్రివి, పూజ్యుడవు, శ్రేష్ఠుడవు, గురుడవై యున్నావు, మూడు లోకములందును, నీకు సమానుడు లేడు, అధికుడెట్లుండును

ప॥తే॥ శ్రేష్ఠ, ధనమానశక్తివౌ-చిత్స్వరూప
ఈచరాచర ప్రాణుల-కెల్లనీవె
తండ్రివి, గురుడవును, పూజ్య-దైవతంబు
మూడులోకంబులందున-లేడు సమము
అధికుడెట్లుండు నీకంటె-నంబుజా

గే॥ శ్రేష్ఠుండ, వసమానశక్తివి
 చిత్స్వరూప వరాత్పరా
 నీవెతంద్రివి పాణ్ణులరెల్ల
 నీవెగురుడవు పూజ్యుడు॥
 మూడులోకములందు నీసరి
 లేడధికుదుం కూన్యమే
 అనెను చూచుచు ॥శ్రీహరిసి

44) శ్లో॥ తస్మాత్ప్రణమ్య ప్రణిధాయకాయం
 ప్రసాదయేత్వా మహామీశమీద్యం
 పితేవపుత్రస్య సఖేవసఖ్యః
 ప్రియప్రియాయార్హసి దేవసోధుమ్....

ప.వి. తస్మాత్, ప్రణమ్య, ప్రణిధాయ, కాయం, ప్రసాదయే, ర్వాం, అహం, యశం, రుద్యమ్, పితా, ఇవ, పుత్రస్య, సఖా, ఇవ, సఖ్యః, ప్రియః, ప్రియాయాః, అర్హసి, దేవ, సోధుమ్ .

టీ॥ తస్మాత్-అందువలన, యశం-నియామకపడవును, రుద్యం-స్తుతింపదగినవాడవునగు, ర్వాం-నిన్నుగూర్చి, అహం-నేను, కాయం-శరీరమును, ప్రణిధాయ-పంచి, ప్రణమ్య-సమస్కరించి, ప్రసాదయే-అనుగ్రహింపవేడుచున్నాను, హేదేవ-ఓకృష్ణా, పుత్రస్య-కుమారుని తప్పును, పితా + ఇవ-శండ్రివలెను, సఖ్యః-సఖునితప్పు, సఖా + ఇవ-సఖునివలెను, ప్రియాయాః - ప్రియురాలితప్పును, ప్రియ + ఇవ-ప్రియునివలెను, సోధుమ్-సహించుటకు, అర్హసి-తగియున్నావు,

గ॥ ఓ రృష్టా అందువలన స్తుతింపదగినవాడవును, నియామకపడైన నీకు శిరస్సాష్టాంగ సమస్తారముచేయుచు వేడుకొనుచున్నాను.

పుత్రునితప్పు తండ్రివలెను, స్నేహితునితప్పు స్నేహితునివలెను,
ప్రియురాలితప్పు ప్రియునివలెను, నీవు నాతప్పులను త్షమించుటకు
తగినవాడవు

ప॥తే॥ అర్హుడవు నీవుస్తుతికి, నే-నందువలన
సలిపి సాష్టాంగముగ, నమ-స్కారములను
తనయులను తండ్రి, సఖునిని-తనసఖుండు
భర్త భార్యను, త్షమియించు-వగిది, నిన్ను
అన్నితప్పులు త్షమియించు-చునుచునేను
వేడుకొనుచుంటి కరుణింప-విశ్వరూప

గే॥ శిరమువ్రాల్చి నమస్కరించెద
చేసియుండిన తప్పులఁ
పుత్రునితప్పు తండ్రిగీతిగ
మిత్రునితప్పు మిత్రుడే
భార్యసలిపిన తప్పులన్నియు
భర్తగీతి త్షమింపగా
వేడుచుంటిని కరుణజూడుము
విశ్వరూపా మాధవా
అనెను చూచుచు ॥శ్రీహరిని

45) శ్లో॥ అదృష్టపూర్వం హృషితోఽస్మిదృష్ట్యా
భయేనచప్రవ్యథితం మనోమే
తదేవమేదర్శయ దేవరూపం
ప్రసీదదేవేశ జగన్నివాస ..

ప వి. అదృష్టపూర్వం, హృషితః, అస్మి, దృష్ట్యా, భయేన,
చ, ప్రవ్యథితం, మనః, మే, తత్, ఏవ, మే, దర్శయ, దేవ,
రూపం, ప్రసీద, దేవేశ, జగన్నివాస

టీ॥ హేదేవ - ఓకృష్ణస్వామి, అదృష్టపూర్వం-పూర్వమెప్పుడు
చూడని విశ్వరూపమును, దృష్ట్యా-చూచి, హృషితః-సంతోషించు
వాడను, అస్మి-అయితిని, మే-నాయొక్క, మనః-మనస్సు, భయేన-
భయముచేతను, ప్రవ్యథిత-మిక్కిలి పీడింపబడినది, తదేవరూపం-
ఆప్రసన్నమగు పూర్వరూపమునే, మే-నాకొరకు, దర్శయ - చూపుము
దేవేశ-దేవదేవా, జగన్నివాసా-జగదాధారా, మే-నాకు, ప్రసీద-
ప్రసన్నుడవగుము

గ॥ ఓకృష్ణా ఇదివరకెన్నడు చూడబడని నీ విశ్వరూపమును
చూచి, ఆనందముపొందితిని, కాని భయముచేతి, నామనస్సు మిక్కిలి
తాదపడుచున్నది. కావున ఓదేవదేవా, జగదాధారా, నీ పూర్వ
రూపమును చూపి, నన్ననుగ్రహింపుము

ప॥తీ॥ పొందితానందమును నేను-పూర్వమెప్పుడు
చూడనిది, విశ్వరూపంబు-చూచి, కాని
భయమున మనసు, వ్యాకుల-పడుచునుండె
పూర్వరూపంబు చూపించి-ముదముగూర్చి
పరమపూరుష నన్నేలు-పద్మనాభ

గే॥ ఎప్పుడుచూడని విశ్వరూపము
నిప్పుడుకనుగొని మిక్కిలిన్
సంతసించితికాని మనసున
చాలభయపడియుంటినే

పూర్వరూపముచూపి దయగను

పూరుషోత్తమ మాధవా

వందనము శ్రీ విశ్వరూపా

వందనము పరమేశ్వరా

అనెను చూచుచు

॥శ్రీహరిని

46) శ్లో॥ కిరీటిన గదినంచక్రహస్త

మిచ్చామి త్వాంద్రష్టుమహంతతైవ

తేనైవరూపేణ చతుర్భుజేన

సహస్రబాహో భవవిశ్వమూర్తే

ప.వి. కిరీటినం, గదినం, చక్రహస్తం ఇచ్చామి. త్వాంద్రష్టుం, అహం, తథా, ఏవ, తేన, ఏవ, రూపేణ, చతుర్భుజేన, సహస్ర బాహో, భవ, విశ్వమూర్తే

టీ॥ సహస్రబాహో - వేయిభుజములుగలిగిన, విశ్వమూర్తే - విశ్వస్వరూపా, త్వాం-నిన్ను, కిరీటినం-కిరీటమునుగలవానినిగాను, తతైవ-అవిధముగనే, గదినం - గదాయుధముగలవానినిగాను, చక్ర హస్తం-హస్తమందు చక్రముగలవానినిగాను, ద్రష్టుం-చూచుటకొరకు అహం-నేను, ఇచ్చామి - కోరుచున్నాను, (కావున) చతుర్భుజేన - నాలుగు భుజములుగలిగిన, తేనరూపేణ-అపూర్వరూపముతో కూడిన వాడవు, భవ-కమ్ము

గ॥ అనేక భుజములుగల ఓ విశ్వరూపా కిరీటము, గద, చక్ర మును ధరించిన, నాల్గు భుజములుగల నీ సౌమ్యమైన రూపమును చూడగోరుచున్నాను, ఆరూపమున కలవాడవగుము .

ప॥తే॥ వేయిభుజములు గలిగిన-విశ్వరూప
గద, కిరీటము చక్రంబు-గలిగి నాల్గు
భుజములను ధరించిన, దివ్య-మూర్తివగుచు
దర్శనంబునొసగి, నన్ను-దయనుగనుము

గే॥ వేయిభుజములు గలిగియుండిన
విశ్వరూపా జనార్దనా
గదయు చక్రము కిరీటంబును
కలిగి, నాలుగుహస్తముల్
కలుగురూపము చూడగోరితి

కరుణజూపుము కేశవా
వందనము శ్రీ విశ్వరూపా
వందనము పరమేశ్వరా
అనెను చూచుచు ॥శ్రీహరివి

❀ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ❀

47) శ్లో॥ మయాప్రసన్నే తవార్జునేదం
రూపంపరందర్శిత మాత్మయోగాత్
తేజోమయం విశ్వమనంతమాద్యం
యన్మేత్వదన్యేన నదృష్టపూర్వం...

ప.వి. మయా, ప్రసన్నేన, తవ, అర్జున, ఇదం, రూపం, పరం
దర్శితం, అత్మయోగాత్, తేజోమయం, విశ్వం, అనంతం, ఆద్యం,
యత్, మే, త్వదన్యేన, న, దృష్టపూర్వం

✽ శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ అర్జున-ఓయర్జునా, మే-నా యొక్క. యదూపం-యేరూపము
తేజోమయం-తేజోమయమను, అనంతం-అంతములేనిదియును, అద్యం-
ఆదియైనదియును, త్వదన్యేన-నీకంటెయితరునిచేత, నదృష్టపూర్వం-
ఇంతవరకు చూడబడనిదియు, పరం - ఉత్తమమైనదియును, (అగు)
ఇదం విశ్వరూపం-ఈ విశ్వరూపమును, ప్రసన్నేన - ప్రసన్నుడనైన,
మయా-నాచేతను ఆత్మయోగాత్-ఆత్మయోగమువలన, దర్శితం-
చూపించబడెను

గ॥ అర్జునా నీపై దయగలిగి నాయోగబలముచేత, తుది,
మొదలు, అంతములేనిది, కాంతివంతమైనది, శ్రేష్ఠమైనది, ఇతరుల
చేత నిదివరకు చూడబడని నా విశ్వరూపమును నీకు జూపితిని

ప॥తే॥ కలిగి నీపై దయనునేను-కాంతివంత
మగు, తుది, మొదలంతములేని-దైన, నాదు
యోగబలమున, నేతాల్పి-యుండినట్టి
విశ్వరూపముజూపితి-వేరువారు
చూడకుండిన, దిదినీవు-చూచినావు

గే॥ నీపై కరుణచె యోగబలమున
నేనుతేజోవంతమౌ
మొదలు, తుదియును లేనిదంతము
మునుపుచూడని శ్రేష్ఠమౌ
విశ్వరూపము నీకుజూపితి
వేరువారలు కననిదౌ

48) శ్లో॥ సవేదయజ్ఞాధ్యయనైర్నదానై
 ర్నచక్రియాభిర్న తపోభిరుగైః
 ఏవంరూపశ్శక్య అహంస్మలోకే
 ద్రష్టుంత్వదన్యేన, కురుప్రవీర .

ప వి స, వేదయజ్ఞాధ్యయనైః, స, దానైః, స, చ, క్రియాభి,
 స, తపోభిః, ఉగైః, ఏవంరూపం, శక్యః, అహం, స్మలోకేః
 ద్రష్టుం, త్వదన్యేన, కురుప్రవీర

టీ॥ కురుప్రవీర-ఓయర్జునా, ఏవంరూపం-ఈవిశ్వరూపముగల,
 అహం-నేను, ' స్మలోకే - మనుష్యలోకమందు, త్వదన్యేన - సీకంటే
 యితరునిచేతను వే ద య జ్ఞా ధ్య య నైః-వేదాధ్యయనముచేతను,
 యజ్ఞములచేతను, దానైః-దానములచేతను, క్రియాభిః-కర్మలచేతను
 ఉగైస్తపోభిః-ఉగ్రతపస్సులచేతను, ద్రష్టుం-చూచుటకొరకు, నశక్యః-
 పీలుగానివాడను

గ॥ ఓ య ర్జు నా ఈ విశ్వరూపముగల నేను, మనుష్యలోకము
 నందు సీకంటే యితరులచేతను వేదాధ్యయనముచేతను, యజ్ఞముల
 చేతను, దానములచేతను, కర్మలచేతను, ఉగ్రతపస్సులచేతను
 చూచుటకు సాధ్యమైనవాడనుకాను

ప॥తే॥ మనుజులోకాన, యీరూపు-మనుజులెవరు
 చూడశక్యంబుగానట్టి-వాడ, నీవు
 గాక, వేదాధ్యయనమున-గాని, యుగ్ర
 తపము, యజ్ఞము, కర్మల-దానములను

గే॥ గొప్పదగు నావిశ్వరూపము

నెప్పుడుచూడరెవ్వరు॥

మనుజులొకమునందు మనుజులు

కనరుయజ్ఞము కర్మముల్

తపముసలిపియు వేదపరనము

దానముల నొనరించియు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

49) శ్లో॥ మాతేవ్యధామాచ విమూఢభావో

దృష్ట్యైరూపం ఘోరమీదృఙ్మమేదం

వ్యపేతభీః ప్రీతమనాః పునస్తస్యం

తదేవమే రూపమిదంప్రపశ్య...

ప.వి మా. తే, వ్యథా. మా. చ. విమూఢభావః, దృష్ట్యా, రూపం, ఘోరం, ఈదృశం, మమ, ఇదం, వ్యపేతభీః, ప్రీతమనాః, పునః, త్వం, తత్, ఏవ, మే, రూపం, ఇదం, ప్రపశ్య.

టీ॥ ఈదృశ్-ఇట్టి, ఘోరం-భయంకరమైన, మమ-నాయొక్క, ఇదంరూపం-ఈరూపమును, దృష్ట్యా-చూచి, తే-నీకు, వ్యథా-భయమును, విమూఢభావాశ్చ-చిత్తసంక్షోభమున్ను, మా-వద్దు త్వం-నీవు, వ్యపేతభీః-భయముపోయినవాడవై, ప్రీతమనాః-సంతోషమనస్సుగలవాడవై, పునః-మరల, మే-నాయొక్క, తదిదంరూపమేవ-ఈపూర్వ రూపమునే, ప్రపశ్య-చూడుము

గ॥ అర్జునా భయంకరమైన నా విశ్వరూపమును చూచి, భయమును చిత్తివిద్రాంతిని, పొందవలదు నీవు భయమును లేనివాడవై, సంతోషమును, గలిగిన మనస్సుగలవాడవై నాయొక్క పూర్వ రూపమును చూడుము

ప॥తే॥ చూచి నావిశ్వరూపంబు-నుంతయేని
భయము, మోహంబుచెందకు-పార్థసీవు
భయములేని మనసుగల-వాడగుచును
సంతసంబుతోగూడిన-స్వాంతుడగుచు
పూర్వరూపంబు చూడుము-పురుషశ్రేష్ఠ

గే॥ నాభయంకర విశ్వరూపము

నాదుమహిమను చూచియు॥

కలిగియుండిన భయమువదలుము

కాంచి సహజస్వరూపము॥

చిత్తశాంతినిబొంది, ముదమును

చెందియుండుము, భారతా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని॥

ఓ సంజయ ఉవాచ ఓ

50) శ్లో॥ ఇత్యర్జునం వాసుదేవస్తథోక్త్వా

స్వకంరూపం దర్శయామాసభూయః

అశ్వానయామాసచ, భీతమేనం

భూత్వాపునస్సౌమ్య వపుర్మహాత్మా....

ప.వి. ఇతి, అర్జునం, వాసుదేవః, తథా, ఉక్త్వా, స్వకం,
రూపం, దర్శయామాస, భూయః, అశ్వానయామాస, చ, భీతం,
ఏనం, భూత్వాపునః, సౌమ్యవపుః, మహాత్మా ..

॥ సంజయుడు చెప్పుచున్నాడు ॥

టీ॥ ఇతి-ఇట్లు ని. వాసుదేవః-శ్రీకృష్ణమూర్తి. అర్జునం - అర్జునునిగూర్చి. తదా-అట్లు. ఉత్తై-వలికి. భూయః-మరల. స్వకం రూపం - స్వకీయమైన పూర్వరూపమును, దర్శయామాన - చూపెను, మహాత్మా-శ్రీకృష్ణపరమాత్మ. సౌమ్యవపుః-శాంతశరీరముగలవాడు. భూత్వా-అయి, భీతం-భయపడిన, ఏనం-ఈయర్జునుని, పునః-మరల, ఆశ్వాసయామాన-ఊరడించెను

గ॥ ఓదృతరాష్ట్రా శ్రీకృష్ణుడర్జునుని చూచి. ఈవిధముగాచెప్పిన వాడై, మరల తన పూర్వరూపమును భూషించి, భయపడియున్న పార్థుని యూరడించెను

ప॥తే॥ ఈవిధంబుగ శ్రీ కృష్ణ-దెల్లవిషయములు, కిరీటికి, పూర్తిగా-తెలియజేసి సహజరూపంబు చూపించి-సవ్యసాచి భయముతోలగించి, శాంతిని-బడయజేసె

గే॥ వరమపురుషుడు పలికి యీగతి
మరల పూర్వపు రూపముఁ
చూపి, పార్థుని యూరడించెను
చూచితిని నేనంతయుఁ
అనుచుదెలిపెను ధృతరాష్ట్రునకు
అచట సంజయుడంతయుఁ

శ్రీహరినిశ్రీ

॥ ఆశుభమగు

ॐ అర్జున ఉవాచ ॐ

51) శ్లో॥ దృష్ట్వేదం మానుషం రూపం

తవసౌమ్యం జనార్దన

ఇదానీమస్మి సంవృత్త

స్సచేతాః ప్రకృతింగతః...

ప.వి. దృష్ట్వే. ఇదం, మానుషం, రూపం, తవ, సౌమ్యం, జనార్దన, ఇదానీమ్, అస్మి, సంవృత్తః, సచేతాః, ప్రకృతిం, గతః.

✽ అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ జనార్దన-ఓకృష్ణమూర్తి, సౌమ్యం-ప్రసన్నమైన, మానుషం-మనుష్యసంబంధమైన, తవ - నీయొక్క, ఇదంరూపం - ఈయాకారమును, దృష్ట్వా-చూచి, ఇదానీ - ఇప్పుడు, సంవృత్తః - స్వస్థతనుబొందినవాడను, సచేతాః - చైతన్యముతోఁబూడినవాడను, ప్రకృతిం-స్వభావమును, గతః-బొందినవాడను, అస్మి-అయితిని

గ॥ ఓకృష్ణా యిపుడు సౌమ్యమైన నీమానుష రూపమునుచూచి నేను నిర్భయింపడను, స్వస్థచిత్తుడను, సహజస్వభావుడనైతిని .

ప॥తే॥ పరమపూరుష, జగదీశ-పద్మనాభ

నీదుమానుష రూపంబు-నేనుజూచి

స్వస్థచిత్తుడనైతిని సరసిజాక్ష

కలిగె సహజమౌఘావము-కలతమాని

గే॥ సహజమగుసీమనుజ రూపము

శాంతిబొందితి చూచుచుకా

కలిగెస్థిమితము బుద్ధియందున

తొలగెభీతి, మనంబులో

కలిగెసహజంబైన భావము

కలతమావితి నంతయుకా

అనుచు దెలిపెను కృష్ణమూర్తితో

అర్జునుడు రణభూమిలో

శ్రీహరిశ్రీ

॥అశుభమగు

ఈ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ఈ

52) శ్లో॥ సుదుర్దర్శ మిదందూపం

దృష్టవానసి యన్నమ

దేవాఅప్యస్య రూపస్య

నిత్యందర్శన కాంక్షిణః...

ప.వి. సుదుర్దర్శం. ఇదం. రూపం. దృష్టవానసి. యత్. మవ
దేవాః. అపి. అస్య. రూపస్య. నిత్యం. దర్శనకాంక్షిణః

✽ శ్రీభగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ మమ-నాయొక్క. యద్రూపం-ఏరూపమును. దృష్టవాకా-
చూచినవాడవు. అసి - అయితివో. సుదుర్దర్శం - చూడదుర్లభమైనది.
ఇదందూపం-ఈరూపమును. దేవాః + అపి-దేవతలును. నిత్యం-యెల్ల
ప్పుడును. అస్య - ఈ. రూపస్య-రూపముయొక్క. దర్శనకాంక్షిణః-
దర్శనముకోరుచున్నాడు.

గ॥ అర్జునా నీవిప్పుడు చూచిన విశ్వరూపము చూచుటకు చాల దుర్లభమైనది. ఇట్టి విశ్వరూపము చూచుటకు దేవతలుకూడ సదా కోరుచుందురు

ప॥తే॥ ఎట్టినావిశ్వరూపంబు-నిపుడునీవు
చూచియుంటివో మిక్కిలి-చోద్యమంది
వరులుచూడ, మహాదుర్లభంబుపౌర్థ
అట్టినావిశ్వరూపంబు-ననుదినంబు
సురలుకాంక్షించుచుందురు-చూడగాను

గే॥ నీకుచూపిన విశ్వరూపము
నిఖిలదేవరలాత్మలో
చూడగోరుచునుండి, రనయము
చూడదుర్లభ, మేరికిఁ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

53) శ్లో॥ నాహంవేదై ర్నతపసా
నదానేన నచేజ్జయా
శక్యఏవం విధోద్ధృష్టుం
దృష్టవాససి మాంయథా...

ప.వి, న, అహం, వేదైః, న, తపసా, న, దానేన, న, చ, ఇజ్జయ, శక్యః, ఏవంవిధః, దృష్టుం, దృష్టవాససి, మాం, యథా.

టీ॥ మాం-నన్ను, యథా-ఏప్రకారముగా, దృష్టవాఁ-చూచిన వాడవు, అసి-అయితివో, ఏవంవిధం-అట్టి విశ్వరూపమును ధరించిన,

అహం - నేను, వేదైః - వేదములచేతను, తపసా - తపస్సుచేతను,
దానేన-దానముచేతను, ఇజ్యయా-యజ్ఞముచేతను, ద్రష్టుం-చూచుట
కొరకు, శక్యః-శక్యుడనుకాను .

గ॥ అర్జునా నీవు చూచిన విశ్వరూపమును వేదములచేతను,
యజ్ఞదాన, తపస్సులచేతను చూచుటకు శక్యుడనుగాను .

ప॥తే॥ దానముల, యజ్ఞములచేత-తపముచేత
వేదములచేత శక్యంబు-గాదు, నీవు
గనిన నావిశ్వరూపంబు-గాంచజాల
రమిత దుర్లభమైనట్టి-దనియెరుంగు

గే॥ తపమునలిపిన వేదముచదువ

దాన, కృతువులు, సలిపిన

చూడజాలరు విశ్వరూపము

చూడదుర్లభమైనదై

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

54) శ్లో॥ భక్త్యా త్వనన్యయాశక్య

అహమేవం విధోఽర్జున

జ్ఞాతుంద్రష్టుంచ తత్వేన

ప్రవేష్టుంచ పరంతప

ప.వి భక్త్యా, తు, అనన్యయా, శక్యః, అహం, ఏవంవిధః,
అర్జున, జ్ఞాతుం, ద్రష్టుం, చ, తత్వేన, ప్రవేష్టుం, చ, పరంతప.

టీ॥ పరంతప - శత్రుతాపనుడవైన, అర్జున - ఓ యర్జునా, అనన్యయా-ఇతరానక్తముగాని, భక్త్యా - భక్తిచేత, ఏవంవిధః-ఇట్టి విశ్వరూపమును ధరించిన, అహం-నేను, తత్వేన - యదార్థముగను, జ్ఞాతుం-తెలియుటకొరకును, ద్రష్టుం-చూచుటకొరకును, ప్రవేష్టుంచ-ప్రవేశించుటకొరకును, శక్యః-శక్యమైనవాడనురాను

గ॥ అర్జునా యీ విధమగు విశ్వరూపముగల నన్ను, అనన్యమైన భక్తిచేతనే, యదార్థముగ తెలిసికొనుటకు, చూచుటకు, పొందుటకు, సాధ్యమైనవాడనగుచున్నాను

ప॥తే॥ అన్యచింతలు లేనివా-రంద, రచలమైన, భక్తిచే దలచువా-రైన, నన్ను సులభసాధ్యంబు పొందంగ, చూడగాను తెలిసికొనుటకు శక్యంబు-తెల్లముగను

గే॥ అన్యచింతలు లేనివారలు

అచలమగు సదృశిచే
నన్నుజూతురు, ననుపొందుదురు
నన్నుతెలియగ సాధ్యమా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

55) శ్లో॥ మత్కర్మ కృన్మత్పరమో

మదృక్తః సంగవర్జితః

నిర్వైరస్పర్శ భూతేషు

యస్సమామేతి పాండవ....

ప.వి. మత్కర్మకృత్, మత్పరమః, మద్భక్తః, సంగవర్జితః, విరైవరః, సర్వభూతేషు, యః, సః, మాం, ఏతి, పాండవ

టీ॥ పాండవ-ఓయర్జునా, మత్కర్మకృత్ - నాకొరకు సత్కర్మములు చేయువాడును, మత్పరమః-నాయందాసక్తుడును, మద్భక్తః-నాయందేభక్తిగలవాడును, సంగవర్జితః - సంగముచేత విడువబడినవాడును, సర్వభూతేషు-సర్వప్రాణులయందు, విరైవరః-వైరములేనివాడును, యః - ఎవడో, సః - వాడు, మాం-నన్ను, ఏతి-పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా నా కొరకు సత్కర్మములను చేయువాడును, నాయందాసక్తిగలవాడును, నాయందే భక్తిగలవాడును, సంగమును వదలినవాడును, సర్వభూతములయందు వైరములేనివాడును, నన్నే పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ సర్వకర్మలు ననుగూర్చి-సలుపువాడు
నన్ను ప్రేమించువాడును-నన్నుభక్తి
భజనసలపుచు, సంగంబు-వదలువాడు
సర్వప్రాణులయందును-సముదెవందో
అట్టిభక్తుడు ననుజేరు-సంతమందు

గే॥ నన్నుగూర్చి యొనర్చువాడును

అన్నిసత్కర్మంబులకా

నన్నెగతీయని నమ్మువాడునుకా

నను, భజించెడివాడునుకా

వదలినంగము విడిచివైరము

వాడునన్నే పొందెడికా

అని కిరీటికి బోధజేసెను

అచ్యుతుడు రణభూమిలో

శ్రీహరినిశ్రీ కృష్ణమూర్తిని

చిత్తమందు భజించెదఁ

అశుభమగు సంసారబంధము

లన్నియును తొలగింపగా ||శ్రీ||

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు విశ్వరూప సందర్శన యోగమును పదునొకండవ
అ ధ్యాయము సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అధ్యాయ సంగ్రహము - భక్తి యోగము

మ॥ అనురాగంబున, మైత్రీచేత, సతమున్

హర్షంబుతో ప్రియమిదన్

గని, దుఃఖంబు, సుఖంబులం, సమముగా

కనొంను, ధీ, చిత్ర ముల్

తనకర్మంబుల, నీశ్వరార్పణముగా

ధ్యానించు, సద్భక్తుడే

ఘనుడు, నాకుప్రియుండు, మిక్కుటముగా

కౌంతేయ ముక్కుండునా....

తా॥ అర్జునా సమస్త భూతములయందు, వైరములేనివాడై మైత్రితో, ప్రేమ, దయ, సంతోషములతో చూచుచు, సుఖదుఃఖములయందు, సమముగావర్తించి, నిత్యానందుడై, నాకర్పించిన, మనోబుద్ధి కర్మములుగలవాడై, శ్రద్ధాభక్తులతో, సన్నేనిరంతరము ధ్యానించువాడు, నాకుమిక్కిలి ప్రేయుడై ముక్తుడగునని, శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ, పార్థునకు బోధించిన భక్తి యోగమను పండ్రెండవ ఆధ్యాయము, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు, సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు.

హరిఃఓమ్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

❧ అర్జున ఉవాచ ❧

1) శ్లో॥ ఏవంసతత యుక్తాయే
 భక్తాస్త్యాం పర్యుపాసతే
 యేచాఽవ్యక్షర మవ్యక్తం
 తేషాంకే యోగవిత్తమాః...

ప.వి. ఏవం, సతతయుక్తాః, యే, భక్తాః, త్యాం, పర్యుపాసతే, యే, చ, అపి, అక్షరం, అవ్యక్తం, తేషాం, కే, యోగవిత్తమాః

టీ॥ ఏవం-ఈప్రకారముగా. సతతయుక్తాః-ఎల్లప్పుడు సీయందు నిష్ఠగలవారై. యేభక్తాః-ఏభక్తులు. త్యాం - నిన్ను. పర్యుపాసతే-ద్యానముచేయుచున్నారో. యేచాపి - యెవ్వరైనను అవ్యక్తం - యింద్రియములకు గోచరముకానట్టి, అక్షరం-బ్రహ్మమును, పర్యుపాసతే-ద్యానముచేయుచున్నారో. తేషాం-వారలయందు, కే - ఎవరు, యోగవిత్తమాః-మిక్కిలి యోగముతెలిసినవారలు

❧ అర్జునుడడుగుచున్నాడు ❧

గ॥ ఓకృషా కొందరు భర్తులెల్లప్పుడు, సీయందు చిత్తమునిలిపి, నిన్ను పాసిండుచున్నారు. మరికొందరు యింద్రియ గోచరముకాని పరబ్రహ్మము నుపాసిండుచున్నారు. వారలలో మిక్కిలి యోగము తెలిసిన వారెవరు? .

ప॥తే॥

చిత్తమెప్పుడు పీయందు-చేర్చి, నిన్ను
భజనసలిపెడి కొందర-భక్తులందు
వ్యక్తమేగాని యక్షర-బ్రహ్మమెపు, డు
పాసన సలుపుచుండెడి-వారలందు
తెలుపు మెవ్వారుశ్రేష్ఠులో-దేవదేవ

గే॥

భగవత్ప్రీతిగ కర్మసలిపి

భక్తిచే గొలునువారల ?

అవ్యక్తంబగు పరబ్రహ్మను

ఆత్మగొలిచెడి వారలా ?

సగుణ నిర్గుణసేవకులలో

సర్వశ్రేష్ఠుల తెలుపుమా

అనుచు నడిగెను

॥శ్రీహరిని

✽ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ✽

2) శ్లో॥ మయ్యావేశ్య మనోయేమాం

నిత్యయుక్తా ఉపాసతే

శ్రద్ధయా పరయోపేతా

స్తేమేయుక్తత మామతాః....

ప.వి. మయి, అవేశ్య. మనః, యే. మామ్, నిత్యయుక్తాః,
ఉపాసతే. శ్రద్ధయా, పరయా, ఉపేతాః, తే. మే, యుక్తతమాః,
మతాః

✽ శ్రీ కృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ యే-ఏ భక్తులు, మయి - నాయందు, మనః - మనస్సును, ఆవేశ-ఉంచి, నిత్యయుక్తాః-నిరంతరసమాహితచిత్తులై, పరయా-ఉత్కృష్టమైన, శ్రద్ధయా-శ్రద్ధచేత, ఉపేతాః-కూడినవారలై, మాం-నన్ను, ఉపాసతే-ధ్యానించుచున్నారో, తే-వారలు, యుక్తతమాః-యోగిశ్రేష్ఠులని మే-నాకు, మతాః-ఇష్టులు (సమ్మతులు)

గ॥ అద్భుతా యేవరు నాయందు మనసునిలిపి, నిత్యయుక్తులై, మిక్కిలి శ్రద్ధతోకూడినవారలై, నన్ను ధ్యానించుచున్నారో, అట్టి యుక్తమ పురుషులు యోగిశ్రేష్ఠులు, నాకు యిష్టులు

ప॥తే॥ నిలిపి నాయందుమనసును-నిశ్చలముగ
శ్రద్ధ మిక్కిలిగలిగియు-సంతతంబు
నన్నుధ్యానించు భక్తులే-నాకు హితులు
యుక్తమోక్షము లై నట్టి-యోగివరులు

గే॥ నిలిపి నాపైమనసు సతతము
కలిగి శ్రద్ధాభక్తులన్
నన్నుధ్యానము చేయువారలె
నాకుహితులు యోగివరులు
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

3) శ్లో॥ యేత్వక్షర మనిర్దేశ్య
మవ్యక్తం పర్యుపాసతే
సర్వత్రగ మచింత్యంచ
కూటస్థ మచలంధ్రువమ్....

4) శ్లో॥ సన్నియమ్యేంద్రి యగ్రామం

సర్వత్ర సమబుద్ధయః
తేప్రాప్నువంతి మామేవ

సర్వభూతహితే రతాః .

౩ ప వి యే. తు. అక్షరం. అనిర్దేశం. అవ్యక్తం. పర్యుపాసతే. సర్వత్రగం. అచింత్యం. చ. కూటస్థం. అచలం. ద్రువం

4 ప.వి. సన్నియమ్య. ఇంద్రియాగ్రామం. సర్వత్ర. సమబుద్ధయః. తే. ప్రాప్నువంతి. మామ్. ఏవ. సర్వభూతహితే. రతాః.

టీ॥ యేతు-యేవరైతే. ఇంద్రియగ్రామం - ఇంద్రియ సమూహమును. సన్నియమ్య-లేస్సగానిగ్రహించి. సర్వత్ర-సమస్తమందును. సమబుద్ధయః-సమబుద్ధిగలినయున్నవారలై. సర్వభూతహితే - సకల ప్రాణుల క్షేమమునందు. రతాః-అసక్తులైనవారలై. అనిర్దేశ్యం-నిర్ణయింపగూడని. అవ్యక్తం-రూపాదిరహితమైన. సర్వత్రగం-అంతటను వ్యాపించియున్న. అచింత్యం-చింతింపరాని. కూటస్థం - ప్రకృతియందున్న. అచలం-చలించని. ద్రువం-నిత్యమైన. అక్షరం - పరబ్రహ్మమును. పర్యుపాసతే-ఉపాసనచేయుచున్నారో. తే-వారలు. మామేవ-నన్నే. ప్రాప్నువంతి-పొందుచున్నారు

౩ గ॥ అర్జునా యేవరైల్ల కాలమునందు ఇంద్రియ నిగ్రహముగలిగి సర్వప్రాణుల యందాసక్తిగలిగి నాశములేనిదియు. నిర్దేశింపరానిదియు రూపరహితమైనదియు. అంతట వ్యాపించియున్నదియు. . చింతింప శక్యముకానిదియు. ప్రకృతియందున్నదియు. చ లి ం చ ని ది యు. శాశ్వతమైనదియునగు. పరబ్రహ్మము సుపాసనచేయుచున్నారో వారు నన్నే పొందుచున్నారు

9 ప॥తే॥ నిర్ణయింప సాధ్యమును గా-నిదియు, చింత
నలువరాని, దచలమును-నకల దిశల
వ్యాప్తమైనదియు, ప్రకృతి-యందు, నిత్య
మైన, బ్రహ్మముపాసించు-నట్టివారు

4 ప॥తే॥ ఇందియంబుల నరికట్టి-యెల్లగతుల
సకల భూతంబులందున-సామ్యబుద్ధి
గలిగి, సర్వభూతహితము-సలిపి, నన్ను
పొందుచుందురు వారలు-పుణ్యచరిత

గే॥ కలిగి యింద్రియ నిగ్రహంబును
కాంచి సమముగ ప్రాణులన్
సర్వప్రాణుల కెల్లకాలము
సలుపువారై హితమునే ॥అని కిరీటికి
సాధ్యముగానిది నిర్ణయింప
సలుపరానిది చింతయున్
అంతటను వ్యాపించి యుండెడి
అచట, నక్షరు, నవ్యక్తున్
ననుపరబ్రహ్మంబు గొలుచుచు
నన్నెపొందుదు రెప్పుడున్
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

5) శ్లో॥ క్షేణోఽధిక తరస్తేషా
మవ్యక్తా సక్తచేతసామ్
అవ్యక్తా హిగతిర్దుఃఖం
దేహవద్ద్వి రవాప్యతే

వ.వి. క్లేశః, అధికతరః, తేషాం, అవ్యక్తానక్తచేతసామ్, అవ్యక్తా, హి, గతిః, దుఃఖం, దేహవద్భిః, అవాప్యతే ..

టీ॥ తేషాం-ఆ. అవ్యక్తానక్తచేతసాం - పరబ్రహ్మమునందానక్తమైన చిత్తిముగలవారలకు. క్లేశః - కష్టము, అధికతరః - మిక్కిలి యధికమైనది, హి-యేకారణమువలన, దేహవద్భిః-దేహభిమానముగలవారిచేత, అవ్యక్తా - అవ్యక్తమైన గతిః-మార్గము, దుఃఖం-కష్టముగాను, అవాప్యతే-పొందబడుచున్నది

గ॥ అర్జునా అవ్యక్త పరబ్రహ్మమందానక్తిగలవారికి. మిక్కిలి కష్టముగలుగును, నిర్గుణోపాసనమార్గము, దేహభిమానముగలవారికి, చాల కష్టముగా పొందబడుచున్నదిగదా?

ప॥తే॥ ఆ పరబ్రహ్మమందును-యాశగలుగు
మనసుగల వారలకధిక-మైన శ్రమము
గలుగు, నక్షరరూపము-గతికి* దేహ
మందు, ప్రేమనుగలిగిన-యట్టివార
లధిక శ్రమముతోడనె, పొంద-నగునుపార్థ
* మార్గము

గే॥ కలుగుబాధలనేక మెప్పుడు
సలుప నిర్గుణధ్యానమున్
తనువుపై నభిమానముండిన
నినుమడించును, కష్టముల్
పొందకుందురు వారుసిద్ధిని
పొందజాలరు నిష్టయు॥

6) శ్లో॥ యేతుసర్వాణి కర్మాణి
మయినన్యస్య మత్పరాః
అనన్యే నైవయోగేన
మాంధ్యాయంత ఉపాసతే...

ప.వి. యే. తు. సర్వాణి. కర్మాణి. మయి. సన్యస్య. మత్పరాః.
అనన్యేన. ఏవ. యోగేన. మాం. ధ్యాయంతః. ఉపాసతే

టీ॥ యేతు-యేవరు, మత్పరాః-నేనే యుత్కృష్టగతిగాగలవారై
సర్వకర్మాణి-సమస్తకర్మములను, మయి-నాయందు, సన్యస్య-సమ
ర్పించి. అనన్యేన-ఏకాంతమైన, యోగేనైవ-యోగముచేతనే, మాం-
నన్ను, ధ్యాయంతః-ధ్యానముచేయుచున్నవారలై. ఉపాసతే-సేవించు
చున్నారో

గ॥ అర్జునా యేవరు నాయందానక్తులై, సమస్త కర్మములను
నాకు సమర్పించి. యేకాంతమైన యోగముచేత, నన్ను ధ్యానము
చేయుచున్నారో.

ప॥తే॥ అన్నికర్మలుపూర్తి నా-కప్పగించి
నన్నె యుత్తమగతియని-యెన్నుకొనుచు
సలిపి యేకాంతయోగంబు-నంతతంబు
నన్నుపాసించి పూజించు-చున్నజనులు

గే॥ నన్నెయుత్తమగతిగ దలచుచు
నన్నెయెంచుచు మనసులో
నాసమర్పణసలిపి కర్మలు
నన్ను ధ్యానమొనర్తురో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

7) శ్లో॥ తేషామహంస ముద్ధర్తా
మృత్యుసంసార సాగరాత్
భవామి నచిరాత్పార్థ
మయ్యావేశిత చేతసామ్

ప.వి. తేషాం, అహం, సముద్ధర్తా, మృత్యుసంసారసాగరాత్, భవామి, నచిరాత్, పార్థ, మయి, ఆవేశితచేతసామ్

టీ॥ హేపార్థ-ఓయర్థునా, మయి-నాయందు, ఆవేశితచేతసాం- ఉంచబడిన చిత్తముగలిగిన, తేషాం-వారలను, అహం-నేను, మృత్యు సంసారసాగరాత్-మృత్యురూపమైన సంసారమను సముద్రమునుండి, సముద్ధర్తా-ఉద్ధరించువాడను, నచిరాత్-శీఘ్రముగా, భవామి - అగుచున్నాను

గ॥ అర్థు నా నాయందుంచబడిన చిత్తముగలవారలను, జనన, మరణ రూపమైన, సంసార సముద్రమునుండి శీఘ్రకాలముననే ఉద్ధరించు వాడనగుచున్నాను

ప॥తే॥ నిశ్చలంబుగ నాయందు-నిలిపి మనసు
నన్నుధ్యానించి పూజించు-చున్న వారి
జనన మరణరూపమగు, సం-సార జలధి
దాటజేయుదు శీఘ్రమే-ధన్యచరిత

గే॥ అట్టిచిత్తము గలుగువారల
కతిరయంబున ఫల్గునా
సంసారమను మృత్యురూపక
సాగరము దాటెంతునే
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ మయ్యేవ మన అధత్స్వ

మయిబుద్ధిం నివేశయ

నివసిష్యసి మయ్యేవ

అతఃఊర్ధ్వం నసంశయః....

ప.వి. మయి. ఏవ. మనః. అధత్స్వ. మయి, బుద్ధిం, నివేశ్య. నివసిష్యసి, మయి. ఏవ, అతః. ఊర్ధ్వం, న, సంశయః

టీ॥ మయ్యేవ-నాయందే, మనః - మనస్సును, అధత్స్వ-ఉంచుము, మయి-నాయందే, బుద్ధిం-బుద్ధిని, నివేశయ-ఉంచుము, అతఃఊర్ధ్వం-అటుపిమ్మట, మయ్యేవ-నాయందే, నివసిష్యసి-ఉండగలవు, నసంశయః-సందేహములేదు

గ॥ అర్థు నా సీమనస్సును, బుద్ధి ని. నాయందే స్థిరముగా నిలుపుము, అవిధముగా చేసితివేని ఈ దేహమునశించిన తరువాత నాయందే నిస్సంశయముగ నుండగలవు

ప॥తే॥ సీమనను, బుద్ధి, నాయందు-నిలుపు మెప్పు
దావిధంబుగ నొసరింప-నంతమందు
చేరియుందువు, నాయందే-స్థిరముగాను
సంశయంబును మానుము-సవ్యసాచి

గే॥ ఉంచియుండుము మనసునాపై

యుంచియుండుము బుద్ధియు

పొందగలవు, నశింపదేహము

సందియము లేకుండన

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౪) శ్లో॥ అథచిత్తం సమాధాతుం

నశక్నోషి మయిస్థిరమ్

అభ్యాస యోగేనతతో

మామిచ్ఛాప్తం ధనంజయ....

ప వి. అథ. చిత్తం. సమాధాతుం. న. శక్నోషి. మయి. స్థిరం
అభ్యాసయోగేన. తతః. మాం. ఇచ్ఛ. ఆప్తం. ధనంజయ

టీ॥ హేధనంజయ - ఓయర్జునా, అథ - అటుపిమ్మట, మయి-
నాయందు, చిత్తం-చిత్తము, స్థిరం - నిశ్చలముగా, సమాధాతుం-
ఉంచుటకొరకు, నశక్నోషి-శక్తుడవుగాక పోయితివేని, తతః-ఆతరు
వాత. అభ్యాసయోగేన-అభ్యాసయోగముచేత, మాం-నన్ను. ఆప్తం-
పొందుటకొరకు, ఇచ్ఛ-కోరుము

గ॥ అర్జునా ఆవిధముగా నీమనస్సును, బుద్ధిని నాయందు
నిశ్చలముగా నిలుపుటకు, శక్తిలేనివాడవైన యెడల, నన్ను పొంద
వలెనను కోరికకలవాడవై అభ్యాసముచేయుము

ప॥తే॥ నీదుమనసును, బుద్ధిని-నిశ్చలముగ
నిలుపనాయందు సాధ్యంబు-గలుగకున్న
కోరి, నను బొందమనసున-స్థిరముగాను
సలుపు మభ్యాస యోగంబు-సవ్యసాచి

గే॥ నీమానసమును నాయందే

నిశ్చలంబుగ బుద్ధిని

నిలుప శక్యముగాయుండిన

సలుపు మభ్యాసంబున

నన్నుపొందగగోరి మనసున

యున్నవాడై నిత్యముఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ అభ్యాసేఽప్యస మర్థోఽసి

మత్కర్మ పరమోభవ

మదర్థమపి కర్మాణి

కుర్వన్ సిద్ధి మవాప్యసి...

వ.వి. అభ్యాసే, అపి, అసమర్థః, అసి, మత్కర్మపరమః
భవ, మదర్థం, అపి, కర్మాణి, కుర్వం, సిద్ధి, అవాప్యసి

టీ॥ అభ్యాసేఽపి-అభ్యాసయోగమందును, అసమర్థః - అశక్తుడవు, అసి-అయితివేని, 'మత్కర్మపరమః - నానిమిత్తమైన కర్మయే ప్రధానముగాకలవాడవు, భవ-కమ్ము, మదర్థం-నాకొరకు, కర్మాణి-సత్కర్మములను, కుర్వన్నపి - చేయుచున్నవాడవయ్యును, సిద్ధిం-మోక్షమును, అవాప్యసి-పొందగలవు..

గ॥ అర్జునా అట్లభ్యాసము చేయుటకు శక్తిలేనివాడవైన యెడల సమస్త కర్మములు, నా కొరకై చేయుము, అట్లు నాప్రితికొరకు సత్కర్మములను చేసితివేని నీకు మోక్షముగలుగును

ప॥తే॥ ఆవిధంబుగ సభ్యాస-మాచరింప

శక్తుడవు, నీవుగానిచో-సవ్యసాచి

నానిమిత్తము కర్మంబు-లనుదినంబు

సలిపి పొందుముమోక్షంబు-సవ్యసాచి

గే॥ సలుపుటకు నీకభ్యాసంబు

శక్తిచాలక యున్నచో

సత్కర్మములు సలుపుచుండుము

సంతతము నాకొరకునై

నీద్దిబొందిన వాడవగుచును

చెందెదవు మోక్షంబునే

అని కిరీటకి

॥శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ అధైత దవ్యశక్తోఽసి

కర్తుంమద్యోగ మాశ్రితః

సర్వకర్మ ఫలత్యాగం

తతః కురు యతాత్మవాః

ప.వి. అథ, ఏతత్, అపి, అశక్తః, అసి, కర్తుం, మద్యోగం, ఆశ్రితః, సర్వకర్మఫలత్యాగం, తతః, కురు, యతాత్మవాః

టీ॥ అథ-అపిమ్మట. ఏతదిపి-ఈకార్యమును. కర్తుం-చేయుట కొరకు. అశక్తః-అనమద్ధుండవు. అసి-అయితివేని. మద్యోగం - నా యొక్క యోగమును. ఆశ్రితః-ఆశ్రయించినవాడవై. తతః-పిమ్మట. య తా త్మ వాః -నిగ్రహించిన చిత్తముగలవాడవై. సర్వకర్మఫల త్యాగం-సమస్తకర్మఫలత్యాగమును. కురు-చేయుము

గ॥ అర్జు నా నీకావిధంబుగా చేయుటకు సమర్థులేనివాడవైన యెడల. నన్నాశ్రయించి. చలింపని మనస్సుగలవాడవై, స మ స్త కర్మఫలములను, త్యాగముచేయుము

ప॥తే॥ అట్లు భక్తి చేకర్మంబు-లాచరింప
 శక్తిలేదన్నచో, నను-శరణుబొంది
 నిగ్రహించి మానసమును-విశ్చలముగ
 ఫలము త్యజియించికర్మముల్-నలుపుచుండు

గే॥ అదియు సాధ్యము కాకయుండిన
 అచంచల మానసముతో
 ఫలముకోరక సర్వకర్మలు
 నలిపి పొందుము సిద్ధిని॥
 అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

12) శ్లో॥ శ్రేయోహిజ్ఞాన మభ్యాసాత్
 జ్ఞానాధ్యానం విశిష్యతే
 ధ్యానాత్కర్మ ఫలత్యాగ
 స్త్యాగాచ్ఛాంతి రనంతరం

ప.వి. శ్రేయః, హి, జ్ఞానం, అభ్యాసాత్, జ్ఞానాత్, ధ్యానం, విశిష్యతే, ధ్యానాత్, కర్మఫలత్యాగః, త్యాగాత్, శాంతిః, అనంతరం

టీ॥ అభ్యాసాత్ - అభ్యాసయోగమునకంటే, జ్ఞానం - జ్ఞానము, శ్రేయోహి - శ్రేష్ఠమైనదిగదా, జ్ఞానాత్ - జ్ఞానముకంటే, ధ్యానం-ధ్యానము, విశిష్యతే-శ్రేష్ఠమగుచున్నది, ధ్యానాత్-ధ్యానమునకంటే, కర్మఫలత్యాగః-కర్మఫలపరిత్యాగమును, త్యాగాత్-త్యాగమునకంటే, అనంతరం-అపిమ్మట శాంతిః-శాంతి (శ్రేష్ఠమైనది) స్వాత్-అగును

గ॥ అర్జునా అభ్యాసమునకంటే, జ్ఞానము శ్రేష్ఠము, జ్ఞానమున కన్న ధ్యానము శ్రేష్ఠము, ధ్యానముకన్న కర్మఫలత్యాగము శ్రేష్ఠము,

త్యాగమునకంటే, పిమ్మట శాంతిశ్రేష్ఠము. (కర్మఫలత్యాగమువలన సంసారముడుగుట సంభవించును. దానివలన సిద్ధిని పొందవీలగును).

ప॥తే॥ మిన్నజ్ఞానమభ్యాసము-కన్న, మిన్న
ధ్యానమేజ్ఞానమునకన్న-ధ్యానమునకు
మిన్నఫలము వదలుటయే-మిన్నయగును
త్యాగమునకన్న, శాంతియే-యగునుపదప

గే॥ అభ్యాసమునకన్న శ్రేష్ఠము
నగును జ్ఞానము భారతా
ధ్యానము శ్రేష్ఠము దానికన్న
దానికన్నను శ్రేష్ఠమా
నలుపత్యాగము, కర్మఫలమును
శాంతిశ్రేష్ఠము పిమ్మట
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని॥

18) శ్లో॥ అద్వైష్టా సర్వభూతానాం
మైత్రః కరుణయేవచ
నిర్మమో నిరహంకార
సమ దుఃఖసుఖః క్షమీ

ప.వి. అద్వైష్టా, సర్వభూతానాం, మైత్రః, కరుణః, ఏవ. చ,
నిర్మమః, నిరహంకారః, సమదుఃఖసుఖః, క్షమీ.

టీ॥ సర్వభూతానాం-సమస్తప్రాణులకు, అద్వైష్టా - ద్వేషిగాని
వాడును, మైత్రః-మిత్రుడును, కరుణః-దయగలవాడును, నిర్మమః-

మమకారములేనివాడును, విరహాంకారః-అహంకారములేనివాడును, సమదుఃఖసుఖః-సుఖదుఃఖములయందు సమబుద్ధిగలవాడును, క్షమీ-
ఓర్పుగలవాడును.

గ॥ అర్జునా సమస్త భూతములను ద్వేషింపనివాడును, మిత్రు
డును, దయగలవాడును, మమకారములేనివాడును, అహంకారము
లేనివాడును, సుఖదుఃఖములయందు సమబుద్ధిగలవాడును, ఓర్పుగల
వాడును

ప॥తే॥ వైరమేలేనివాడెల్ల-ప్రాణులందు
మైత్రి, దయ, క్షమగలవాడు-మమత, లేని
వాడు, గర్వంబులేనట్టి-వాడు, సామ్య
బుద్ధి సుఖదుఃఖములయందు-పొందువాడు

గే॥ ఎల్ల ప్రాణులయందు దయయును
యెల్లప్రాణికి మిత్రుడుఁ
లేక మమకారంబు, గర్వము,
లేనివాడై వైరముఁ,
సుఖముదుఃఖము సమానముగా
చూచి, క్షమగలవాడునుఁ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ సంతుష్టః సతతంయోగీ
యతాత్మా దృఢనిశ్చయః
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధి
ర్యోమదృక్తః సమేప్రియః

ప.వి. సంతుష్టః, సతతం, యోగీ, యతాత్మా, దృఢనిశ్చయః, మయి, అర్పితమనోబుద్ధిః, యః, మద్భక్తః, సః, మే, ప్రియః

టీ॥ సతతం-యెల్లప్పుడును, సంతుష్టః-సంతోషముగలవాడును, యోగీ-ధ్యానపరుడును, యతాత్మా-నిగ్రహించిన మనస్సుగలవాడును, దృఢనిశ్చయః - దృఢసంకల్పముగలవాడును, మయి - నాయందు, అర్పితమనోబుద్ధిః - నిలిపిన మనస్సు బుద్ధిగలవాడును, మద్భక్తః-నా భక్తుడును, యః-ఎవడో, సః-వాడు, మే-నాకు, ప్రియః-ఇష్టుడు.

గ॥ అర్జునా యెల్లప్పుడును, సంతోషము పొందియుండువాడును ధ్యానపరుండును, నిగ్రహించిన మనస్సుగలవాడును, దృఢసంకల్పము గలవాడును, నాయందుంచబడిన మనోబుదులు కలవాడును నాభక్తు డెవడో వాడు నాకుయిష్టుడు

ప॥తే॥ నిత్యసంతోషి, మనసును-నిగ్రహించు
వాడు, ధ్యానపరుండైన-వాడు, సంది
యంబులేనట్టివాడు, నా-యందు బుద్ధి
మనసునుకలిగి, నాభక్తు-డైనవాడు
నిష్టుడో నాకు మిక్కిలి-యెల్ల వేళ

గే॥ చంచలంబగు మనసులేకను

సంతసంబున నుండుచు

లేనివాడై సంశయంబును

లేకపైన మనస్సులో ॥అని॥

కలిగినాపై మనసు బుద్ధియు

కలిగియుండిన భక్తియు

వాడె యిష్టుడు నాకు మిక్కిలి

వాడె శ్రేష్టుడు భారతా

అని కరీటికి

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ యస్మాన్నో ద్విజతేలోకో

లోకాన్నో ద్విజతేచయః

హర్షామర్ష భయోద్వేగై

ర్ముక్త్యోః సచమేప్రియః

ప.వి. యస్మాత్, న, ఉద్విజతే, లోకః, లోకాత్, న, ఉద్విజతే, చ, యః, హర్షామర్షభయోద్వేగైః, ముక్త్యః, యః, సః, చ, మే, ప్రియః

టీ॥ యస్మాత్-యెవనివలన, లోకః-జనులు, నోద్విజతే-భయపడరో, యః-ఎవ్వడు, లోకాత్-జనములవలన, నోద్విజతే - భయపడదో, యః-యెవ్వడు, హర్షామర్షభయోద్వేగైః-హర్ష-ప్రితిచేతను, అమర్షః-అసహిష్టుత్వముచేతను, భయః-భయముచేతను, ఉద్వేగైః-ఉద్వేగముచేతను, ముక్త్యః-విడువబడినవాడో, సచ-వాడును, మే-నాకు, ప్రియః-యిష్టుడు

గ॥ అర్జునా యెవనివలన జనులకు భయములేదో, సమస్తజనములవలన, యెవనికి భయములేదో, సంతోషము, శ్రోధము, భయము, తొందర వీని కెవ్వడతీతుడై యుండునో అట్టి వాడు నాకు మిక్కిలి యిష్టుడు

ప॥తే॥ ఎల్ల జనులకు నెవనిచే నెట్టి భయము
కలుగదో, యెల్ల జనముల-వలన, నెవడు
భయముచెందదో, హర్షము-భయము, క్రోధ
ములకు, మానసవ్యాకుల-ములకు, విడువ
బడిన, వాడిష్టుడగు నాకు-పార్థమిగుల

గే॥ ఎల్ల జనము లెవ్వనివలన
యెవ్వడెల్ల జనంబుచే
యెంత మాత్రము భయముపొందదో
యెవడు సంతోషమునకు
అనూయకును భయంబునకునూ
అతీతుడై యుండునో
వాడె యిష్టుడు నాకు మిక్కిలి
వాడె శ్రేష్టుడు ఫల్గునా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

16) శ్లో॥ అసపేక్షః శుచిర్దక్ష
ఉదాసీనో గతవ్యథః
సర్వారంభ పరిత్యాగీ
యోమద్భక్తః సమేప్రియః ..

ప.వి. అసపేక్షః, శుచిః, దక్షః, ఉదాసీనః, గతవ్యథః, సర్వా
రంభపరిత్యాగీ, యః, మద్భక్తః, సః, మే, ప్రియః

టీ॥ అనపేక్షః-కోరికలేనివాడును, శుచిః-పరిశుద్ధుడును, దక్షః-సమర్థుడును, ఉదాసీనః-నిర్లిప్తుడును, గతవ్యథః-విచారరహితుడును, సర్వారంభపరిత్యాగీ - సకలకార్యములు విడిచినవాడును, మద్భక్తః-నాకు భక్తుడును, యః-ఎవ్వడో, సః-వాడు, మే - నాకు, ప్రియః-యిష్టుడు ...

గ॥ అర్జునా కోరికలులేనివాడును, పరిశుద్ధుడును, నిర్లిప్తుడును వ్యధలులేనివాడును, స క ల కర్మములను వదలినవాడును నా భ క్తు డెవ్వడో, వాడు నాకు మిక్కిలి ప్రీయుడు ...

ప॥తే॥ వాంఛ లించుకలేనట్టి-వాడు, శుచియు
పక్షపాతంబులేకున్న-వాడు, శక్తి
శాలి, వ్యథలేనివాడును-సకల కార్య
ములను వదలినవాడును-ముఖ్య భక్తు
డైన వాడిష్టుడగు నాకు-ఘనుడు పార్థ

గే॥ పక్షపాతము, భయములేకను

దక్షత శుచిగలవాడునా

కోరికలు వ్యథలేని వాడును

కౌలువనన్నే భక్తుడై

అతడిష్టుడు నాకు మిక్కిలి

అతడే శ్రేష్టుడు భారతా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ యోనహృష్యతి నద్యేష్టి

నశోచతి నఙ్గింక్షతి

శుభాశుభ పరిత్యాగీ

భక్తిమాతాయః సమేప్రియః .

ప.వి. యః, న, హృష్యతి. న. ద్వేష్టి. న. శోచతి. న. కాంక్షతి. శుభాశుభపరిత్యాగీ, భక్తిమాతాయః, సః, మే, ప్రియః.

టీ॥ యః-ఎవ్వడు, నహృష్యతి-సంతోషింపదో, నద్వేష్టి-ద్వేషింపదో, నశోచతి - దుఃఖింపదో, నకాంక్షతిః - అపేక్షింపదో, యః - ఎవడు, శుభాశుభపరిత్యాగీ - శుభాశుభములను పరిత్యజించినవాడో, భక్తిమాత - భక్తిగలిగినవాడో, సః - వాడు, మే - నాకు, ప్రియః-యిష్టుడు.

గ॥ అర్జునా యేవం నంతోషమునకును, ద్వేషమునకును, దుఃఖమునకును, ఆశకును. శుభాశుభముల కతీతుడై, నాయందుభక్తి గలిగినవాడై, యుండునో, అట్టివాడు నాకు మిక్కిలి ప్రియుడు

ప॥తే॥ నందమొందక, దుఃఖంబు-పొందకుండ,
వైరమొందక, యేదియు-కోరకుండ,
వదలి శుభ, మశుభములను-భక్తిగలిగి
యేవడు నాయందు, సేవించు-నెల్ల వేళ
లట్టి భక్తుండునాకగు-నమితప్రియుడు

గే॥ ఎవడు సంతోషింపకుండునో

యేవడు ద్వేషంబుంచదో

యెవ్వడా కాక్షింపకుండునో

యేవడు దుఃఖము పొందదో ॥అని॥

గే॥ శత్రుమిత్రుల శీతోష్ణముల

సమముగా నుఖ, దుఃఖముల్

సమముమాన, మవమానంబుల

స్వాంతమందు దలించుచుకా

జనసంగమును వదలువాడును

చాలి యిష్టుడునాకగుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ తుల్యనిందాస్తుతి ర్మోసీ

సంతుష్టో యేనకేనచిత్

అనికేతః స్థిర మతి

భక్తిమాకా మే ప్రయోనరః ...

ప.వి. తుల్యనిందాస్తుతిః, మోసీ, సంతుష్టః, యేన, కేనచిత్, అనికేతః, స్థిరమతిః, భక్తిమాకా, మే, ప్రయః, నరః

టీ॥ తుల్యనిందాస్తుతిః-నిందాస్తుతులయందు సమానుడును, మోసీ - మౌనముదాల్చినవాడును, యేనకేనచిత్ - యేమాత్రముచేత నైనను, సంతుష్టః-తృప్తిబొందువాడును, అనికేతః-నివాసరహితుడును, స్థిరమతిః-నిశ్చయబుద్ధిగలవాడును, భక్తిమాకా - నాయందు భక్తిగలవాడును, యోనరః-ఏ పురుషుడో, నః - వాడు, మే-నాకు, ప్రయః-యిష్టుడు

గ॥ అర్జునా నిందాస్తుతులయందు, సమానుడై, మౌనమును, దాల్చినవాడనై, లభించినదానితో తృప్తినిబొందువాడు, నివాసరహితుడు, నిశ్చలమైన బుద్ధిగలవాడై, నాయందు భక్తిగలిగినవాడు, నాకు మిక్కిలి ప్రయోడు ...

ప॥తే॥ స్తోత్రమును, నింద, సమముగా-జూచుచుండి
మౌనమును, లభ్యమైనట్టి-దాన తృప్తు
డగుచు, స్థిరబుద్ధిగలవాడు-నగుచు, గేహ
కూన్యుడిష్టుడు నాకగు-కూరవర్య

గే॥ నిందాస్తుతులయందు సముదై
నిశ్చయంబగు బుద్ధియుకా
కలిగి, నాపై భక్తి సతతము
కలిగియుండిన వాడునుకా
పొంది మౌనము, దొరకినదాన
పొందువాడును, తృప్తినికా
లేనివాడు నివాసమెక్కడ
వాని, నేప్రేమించెదకా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ యేతు ధర్మ్యామృత మిదం
యథోక్తం పర్యుపాసతే
శ్రద్ధదానా మత్పరమా
భక్తాస్తేఽతీవమే ప్రియాః .

ప.వి. యే. తు. ధర్మ్యామృతం. ఇదం. యథా, ఉక్తం, పర్యు
పాసతే. శ్రద్ధదానాః. మత్పరమాః, భక్తాః, తే. అతీవ, మే, ప్రియాః

టీ॥ యేతు - యెవరు, శ్రద్ధదానాః - శ్రద్ధగలవారును, మత్ప
రమాః-నాయందాసక్తిగలవారునునై, యథా + ఉక్తం-పైనిచెప్పబడిన
ఇదం-ఈ, ధర్మ్యామృతం - భర్మస్వరూపమైన అమృతమును, పర్యు
పాసతే-సేవించుచున్నారో, తే-అ, భక్తాః-భక్తులు, మే-నాకు, అతీవ
ప్రియాః-మిక్కిలి యిష్టులు

గ॥ అర్జునా యెవరు శ్రద్ధావంతులై. నాయందాసక్తిగలవారై.
పైచెప్పబడిన. యీధర్మ స్వరూపమైన అమృత వాక్యములను నమ్మి
అనుసరించు భక్తుడు నాకు మిక్కిలి ప్రియుడు.

ప॥తే॥ శ్రద్ధగలవాడు, నాయందు-సక్తుడైన
వాడు, ధర్మామృతమగునీ-వాక్య మెవ్వ
డనుసరించుచునుండునో-యనుదినంబు
అట్టి భక్తుడునాకగు-నమిత ప్రియుడు

గే॥ శ్రద్ధగలిగిన వారలగుచును
సక్తులై నాయందునే
యీధర్మామృత వాక్యములను
యెవరు నమ్మినవారలై
నడుచువారే నాకు భక్తులు
నాకు మిక్కిలి యిష్టులు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు భక్తియోగమను పండ్రెండవ అధ్యాయము సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అధ్యాయ సంగ్రహము - క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగము

శా॥ క్షేత్రజ్ఞాన విభజించి క్షేత్రములలో

సిద్ధాంత బావంబుచే

క్షేత్రంబంచుదలంచి దేహమును, నశా

క్షేత్రజ్ఞాడంచెంచు, మే

మాత్రంబున చలనంబులేని మదితో

మత్సేవలంజేసి, నశా

క్షేత్రజ్ఞాంగని, మాయవీడి, కనుమా

శ్రేయంబు నీవర్జునా..

తా॥ అర్జునా దేహములన్నియు క్షేత్రములనియు, నన్ను క్షేత్రజ్ఞాడనియు, సద్గురూపదేశముచేతను, శాస్త్రములచేతను, క్షేత్ర, క్షేత్రజ్ఞులను, విభజించికనుగొని, ఒకే ఆత్మ సమస్త పదార్థములను, సూర్యునివలె ప్రకాశింపజేయుచున్నదని తెలిసికొని, నిశ్చయమైన మనస్సున, నను క్షేత్రజ్ఞుని సేవించి, ముక్తుడగునని, శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ, పార్థునకు బోధించిన క్షేత్ర, క్షేత్రజ్ఞ విభాగయోగమును పదునూడవ అధ్యాయము, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు, సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు.

అర్జున ఉవాచ

1) శ్లో॥ ప్రకృతిం పురుషంచైవ
క్షేత్రం క్షేత్రజ్ఞమేవచ
ఏతద్వేదితు మిచ్ఛామి
జ్ఞానం జ్ఞేయంచ కేశవ....

ప.వి. ప్రకృతిం, పురుషం, చ, ఏవ, క్షేత్రం, క్షేత్రజ్ఞం, ఏవ, చ, ఏతత్, వేదితుం, ఇచ్ఛామి, కేశవ

టీ॥ హేకేశవ-ఓకృష్ణమూర్తి, ప్రకృతిం-ప్రకృతిని, పురుషం-పురుషుని, క్షేత్రం-క్షేత్రమును, క్షేత్రజ్ఞంచ-క్షేత్రజ్ఞుని, జ్ఞానం-జ్ఞానమును, జ్ఞేయంచ-జ్ఞేయమును, ఏతత్-ఈనమస్తమును, వేదితుం-తెలియుటకొరకు, ఇచ్ఛామి-కోరుచున్నాను

✽ అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

గ॥ ఓకృష్ణా ప్రకృతియనగా నెయ్యది? పురుషుడనగా నెవరు? క్షేత్రమనగా నేది? క్షేత్రజ్ఞుడనగా నెవరు? జ్ఞానమనగా నేమి? వీని నన్నింటిని చక్కగా తెలిసికొనవలెనని కోరుచున్నాను

ప॥తే॥ ఏది క్షేత్రము, క్షేత్రజ్ఞుడెవరు, పురుషుడెవడు, జ్ఞానమనగానేది-యేది ప్రకృతియేది జ్ఞేయము, శ్రీకృష్ణ-యెరుగజెపుమ వీని నన్నింటి సంగతి-విశదముగను

గే॥ ఏది ప్రకృతియో యెవడు పురుషుడో
యేది క్షేత్రమో తెలుపుమా

యెవరినందురో క్షేత్రజ్ఞుడని
 యేది జ్ఞానము జ్ఞేయమో
 తెలియుజేయుము శ్రీకేశవ
 తెల్లముగ నాశంతయుఁ

అనుచునడిగెను కృష్ణమూర్తిని - అప్పుడు రణమిలో ||శ్రీ||

✽ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ✽

2) శ్లో॥ ఇదం శరీరం కౌంతేయ
 క్షేత్ర మిత్యభిధీయతే
 ఏతద్యోవేత్తితం ప్రాహుః
 క్షేత్రజ్ఞ ఇతితద్విదః

వ.వి. ఇదం, శరీరం, కౌంతేయ, క్షేత్రం, ఇతి, అభిధీయతే
 ఏతత్, యః, వేత్తి, తం, ప్రాహుః, క్షేత్రజ్ఞః, ఇతి, తద్విదః.

✽ శ్రీ భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

టీ॥ హేకౌంతేయ-ఓయర్జునా, ఇదంశరీరం-ఈదేహము, క్షేత్ర
 మితి-క్షేత్రమని, అభిధీయతే - చెప్పబడుచున్నది యః - ఎవ్వడు,
 ఏతత్-ఈశరీరమును, వేత్తి - తెలియుచున్నాడో, తద్విదః-ఆక్షేత్ర
 వేత్తలు, తం-ఆతెలిసినవానిని, క్షేత్రజ్ఞఇతి-క్షేత్రజ్ఞుడని, ప్రాహుః-
 చెప్పుదురు

గ॥ అర్జునా ఈదేహమును క్షేత్రమని చెప్పబడుచున్నది.
 యెవడీ దేహమును తెలిసికొనుచున్నాడో, వానిని క్షేత్రజ్ఞుడని,
 తత్వజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు

గ॥ అర్జునా అక్షేత్రమేదియో, దానియొక్క స్వభావమెట్టిదో,
దాని వికారములేవియో, యే కారణమువలన యదిజనించినదో,
అక్షేత్రజ్ఞుడెట్టివాడో యెట్టి ప్రభావముగలవాడో సంక్షేపముగా చెప్పెద
వినుము

ప॥తే॥ అట్టి శ్లేత్రమేదియగునో-యెట్టిదగునో
యేవి దాని వికారముల్-యేల జనన
మందియున్నదో, కారణ-మట్టిదేదో
యెట్టివాడో శ్లేత్రజ్ఞుడు-యెట్టి మహిమ
గలుగువాడో సంగ్రహముగ-తెలిపెదవిను

గే॥ ఏది యెట్టిదో యాక్షేత్రంబు
యెందుకై జనియించెనో
యెట్టివాడో శ్లేత్రజ్ఞుండు
యెట్టి దతని ప్రభావమో
తెలియజేసెద సంగ్రహముగా
దీని వినుము ధనంజయ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

5) శ్లో॥ ఋషిభిర్మహాదా గీతం
చందోభిర్వివిధైః పృథక్
బ్రహ్మసూత్ర పదశ్చైవ
హేతుమద్భి ర్వినిశ్చితైః ..

ప వి. ఋషిభిః, బహుదా, గీతం, చందోభిః, వివిధైః, పృథక్,
బ్రహ్మసూత్రపదైః, చ, ఏవ, హేతుమద్భిః, వినిశ్చితైః

టీ॥ ఋషిభిః-ఋషులచేతను, బహువిధా-అనేకవిధములుగాను, పృథక్-ప్రత్యేకముగాను, వివిధైః-వివిధములైన, చందోభిః - వేదములచేతను, సహేతుమద్భిః-సహేతుకములైనవియును, వివిశ్చితైః-సంశయరహితమైనవియును (అగు) బ్రహ్మసూత్రపదైః + చ + ఏవ - బ్రహ్మసూత్ర పదములచేతను, గీతం-చెప్పబడినది

గ॥ అర్జునా యీ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞాని విషయమునుగురించి, ఋషులవలనను, వేదములవలనను, బహువిధములుగా చెప్పబడియున్నవి, ఇంతియకాక సంశయమున కాస్పదములేని బ్రహ్మ సూత్రములవలనను, సహేతుకముగ చెప్పబడెను

ప॥తే॥ ఇట్టి విషయమును గురించి-యెల్లఋషులు వేదములు, బ్రహ్మసూత్రముల్-వివరముగను బహు ప్రకారములుగ చెప్ప-బడెను పార్థ అట్టి విషయంబు తెలిపెద-నాలకంపు

గే॥ ఈ క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞుల స్వరూప మెన్నో విధముల ఋషులునూ వేదములచే చెప్పబడియెను
వివిధ విధముల పల్కునా
చెప్పబడియె బ్రహ్మసూత్రముల
చేత సహేతుకంబుగా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

6) శ్లో॥ మహాభూతాన్యహంకారో

బుద్ధిరవ్యక్త మేవచ

ఇంద్రియాణి దత్తైకంచ

పంచచేంద్రియ గోచరాః

ప.వి. మహాభూతాని, అహంకారః, బుద్ధిః, అవ్యక్తం, ఏవ, చ, ఇంద్రియాణి, దశ ఏకం చ, పంచ, చ, ఇంద్రియగోచరాః.

టీ॥ మహాభూతాని-పంచమహాభూతములు, అహంకారః-అహంకారము, బుద్ధిః-బుద్ధి, అవ్యక్తం + ఏవ + చ - మాయయు, దశ యింద్రియాణి - జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియములు, (పది) ఏకంచ-మనస్సు, ఇంద్రియగోచరాః - యింద్రియవిషయములు, పంచచ - అయిదును

గ॥ అర్జునా పంచమహాభూతములు (పృథివి, జలము అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము) అహంకారము, బుద్ధి, మాయయు, జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములు పదియు (జ్ఞానేంద్రియములు - శ్రోత్ర, త్వక్, చక్షు, జిహ్వ, ఘ్రాణము 5) కర్మేంద్రియములు = వాక్, పాణి, పాద, పాయు, ఉపస్థ 5) మనస్సు, యింద్రియగోచరములుః - శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములను, పంచతన్మాత్రలు. వీనిని 24 తత్వములని సాంఖ్యులందురు.

ప॥తే॥ బుద్ధియును సహంకారము-భూతపంచ కమును, యాజ్ఞానకర్మేంద్రియములుగూడ మానసంబును మఱియును-మాయయొకటి శబ్దమాదిగ విషయముల్-సవ్యసాచి

గే॥ మహాభూతము అహంకారము

మనసు బుద్ధియు మాయయుఁ
జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములు
శబ్దాది తన్మాత్రలుఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

7) శ్లో॥ ఇచ్ఛాద్వేషః సుఖందుఃఖం
సంఘాతశ్చేతనా ధృతిః
ఏతత్ క్షేత్రం సమాసేన
సవికారముదా హృతమ్

ప.వి. ఇచ్ఛా, ద్వేషః, సుఖమ్, దుఃఖమ్, సంఘాతః, చేతనా
ధృతిః, ఏతత్, క్షేత్రం, సమాసేన, సవికారం, ఉదాహృతమ్

టీ॥ ఇచ్ఛా-కోరిక, ద్వేషః-ద్వేషము, సుఖం-సుఖము, దుఃఖం-
దుఃఖము, సంఘాతః-సమూహము, చేతనా-తెలివి- ధృతిః-ధైర్యము
ఏతత్-ఇది, క్షేత్రం-క్షేత్రమని. సమాసేన-సంక్షేపముగాను, సవికారం-
వికారములతో సహితముగ, ఉదాహృతం - చెప్పబడినది

గ॥ అర్జునా కోరిక, ద్వేషము, సుఖము, దుఃఖము, దేహేంద్రి
యాది సమూహము, తెలివి, ధైర్యము, అను వికారములతో గూడిన
దీనిని క్షేత్రమని సంగ్రహముగా చెప్పబడును

ప॥ తే॥ ధీరత, సుఖము, దుఃఖము, -కోరికయును,
దేహ, మింద్రియాదిగణము-తెలివి, యను, వి
కారములచేత గూడిన-కారణమున
చెప్పిరిదియె సంగ్రహముగ-క్షేత్రమనుచు

గే॥ కోరిక ద్వేషము సుఖదుఃఖములు
ధీరతయను వానితో
దేహేంద్రియాది సమూహమును
తెలివితోడను చేరియున్

ఈవికారములచే గూడిన

దిదియె క్షేత్రము పల్లనా.

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ అమానిత్వమ దంభిత్వ

మహింసాజెంతి రాష్ట్రవమ్

ఆచార్యోపాసనం శౌచం

స్థైర్యమాత్మ వినిగ్రహః

ప.వి. అమానిత్వం, అదంభిత్వం, అహింసా, జెంతిః, ఆర్జవం, ఆచార్యోపాసనం, శౌచం, స్థైర్యం, అత్మవినిగ్రహః

టీ॥ అమానిత్వం - అభిమానరాహిత్యమును, అదంభిత్వం-కపటములేకయుండుట, అహింసా-హింసచేయకుండుట, జెంతిః - ఓర్పు, ఆర్జవం-మంచినడత, ఆచార్యోపాసనం - గురుసేవయు, శౌచం - శుచిత్వము, స్థైర్యం-స్థిరజావము, అత్మవినిగ్రహః-మనోనిగ్రహంబును.

గ॥ అర్జునా అభిమానములేకయుండుట, కపటములేకయుండుట, హింసచేయకుండుట, ఓర్పు, మంచినడత, గురుసేవ, శుచిత్వము, చలనములేకయుండుట, మనోనిగ్రహము

ప॥తే॥ లేక యభిమాన గర్వముల్-లేకమైన

కలిగియుండుటయు, నహింస-కలిగియొర్పు

మనసు నిగ్రహించుటయును-మంచి నడత

శౌచమును, గురుసేవయు-స్థైర్యగుణము.

గే॥ గర్వ మభిమానములులేకను

కలిగియోరి మహింసయుకా

అచార్యుని సేవయు, స్థైర్యము

ఆత్మ నిగ్రహ, శౌచముకా

అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

9) శ్లో॥ ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య

మనహంకార ఏవచ

జన్మమృత్యు జరావ్యాధి

దుఃఖదోషాను దర్శనమ్ .

ప.వి. ఇంద్రియార్థేషు. వైరాగ్యం. అనహంకారః. ఏవచ. జన్మ
మృత్యుజరావ్యాధి దుఃఖదోషానుదర్శనమ్

టీ॥ ఇంద్రియార్థేషు - విషయములయందు. వైరాగ్యం -
విరక్తి. అనహంకారయేవచ-అహంకారములేకయుండుట, జన్మమృత్యు
జరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనం-జన్మ-జననము. మృత్యు-మరణము.
జరా-ముదిమి వ్యాధి-రోగము. దుఃఖ-దుఃఖము. దోష-దోషము
లను. అనుదర్శనమ్-తెలిసికొనుట

గ॥ అర్హు నా యింద్రియ విషయములందాశలేక యుండుట,
అహంకారములేకయుండుట. జననము, మరణము, ముదిమి, రోగ
ములవలనకలిగెడి దుఃఖదోషములను తెలిసికొనుట

ప॥తే॥ విషయములయందు కోరిక-విడుచుటయును

లేకయుండు, టహంకృతి-లేశమైన

జరయు, మరణము, దుఃఖము-జన్మ, రోగ

ములను, వీనిదోషములు-తెలిసికొనుట..

గే॥ ఆశలేకను విషయములపై
అహంకృతి సంకూన్మ్యుడై
జన్మ, మరణము, రోగ, జాలము
జరయు దుఃఖముతెలియుటకై
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ అసక్తిరన భిష్వంగః
పుత్రదార గృహాదిషు
నిత్యంచ సమచిత్తత్వ
మిష్టానిష్టోప పత్తిషు...

ప వి. అసక్తిః, అనభిష్వంగః, పుత్రదారగృహాదిషు, నిత్యం, చ, సమచిత్తత్వం, ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు.

టీ॥ పుత్రదారగృహాదిషు-సుతుడు, భార్య, గృహము, మొదలగు వానియందు, అసక్తిః-అసక్తి లేకయుండుట, అనభిష్వంగః-ప్రీతి లేకయుండుట, ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు, -ఇష్టము, అనిష్టము కలుగునప్పుడు, నిత్యం-మొల్లప్పుడును, సమచిత్తత్వం-సమబుద్ధి కలిగియుండుట

గ॥ సుతుడు, భార్య, గృహము, మొదలగువానియందు, కోరిక లేకయుండుట, మమకారములేకయుండుట, శుభాశుభములయందెల్లప్పుడును సమబుద్ధి కలిగియుండుట

ప॥తే॥ సతిసుతుల మందిరములపై-సక్తిమాని
శుభము సంప్రాప్తమైన, య-శుభమొదలిన
యేల్లకాలంబులందున-యేకరీతి
సామ్య బుద్ధినిగలుగుట-సవ్యసాచి

గే॥ పుత్రదారా గృహదులపై

పొందకుండుటా సక్తినికా

అశుభ, శుభముల, యందు సామ్యము

అన్నివేళల యుండుటకా

అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ మయిచానన్య యోగేన

భక్తి రవ్యభిచారిణీ

వివిక్తదేశసేవిత్వం

మరతిర్జన సంసది

ప.వి మయి, చ, అనన్యయోగేన, భక్తిః, అవ్యభిచారిణీ,
వివిక్తదేశసేవిత్వం, అరతిః, జనసంసది

టీ॥ మయి-నాయందు, అనన్యయోగేన-ఏకాంతయోగముచేతను,
అవ్యభిచారిణీ - చలింపనటువంటి భక్తి + చ-భక్తియును, వివిక్తదేశ
సేవిత్వం-ఏకాంతస్థల నివాసము, జనసంసది-జనసమూహమునందు
అరతిః-అనురాగములేకయుండుట

గ॥ అర్జునా నాయందేకాగ్రబుద్ధితో, చలింపనటువంటి భక్తి
గలిగియుండుట, యేకాంత ప్రదేశమందుండుట జనసమూహముల
యందు ప్రీతిలేకుండుట

ప॥తే॥ అన్యచింతలు లేనట్టి-యచలమైన

భక్తి, యేకాంతయోగంబు-బడయుటయును

నిర్జన నివాసమందున-నిలిచియుండు

ప్రజల సంఘంబుపై రక్తి-వదులుటయును

గే॥ అన్యచింతఽలేక యుండియు

అచంచలమగు భక్తిచే

నన్ను నమ్మి నిరంతరంబును

ససుగౌలిచి యేకాకియై

జనసమూహములందు నెప్పుడు

సంగమును విడనాడుచు॥

అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని॥

12) శ్లో॥ అధ్యాత్మజ్ఞాన నిత్యత్వం

తత్వజ్ఞానార్థ దర్శనం

ఏతజ్ఞాన మితిప్రోక్త

మజ్ఞానంయదతోఽన్యథా

ప.వి అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం, తత్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్ ఏఐఠ్ .
జ్ఞానం. ఇతి. ప్రోక్తం, అజ్ఞానమ్ యత్ అతః. అన్యథా

టీ॥ అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం - పరమాత్మ స్వరూప జ్ఞానమందు
మనస్సునెప్పుడు నిలుపుట, తత్వజ్ఞానార్థదర్శనం - మోక్షజ్ఞానమందు
ప్రయోజన దృష్టియు, ఏతత్-ఇది యంతయు జ్ఞానమితి-జ్ఞానమని,
ప్రోక్తః-చెప్పబడెను, అతః-దీనికంటె అన్యథా-ఇతరమైనది, యత్-
యేది కిందో, తత్-అది, అజ్ఞానం-అజ్ఞానమని, ప్రోక్తం-చెప్పబడెను.

గ॥ ఆర్జునా పరమాత్మ జ్ఞానమునందు మనస్సు నెల్లప్పుడు నిలు
చుట, మోక్షప్రాప్తియందే, ప్రయోజనదృష్టి యుంచుట వీని నన్నిం
టిని జ్ఞానమని పెద్దలు చెప్పుదురు, వీనికంటె వితరములన్నియు
అజ్ఞానమని చెప్పుదును .

ప॥తే॥ ఆత్మనంబంధ జ్ఞానంబు-నందు కోర్కె
మోక్షసంప్రాప్తి జ్ఞానంబు-పొందు నాశ
ననిరి పీనినన్నిటి జ్ఞాన-మనుచు బుధులు
అన్యమైనట్టి, వజ్ఞాన-మనిరి, పార్థ

గే॥ ఆత్మపై మనసుంచి యుండుట
ఆత్మగోరుట ముక్తి నే
అనిరి పీనిని జ్ఞాన మనచును
కాని వజ్ఞానంబులే
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

13) శ్లో॥ జ్ఞేయంయత్తత్త్వ వక్ష్యేమి
యజ్ఞాత్వాఽమృతమగు తే
అనాది మత్పరం బ్రహ్మ
సనత్తన్నాన దుచ్యతే...

ప.వి. జ్ఞేయం యత్. తత్. ప్రవక్ష్యేమి. యత్. జ్ఞాత్వా. అమృతం, అగుతే, అనాదిమత్. పరం, స్రహ్మ, నన్నత్. తత్. న. అసత్. ఉచ్యతే.

టీ॥ జ్ఞేయం-తెలియదగినది, యత్-మోడియొ, యత్-దెనిని, జ్ఞాత్వా-తెలిసికొని, అమృతం-మోక్షము, అగుతే-పొందుచున్నాదో, తత్-దానిని, ప్రవక్ష్యేమి-చెప్పుచున్నాను, అనాదిమత్ - ఆదిలేనిది యగు, తత్పరంబ్రహ్మ-నిరతిశయమైన ఆ బ్రహ్మము, సత్-సత్తు అని, అసత్-అసత్తుని, స + ఉచ్యతే-చెప్పబడదు

గ॥ అర్జునా దేనిని తెలిసికొనుటవలన మోక్షమును పొందు
చున్నాడో దానిని చెప్పుచున్నాను ఏది ఆదిలేని పరబ్రహ్మమో, యేది
సత్తనికాని, అసత్తనికాని చెప్పబడదో, ఆ జ్ఞేయమును చెప్పెద
వినుము

ప॥తే॥ మోక్షమేది తెలిసినచో-పొందగలదో
ఆదిలేని పరబ్రహ్మ-మేదియగునో
చెప్పబడదే దసత్తని,-చెప్పబడదో
సత్తనుచునట్టి జ్ఞేయంబు,-సవ్యసాచి
తెలియ జేసెద వినుమయ్య-తెల్లముగను. .

గే॥ ఏ, దసత్తని చెప్పబడదో
యేది సత్తని పలుకరో
ఆదిలేని, యాపరబ్రహ్మం
బేదియగునో దానిని
యేది తెలిసిన ముక్తిగలునో
యది వచి-చెద భారతా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

14) శ్లో ॥ సర్వతః పాణిపాదంత
త్సర్వతోఽక్షి శిరోముఖం
సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే
సర్వమా వృత్యతిష్ఠతి.

ప.వి. సర్వతః, పాణిపాదం, తత్, సర్వతోఽక్షి శిరోముఖం,
సర్వతః శ్రుతిమత్, లోకే, సర్వం, ఆవృత్య, తిష్ఠతి .

టీ॥ తత్ - ఆ బ్రహ్మము. సర్వతః-అంతటను. పాణిపాదం-
హస్తపాదములు కలిగినదియై. సర్వతః-అంతటను. అక్షిశిరోముఖం-
కన్నులు, నోరులు, గలిగినదియై. సర్వతఃశ్రుతిమత్-అంతటను చెవులు
గలదియై. సర్వం - సమస్తమును. ఆవృత్య-వ్యాపించి, లోకే-లోక
మందు. తిష్ఠతి-ఉండును

గ॥ అర్జునా అట్టి బ్రహ్మము. అన్ని దిశలయందును. చేతులు,
పాదములు, కన్నులు, తలలు, ముఖములు, చెవులు, కలిగినదై,
సమస్త ప్రపంచమును, వ్యాపించియున్నది

ప॥తే॥ అట్టి బ్రహ్మము పల్గనా-యన్నిదిశల
కొళ్లు, ముఖములు, శిరసులు,-కనులు, చెవులు,
కలిగియుండిన దగుచును-వెలుగుచుండి
వ్యాప్తి టొందుచు జగమంత,-వరలుచుండు

గే॥ అట్టి బ్రహ్మముయెల్ల దిక్కుల
యంతటను వ్యాపించుచు
కలిగి శిరములు, చెవులు, చేతులు,
కొళ్లు, కన్నులు, పాదముల్
అన్ని జగముల నిండియున్నది
అమితమగు తేజంబుతో
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

15) శ్లో॥ సర్వేంద్రియ గుణాభాసం
సర్వేంద్రియ వివర్జితం

అసక్తం సర్వభృచ్చైవ

నిర్గుణం గుణభోక్తృచ.. .

ప.వి సర్వేంద్రియగుణాధానం. సర్వేంద్రియవివర్జితం. అసక్తం, సర్వభృత్. చ. ఏవ, నిర్గుణం, గుణభోక్తృ చ

టీ॥ తత్-అబ్రహ్మము, సర్వేంద్రియగుణాధానం - సకలేంద్రియ ములయొక్క గుణములను ప్రకాశింపజేయునదియును, సర్వేంద్రియ వివర్జితం - యే యింద్రియములు లేనిదియును, అసక్తం - సంగము లేనిదియును, సర్వభృత్ + చ + ఏవ-సకలమును భరించునదియును, నిర్గుణం-గుణములు లేనిదియును, గుణభోక్తృ + చ - గుణము లను భవించునట్లు తోచుచున్నదియు

గ॥ అర్జునా అబ్రహ్మము సకలేంద్రియములయొక్క గుణము లను ప్రకాశింపజేయునదియును, యే యింద్రియముల సంబంధము లేని దియును, సంగము లేనిదియును, సకలమును భరించునదియును, గుణములు లేనిదయును, గుణములనుభవించుచట్లు తోచుచున్నది.

ప॥తీ॥ ఇంద్రియంబులులేకుండి-యేవియేని
వెలుగజేయు నింద్రియగుణ-ములను పార్థ
సర్వము భరించుచుండు, నా-సక్తిలేక
భోక్తయైనను, గుణముల-పొందువదులు

గే॥ ఇంద్రియ వ్యాపారములచే
యీబ్రహ్మము ప్రకాశించు
దానివలె కనబడుచుండియు

వానికూడిక లేనిదౌ ॥శ్రీహరిసి

త్రిగుణాత్మికము కానిదయును

త్రిగుణములు కుడుచునదిగా

కనబడుచున్నదీ బ్రహ్మాంబు

కాని కూడికలేనిదా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

16) శ్లో॥ బహిరంతశ్చ భూతానా

మచరంచర మేవచ

సూక్ష్మత్వాత్ దవిజ్ఞేయం

దూరస్థంచాంతి కేచతత్....

వ వి బహిః, అంతః, చ, భూతానాం, అచరమ్, చరం, ఏవ,
చ, సూక్ష్మత్వాత్, తత్. అవిజ్ఞేయం, దూరస్థం, చ, అంతికే, చ,
తత్

టీ॥ తత్-ఆబ్రహ్మము, భూతానాం-ప్రాణులయొక్క, అంతశ్చ-
లోపలను, బహిశ్చ-వెలుపలను, అచరం-చరింపనిదియు, చరంచ-
కదలునదియు, సూక్ష్మత్వాత్-సూక్ష్మత్వము వలన, తత్-అది, అవి
జ్ఞేయం-తెలియ నశక్యమైనదిగాను, దూరస్థం-దూరమందున్నదియును,
అంతికే + చ-దగ్గరగా నున్నదియునునై యున్నది

గ॥ అర్జునా ఆ బ్రహ్మము ప్రాణులయొక్క లోపలను బయట
నుండునదియును, చరింపనిదియు, చరించునదియునై యున్నది,
సూక్ష్మమైన రూపముకలది గావున తెలిసికొన శక్యము గానిది, దూర
మందున్నదియు, దగ్గర నున్నదియునై యున్నది

ప॥ ౩॥ అన్ని ప్రాణుల వెలుపల-నంతరమున
అచరమైనది, చరియించు-నదియుగాను
సూక్ష్మమైనట్టి దగుటచే-చూడఁడదు
చూరమందును, దగ్గర-తోచుచుండు

గే॥ అన్ని ప్రాణులలోన బయటను
అంతటను వ్యాపించియు
సూక్ష్మమగు రూపంబుచేతను
చూడ శక్యముగావిదై
అజ్ఞానికది చూరమగుచును
అదియెజ్ఞానికి దగ్గరా
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ అవిభక్తంచ భూతేషు
విభక్తమివచ స్థితం
భూతభర్తృచ తద్ జ్ఞేయం
గ్రసిష్ఠ్య ప్రభవిష్ఠ్యచ..

ప వి అవిభక్తం, చ, భూతేషు, విభక్తం, ఇవ, చ, స్థితమ్,
భూతభర్తృ, చ, తత్, జ్ఞేయం, గ్రసిష్ఠ్య, ప్రభవిష్ఠ్య, చ

టీ॥ తత్-అబ్రహ్మము, అవిభక్తం-విభజింపబడనిదియై, భూతేషు-
సమస్త ప్రాణులయందు, విభక్తమివ-వేరుచేయబడిన దానివలె,
స్థితం-ఉన్నది, భూతభర్తృచ-భూతముల భరించునదియు, గ్రసిష్ఠ్య-
హరించునదియును, ప్రభవిష్ఠ్య-ఉత్పత్తి చేయునట్టిదియు, జ్ఞేయం-
తెలియదగినదియునై యున్నది

గ॥ అర్జునా ఆబ్రహ్మము ప్రాణులయందు విభజింపబడనిదియై నను, విభజింపబడినదానివలెయున్నది, ప్రాణులను భరించునదియును హరించునదియును, పుట్టించునదియునై యున్నది.

ప॥తే॥ చేయబడనిది, విభజన, చేసినట్లు
ప్రాణులందున బ్రహ్మము-పరగుచుండు
ప్రాణులభరించు, హరించు-ప్రభవమదియై
కిలుగజేయుచున్న దనుట-తెలియు పార్థ

గే॥ అవిభక్తమైయుండి బ్రహ్మము
అన్ని ప్రాణులయందునూ
లలరుచున్న దనేరూపము
తైన దానివలె ఛారణా
సకల ప్రాణిభరించి, లయఁబును
సలుపు సృష్టిని, తెలియుమా
అని కిరీటిని
॥శ్రీహరిని

18) శ్లో॥ జ్యోతిషామపి తజ్యోతి
స్తమనః పరముచ్యతే
జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం
హృదిసర్వస్య విష్టితమ్.

స వి జ్యోతిషామ్, అపి. తత్. జ్యోతిః, తమనః. పరమ్
ఉచ్యతే, జ్ఞానం, జ్ఞేయం, జ్ఞానగమ్యం, హృది, సర్వస్య, విష్టితమ్.

టీ॥ తత్ - ఆబ్రహ్మము, జ్యోతిషామపి - ప్రకాశములకుఁగాని,
జ్యోతిః-ప్రకాశమైనదియు, తమనః - చీకటికి, పరం - చ్యుతిరిచ్ఛయై,
నదియు, జ్ఞానం - జ్ఞానమును, జ్ఞేయం - తెలియదగినదియు. భాస

గమ్యం-జ్ఞానముచేతి పొందదగినదనియును. సర్వస్య-సమస్త ప్రాణుల యొక్క, హృది-హృదయమందు విష్ణితమ్-ఉన్నదనియు, ఉచ్యతే - చెప్పబడుచున్నది

గ॥ అర్థు నా ఆబ్రహ్మము తెలియదగినదనియు ప్రకాశములకు గూడి ప్రచారమైనదనియు చీకటికంటె వేరైనదనియు. జ్ఞానమనియును జ్ఞానము చే పొందదగినదనియును సమస్త ప్రాణుల హృదయములందు నున్నదనియు చెప్పబడుచున్నది

ప॥తే॥ అన్నిజ్యోతులకది జ్యోతి-యగుచునుండు
తెలియుమజ్ఞానమునకన్న-దివ్యమనుచు
జ్ఞాన గోచరమైనది-జ్ఞానమనియు
నన్ని ప్రాణుల హృదియందు-నలరియుండు
తెలియదగిన దదియనుచు-తెలియు పార్థ

గే॥ ఆబ్రహ్మాంబు ప్రకాశములకు
అయినదగుచు ప్రకాశముఁ
జ్ఞాన గోచరమైన దగుచును
సర్వప్రాణుల యందునుఁ
నిలిచియున్నది హృదయములలో
కలిగి చీకటివరమునై
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ ఇతి శ్లేత్రం తథాజ్ఞానం
జ్ఞేయంచోక్తం సమాసతః
మద్భక్త ఏతద్విజ్ఞాయ
మద్భావాయోప పద్యతే. .

ప వి. ఇతి, క్షేత్రం, తథా, జ్ఞానం, జ్ఞేయం, చ, ఉక్తం, సమాసతః, మద్భక్తః, ఏతత్, విజ్ఞాయ, మద్భావాయ, ఉపపద్యతే

టీ॥ ఇతి-ఈప్రకారముగా, క్షేత్రంచ-క్షేత్రము, తథా-అటులే, జ్ఞానం-జ్ఞానము, జ్ఞేయంచ - తెలియదగినదియు, సమాసతః - సంగ్రహముగా, ఉక్తం-చెప్పబడెను, మద్భక్తః - నాభక్తుడు, ఏతత్-ఈయర్థమును, విజ్ఞాయ-తెలిసికొని, మద్భావాయ-నాభావముపొందుటకు, ఉపపద్యతే-అర్హుడగుచున్నాడు

గ॥ అర్థనా యీవిధముగా క్షేత్రమును అట్లే జ్ఞానమును, జ్ఞేయమును, సంగ్రహముగా నీకుచెప్పితిని దీనినెరింగిన నాభక్తుడు నన్ను పొందుట కర్హుడగుచున్నాడు

ప॥తే॥ జ్ఞేయమునటులే జ్ఞానము-క్షేత్రమిట్లు
సంగ్రహంబుగ తెలిపితి-సవ్యసాచి
దీని విషయంబు చక్కగా-తెలిసికొనిన
పొందు, నాభక్తుడగుచును-ముక్తిపదవ. .

గే॥ ఇట్టి క్షేత్రము జ్ఞానజ్ఞేయము
యీ ప్రకార మెరింగియు
నాడు భక్తుడు జ్ఞానవంతుడు
నన్ను జెందుచు ముక్తుడౌ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ ప్రకృతిం పురుషంచైవ
విద్యనాదీ ఉభావపి
వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ
విద్ధి ప్రకృతి సంభవాత్

ప.వి ప్రకృతిం. పురుషం, చ, ఏవ, విద్ధి, అనాదీ, ఉభౌ అపి, వికారాశ్చ, చ, గుణాశ్చ, చ, ఏవ, విద్ధి, ప్రకృతిసంభవాశ్చ.

టీ॥ ప్రకృతిం-ప్రకృతిని, (మాయను) పురుషం + చ - పురుషుని, (క్షేత్రజ్ఞుని) ఉభౌ అపి-ఈ రెండింటిని, అనాదీ-ఆదిలేని వానినిగా, విద్ధి-తెలియుము, వికారాంశ్చ-బుద్ధ్యాది వికారములను, గుణాంశ్చ-గుణములను, ప్రకృతిసంభవానేవ - ప్రకృతివలన పుట్టిన వానినిగానే, విద్ధి-తెలిసికొనుము

గ॥ అద్వనా ప్రకృతిని, పురుషుని, రెండింటిని ఆదిలేని వానినిగా తెలిసికొనుము, మనోబుద్ధులకు కలుగు వికారములను, గుణములను, ప్రకృతివలన పుట్టినవానిగా తెలిసికొనుము.

ప॥తే॥ ప్రకృతి పురుషులాదిసిలేని-వారలనుచు
తెలిసికొను, మీయుభయులను-తెల్లముగను
ప్రభవమగునని తెలియుము-ప్రకృతిచేత
సర్వగుణ వికారంబులు-సవ్యసాచి

గే॥ ప్రకృతి పురుష, అనాదులనుచును
భావించు, మనుసు బుద్ధికి
సంభవించు వికారగుణములు
సర్వమును ప్రకృతిచేత
అనుచు తెలియుము సీవు పార్థా
అత్మలో సీవెప్పుడు

21) శ్లో॥ కార్యకారణ కర్తృత్వే
హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే

పురుషః సుఖదుఃఖానాం

భోక్తృత్వే హేతురుచ్యతే...

ప.వి. కార్యకారణకర్తృత్వే, హేతుః, ప్రకృతిః, ఉచ్యతే,
పురుషః, సుఖదుఃఖానాం, భోక్తృత్వే, హేతుః, ఉచ్యతే

టీ॥ ప్రకృతిః-మాయ, కార్యకారణకర్తృత్వే-శరీరసుఖదుఃఖాదు
లను పుట్టించుటయందు, హేతుః-కారణమని, ఉచ్యతే - చెప్పబడు
చున్నది, పురుషః-పురుషుడు, సుఖదుఃఖానాం-సుఖదుఃఖములయొక్క
భోక్తృత్వే - అనుభవించుటయందు, హేతుః - కారణమని, ఉచ్యతే-
చెప్పబడుచున్నాడు

గ॥ అర్థునా ప్రకృతి కార్య, కారణ, కర్తృత్వములకు
కారణముగా చెప్పబడుచున్నది, పురుషుడు సుఖదుఃఖము
అనుభవించుటయందు హేతువుగా చెప్పబడుచున్నాడు

ప॥తీ॥ కారణమును కర్తృత్వము-కార్యమునకు
ప్రకృతియే హేతువనుచును-పలుకబడియె
అగును హేతువు సుఖదుఃఖ-మనుభవింప
పురుషుడనుచును తెలియుము-వీరవర్య

గే॥ కార్యకారణ కర్తృత్వములకు

కారణంబు ప్రకృతియగు

మాయ యనుచును ప్రకృతినందురు

మాయచే సుఖదుఃఖముల్

శ్రీ

కలుగుచుండునటంచు నెరుగుము

కారణంబదియె, వానికా

అనుబండులందు కారణ

మగును పురుషుడు తెలియుమా

అని కిరీటి

॥ శ్రీహరిని

22) శ్లో॥ పురుషః ప్రకృతిస్థోహి

భుంక్తే ప్రకృతి జాగురాకా

కారణం గుణసంగోఽస్య

నదనద్యోని జన్మను

ప.వి పురుషః, ప్రకృతిస్థః, హి, భుంక్తే, ప్రకృతిజాకా, గురాకా, కారణం, గుణసంగః, అస్య, నదనద్యోనిజన్మను

టీ॥ ప్రకృతిస్థః - ప్రకృతియందున్నవాడై, పురుషః - జీవుడు, (పురుషుడు) ప్రకృతిజాకా-ప్రకృతివలన బుట్టిన, గురాకా-గుణములను, భుంక్తేహి-అనుభవించుచున్నాడు గదా? అస్య-ఈ పురుషుని, గుణసంగః-సుఖదుఃఖాది గుణాసక్తి, నదనద్యోనిజన్మను-పుణ్యాపాప యోనుల, జన్మించుటయందు, కారణం-హేతువు, భవతి-అగుచున్నది.

గ॥ పురుషుడు ప్రకృతియందున్నవాడై, ప్రకృతివలన బుట్టిన గుణములను అనుభవించుచున్నాడు, ఈ పురుషునికి, సుఖదుఃఖరూపములైన, గుణములయందాసక్తి యుండుటచేత, పుణ్యాపాప యోనులయందు, జన్మములకు కారణమగుచున్నది

ప॥ తే॥ ప్రకృతియందున్న పురుషుడు-ప్రకృతివలన బుట్టు, గుణములనుభవము-పొందుచుండు

కోర్కె పురుషునకుంటచే. గుణములందు
పుట్టుటకు కారణంబగు. పుణ్యపాప,
జన్మములను, పుడమియందు. సవ్యసాచి

గే॥ ప్రకృతియందునయున్న పురుషుడు

ప్రకృతి జన్మగుణంబులకా

అనుభవిండుచు సంతతంబును

అతడు సుఖదుఃఖంబులన్ ॥అని॥

అనుభవింప గుణంబులారచే

నగుచు జన్మకు హేతువుకా

పుణ్యపాపములైన యోనుల

పుట్టుచుండును పుడమిపై

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ ఉపద్రష్టాఽను మంతాచ

భర్తాభోక్తా మహేశ్వరః

పరమాత్మేతి వాప్యక్తో

దేహేఽస్మికా పురుషఃపరః

ప.వి. ఉపద్రష్ట, అనుమంతా, చ. భర్తా, భోక్తా, మహేశ్వరః,
పరమాత్మ, ఇతి, చ అపి ఉక్తః, దేహే, అస్మికా, పురుషః,
పరః

టీ॥ ఉపద్రష్టా-సాక్షిగా నుండువాడు (కార్యములను విచారించు
కొనువాడు) అనుమంతా-ఆనుమతించునట్టియు, భర్తా-భరించునట్టియు,
భోక్తా-అనుభవించునట్టియు, మహేశ్వరం - నియామకుడైనట్టియు,
పరమాత్మేతి-పరమాత్మయని, ఉక్తః - చెప్పబడినట్టి, పురుషః-
పురుషుడు, అస్మికాదేహే-ఈదేహమందు, పరః-ఉత్కృష్టుడైనవాడు.

గ॥ అర్జునా నాదేహమునందు పరుడై నపురుషుడు, తటస్థుడును, అనుతించువాడును, భరించువాడును, అనుభవించువాడును మహేశ్వరుడును, పరమాత్మయనియు చెప్పబడుచున్నాడు

ప॥తే॥ పురుషుడుండి దేహంబున-పరుడైనగుచు
భర్త, బోక్తయుసాక్షియై-వరగుచుండు
ననుమతించు మహేశ్వరు-డగుచునుండు
వాడు, పరమాత్మయనిగూడ-పలుకబడియె

గే॥ ఆమోదించి యనుభవించుచు

అన్నిభరించి శ్రేష్ఠుడై
యజమానందై చూచుచుండును

యన్నియింద్రియ కార్యముల్
ఈదేహమందుండు పురుషుని

యొంచబడె పరమాత్మగా
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ యఏవంవేత్తి పురుషం

ప్రకృతించగుజ్ఞైః సహ
సర్వథావర్త మానోఽపి
నసభూయోఽభిజాయతే....

ప.వి. యః, ఏవం, వేత్తి, పురుషం, ప్రకృతిం, చ, గుజ్ఞైః, సహ, సర్వథా, వర్తమానః, అపి, న, సః, భూయః, అభిజాయతే.

టీ॥ యః-ఎవ్వడు, ఏవం-ఈప్రకారముగా, పురుషః-పురుషుని గుజ్ఞైః-సహ-గుణములతోగూడ, ప్రకృతించ-ప్రకృతిని, నేత్తి-ఎరుగు

చున్నాడో. సః - వాడు. స ర్వ థా - సర్వప్రకారములచేత. వర్త
మానోఽపి-కర్మప్రవర్తిగలవాడైనను. భూయః - మరల. నాభిజా
యతే-పుట్టడు (ముక్తుడగును)

గ॥ అర్జునా యేవదు యీవిధముగా పురుషుని గుణములతోగూడ
ప్రకృతిని తెలుసికొనుచున్నాడో వాడు సర్వవిధముల వర్తించుచున్న
వాడైనను, మరల జన్మింపక ముక్తుడగును

ప॥తే॥ ఎవ్వడు ప్రకృతి పురుషుల-సీవిధముగ
గుణవికార సహితముగ, -గురుతెరింగి
అన్నివిధముల వర్తించు-నాతడైన
పొందు మోక్షంబు భువిమరి-పుట్టకుండ

గే॥ ఈప్రకారము ప్రకృతి పురుషుల
కిట్టివని గుణవికారము
లెవడు తెలియుచు, వాడేరీతి
యీజగతి పర్తించుకా
పుట్టుకుండును జగతియందున
పొందుమోక్షము భారతా
అని కిరీటకి

॥శ్రీహరిని

25) శ్లో॥ ధ్యానేనాత్మని పశ్యంతి

కేచిదాత్మానమాత్మానా

అన్యేసాంఘ్నేన యోగేన

కర్మయోగేన చాపరే

ప.వి ధ్యానేన, అత్మని, పశ్యంతి, కేచిత్. ఆత్మానం, ఆత్మనా, అన్యే, సాంఖ్యేన, యోగేన. చ, అపరే

టీ॥ కేచిత్-కొందరు. ధ్యానేన - ధ్యానముచేతను. అత్మని-బుద్ధి యందు. అర్చనా-మనస్సుచేత, ఆత్మానం-పరమాత్మను పశ్యంతి-చూచుచున్నారు, అన్యే-మరికొందరు. సాంఖ్యేనయోగేన-జ్ఞానయోగముచేతను, అపరే - మరికొందరు. కర్మయోగేన - నిష్కామకర్మయోగముచేతను. ఆత్మానం-పరమాత్మను పశ్యంతి-చూచుచున్నారు.

గ॥ అర్జునా ధ్యానముచేత. బుద్ధియందు, మనస్సుచేత, పరమాత్మను చూచుచున్నాను. మరికొందరు, జ్ఞానయోగముచేత, పరమాత్మను చూచుచున్నారు. మరికొందరు నిష్కామకర్మయోగముచేతను, పరమాత్మను చూచుచున్నారు

ప॥తే॥ ధ్యానయోగాన బుద్ధిలో-మనసుచేత
చూచుచున్నారు పరమాత్మ-చూడగలరు
సాంఖ్యయోగాన కొందరు-సవ్యసాచి
కర్మయోగాన కొందరు-గాంచుచుండు

గే॥ ధ్యానయోగముచేత బుద్ధిలో
మనసుచే పరమాత్మునిఁ
కాంచుచుండిరి, జ్ఞానయోగము
కలిగి కొందరు ఫల్గునా
కర్మయోగముచేత కొందరు
కాంచెదరు పరమాత్మునిఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ అన్యేత్వేవ మజానంతః

శ్రుత్వాన్యేభ్య ఉపాసతే

తేఽపిచాతితరంత్యేవ

మృత్యుంశ్రుతి పరాయణాః...

ప వి. అన్యే, తు, ఏవమ్, అజానంతః, శ్రుత్వా అన్యేభ్యః, ఉపాసతే, తే, అపి, చ, అతితరంతి, ఏవ, మృత్యుం, శ్రుతి పరాయణాః

టీ॥ అన్యేతు-మరికొందరు, ఏవం-ఈప్రకారముగా అజానంతః-పరమాత్మనెరుగనివారలై, అన్యేభ్యః - ఇతరులైన యాదాద్యుల వలన, శ్రుత్వా-విని, ఉపాసతే-ఉపాసనముచేయుచున్నారు, శ్రుతి పరాయణాః-వేదాంతశ్రవణపరులైన, తేఽపి-చారలును, మృత్యు-మృత్యువును, అతితరంత్యేవ-తప్పకదాటుచున్నారు

గ॥ అర్జు చా మరికొందరు (ధ్యాన, సాంఖ్య కర్మయోగముల ద్వారా) పరమాత్మను తెలిసికొనలేనివారలై, ఇతరులవలన, పర మాత్మను గురించివిని, ఉపాసించుచున్నారు, శ్రవణానక్తులైనవారు కూడా, మరణమును (మృత్యురూప సంసారసాగరమును) తప్పక దాటగలరు

ప॥తే॥ ఇట్లు తెలియజాలనివార-లితర జనుల వలన, పరమాత్మనుగురించి-తెలిసికొనుచు సలుపుదురు, రుపాసనంబును-సవ్యసాచి శ్రద్ధతోడను శ్రవణంబు-సలుపుదురు దాటిపోదురు మరణంబు-తప్పకుండ

గే॥ ముందు తెలిపినమార్గములచే

అందుకొనక పరాత్పరుఁ

వేవాంతము శద్ధాభక్తితో

వినుచు గురువులసేవచే

పొంది నలువుచు పూజకొందరు

పొందెదరు పరమాత్మునిఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

27) శ్లో॥ యావత్సంజాయతేకించి

త్సత్త్వంస్థావర జంగమం

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ సంయోగా

త్తద్విద్ధి భరతర్షభ

వ.వి. యావత్, సంజాయతే, కించిత్, సత్త్వం, స్థావరజంగమం, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంయోగాత్, తత్ విద్ధి, భరతర్షభ

టీ॥ భరతర్షభ - ఓయర్జునా, స్థావరజంగమం-స్థావరజంగమములైన కించిత్ - సల్పమైన, సత్త్వం - వస్తువు, యావత్-యెంతయైన, సంజాయతే-పుట్టుచున్నదో, తత్-ఆవస్తువు, క్షేత్రంక్షేత్రజ్ఞసంయోగాత్ - ప్రకృతి, పురుషులసంయోగమువలన కలిగినదని, విద్ధి-తెలియుము

గ॥ అర్జునా లోకమందు స్థావరజంగమరూపమైన (చరాచర) సమస్త వస్తువులును, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులయొక్క కూడికచేతనే, పుట్టుచున్నవని తెలిసికొనుము ..

ప॥తే॥ చరము, లచరములై నట్టి-సర్వవస్తు
పులు, జగళి, నెప్పడెచ్చోట-పుట్టుచున్న
జేత్రజేత్రజ్ఞసంగము-చేత, ప్రభవ
మంచునని యెరుగు, మాని-సందియంబు.

గే॥ స్థావరజంగమ రూపములగు
సర్వవస్తు సమూహము॥
ప్రకృతిపురుష సంసర్గముచే
ప్రభవమగునని తెలియుమా
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ సమం సర్వేషు భూతేషు
తిష్ఠంతం పరమేశ్వరమ్
వినశ్యత్స్వి వినశ్యంతం
యః పశ్యతి సపశ్యతి .

ప వి. సమం, సర్వేషు, భూతేషు, తిష్ఠంతం, పరమేశ్వరం,
వినశ్యత్స్వి, అవినశ్యంతం, యః, పశ్యతి, సః, పశ్యతి

టీ॥ యః-ఎవ్వడు, సర్వేషు, భూతేషు-సమస్త ప్రాణులయందు,
సమం-సమముగా తిష్ఠంతం-ఉన్నటువంటి, పరమేశ్వరం-పరమేశ్వ
రుని, తేషు-ఆప్రాణులు, వినశ్యత్స్వి-నశించుచుండగా, అవినశ్యంతం-
నశించకయున్నవానిగాను, పశ్యంతి - చూచున్నాడో, సః-వాడు.
పశ్యతి-(నిజమును)చూచుచున్నాడు

౧॥ అర్జునా ఏచుస్త ప్రాణులయందు సమముగా యున్నటువంటి
పరమాత్మను, అన్నిప్రాణులు నశించుచుండగా, నశింపకయున్న
వానినిగా నెవడు చూచుచున్నాడో, అట్టివాడే నిజమును చూచు
చున్నాడు

ప॥రీ॥ సర్వప్రాణులయందును-సముద్రునగుచు
ఉన్న, పరమాత్మ, నవి, నాశ-మొందుచున్న
సతకు నాశనమును పొంద-డని, యెరుంగు
వాడు, చూచుచున్నాడు-పార్థ నిజము

గే॥ అన్ని ప్రాణులయందు సమముగ
నలరియుండు పరాత్పరుకా
నాశమొందిన యన్ని ప్రాణులు
నాశమొందని వానిగా
చూచుచుండినవాడె నిజముగ
చూచుచుండిన వాడగుకా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిసి

29) శ్లో॥ సమంపశ్యకా హిసర్వత్ర
సమవస్థిత మీశ్వరమ్
సహినస్త్యాత్మ నాత్మానం
తతోయాతి పరాంగతిమ్...

ప.వి. సమం, పశ్యకా, హి, సర్వత్ర, సమవస్థితమ్, ఈశ్వరం,
స, హినస్తీ, ఆత్మనా, ఆత్మానం, తతః, యాతి, పరాం, గతిమ్,

టీ॥ సర్వత్ర - సమస్త ప్రాణులయందు, సమం - సమముగా, సమవస్థితం-ఉన్నట్టి. ఈశ్వరం-పరమేశ్వరుని, పశ్యం-చూచుచున్నవాడు, ఆత్మనా-ఓనచేత, ఆత్మానం-తనను, న, హింసన్తి-హింసించుకొనడు, తతః-అందువలన, పరా-ఉత్తమమైన, గతిం-మోక్షమును, యాతిః-పొందుచున్నాడుగదా?

గ॥ ఆర్జునా సమస్త ప్రాణులయందు, సమముగానున్నట్టి పరమాత్మను చూచువాడు, తనచేత తనను హింసించుకొనడు, అందువలన వాడు శ్రేష్ఠమైన మోక్షమును పొందుచున్నాడు ..

ప॥తే॥ అన్ని ప్రాణులందుసముదై-యలరుచుండునట్టి, పరమాత్మకనుగొను-నట్టివాడు తనను తనచేత, హింసించ-దలపడెఱుఱు పొందునందుచే శ్రేష్ఠమా-ముక్తివాడు

గే॥ సర్వ ప్రాణులయందు నీశ్వరు
సమముగా గనువాడునై
తనను తనచే హింసనలుపడు

దానివలనను శ్రేష్ఠమా
మోక్షమందునువాడు మీదట

పూర్ణ ప్రజ్ఞాపరుడై
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిః॥

30) శ్లో॥ ప్రకృత్యైవచ కర్మాణి
క్రియమాణాని సర్వభూతైః
యః పశ్యతి తదాఽఽత్మాన
మకర్తారం సపశ్యతి ..

ఓ.వి. ప్రకృత్యా, ఏవ, చ, కర్మాణి, క్రియామాణాని, సర్వశః,
యః, పశ్యతి. తదా, ఆత్మానం, అకర్తారం, సః, పశ్యతి.

టీ॥ యః-ఎవ్వడు, కర్మాణి-కర్మములను, ప్రకృత్యైవ-మాయ
చేరినే, సర్వశః-సర్వ ప్రకారములుగా, క్రియామాణాని-చేయబడుచున్న
వానిగా, యదా-ఎప్పుడు, పశ్యతి-చూచుచున్నాడో, తదా-అప్పుడు,
సః-వాడు, ఆత్మానం-ఆత్మను, అకర్తారం-కర్తనుకాని వానినిగా చూచు
చున్నాడు

గ॥ అట్లునా సర్వవిధముల కర్మలు ప్రకృతిచేతనే, చేయబడు
చున్న వానినిగాను, అత్మను కర్తనాని వానినిగను, యెవడు చూచు
చున్నాడో, అతడే నిజముగా చూచుచున్న వాడగుచున్నాడు .

ఓ॥తే॥ సలుపబడుచుండు ప్రకృతిచే-సర్వకర్మ
లనియు, నాత్మనుకర్తకా-దనియు, పూర్తి
తెలిసికొనిన వాడెవ్వడో-తెల్లముగను
వాడె నిజముగ చూచిన-వాడుపార్థ

గే॥ మాయచేతనే సర్వకర్మలు
చేయబడునని తెలియుచుకా
అతడాత్మను కర్తకాడని
అత్మనెరిగిన వాడగుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

31) శ్లో॥ యథాభూత పృథగ్భావ

మేకస్థమను పశ్యతి

తత ఏవ చవిస్తారం

బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా.

ప వి. యదా, భూతపృథగ్భావం, ఏకస్థం, అనుపశ్యతి, తతః, ఏవ, చ, విస్తారం, బ్రహ్మ, సంపద్యతే, తదా,

టీ॥ యదా-ఎప్పుడు, భూతపృథగ్భావం-భూతములచే, వేర్వేరు భావములను, ఏకస్థం-ఒక్కదానియందున్న వానిగా, తరిః + ఏవ + చ-దాని వలననే, విస్తారం-విస్తారమును, అనుపశ్యతి-చూచుచున్నాడో, రిదా-అప్పుడు, బ్రహ్మ-బ్రహ్మము, సంపద్యతే-అగుచున్నాడు (పొందుచున్నాడు)

గ॥ అర్థనా వేర్వేరుగాయున్న సమస్త ప్రాణులను, ఒక్కదానియందున్న వానిగాను మరియు దానివలననే, విస్తారమగుచున్న వానినిగాను యెవడు తెలిసికొనుచున్నాడో అతడు బ్రహ్మమగుచున్నాడు (అబ్రహ్మమునే అతడు పొందుచున్నాడు) .

ప॥తే॥ పలువిధంబులభేదమై-వరగుచుండు
ప్రాణులొక దానియందున్న-వానిగాను
దానిచే విస్తరిలునట్టి-వానిగాను
తెలిసికొనువాడు, బ్రహ్మమై-చెలగుచుండు

గే॥ వేరువేరుగాయున్న ప్రాణులు
చేరియున్నవి యొక్కచో
అందువలననే విస్తరించెను
అన్ని ప్రాణులు జగములు॥
అనియెరింగినవాడె బ్రహ్మము
అగును, పొందును మోక్షము॥
అని కఠిటికి

॥శ్రీహరిసి

32) శ్లో॥ అనాదిత్వాన్నిర్గుణత్వా
 త్పరమాత్మాఽయమవ్యయః
 శరీరస్థోఽపి కౌంతేయ
 నకరోతి నలిప్యతే

ప.వి. అనాదిత్వాత్, నిర్గుణత్వాత్, పరమాత్మా, అయమ్, అవ్యయః, శరీరస్థః, అపి, కౌంతేయ న, కరోతి, న, లిప్యతే

టీ॥ హేకౌంతేయ-ఓయిర్జ్ఞానా, అనాదిత్వాత్-ఆది లేనందునను, నిర్గుణత్వాత్-గుణములు లేక పోవుటవలనను, అవ్యయం-నాశరహితుడైన, అయంపరమాత్మా-ఈ పరమాత్మ శరీరస్థోఽపి-శరీరమందున్నప్పటికిని, నకరోతి-(కర్మమును) చేయడు, నలిప్యతే-కర్మఫలము నంటడు

గ॥ అర్జునా ఆదిలేని వాడును, గుణములు లేనివాడును, నాశరహితుడైన ఈపరమాత్మ, శరీరమందున్నప్పటికిని, కర్మలు చేయడు, కర్మఫలముల నంటడు

ప॥తే॥ ఆదిలేనట్టి వాడునై -యవ్యయుండు
 నగుచు, త్రిగుణ విహీనుండు-నగుచు, దేహ
 మందువసించుచుండియు-నాతడేమి
 కర్మసలుపడు, సంగంబు-గాంచకుండు

గే॥ లేనివాడై మొదలు గుణములు
 లేనివాడై, నాశముఁ
 అపరాత్పరుడన్ని భూతము
 లన్ని తనువుల నుండియుఁ

చెందకుండును కర్మఫలమును

చేయకుండును కర్మముల్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

33) శ్లో॥ యథా సర్వగతం సౌఖ్యై

దాకాశంసో పలిప్యతే

సర్వత్రావస్థితో దేహే

తథాఽఽత్మానోపలిప్యతే. .

ప.వి యథా, సర్వగతం, సౌఖ్యైత్, ఆకాశమ్, స, ఉపలిప్యతే,
సర్వత్ర, అవస్థితః, దేహే, తథా, ఆత్మా, స, ఉపలిప్యతే

టీ॥ సర్వగతం-సర్వవ్యాపియైన, ఆకాశం-ఆకాశము, సౌఖ్యైత్-
సూక్ష్మమగుట వలనను, యథా-ఎట్లు, నోపలిప్యతే-అంటబడదో, తథా-
అట్లు, దేహే-దేహమునందు, సర్వత్ర-అంతటను, అవస్థితః + అపి-
ఉన్నటువంటిదైనను, ఆత్మా-ఆత్మ, స + ఉపలిప్యతే-అంటబడదు.

గ॥ అర్జునా అంతటను వ్యాపించియుండు నాకాశము, సూక్ష్మ
మైన దగుటచే, దేనిని అంటబడని విధమున పరమార్థ దేహముండు
సర్వత్ర వ్యాపించియుండియు దేనికి నంటబడదు .

ప॥తే॥ అంతటను వ్యాప్త మైయుండు-నాకనంబు
సూక్ష్మమైనట్టి దగుటచే-సోకనట్లు
ఆత్మ, దేహమందంతట-వ్యాప్తమైన
దగుచునుండియు, దేనికి-నంటబడదు

గే॥ అంతటను వ్యాపించియుండియు

నాకాశమే వస్తువు

అంటకుండినిపగిది, నాత్మకు

సన్నితనువుల నుండియుఁ

కర్మబంధములతని కంటవు

కాడుకర్మకు కర్తయుఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీ హరిని

34) శ్లో॥ యథా ప్రకాశయిత్యేకః

కృత్స్నిం లోకమి మందవిః

క్షేత్రం క్షేత్రీ తథాకృత్స్నిం

ప్రకాశయతి భారత ..

ప వి యథా, ప్రకాశయతి, ఏకః, కృత్స్నిం లోకం, ఇమం, రవిః, క్షేత్రం, క్షేత్రీ, తథా, కృత్స్నిం, ప్రకాశయతి, భారత

టీ॥ హేభారత-ఓయర్జునా, ఏకః-ఒక్కడైన, రవిః-సూర్యుడు, ఇమం-ఈ, కృత్స్నిం-సమస్తమైన, లోకం-లోకమును, యథా-ఎట్లు, ప్రకాశయతి-ప్రకాశింప జేయుచున్నాడో తథా-అట్లు, క్షేత్రీ-క్షేత్రజ్ఞుడు, కృత్స్నిం-సమస్తమైన, క్షేత్రం-శరీరములను, ప్రకాశయతి-ప్రకాశింప జేయుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా, ఒక్కడైన సూర్యుడు సమస్త లోకమును యే విధముగా ప్రకాశింప జేయుచున్నాడో, ఆ విధముగానే క్షేత్రజ్ఞుడైన పరమాత్మ, సమస్త దేహములను ప్రకాశింప జేయుచున్నాడు

ప॥చే॥ ఎట్లు సూర్యుడొక్కడగుచు-నెల్ల లోకముల, ప్రకాశమొందగజేయ-గలుగుచుండు నావిధంబుగ పరమాత్మ-యన్నిదేహముల ప్రకాశింపగాజేయ గలుగుచుండు

గే॥ ఎల్లజగముల నొక్కసూర్యం

దెట్లు వెలుగగజేయునో

క్షేత్రముల నన్నింటివెలుగగ

జేయునొక క్షేత్రజ్ఞుడే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౩5) శ్లో॥ క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞయో రేవ

మంతరం జ్ఞానచక్షుషా

భూత ప్రకృతి మోక్షంచ

యేవిదుర్యాంతితే పరమ్

ప వి. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోః, ఏవం, అంతరం, జ్ఞానచక్షుషా, భూత ప్రకృతిమోక్షం, చ, యే విదుః యాంతి, తే, పరం

టీ॥ జ్ఞానచక్షుషా-జ్ఞానదృష్టి చేతను, ఏవం-ఈరీతిని, క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞయోః-క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞులయొక్క అంతరం-భేదమును, భూత ప్రకృతిమోక్షంచ-భూతముల ప్రకృతిని, మోక్షమును, యే-యెవరు, విదుః-తెలిసికొనుచున్నారో, తే-వారు, పరం-మోక్షమును, యాంతి-పొందుచున్నారు

గ॥ అర్జునా జ్ఞానదృష్టిచేత యీవిధముగా క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞుల యొక్క భేదమును భూతములయొక్కయు, మాయయొక్కయు, మోక్షమును, యెవరు తెలిసికొనుచున్నారో వారు మోక్షమును పొందుచున్నారు.

బ||తే||

ఎవడు జ్ఞానదృష్టివలన-యీవిధముగ
ప్రకృతి పురుషుల భేదంబు-ప్రాణిసంఘ
ముల, ప్రకృతియును, మోక్షంబు-తెలియునెవడు
పొందునారండు శ్రేష్ఠమౌ-మోక్షపదము

గే||

జ్ఞానదృష్టిచే ప్రకృతి పురుషుల
సర్వవిధముల భేదముల్
భూతసంఘము ప్రకృతిగతులను
మోక్షమెవ్వడు తెలియునో
పొందునాతం దుత్తమంబగు
మోక్షపదమును భారతా

అని కిరీటికి

||శ్రీహరిని

శ్రీహరిని శ్రీకృష్ణ

చిత్తమందు

గ|| ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగమును పదుమూడవ అధ్యాయము
సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అధ్యాయ సంగ్రహము - గుణాశ్రయ విభాగ సౌగము

మ॥ జగదుత్పత్తికి హేతువౌ ప్రకృతిచే

సంబంధముఁ పొందుచుఁ

త్రిగుణంబుల్ ఒహవిస్తరించి, జగముల్

త్రిప్పుఁ సదాసంస్పృతిఁ

త్రిగుణా తీతుడుగాని వాని, త్రిగుణా

తీతుండవై, దాంతివై

జగతిఁ మిథ్యగనెంచి, ముక్తిగను, ను

జ్ఞానంబుచే ఫల్గునా.

తా॥ అర్జునా జగదుత్పత్తికారణమైన ప్రకృతి, సత్త్వర, జస్తమోగుణములచేత, ప్రపంచమును విస్తరించి, ఆయాగుణముల యొక్క, సుఖ, భోగ, ప్రమాదములచేత, అజ్ఞానులను, సంసారమునందు త్రిప్పుననియు, త్రిగుణాతీతుడవై, దాంతివై, జగంబు మిథ్యగాభావించి, బ్రహ్మజ్ఞానివై, పరబ్రహ్మముతో నైక్యము బొందుమని, శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మ, పార్థున కు బోధించిన గుణాశ్రయ విభాగయోగమును పదునాలుగవ అధ్యాయము శ్రీభగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు అధ్యాయ సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

❖ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ❖

- 1) శ్లో॥ పరం భూయః ప్రవక్ష్యేమి
జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం
యజ్ఞాత్వామునయః సర్వే
పరాంసిద్ధిమితో గతాః

ప.వి పరం. భూయః, ప్రవక్ష్యేమి, జ్ఞానానాం, జ్ఞానం, ఉత్తమం,
యత్, జ్ఞాత్వా, మునయః, సర్వే పరాం సిద్ధిం, ఇతి, గతాః

టీ॥ యత్-దేనిసి, జ్ఞాత్వా-తెలిసికొని, సర్వే-సమస్తమైన,
మునయః-మునులు, ఇతి-ఈదేహానంతరము, పరాం-ఉత్కృష్టమైన,
సిద్ధిం-గతిని, గతాః-పొందిరో (తత్-ఆ) పరం-శ్రేష్ఠమైన, జ్ఞానా-
నాం-జ్ఞానములలోపల, ఉత్తిమం-ఉత్తమమైనదియునగు జ్ఞానం-
జ్ఞానమును, భూయః-మరల, ప్రవక్ష్యేమి-చెప్పుచున్నాను

❖ శ్రీ భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు ❖

గ॥ అర్జునా యేజ్ఞానమును తెలిసికొని, సమస్త మునులు శ్రేష్ఠ
మైన మోక్షమును పొందిరో అట్టిజ్ఞానములలో నుత్తమమైన, జ్ఞాన
మును మరల నీకు చెప్పుచున్నాను

ప॥తే॥ ఎట్టి జ్ఞానంబునెరిగియు-నెల్ల మునులు
శ్రేష్ఠమైనట్టి మోక్షంబు-చెందినారొ
జ్ఞానములయందు నుత్తమ-జ్ఞానమైన
దానితెలిపెద, ఫల్గునా-వినుముమరల

గే॥ ఎట్టి జ్ఞానము తెలిసి పొందిరో

యెల్లమూనుల మోక్షముకా

జ్ఞానములతో నుత్తమంబగు
జ్ఞానమును మరి తెలిపెదన్

అని కిరీటిని

॥శ్రీహరిని

2) శ్లో॥ ఇదంజ్ఞానము పాశ్రిత్య
మమ సాధర్యమాగతాః
సర్గేఽపినోపజాయంతే
ప్రలయేన వ్యథంతిచ..

ప వి ఇదిం జ్ఞానం. ఉపాశ్రిత్య. మమ. సాధర్యం. ఆగతాః.
సర్గే. అపి. న. ఉపజాయంతే. ప్రలయేన. వ్యథంతి. చ.

టీ॥ ఇదంజ్ఞానం-ఈజ్ఞానమును. ఉపాశ్రిత్య - పొంది. మమ-
నాయొక్క. సాధర్యం - స్వరూపమును. ఆగతాః-పొందినవారై.
సర్గేఽపి-సృష్టికాలమందును. నోపజాయంతే-పుట్టరు. ప్రళయే-ప్రళయ
కాలమందును. నవ్యథంతిచ-దుఃఖమును పొందరు

గ॥ అర్జునా యిట్టిజ్ఞానమును పొందినవారై నాయొక్క స్వరూప
మును పొంది. సృష్టికాలమందు పుట్టరు. ప్రళయకాలమందును
దుఃఖమును పొందరు

ప॥తే॥ ఇట్టి జ్ఞానంబుపొందిన-యట్టివారు
బొందుదురు నాస్వరూపము-పుణ్యచరిత
చెందకుందురు జన్మంబు-సృష్టియందు
వ్యథనుజెందరు వారలు-ప్రళయమందు

గే॥ పొందినవారలీ జ్ఞానమును
చెందినాడు స్వరూపమున్

పొందకుందురు జన్మసృష్టిలో

పొందరుబాధ, అయములో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

3) శ్లో॥ మమయోని మహద్భ్రహ్మ

తస్మిన్ గర్భందధామ్యహమ్

సంభవః సర్వభూతానాం

తతోభవతి భారత .

ప.వి మమ. యోనిః, మహత్, బ్రహ్మ, తస్మిన్, గర్భం, దధామి. అహం, సంభవః, సర్వభూతానాం, తతః భవతి, భారత.

టీ॥ భారత-ఓయిర్జునా మహత్-అధిపైన, మమ-నాయొక్క, బ్రహ్మ-బ్రహ్మ, యోనిః-భూతసృష్టి కారణము, తస్మిన్-ఆవ్రక్కరి యందు, అహం-నేను, గర్భం గర్భమును, దధామి-ఉంచుచున్నాను, తతః-దానివలన సర్వభూతానాం-సమస్త ప్రాణులయొక్క సంభవః-ఉత్పత్తి, భవతి-అగుచున్నది

గ॥ అర్జునా గొప్పదైన నాయొక్కవ్రక్కతి సమస్త భూతసృష్టికి కారణమగుచున్నది, ఆవ్రక్కతియందు నేను గర్భకారణమైన బీజము నుంచుచున్నాను. దానివలన సమస్తప్రాణులు యుత్పత్తి యగు చున్నవి

ప॥ 3॥ భూతసృష్టికారణ-భూతమైన

వ్రక్కతి నాదగుయోనియై-పరగుచుండు

సందు, నుంచెదబీజమే-నందువలన

ప్రాణులన్నియు జనియించు-పార్థభువిని

గే॥ అధికమగునా ప్రకృతియందున

అన్ని ప్రాణుల సృష్టికి-

కొరణంబిగు చానియందున

గర్భవీజము నుంచెదన్

సర్వపాణులు దానివలననే

జన్మమందును భారతా....

అని కిరీటక

॥ శ్రీహరిని

4) శ్లో॥ సర్వయోనిషు కౌంటేయ

మూర్ఖ్యః సంబవంతియాః

తాసాంబ్రహ్మ మహద్యోని

రహం మీజు ప్రదః వితా....

ప వి. సర్వయోనిషు, కౌంటేయ, మూర్తయః, సంభవంతి.
యాః, తాసాః, బ్రహ్మ, మహత్. యోనిః, అహం. వీజప్రదః.
ఏతా

టీ॥ తౌంటేయ - ఓయర్లునా, సర్వయోనిష-సమస్త యోనుల
యందును, యామూర్తయః - యేదేహములు, సంభవంతి - పుట్టు
చున్నవో, తాసాం-ఆదేహములకు, మహత్ - అధికమైన, బ్రహ్మ-
ప్రకృతి, యోనిః-గర్భధారణముచేయుతల్లి. అహం-నేను, బీజప్రదః-
బీజమునొసగెడి, పితా-తండ్రిని.

గ॥ అద్భుతా నమస్తయోనుల యందు, యేదేహములు పుట్టుచున్నచో ఆదేహములకు ప్రకృతి తల్లివంటిది, నేను బీజమునొసగెడి తండ్రివంటివాడను ..

ప॥తే॥ అన్ని యోనులందు జనించు-నన్ని దేహ
ములకు, ప్రకృతి తల్లి యనుచు-తెలిసికొనుము
నేను బీజమొసగుతంద్రి-ననుచు నీవు
తెలిసికొనుమయ్య ఫల్గునా-తెల్లముగను

గే॥ ఈ ప్రపంచమునందు బుట్టెడి
యీచరాచర ప్రాణికి
తల్లివంటిది ప్రకృతియగు, నే
తంద్రినగుదును బీజమై
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

5) శ్లో॥ సత్త్వం రజస్తమ ఇతి
గుణాః ప్రకృతి సంభవాః
నిబద్ధంతి మహాబాహో
దేహేదేహిన మవ్యయమ్..

ప.వి. సత్త్వం, రజః, తమః, ఇతి, గుణాః, ప్రకృతిసంభవాః,
నిబద్ధంతి, మహాబాహో, దేహే దేహినం, అవ్యయం

టీ॥ హేమహాబాహో - ఓయర్జునా, సత్త్వం-సత్త్వము, రజః-
రజస్సు, తమః - తమస్సు, ఇతి - అనెడి, ప్రకృతిసంభవాః-
ప్రకృతివలనబుట్టిన, గుణాః-గుణములు, అవ్యయం-నాశరహితుడైన,
దేహినం-జీవుని, దేహే-దేహమునందు, నిబద్ధంతి - బంధించు
చున్నవి

గ॥ అర్జునా సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనెడి ప్రకృతివలన
బుట్టిన గుణములు, నాశరహితుడైన జీవుని, దేహమునందు బంధించు
చున్నవి

ప॥తే॥ పుట్టుచున్నవి గుణములు-మూడు ప్రకృతి
వలన, సాత్విక, రాజస-ములును- తామ
సమును, బంధన ఓగుణ-సముదయంబు
సలుపు, నవ్యయు జీవుని-సవ్యసాచి

గే॥ ప్రకృతివలననే మూడుగుణములు
ప్రభవమైనవి భారతా
సత్వ, రజము, తమంబులనియెడి
సంజ్ఞగలుగుచు దేహిని
బద్ధునిజేసెను దేహమందున
ప్రబలమగు యీ త్రిగుణముల్
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

6) శ్లో॥ తత్రసత్వం నిర్మలత్వా
త్ప్రకాశక మనామయం
సుఖసంగేన బద్ధాతి
జ్ఞానసంగేన చానఘ ...

ప వి. తత్ర, సత్వం. నిర్మలత్వాత్, ప్రకాశకం. అనామయం,
సుఖసంగేన, బద్ధాతి, జ్ఞానసంగేన, చ. అనఘ.

టీ॥ అనఘ - పాపరహితుడైన ఓయర్జున. తత్ర-ఆగుణముల
యందు ప్రకాశకం-ప్రకాశము కలిగించునదియును. అనామయం-ఉప
ద్రవము లేనిదియునైన సత్వం-సత్వగుణము, నిర్మలత్వాత్-నిర్మల
మగుట వలనను, సుఖసంగేన-సుఖాభిలాష చేతను జ్ఞానసంగేన-
జ్ఞానాభిలాషచేతను, బద్ధాతి-బంధమును గలుగజేయుచున్నది

గ॥ అర్జునా ఆగుణములయందు ప్రకాశము కలిగించునదియును,
ఉపద్రవము లేనిదియునైన. సత్వగుణము నిర్మలమగుటవలన,
సుఖాభిలాషచేతను, జ్ఞానాభిలాషచేతను, జీవుని బంధించుచున్నది.

ప॥తే॥ అదు సత్త్విము నిర్మల-మైనదగుచు
కలుగజేయునదియును ప్ర-కాశమరయ
లేనదై యుపద్రవమును-లేకమైన
జ్ఞాన సుఖములయందున-సంగమమున
బంధమునలుపు జీవుని-పార్థభువిని

గే॥ సత్వగుణ, మతినిర్మలంబై
స్వచ్ఛమగుచు ప్రకాశమై
యుపద్రవములులేని దగుచును
యుండి, పురుషుని బంధముకా
చేర్చి సంగము జ్ఞానసుఖముల
చేయుచున్నది భారతా
అని కిరీటీకి

॥శ్రీహరిని

7) శ్లో॥ రజోరాగాత్మకం విద్ధి
తృష్టానంగ సముద్భవం
తన్నిబద్ధాతి కౌంతేయ
కర్మసంగేన దేహినమ్ .

ప.వి. రజః, రాగాత్మకం, విది, తృష్టానంగముద్భవం, తత్,
నిబద్ధాతి, కౌంతేయ, కర్మసంగేన, దేహినమ్ .

టీ॥ హేకౌంతేయ-ఓయర్జునా, రజః-రజోగుణము రాగాత్మకం-
అనురాగముతో కూడినదిగను, తృప్తానంగసముద్భవం - విషయాభి
లాషవలనను, విషయాభిమానము వలనను పుట్టినదిగను, విద్ధి-
తెలిసికొనుము, తత్-ఆరజోగుణము, దేహినం-దేహిని (జీవుని),
కర్మసంగేన-కర్మాన క్రిచేతను, నిబద్ధాతి-బంధించుచున్నది

గ॥ అర్జునా రజోగుణము రాగము(ప్రితి)తో కూడినదిగాను,
విషయాభిలాషవలనను పుట్టినదానిగా తెలిసికొనుము, ఆరజోగుణము
కర్మాన క్రిచేత జీవుని బంధించుచున్నది

ప॥తే॥ రాగమునకూడిన దగుచు-రాజసంబు
విషయవాంఛలచేతను-విషయసక్తి
వలన, పుట్టినట్టిదనుచు-తెలిసికొనుము
సలుపుజీవుని బంధంబు-సవ్యసాచి

గే॥ కోరికిలచే నెల్ల కాలము
కూడి రజసము దేహినికా
కర్మానక్తితో బద్ధునిజేయును
కలిగి రాగము మిక్కిలికా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిసే

8) శ్లో॥ తమస్త్వ జ్ఞానంజంవిద్ధి
మోహనం సర్వదేహినామ్
ప్రమాదాలస్య నిద్రాభి
స్తన్నిబద్ధాతి భారత...

వ.వి. తమః, తు, అజ్ఞానజమ్, విద్ధి, మోహనం, సర్వదేహీ
నామ్, ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిః, తత్, నిబధ్నాతి. భారత,

టీ॥ భారత-ఓయర్జునా, అజ్ఞానజమ్ - అజ్ఞానమువలన కలిగిన,

తమః + తు-తిమోగుణమన్నివో, సర్వదేహీవాం-సమస్త ప్రాణుల
కును, మోహనం - అవివేకమును కలుగజేయు దానినిగను, విద్ధి-
తెలిసికొనుము, తత్-అది, ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిః-మరపుచేతను,
ఆలసత్వముచేతను, నిద్రచేతను, దేహీనం - జీవుని, నిబధ్నాతి-
బంధించుచున్నది

గ॥ అర్జునా తిమోగుణము, అజ్ఞానమువలన పుట్టినదానిగా తెలిసి
కొనుము, అది సర్వప్రాణులను, మోహింపజేయుచున్నది. అగుణము
జీవుని ఆలస్యముతోడను, నిద్రతోడను ప్రమాదముతోడను బంధించు
చున్నది

ప॥తే॥ జ్ఞానహీనతీచే, తామ-సముదయించు
ప్రాణులందర మోహాన-బడయజేయు
ఆలసత్వ, ప్రమాద, ని-ద్రాలందు
బంధమొసరించు జీవుని-పార్థధరణి

గే॥ అజ్ఞానమునపుట్టి తామన

మన్ని ప్రాణుల మోహముకా
పొందజేయును యెల్లకాలము

సందియములే దర్జునా
ఆలస్యముతో నిద్రతోడ

నజాగ్రత్తతో జీవునికా

బద్ధునిజేయునటుల దోచును

స్థలమగు యీతామసమ్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

9) శ్లో॥ సత్త్వం సుఖేనంజయతి

రజః కర్మణి భారత

జ్ఞానమావృత్యతు తమః

ప్రమాదే సంజయత్యుత

ప.వి. సత్త్వం సుఖే, సంజయతి, రజః, కర్మణి భారత, జ్ఞానం, ఆవృత్య, తు, తమః, ప్రమాదే, సంజయతి, ఉత,

టీ॥ భారత-ఓయర్థునా, సత్త్వం-సత్త్వగుణము, సుఖే-సుఖము నందు, సంజయతి-చేర్చుచున్నది, రజః-రజోగుణము, కర్మణి-కర్మములయందు, సంజయతి-చేర్చుచున్నది, తమః-తమోగుణము, జ్ఞానం-జ్ఞానమును, ఆవృత్య-ఆవరించి, ప్రమాదే - మరచియుండుట యందు, సంజయతి + ఉత-చేర్చుచున్నది గదా?

గ॥ అర్థునా సత్త్వగుణము, సుఖమునందు చేర్చుచున్నది, రజోగుణము కర్మలయందు చేర్చుచున్నది, తమోగుణము, జ్ఞానమును ఆవరించి ప్రమాదమునందు చేర్చుచున్నది

స॥తే॥ చేర్చు సత్త్వంబు సుఖమందు, చేర్చురజము
కర్మలెప్పుడు జేసెడి-కాంక్షయందు
జ్ఞానమావరించుచు, తామ-నంబు, సతము
చేర్చును ప్రమాదమందున-శిష్టచరిత

గే॥ చేర్చు సత్వగుణంబు సుఖమున
 చేర్చు రజసము కర్మలో
 తమముచేర్చు ప్రమాదమందున
 దాచి జ్ఞానము పూర్తిగా
 అని కిరీటికి ॥ శ్రీహరిసి

10) శ్లో॥ రజస్తమశ్చాభి భూయ
 సత్త్వంభవతి భారత
 రజఃసత్త్వం తమశ్చైవ
 తమఃసత్త్వం రజస్తథా

ప వి రజః, దిమః, చ అభిభూయ, సత్త్వం, భవతి, భారత,
 రజః సత్త్వం, తమః, చ, ఏవ, తమః, సత్త్వం, రజః, తథా.

టీ॥ భారత - ఓయర్థునా, రజశ్చ-రజస్సును, తమశ్చ-తమస్సును,
 అభిభూయః - తిరస్కరించి, సత్త్వం - సత్త్వగుణము, భవతి-కలుగు
 చున్నది, రజః-రజస్సును సత్త్వం-సత్త్వమును, అభిభూయః-తిరస్క
 రించి, తమశ్చ-తమోగుణము, భవతి-కలుగుచున్నది, తథా-అట్లే,
 తమః-తమస్సును, సత్త్వం-సత్త్వమును, అభిభూయః-తిరస్కరించి,
 రజః-రజోగుణము, భవతి-కలుగుచున్నది

గ॥ ఆర్థునా, రజోగుణమును, తమోగుణమును, తిరస్కరించి,
 సత్త్వగుణము కలుగుచున్నది, రజోగుణమును, పత్త్వగుణమును,
 తిరస్కరించి, తమోగుణము కలుగుచున్నది, తమోగుణమును,
 సత్త్వగుణమును తిరస్కరించి రజోగుణము కలుగుచున్నది

ప॥తే॥ సత్వమెచ్చు, రజస, తమ-సంబు, లణచి
అణచి, రజము, సత్వము, తమ-మధికమగును
తామసగుణము, సత్వగు-ణముల నణచి
అధికమగుచుండు, రాజస-మనఃపుచరిత

గే॥ అణచి రజసతమో గుణంబుల
అగును వృద్ధియు సాత్వికమ్
అణచి సత్వరజోగుణంబుల
అగును వృద్ధియు తామసం
అణచి తామస సత్వగుణములు
అగును పెంపును రాజసమ్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

11) శ్లో॥ సర్వద్వారేషు దేహేఽస్మిన్
ప్రకాశ ఉపజాయతే
జ్ఞానం యదా తదా విద్యా
ద్వివృద్ధం సత్వమిత్యుత.

వ.వి. సర్వద్వారేషు, దేహే, అస్మిన్, ప్రకాశః, ఉపజాయతే.
జ్ఞానం, యదా, తదా, విద్యాత్, వివృద్ధం, సత్వం, ఇతి, ఉత.

టీ॥ అస్మిన్-ఈ, దేహే-దేహమునందు, సర్వద్వారేషు-సర్వ
ద్వారములయుండును, ప్రకాశః-ప్రకాశమగు, జ్ఞానం-జ్ఞానము, యదా-
ఎప్పుడు, ఉపజాయతే-పుట్టుచున్నదో, తదా-అప్పుడు సత్వం-సత్వ
గుణము, వివృద్ధం + ఇతి - వృద్ధిజెందినదని, విద్యాత్ + ఉత-
తెలిసికొనవలయును గదా? .

గ॥ అర్జునా యెపుడు శరీరద్వారములైన, జ్ఞానేంద్రియ మూలముగా జ్ఞానప్రకాశమైన తెలివి పుట్టుచున్నదో అప్పుడు సత్త్వగుణము హెచ్చినదని తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ అభిల యింద్రియద్వారము-లందునెపుడు
దేహమందు ప్రకాశమౌ-తెలివిపుట్టు
నపుడు దేహమున మిగుల-యధికమైన
దనుచు తెలియుము సత్త్వంబు-నమలచరిత

గే॥ జ్ఞానేంద్రియ మూలంబున
జ్ఞానరూప వికాసముఁ
యెపుడుకలుగునౌ యీ దేహమున
అపుడునిర్మల సాత్త్వికమ్
వృద్ధిజెందినదనుచు ఫల్గున
విశధముగ సీవెరుగుమా
అని కిరీటకి

॥శ్రీహరిని

12) శ్లో॥ లోభః ప్రవృత్తిరారంభః
కర్మణామశమః స్పృహః
రజస్యేతాని జాయంతే
వివృద్ధే భరతర్షభ...

ప.వి లోభః, ప్రవృత్తిః, అరంభః, కర్మణామ్, అశమః, స్పృహః, రజసి, ఏతాని, జాయంతే, వివృద్ధే, భరతర్షభ,

టీ॥ భరతర్షభ - అర్జునా, రజసి - రజోగుణము, వివృద్ధేఽతి-
వృద్ధి పొందుచుండగా లోభః-లోభగుణము, ప్రవృత్తిః-సామాన్య
చేష్టయు, కర్మణాం - కర్మములయొక్క, ఆరంభః - ఆరంభమును,
అశమః-శమము లేకపోవుటయు, స్పృహః-ఇచ్ఛయు, ఏతాని-ఈచిహ్న
ములు, జాయంతే-పుట్టుచున్నవి

గ॥ అర్జునా రజోగుణము వృద్ధిపొందినపుడు, లోభగుణమును,
కర్మాసక్తియు, ఇంద్రియనిగ్రహము లేకపోవుటయు, వ్యావకము,
అకాంతి, ఆశ మొదలగు గుణములు కలుగుచున్నవి

ప॥తే॥ అధికమగుచుండ రాజస-మను గుణంబు
అపుడులోభ ప్రవృత్తియు-ఆశ, కర్మ
నలుపు నాసక్తియు నశాంతి-కలుగుచుండు
ననుచు తెలియుము ఫల్గునా-మనసునందు

గే॥ కర్మాసక్తియు ధనాపేక్షము

కామమెప్పుడు కలుగునో

అపుడు తెలియుము యీదేహమున

యధికమైనది రాజసం

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

13) శ్లో॥ అప్రపాశోఽప్రవృత్తిశ్చ

ప్రమాదో మోహమేవచ

తమస్యేతాని జాయంతే

వివృద్ధే కురునందన

ప.వి. అప్రకాశః, ప్రవృత్తిః, చ. ప్రమాదః, మోహః, ఏవ,
చ. తమసి, ఏతాని, జాయంతే, వివృద్ధే, కురునందన.

టీ॥ కురునందన-ఓయర్జునా. అప్రకాశః-వివేకము లేకపోటయు,
ప్రమాదః-అజాగత్త, మోహః-అజ్ఞానము, ఏతాని-ఈలక్షణములు,
తమసి-తమోగుణము, వివృద్ధేనతి-వృద్ధిపొందినపుడు, జాయంతే-
పుట్టుచున్నవి

గ॥ అర్జునా తమోగుణమభివృద్ధి చెందినపుడు, అజ్ఞానము,
నిర్వాప్తపారము, ప్రమాదము మూఢభావము యిట్టి గుణములు కలుగు
చున్నవి

ప॥తే॥ అధికమగుచుండ తామస-మనుగుణంబు
అప్రవృత్తియు, నజ్ఞాన-మంతెగాక
సలుపగూడని కార్యముల్-సలుపు తలపు
పొందు మోహప్రమాదముల్-పుణ్యచరిత

గే॥ అవివేకంబు జ్ఞానంబును

అలసత, మోహము, జడత

లెపుడుకలుగునొ యీదేహమున

యపుడు తామసమధికమౌ

ననుచుతెలియుము నీవు పార్థా

యన్నియును విశదంబుగా

అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ యదాసత్వే ప్రవృద్ధేతు
 ప్రలయంయాతి దేహభృత్
 తదోత్తమ విదాంలోకా
 నమలాః ప్రతిపద్యతే.

ప.వి. యదా, సత్వే, ప్రవృద్ధే, తు, ప్రలయం, యాతి, దేహ
 భృత్, తదా, ఉత్తమవిదాం, లోకాః, అమలాః, ప్రతిపద్యతే..

టీ॥ యదా-యెప్పుడు సత్వే-సత్త్వగుణము, ప్రవృద్ధేతు-వృద్ధి
 పొందుచుండగా దేహభృత్-దేహధారి(జీవుడు) ప్రలయమ్-మరణ
 మును, యాతి-పొందుచున్నాడో, తదా-అప్పుడు, ఉత్తమవిదాం-
 ఉత్తమ జ్ఞానులయొక్క, అమలాం-నిర్మలములైన, లోకాః-లోక
 ములను, ప్రతిప్రద్యతే-పొందుచున్నాడు.

గ॥ అర్జునా యెప్పుడు సత్త్వగుణమభివృద్ధి పొందుచున్నదో
 అప్పుడు జీవుడు దేహమును విడిచినయెడల (మరణము పొందిన)
 నిర్మలమైన ఉత్తమజ్ఞానులు పొందెడి పుణ్యలోకములను, పొందు
 చున్నాడు

ప॥తే॥ సత్త్వగుణ మెప్పుడభివృద్ధి-జరుగుచుండు
 నపుడు జీవుండు, మరణంబు-నందెనేని
 పుణ్యకర్మలు సలిపిన-పుణ్యజనులు
 పొందు నిర్మలంబై నట్టి-పుణ్యలోక
 ములను, పొందుచుండునతడు-పురుషశ్రేష్ఠ

గే॥ ఎప్పుడు హెచ్చునో సత్త్వగుణము
 అప్పుడీ దేహి మృత్యువుఁ

పొందగలిగిన పుణ్యజనములు

పుణ్యకర్మలు సలుపుచుకా

పొందుచుండెడి పుణ్యలోకము

పొందుచుండును భారతా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ రజసి ప్రలయంగత్వా

కర్మసంగిషు జాయతే

తథా ప్రలీనస్తమసి

మూఢయోనిషు జాయతే .

ప వి. రజసి ప్రలయమ్, గత్వా. కర్మసంగిషు. జాయతే, తథా. ప్రలీనః, తమసి, మూఢయోనిషు. జాయతే

టీ॥ రజసి-రజోగుణము వృద్ధిబొందినప్పుడు, ప్రలయం-మరణమును, గత్వా-పొంది కర్మసంగిషు-కర్మానురక్తులగు మనుష్యులయందు, జాయతే-పుట్టుచున్నాడు, తథా-అటులే. తమసి - తమోగుణము వృద్ధిబొందినపుడు, ప్రలీన-మృతిబొందినవాడు, మూఢయోనిషు-మూఢప్రాణులయందు, జాయతే-పుట్టుచున్నాడు (పశు, పక్షి, శునక, సూకరాదులయందు)

గ॥ అట్లునా రజోగుణమభివృద్ధి చెందినపుడు, మరణించిన, కర్మానుక్తిగల మనుజులోకమునందు పుట్టుచుండును, తమోగుణమభివృద్ధి చెందినపుడు మరణించిన మూఢప్రాణులయందు (పశు, పక్షి, శునక సూకరాదులయందు) పుట్టుచుండును.

ప॥తే॥ అధికమగుచుండ రజనంబు-నపుడుజచ్చి
కర్మనంగమౌ మనుజలో-కానబుట్టు
అధికమగుచుండ, తామస-మపుడుజచ్చి,
మూఢయోనులయందున-పుట్టుచుండు

గే॥ ఎపుడు హెచ్చునౌ రజోగుణం
బపుడు మరణముపొందినకా
పుట్టు మానుషలోకమందున
భూరి కర్మానక్తుడై ॥అని॥
యెపుడు హెచ్చునౌ తామసగుణము
అపుడు మరణముపొందినకా
జననమందును మూఢయోనుల
శునకసూకర జన్మముల్
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

16) శ్లో॥ కర్మణః సుకృతస్యాహః
సాత్త్వికం నిర్మలం ఫలం
రజసస్తు ఫలం దుఃఖ
మజానంతమసఃఫలమ్ ...

ప.వి. కర్మణః సుకృతస్య, ఆహః, సాత్త్వికం, నిర్మలం,
ఫలం, రజసః, తు, ఫలం, దుఃఖం, అజ్ఞానం, తమసః, ఫలం..

టీ॥ సుకృతస్య-సత్త్వగుణమువలన బుట్టిన, కర్మణః-కర్మము
నకు, సాత్త్వికం-సత్త్వప్రధానమైన, నిర్మలం - ప్రదాశ బహుళమైన,
ఫలం-ఫలమును ఆహః-చెప్పెదయ రజసస్తు-రజోగుణార్జమునకు.

ఫలం-ఫలమును, దుఃఖః-దుఃఖకరమైన దానినిగా, ఆహుః-చెప్పుదురు. తథా-అట్లే, తమనః-తామనకర్మమునకు ఫలం-ఫలమును. అజ్ఞానం-అజ్ఞానమునుగా. ఆహుః-చెప్పుదురు.

గ॥ అర్జునా సత్త్వగుణముచే జనించిన కర్మకు నిర్మలమగు. సుఖము. ఫలమనియు. రజోగుణముచే కలిగిన కర్మకు దుఃఖప్రాప్తి ఫలమనియు, తమోగుణముచే జనించినకర్మకు అజ్ఞానము ఫలమనియు, చెప్పుచున్నారు

ప॥తే॥ సాత్వికంబగు కర్మకు-సాత్వికమగు
అమలమైనట్టి సౌఖ్యంబు-నగును ఫలము
కలుగు దుఃఖంబు రాజస-కర్మఫలము
తమనకర్మకు నజ్ఞాన-తమముఫలము

గే॥ సత్త్వగుణమున పుట్టుకర్మకు
సౌఖ్యఫలమని తెలియుమా
రాజసంబునబుట్టు కర్మకు
ప్రాప్తఫలమది దుఃఖమే
తమోగుణమున బుట్టుకర్మకు
తగిన ఫలమజ్ఞానమే
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ సత్త్వాత్సంజాయతే జ్ఞానం
రజసోలోభ ఏవచ
ప్రమాదమోహౌ తమసో
భవతోఽజ్ఞానమేవచ....

వ.వి. సత్వాత్, సంజాయతే, జ్ఞానం. రజసః లోభః, ఏవ, చ, ప్రమాదమోహా, తమసః, భవతః, అజ్ఞానం, ఏవ, చ.

టీ॥ సత్వాత్-సత్వగుణమువలన, జ్ఞానం-జ్ఞానము, సంజాయతే-కలుగుచున్నది, రజసః-రజోగుణము వలన, లోభః-లోభగుణము, సంజాయతే-పుట్టుచున్నది, తమసః-తమోగుణము వలన, ప్రమాదమోహా - ప్రమాదమును మోహమును, భవతః - కలుగుచున్నవి, అజ్ఞానం + ఏవ + చ-అజ్ఞానమున్ను, భవతి-కలుగుచున్నది .

గ॥ అర్జునా సాత్వికగుణమువలన జ్ఞానము కలుగుచున్నది, రజోగుణమువలన లోభము కలుగుచున్నది, తామసగుణముచేత ప్రమాదము, మోహము, అజ్ఞానమున్ను కలుగుచున్నవి .

ప॥తే॥ సత్వగుణమున, జ్ఞానంబు-సంభవించు
కలుగులోభము, రజసము-వలనమిగుల
కలుగుచుండును, తమసము-వలన, జ్ఞాన
శూన్యతయు, నజాగ్రతయును,-శూరవర్య

గే॥ కలుగు జ్ఞానము సాత్వికంబున,
కలుగులోభము రజమునకా
కలు, గజాగ్రత తామసముచే
కలుగు నజ్ఞానంబునుకా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

18) శ్లో॥ ఊర్ధ్వంగచ్ఛంతి సత్వస్థా
మధ్యేతిష్ఠంతి రాజసాః

జఘన్య గుణవృత్తిస్తా

అధోగచ్ఛంతి తామసాః.

ప.వి. ఊర్ధ్వం, గచ్ఛంతి, సత్వస్థాః, మధ్యే, తిష్ఠంతి, రాజసాః. జఘన్యగుణవృత్తిస్తాః, అధః, గచ్ఛంతి, తామసాః.

టీ॥ సత్వస్థా - సాత్వికులు, ఊర్ధ్వం - దేవాదిలోకములకు. గచ్ఛంతి-పోవుచున్నారు, రాజసాః-రణోగుణము గలవారు, మధ్యే-మనుష్యలోకమందు, తిష్ఠంతి-ఉందురు, జఘన్యగుణవృత్తిస్తా-నికృష్టమైన గుణప్రవృత్తిగల, తామసాః-తమోగుణముగలవారు, అథః-క్రిందికి (నరకమునకు) గచ్ఛంతి-పోవుచున్నారు

గ॥ అర్జునా సాత్వికులు దేవాదిలోకములకు పోవుచున్నారు, రణోగుణముగలవారు మానుషలోకము చెందుచున్నారు, తమోగుణముగలవారు పశు, పక్షి, క్రిమి, కీటకాదులై జనించుచున్నారు.

ప॥తే॥ సాత్వికులు వెళ్లుచుందురు-స్వర్గమునకు
మర్త్యలోకాన రజసులు-మనుజులగుచు
పుట్టుచుందురు మరిమరి-పుట్టిగిట్టి
అధమ జన్మముపొందుచు-నధమగతిని
పక్షి, పశువులై తమసులు-పార్థభువిని

గే॥ పొందుచుండెద రూర్ధ్వలోకము
పుణ్యవంతులు సాత్వికుల్
పొందుచుందురు మనుజులోకము
పొంది పాపము రాజసుల్

పొందుదురు పశుపక్షియోనుల

పూర్ణపాపులు తామసుల్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ నాన్యం గుణేభ్యః కర్తారం

యదాద్రష్టాను పశ్యతి

గుణేభ్యశ్చ పరంవేత్తి

మద్భావంసోఽధి గచ్ఛతి

ప.వి. న. అన్యమ్. గుణేభ్యః. కర్తారం. యదా. ద్రష్టా. అనుపశ్యతి. గుణేభ్యః. చ. పరం. వేత్తి. మద్భావం. సః. అధి గచ్ఛతి.

టీ॥ యదా-ఎప్పుడు, ద్రష్టా-ఆత్మదర్శి (తెలిసినవాడు) గుణే భ్యః-గుణములకంటే, అన్యం-ఇతరమును, కర్తారం - కర్తనుగా. నానుపశ్యతి-చూడదో, గుణేభ్యః-గుణములకంటే, పరం-శ్రేష్ఠుడైన (గుణవ్యాపార సాక్షిభూతుని), వేత్తి-తెలియుచున్నాడో, అప్పుడు సః-వాడు, మద్భావం-నాస్వరూపమును, అధిగచ్ఛతి-పొందుచున్నాడు..

గ॥ అర్జునా తెలిసినవాడు (ఆత్మజ్ఞాని. గుణములే, కర్త లనియు, తనను గుణములకంటే, వేరగువానినిగా తెలిసికొను చున్నాడో, అప్పుడతడు, నాస్వరూపమును పొందుచున్నాడు. మోక్ష మును పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ ద్రష్టయగువాడు కర్తను-తానుగాను

అగును గుణములు కర్తల-టంచునెరిగి

వేరుతానని, గుణములు-వేరటంచు
తెలిసినప్పుడు ననుబొంది-కలసియుండు.

గే॥ కర్తలగును, గుణంబులనుచును
కర్తతాను కాననుచుఁ
తాను వేరని గుణములు వేరు
అనుచు తెలిసిన వాడునౌ
నతడుచెందును, నా స్వరూపము
అర్జునా ముక్తుండునౌ:
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ గుణానేతా నతీత్యత్రీఁ
దేహీదేహ సముద్భవాఁ
జన్మ మృత్యుః జరాదుఃఖై
ర్విముక్తోఽమృతమశ్నుతే

ప.వి గుణాఁ, ఏతాఁ, అతీత్య. త్రీఁ, దేహీ. దేహసము
ద్భవాఁ, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖైః, విముక్తః, అమృతం, అశ్నుతే..

టీ॥ దేహి-జీవుడు, దేహసముద్భవాఁ-దేహమువలన బుట్టిన,
త్రీఁ-చూడైన, ఏతాఁ గుణాఁ-ఈగుణములను, అతీత్య-అతిక్ర
మించి, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖైః-జననము మరణము, ముదిమి,
అను దుఃఖములచేతను, విముక్తః-విడువబడినవాడై, అమృతమును
మోక్షమును, అశ్నుతే-పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా జీవుడు దేహమువలన బుట్టిన, యీ సత్త్వ రజో
గుణములను యేవుడు దాటిపోవుచున్నాడో, అవుడు జనన, మరణ

జరా, రూపమైన. సంసారదుఃఖమునుండి, విడువబడినవాడై.
మోక్షమును బొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ దేహము వలన కలుగు, యీ-త్రిగుణగణము
నెరిగి, వానిని పూర్తిగా-మీరు వాడు,
జనన, మరణము, జరయను-సర్వదుఃఖ
ములను వదలి. మోక్షంబును-పొందగలడు

గే॥ జనన మరణము జరాదులనెడి
సర్వవ్యధలకు హేతువౌ
దేహమువలన కలిగి యుండిన
త్రిగుణముల సంపూర్తిగా
దాటిపోయినవాడు పొందును
ధనంజయ మోక్షమునే
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

—:అర్జున ఉవాచ;—

21) శ్లో॥ తైర్లంగైశ్రీ స్తుజానేతా
నతీతో భవతిప్రభో
కిమాచారః కథం చైతాం
శ్రీక గుణా నతివర్తతే...

ఎ.వి తైః, లింగైః, శ్రీక, గుణా, ఏతా, అతీతః.
భవతి, ప్రభో, కిమాచారః, కథం, చ, ఏతా, శ్రీక, గుణా,
అతివర్తతే.

టీ॥ హేప్రభో - ఓకృష్ణపరమాత్మా, ఏతాః - ఈ, శ్రీః -
 మూడైన, గుణాః-గుణములను, కైః-ఎటువంటి, లింగైః-లక్షణ
 ములచేత, అతీతః - అతిక్రమించినవాడు, భవతి-అగుచున్నాడు,
 కిమాచారః - యెట్టియాచారము గలవాడు, ఏతాః - ఈ, శ్రీః -
 మూడైన, గుణాః-గుణములను, కథంచ-ఎట్లు, అతివర్తతే-అతిక్ర
 మించుచున్నాడు

✽ అర్జును డడుగుచున్నాడు ✽

గ॥ ఓ శ్రీకృష్ణా ఈ త్రిగుణములను దాటిపోయిన వానికేమి
 గురుతులుండును, వాడెట్టి యాచారముగలవాడై యుండును, వాడే
 విధముగా యీ మూడుగుణములను మీరిపోవుచున్నాడో తెలియ
 జేయుము

ప॥తే॥ ఇట్టి త్రిగుణముల్ దాటువా-డెట్టి చిహ్న
 ములను కలిగియుండగలదో-తెలుపుకృష్ణ
 వానియాచార మెట్టిది,-వాడు, వాని,
 నేవిధంబుగ మీరునో-యెరుగజెపుమ

గే॥ మూడు గుణములు దాటియుండిన
 వాడు యే గతియుండునో
 వానియాచారంబు యెట్టిది
 వాని కుండెడి గురుతులు
 మూడు గుణముల నెటుల దాటునో
 ముఖ్యమార్గము తెలుపుమా

అనుచు నడిగెను కృష్ణమూర్తిని

అర్జునుడు రణభూమిలో ॥శ్రీ॥

— శ్రీ భగవానువాచ — శ్రీ భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

22) శ్లో॥ ప్రకాశంచ ప్రవృత్తించ

మోహమేవచ పాండవ

న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని

నని వృత్తాని కాంక్షతి.. .

ప.వి ప్రకాశం, చ. ప్రకృతిం, చ. మోహం, ఏవ చ, పాండవ
న, ద్వేష్టి, సంప్రవృత్తాని, న, నివృత్తాని కాంక్షతి.

టీ॥ పాండవ - ఓయర్జునా. (త్రిగుణాతీతుడైనయోగి,) సంప్ర
వృత్తాని-సంప్రాప్తములైన, ప్రకాశంచ-ప్రకాశమును, ప్రవృత్తించ-
ప్రవృత్తిని, మోహమేవచ - మోహమును, నద్వేష్టి - ద్వేషింపడు.
నివృత్తాని-విడిచిపోయిన వానిని, నకాంక్షతి-కోరడు

గ॥ అర్జునా గుణాతీతుడైనయోగి, సత్త్వగుణమువలన కలిగిన,
ప్రకాశమునుగాని, రజోగుణమువలన కలిగిన ప్రవృత్తిగాని, తమో
గుణమువలన గలిగినమోహమునుగాని ద్వేషింపడు, అవి తనను
వదలి పోయిను వానిని కోరడు

ప॥తే॥ త్రిగుణములు మీరిపోయిన-దివ్యయోగి
సత్త్వ, రజతమో గుణముల-సంభవంబు,
లగు ప్రకాశ, ప్రవృత్తిమో-హంబునెడి
వానిపై, పైరముగొనడు-వాని, కోర
దెవు, డవి వదలిపోయిన-యించుకేని

గే॥ మూడు గుణముల చేత జరిగెడి
ముఖ్యమగు నన్నింటిపై
ఇచ్చా ద్వేషము లుంచకుండును
యించుకేనియు నెప్పుడు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

29) శ్లో॥ ఉదాసీన పదాసీనో
గుణై ర్యోనవి చాల్యతే
గుణా వర్తంత యిత్యేవ
యోఽవతిష్ఠతి నేంగతే ...

ప.వి. ఉదాసీనవత్ ఆసీనః, గుణైః, యః, న, విచాల్యతే,
గుణాః, వర్తంతే, ఇతి, ఏవ, యః, అవతిష్ఠతి, న, ఇంగతే,

టీ॥ ఉదాసీనవత్-తటస్థునివలె, ఆసీనః,ఉన్న, యః-ఎవ్వడు,
గుణైః-గుణములచేత, నవిచాల్యతే - చలించబడదో, గుణాః - గుణ
ములు, వర్తంతఇత్యేవ-వర్తించుచున్నవని, యః-ఎవడు, అవతిష్ఠతి-
ఉండునో, నేంగతే-చలించదో

గ॥ అర్జునా గుణాతీతుడు గుణములయందును, గుణకార్య
ముల యందును, లక్ష్మ్యము లేనివాడై యుదాసీనుడుగా యుండును,
జరుగుచున్న సర్వకార్యములు, గుణవ్యాపాలముని తలంచి, చలించక
యుండును

ప॥తే॥ ఎవడు దాసీనత వహించి-యెల్లకార్య
ములను, గుణములచేతను,-చలన రహితు

ప॥తే॥ నుఖము దుఃఖంబు సమముగా-జూచువాడు
కొంచనము, మన్ను, రాయిని-కొంచు సమత
అప్రియ ప్రీయము సమత-నరయువాడు
స్తోత్రముల నిందలసమము-జూచువాడు
చీరుడు త్రిగుణాతీతుడు-ధీవరేణ్య .

గే॥ నుఖము దుఃఖము సమముగాగను
చూచుప్రియ, మప్రియములకా
పాణాణంబును, మట్టియుండను
బంగారంబు, సమముగా ॥అ॥
చూచుచుండు త్రిగుణాతీతుడు
స్తోత్రసిందల సమముగా
కలిగియుండును మిగులదైర్యము
కలతపొందడు దేనికికా .
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

25) శ్లో॥ మానావమానయో స్తుల్య
స్తైల్యో మిత్రారిపక్షయోః
సర్వారంభ పరిత్యాగీ
గుణాతీతః సఉచ్యతే

ప వి. మానావమానయోః, తుల్యః, తుల్యః, మిత్రారిపక్షయోః,
సర్వారంభపరిత్యాగీ, గుణాతీతః, సః, ఉచ్యతే

టీ॥ మానావమానయోః-మానావ మానములయందు, తుల్యః-
సముడును మిత్రారిపక్షయోః-శత్రు మిత్ర పక్షములయందు తుల్యః-

పముడును. సర్వారంభపరిత్యాగీ-సకల కార్యారంభములను విడిచిన
వాడును. యః-యెవ్వడో. సః-వాడు. గుణాతీతః - గుణాతీతుడని.
ఉచ్యతే-చెప్పబడును

గ॥ అర్జునా గౌరవాగౌరవములను సమముగా చూచువాడును,
శత్రుమిత్రులయందు, సమత్వము గలవాడును. సకల కార్యములను
విడిచిన వానిని త్రిగుణాతీతుడని చెప్పబడుచున్నాడు .

ప॥తే॥ గౌర వాగౌరవములను-గాంచి సమత
శత్రుమిత్రుల గను వాని-సమము గాను
అన్ని పనులను విడనాడి-నట్టివాని
నందురిల, త్రిగుణాతీతుడనుచు పార్థ

గే॥ మాన మవ మానములందును

మంచి చెడుగులయందును॥

శత్రులందును మిత్రులందును

సముడుగా వర్తించెడి॥

విడిచియుండును సర్వపనులను

వాడు త్రిగుణాతీతుడౌ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

26) శ్లో॥ మాంచయోఽ వ్యభిచారేణ

భక్తియోగేన సేవతే

సగుణా సమతీత్యైతా

బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే

ప.వి. మామ. చ. యః. అవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే,
సః. గుణాః సమతీత్య. ఏతాః బ్రహ్మ భూయాయ. కల్పతే.

టీ॥ యః-ఎవ్వడు. మాం-నన్ను. అవ్యభిచారే-నిశ్చలమైన.
భక్తియోగేన-భక్తియోగముచేత. సేవతే - సేవించుచున్నాడో. సః-
వాడు. ఏతాః గుణాః-ఈ గుణములను. సమతీత్య - అతిక్రమించి.
బ్రహ్మభూయాయ-బ్రహ్మభావము కొరకు కల్పతే-సమర్థుడగుచున్నాడు.

గ॥ అర్జునా యేవదు నిశ్చలమైన భక్తియోగముచేత. నన్ను
సేవించుచున్నాడో వాడిగుణములను అతిక్రమించి. బ్రహ్మభావమును
పొందుటకు సమర్థుడగుచున్నాడు

ప॥తే॥ ఎవడు నిశ్చలభక్తితో-నెల్ల వేళ
సనువుచుండునో నా సేవ-సవ్యసాంచి
వాడు త్రిగుణములను మీరి-బ్రహ్మభావ
మించుటకు, తగునర్హత-నందగలడు . .

గే॥ సర్వకాలము నన్ను గొలుచుచు
చలనమొందని భక్తుడై
బ్రహ్మ భావము పొందనర్హుడు
పార్థవాడగు జ్ఞానియై
వాడు త్రిగుణా తీతుడగుచును

వాడు పొందును మోక్షముగా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిః

27) శ్లో॥ బ్రహ్మజోహి ప్రతిష్ఠాఽహ
మమృతస్యా వ్యయస్యచ

కాశ్వతస్యచ ధర్మస్య

సుఖస్యైకాంతి కస్యచ

వ.వి బ్రాహ్మణః, హి, ప్రతిష్ఠా అహమ్, అమృతస్య, వ్యయస్య, చ కాశ్వతస్య చ, ధర్మస్య, సుఖస్య ఏకాంతికస్య చ

టీ॥ అహం-నేను అమృతస్య-నా శరహితుడను అవ్యయస్య-నిర్వికారుడనగు బ్రాహ్మణః-పరమాత్మకును, కాశ్వతస్య-నిత్యమైన, ధర్మస్యచ-ధర్మమునకును, ఐకాంతికస్య-అచంచలమైన, సుఖస్య-ఆనందమునకును, ప్రతిష్ఠాహి-అధారమైనవాడను కదా

గ॥ అర్జునా నేను నాశములేని, వికారములేని, పరబ్రహ్మము ననును, కాశ్వతమైన ధర్మమునకును, చలనములేని ఆనందమునకును (మోక్షమునకును) అధారమైనవాడను కదా .

ప॥తే॥ నిర్వికారమునై నట్టి-నిత్యమైన
బ్రహ్మమునకును స్థిరమునై-పరగు ధర్మ
మునకు, చంచలమెప్పుడు-లేని సౌఖ్య
పదమునకు, నేనెయగుదును-ప్రాప్తు పార్థ
ప్రాప్తు = ఆశ్రయము

గే॥ అమృతుండును, నవ్యయుండును
నైన యా పరబ్రహ్మకున్
కాశ్చితంబగు ధర్మమెప్పుడు
సర్వవిధముల నిలువగా
అచంచలమౌ యానందమునకు
అధారుడిను ఫల్గునా

అని కిరీటికి బోధజేసెను

అచ్యుతుడు రణభూమిలో

శ్రీహరి శ్రీ

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
పరచితమై గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు గుణత్రయ విభాగయోగమను పదునాలుగవ అధ్యాయము
సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అధ్యాయ సంగ్రహము - పురుషోత్తమ ప్రాప్తియోగము
మ॥ సంసారంబను వృక్షమున, గురుకృపన

సం శూన్య రా గుండవై
ధ్వంసంబున పరిపూర్తిగా నలుపుమా

వైరాగ్య ఖడ్గంబుచే
సంసక్తి విడనాడి, సర్వమున, ను

జ్ఞానుండవై, భక్తిన
సంసేవించి సతంబు, ముక్తిగను మా

సర్వజ్ఞతం పొండవా

తా॥ అర్జునా పరబ్రహ్మము మూలమై, వ్యాపించియున్న
అశ్వత్థమనెడి సంసార వృక్షమును, గురుకృపవలన కలిగిన
జ్ఞానముచేత వైరాగ్యమును ఖడ్గముచే చేదించి, సంసక్తిని విడిచి
జ్ఞానవంతుడవై, భక్తితో నన్ను సేవించి, నాయందైక్యము
పోంది, కృతార్థుడవగుమని శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మ, పార్థునకు
బోధించిన పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగమును పదునైదవ
అధ్యాయము శ్రీభగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు,
అధ్యాయ సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

✽ శ్రీ భ గ వా ను వా చ ✽

✽ శ్రీ భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

1 శ్లో॥ ఊర్ధ్వమూల మదః శాఖ

మశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయమ్
ఛందాంసి యస్య పర్జాని
యస్తం వేద సవేద విత్..

ప.వి. ఊర్ధ్వమూలం, అదఃశాఖమ్, అశ్వత్థమ్, ప్రాహుః, అవ్యయం, ఛందాంసి యస్య, పర్జాని, యః, తమ్, వేద, సః, వేదవిత్

టీ॥ ఊర్ధ్వమూలం-ఊర్ధ్వ-అర్ధము, మూలం - మూలముగా (వేరు) గలిగినట్టియు, అదఃశాఖమ్-అదః-క్రిందను, (మహాదహంకారములు) శాఖ-శాఖలుగా గలిగినట్టియు, అశ్వత్థం - అశ్వత్థమనెడి సంసారవృక్షమును, అవ్యయం - నాశరహితమైనట్టి దానినిగను ప్రాహుః-చెప్పుదురు, యస్య-ఏయీ అశ్వత్థవృక్షమునకు, ఛందాంసి-వేదములు, పర్జాని-ఆకుల వంటివో, తం-ఆవృక్షమును, యః-ఎవడు, వేద-మెరుగుచున్నాడో, సః-వాడు, వేదవిత్-వేదార్థమును తెలిసినవాడు

గ॥ అర్థనా ఊర్ధ్వమున(పైన) మూలము గలదియును, క్రిందను చెట్టులు గలదియునగు, అశ్వత్థమనెడి వృక్షమును, నాశరహితమైనట్టి దానినిగా చెప్పిరి. దానివలకు తెలిసికొనుచున్నాడో, వాడు వేదార్థమును తెలిసినవాడు

ప॥రే॥ ఊర్ధ్వమందున మూలంబు-నున్న దాని
క్రింది భాగన శాఖలు-పొందు దాని

వేదముల, నాకులగుచును-వెలయు దాని
అవ్యయంబగు నశ్వత్థ-మనిరి, దాని
విధ మెరింగినవాడగు-వేద విదుడు

గే॥ బ్రహ్మమే మూలంబునగుచును
పర్జములు వేదంబులై
శాఖలు గలిగి క్రింది భాగము
సంసారమకా వృక్షముకా
అనాదియగు నశ్వత్థ వృక్ష
మనుచు తెలిపిరి పండితుల్
అట్టి వృక్షము నెవడు తెలియునొ
అతడు వేదార్థ విదుడొ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

2) శ్లో॥ అధశ్చోర్ధ్వం ప్రసృతాస్తస్య శాఖా
గుణప్రవృద్ధా విషయ ప్రవాలాః
అధశ్చ మూలాన్యను సంతతాని
కర్మానుబంధీని మనుష్యలోకే

ప.వి. అధః ఊర్ధ్వః, ప్రసృతాః, తస్య శాఖాః, గుణప్రవృద్ధాః,
విషయప్రవాలాః, అధః, చ, మూలాని, అనుసంతతాని, కర్మాను
బంధీని, మనుష్యలోకే,

టీ॥ తస్య - ఆ యశ్వత్థవృక్షముమొక్క, శాఖాః - కొమ్మలు,
గుణప్రవృద్ధాః-గుణములచేత ప్రవృద్ధములైనవియు, విషయప్రవాలాః
విషయములనెడి చిగుళ్లు గలదియునై, అధః + చ - క్రిందికిని,

ఊర్ధ్వం-మీదికిని, ప్రసృతాః-వ్యాపించియున్నవి, మూలాని-వేరులు, కర్మానుబంధీని-కర్మానుబంధము గలవియై, మనుష్యలోకే - మనుజు లోకమునందు, అధః + చ-క్రిందను, అనుసంతతాని - విస్తరించి యున్నవి

గ॥ అర్జునా ఆ యశ్వత్థముయొక్క కొమ్మలు, గుణములచేత వృద్ధి పొందినబడినవియును, విషయముననెడి చిగుళ్లు గలవియై, క్రిందికిని మీదికిని, వ్యాపించియున్నవి, వేరులు కర్మానుబంధము కలవియై, మనుష్యలోకమునందు క్రింద విరివిగా వ్యాపించియున్నవి

ప॥తే॥ అట్టి సంసార మశ్వత్థ-మనెడి తరువు
విషయ పల్లవములు గల-వియగు, శాఖ
లధమ మూర్ధ్వంబుగాపలు-విధము పాత్ర
కర్మ మనుబంధ మొప్పుగా-కలిగివేర్లు
మనుజులోకాన వ్యాప్తమై-మనియెక్రింద

గే॥ అట్టిదొనశ్వత్థ వృక్షము
అన్ని శాఖలు పూర్తిగా
మూడు గుణములచేత మిక్కిలి
పొందినవి యైవృద్ధిని
విషయంబులను చిగుళ్ల చేత
విరివియై క్రిందు మీద
వ్యాపకంబై మనుజులోకము
నందు కర్మానుబంధమై

విస్తరించెను క్రింది భాగము

వీరవర్య ధనంజయ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

9) శ్లో॥ నరూప మన్నేహతథోప లభ్యతే

నాంతో నచాదిర్నచ సంప్రతిష్ఠా

అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూల

మనంగళస్త్రీణా దృఢేన చిత్వా

ప.వి న, రూపం, అన్య, ఇహ, తథా, ఉపలభ్యతే. న, అంతః, న, చ, ఆదిః. న, చ, సంప్రతిష్ఠా, అశ్వత్థం, ఏనం, సువిరూఢ మూలం, అనంగళస్త్రీణా, దృఢేన, చిత్వా.

టీ॥ ఇహ-ఈరోకమునందు, అన్య-ఈసంసారమను అశ్వత్థము యొక్క, రూపం-స్వరూపమును, నోపలభ్యతే-తెలియబడదు, తథా-అట్లే, అంతః-ఋదయును, ఆదిశ్చ - మొదలును, సంప్రతిష్ఠా-స్థితి యును నోపలభ్యతే-తెలియబడదు, సువిరూఢమూలం - దృఢమైన వేళ్లు కలిగిన, ఏనం-ఈ, అశ్వత్థం-సంసారమను అశ్వత్థపృక్షమును, దృఢేన-దృఢమైన, అనంగళస్త్రీణా-విరక్తియనెడి అయుధముచేత, చిత్వా-చేదింది

గ॥ అర్జునా ఈసంసారమను అశ్వత్థపృక్షముయొక్క స్వరూపము తెలియబడదు, అట్లే ఋదయును, మొదలును, స్థితియును తెలియబడదు దృఢమైన మూలములుగల ఈచృక్షమును దృఢమైన విరక్తియనెడి అయుధముచే చేదిందిపరమ

ప॥చే॥ అట్టి సంసారమశ్వత్థ-మనబరంగు
 దీని రూపంబు మొదలును-తెలియబడదు
 దీని యత్యంబు, స్థితియును-తెలియబడదు
 అట్టి దృఢమూల, మశ్వత్థ-మనెడి తరువు
 చేదన, మనంగ శస్త్రాన-చేయవలయు

గే॥ అట్టి వృక్షము యొక్క రూపము
 సంతుదెలియు, టసాధ్యమే
 దాని యాద్యంతములు గానీ
 దానిస్థితి దెలియబడదు
 బలముగల మూలంబు గలిగిన
 పాదంబు విరక్తియన్
 శస్త్రమున చేదింపవలయును
 సాధనంబున భారతా
 అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

4) శ్లో॥ చిత్తః పదం తత్త్వరి మార్గితవ్యం
 యస్మింగతా ననివర్తంతి భూయః
 రమేవ చాద్యం పురుషం ప్రపద్యే
 యతః ప్రవృత్తిః ప్రస్ఫుతాపురాణీ..

అ. చి. చిత్తః, పదం, తత్, పరిమార్గితవ్యం, యస్మిన్, గతా, న, నివర్తంతి, భూయః, తమ్, ఏవ, వ, ఆద్యం, పురుషం, ప్రపద్యే, యతః ప్రవృత్తిః, ప్రస్ఫుతా, పురాణీ

టీ॥ తతః-ఆ తరువాత, యస్మిన్-ఏ పదమందు, గతాః-ప్రవేశించినవారు, భూయః-మరల, ననివర్తంతి-మరలరో, యతః-ఎవరివలన, పురాణే - అనాదియైన ప్రవృత్తిః - సంసారవృక్ష ప్రవృత్తి. ప్రసృతా-ప్రవర్తించెనో. అద్యం - మూలకారణమైన, తింపురుషం-ఆపరమాత్మను, ప్రవద్యే - శరణు బొందుచున్నానని, తత్పదం-ఆ మోక్షస్థానమును, పరిమార్గితవ్యం-వెదుకతగినది

గ॥ అర్జునా అట్లు చేదించిన తరువాత యేపరమాత్మవలన అనాదియైన యీసంసార ప్రవృత్తి కలగెనో, యేపరమాత్మను పొందినవారికి, మరల జన్మములు కలుగవో, అట్టి పరమాత్మనే శరణుబొందుచున్నానని, ప్రయత్నము చేయవలెను

ప॥తే॥ ఇట్లు చేదించి, యా మీద-యీ ప్రవృత్తి
యెవరిచేతను కలిగెనో-యెరుగవలయు,
నే పదంబును పొందిన-యెవరుగాని
మరల జన్మింపకుండురో-యెరిగి, పిదప
అట్టి పరమాత్మ శరణంబు-నందవలెను

గే॥ ఇట్లు వ్రుంచిన మీద యెవరితో
యీ సంసార ప్రవృత్తియు
కలిగియుండెనో యతని పొందిన
కలుగవనుచును జన్మముల్
శరణుపొందగ పరమ పురుషుని
సలాప వలయు ప్రయత్నము
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని శ్రీ

౧ శ్లో॥ నిర్మానమోహజిత సంగదోషా

అధ్యాత్మ నిత్యావిని వృత్తకామ
ద్వంద్వైర్విముక్తాః సుఖదుఃఖ సంజ్ఞైః
గచ్ఛంత్య మూఢాః పద మవ్యయంతః

ప.వి. నిర్మానమోహః, జితసంగదోషః, అధ్యాత్మనిత్యాః
వినివృత్తకామాః, ద్వంద్వైః, విముక్తాః, సుఖదుఃఖసంజ్ఞైః, గచ్ఛంతి,
అమూఢాః పదం అవ్యయం, తత్.

టీ॥ నిర్మానమోహః-మానమోహములు లేనివారును, జితసంగ
దోషః-జయింపజేసిన సంగదోషములు గలవారును, అధ్యాత్మనిత్యాః-
జ్ఞాన పిచ్చాలకులైన వారును, వినివృత్తకామాః-కామములను విడిచిన
వారును, సుఖదుఃఖసంజ్ఞైః - సుఖదుఃఖ రూపములైన ద్వంద్వైః-
స్వస్వస్వములచే, విముక్తాః-విడువబడిన వారును, (అగు) అమూఢాః-
జ్ఞానులు, అవ్యయం - నాశరహితమైన, తత్పదం - ఆస్థానమును,
గచ్ఛంతి-పోందుచున్నారు ...

గ॥ ఉర్ధ్వనా మాన, మోహములను వదలినవారును, నిస్సంగు
లును, ఆపేయోగులు, కామవర్జితులు, సుఖదుఃఖములను ద్వంద్వ
ముల నుండి, విడువబడినవారులైన జ్ఞానులు, నిత్యమైన మోక్ష
ములను, పొందుచున్నారు

ప॥చే॥ పదలి మాన మోహములను, పదలికాంక్షి
పదలి దుఃఖము సుఖమును-ద్వంద్వములను
జ్ఞానైః, ప్రిహ్మనిష్ఠులై-సంగహీను
లవ్యయింపగ, మోక్షంబు-సందగలరు....

గే॥ లేనివారును మానమోహము

లేనివారును సంగముఁ

విడిచియుండినవారు కామము

విడుచువారును ద్వంద్వముల్

పొందియుండినవారు జ్ఞానము

పొందును రవ్యయ మోక్షముఁ . .

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

6) శ్లో॥ సతద్భావనయతే సూర్యో

న శశాంకో న పావకః

యద్ధత్వానని వర్తంతే

తద్ధామ పరమం మమ

ప వి న, తత్, ధానయతే, సూర్యః, న, శశాంకః, న, పావకః,
యత్ గత్వా, న, నివర్తంతే, తత్, ధామ, పరమం, మమ.

టీ॥ తత్-ఆ పరమపదమును, సూర్యః-సూర్యుడును, శశాంకః-
చంద్రుడును, పావకః-అగ్నిహోత్రుడును, సధానయతే - ప్రకాశింప
లేయజాలరు, యత్-యేస్తానమును, గత్వా - పొంది, ననివర్తంతే-
తిరుగరో, పరమం-ఉత్కృష్టమైన తత్-అది, మమ - నాయొక్క,
ధామ-స్థానము

గ॥ అర్జునా ఆ పరమపదమును, సూర్యుడును, చంద్రుడును,
అగ్నిహోత్రుడును, ప్రకాశింపజేయజాలరు. యేస్తానమును పొందిన
మీదట పునర్జన్మ లేకుండునో, అట్టి శ్రేష్ఠమైన పదమే నాయొక్క
స్థానము, తెలియుము

ప॥తే॥

పావకుడు, చంద్రుడద్దాని-భాస్కరుండు
సలువలేరు ప్రకాశింప-నవ్యసాచి
యెట్టిసానంబు పొందియు-న్నట్టివారు
చెందరోజన్మ మరియట్టి-శ్రేష్ఠమైన
పదమైనాదని తెలియుచు-భావమందు

గే॥

అట్టి అవ్యయ చరమపదమును
అగ్ని సూర్యుడు చంద్రుడు
చేయజాలరు ప్రకాశింపగ
శ్రేష్ఠమది నాస్థానమా
చేరి నాదగు యాస్థానమును
తిరిగి పొందరు జన్మముల్.

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

7) శ్లో॥

మమైవాంశో జీవలోకే
జీవభూతః సనాతనః
మనః షష్ఠా నీందిరి యాణి
ప్రకృతిస్థాని కర్షతి

ప వి మమ, ఏవ, అంశః, జీవలోకే, జీవభూతః, సనాతనః,
మనఃషష్ఠాని, ఇంద్రియాణి, ప్రకృతిస్థాని, కర్షతి.

టీ॥ సనాతనః - అనాదియైన, మమ - నాయొక్క, అంశఏవ-
అంశమే, జీవలోకే - జీవలోకమునందు జీవభూతః - జీవస్వరూప
మైనదై, ప్రకృతిస్థాని-మాయ యందున్న, మనఃషష్ఠాని-అనుననుతో
చేరి యారైన ఇంద్రియాణి - ఇంద్రియములను, కర్షతి-ఆకర్షించు
చున్నది

గ॥ అర్జునా నిత్యమైన నాయంశమే, జీవరూపము ధరించి.
జీవలోకమునందు, ప్రకృతియందున్న, మనస్సుచేరి యారగు,
జ్ఞానేంద్రియములను ఆకర్షించుచున్నది

ప॥తే॥ జీవుడగుచు నా యంశమే-జీవలోక
మందు, ప్రకృతి సంబంధంబు-నందియుండి
మానసంబుతో చేరియా-రైన యింద్రి
యముల, నయ్యదాకర్షణ-మాచరించు

గే॥ జీవరూపము దాల్చియుండిన
శ్రేష్ఠమగు నా యంశమే
జీవలోకమునందు మాయతో
చేరియుండిన దగుచునూ
చేరి మనసుతో నింద్రియంబుల
యారు నాకర్షించుచుకా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

8, శ్లో॥ శరీరం యదవాప్నోతి
యచ్చా ప్యుత్క్లిష్ట మతీశ్వరః
గృహీత్వైతాని సంయాతి
వాయుర్గం థానివాశయాత్...

వ.వి. శరీరం యత్, అవాప్నోతి, యత్, చ, అపి, ఉత్క్లిష్ట-
మతి, లేశ్వరః, గృహీత్వా, ఏతాని సంయాతి, వాయుః గంధాత్,
ఇవ, ఆయాత్,

టీ॥ ఈశ్వరః-ద్రేపేంద్రియాది సంఘాతములకు (ప్రభువగు) జీవుడు యచ్చ - ఏకరీరమును, ఉల్కామతి - విడుచుచున్నాడో, యచ్చరీరం - ఏకరీరమును, అవాప్నోతి - పొందుచున్నాడో, తదా-అప్పుడు, వాయుః-వాయువు ఆశయాత్-(పుష్పాది)స్థానము నుండి, గంధానివ - గంధములను వలనే, ఏతాని-యా యింద్రియములను, గృహీత్వా-గ్రహించుకొని సంయాతి-పోవుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా జీవుడు యేకరీరమును విడుచుచున్నాడో, యే రెండవ శరీరమును పొందుచున్నాడో, అప్పుడు వాయువు, పుష్పాది స్థానములనుండి, గంధములవలెనే యీ యింద్రియముల గ్రహించుకొని వెడలి పోవుచున్నాడు

ప॥తీ॥ ఎప్పుడు జీవుండువిడుచునో-యే తనువును
యే శరీరములను పొందు-నెప్పుడప్పుడు
వాయువు, కుసుమాదులనుండి-వాసనవలె
కైకొనుచు నింద్రియాదుల-కడనుచుండు

గే॥ ఏ శరీరము వదలి జీవుడు
ఇతర దేహము పొందునో
గాడ్చు గంధమువలెను యాచడు
వదలిపోవుచు దేహమునా
మనసుతో జ్ఞానేంద్రియముల
కొనుచు బోవును వెంటనే
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిః॥

9) శ్లో॥ శ్రోత్రంచక్షు స్పర్శనంఽ
రసనం ఘ్రాణమే వచ

అధిష్ఠాయ మనశ్చాయం

విషయా నుపసే వతే....

ప.వి. శ్రోత్రం, చక్షుః, స్పర్శనం, చ, రసనం, ఘ్రాణం, ఏవ, చ, అధిష్ఠాయ, మనః, చ, ఆయమ్, విషయాః, ఉపసేవతే,

టీ॥ అయం-యీజీవుడు. శ్రోత్రం - చెవిని, చక్షుః - కంటిని. స్పర్శనం + చ-తక్కును (చర్మం), రసనం-నాలుకను, ఘ్రాణం + ఏవ + చ-ముక్కును, మనః + చ-మనస్సును, అధిష్ఠాయ-ఆశ్రయించి. విషయాః-శబ్దాది విషయములను, ఉపసేవతే-అనుభవించుచున్నాడు.

గ॥ అర్జునా జీవుడు జ్ఞానేంద్రియములైన, త్వక్, చక్షు, శ్రోత్ర రసన, ఘ్రాణేంద్రియములను, మనసునధిష్ఠించి, యింద్రియ విషయములైన శబ్ద, స్పర్శ రూప, రస, గంధములను అనుభవించుచున్నాడు

ప॥తే॥ జీవుడు శరీరమందున-చెవిని, కన్ను, ముక్కు, నాలుక, యునుచర్మ-మును, మనస్సు నాశ్రయించుచు శబ్దాదు-లైన, విషయముల, ననుభవించుచున్నాడు-పురుషవర్య

గే॥ ఆశ్రయించి జ్ఞానేంద్రియముల
నాశ్రయించుచు మనసును
అనువించును విషయ సుఖముల
నన్ని తనువుల జీవుడే..

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ ఉత్క్రామంతం స్థితంవాపి
 భుంజానం వాగుణాన్వితం
 విమూఢా నాను పశ్యంతి
 పశ్యంతి జ్ఞానచక్షుషః

ఏ ఏ. ఉత్క్రామంతం, స్థితం, వా, అపి, భుంజానమ్, వా, గుణాన్వితం, విమూఢాః, న, అనుపశ్యంతి, పశ్యంతి, జ్ఞానచక్షుషః.

టీ॥ ఉత్క్రామంతం-(బ్రకదేహమునుండి మరియొక దేహమునకు) వెళ్లుచున్నవాడును, స్థితం-శరీరమునందుండు వాడును, భుంజానంవా-శబ్దాది విషయము లనుభవించుచున్నవాడును, గుణాన్వితంవా + అపి - గుణములతో కూడిన వాడునునగు, ఏనం - యీ జీవుని విమూఢాః - అజ్ఞానులు, అనుపశ్యంతి-చూడరు, (తెలిసికొనజాలరు) జ్ఞానచక్షుషః-జ్ఞానదృష్టి గలవారలు, పశ్యంతి-చూచుచున్నారు

గ॥ అర్జునా ఒకశరీరమునుండి మరియొక శరీరమునకు వెడలుచున్నవాడును, శరీరమునందున్న వాడును గుణములతో కూడిన వాడునునగు, యీజీవుని అజ్ఞానులు చూడజాలరు, జ్ఞానదృష్టి గలవారలు, చూచుచున్నారు.

ప॥తే॥ తనవునందున యీ జీవు-డనయముండి
 వెడలుచుండుట, యుండుట-విషయనుభము
 లనుభవించుట, యజ్ఞాను-లరయలేరు
 కాంచుదురు జ్ఞాన దృష్టిని-గలుగువారు....

గే॥ వదలి దేహము కట్టినపుడును
 కదలకుండెడి యప్పుడునా

గుణములతోడ సతతంబునూ

కూడియుండిన వానినికా

అనుభవింపగ విషయ సుఖముల

చూడజాలరు జ్ఞాన దృష్టిచే

చూచుచుందురు జ్ఞానులై —

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ యతంలో యోగి నశ్చైవం

పశ్యం శ్యాత్మస్యప స్థితం

యతంలోఁ వ్యక్తతాత్మానో

నైవం పశ్యం యదేతసః

ప.వి. యతంతః, యోగిసః, చ, ఏనం, పశ్యంతి, అర్చయి, అపస్థితం, యతంతః, అపి, అర్చయంతాః, స, ఏనం, పశ్యంతి, అదేతసః

టీ॥ యోగిసః-యోగులు, యతంతః-యత్నిము చేయుచున్న వారలై, ఏనం-యూ యాత్మను, అపి - తనయందు, అపస్థితం- ఉన్నదానినిగా, పశ్యంతి - చూచుచున్నారు, అర్చయంతాః-అర్చి జ్ఞానములేని, అదేతసః-అదిదేవులు, యతంలోఁ-యత్నిము చేయుచున్న వారలై నను, ఏనం-యూ యాత్మను, పశ్యంతి-చూడజాలరు

గ॥ అట్లునా యోగులు యత్నిము చేయుచున్న వారలై దేహ మందున్న, అత్యస్వరూపుడగు జీవుని చూచుచున్నారు, అర్చిజ్ఞానము లేని మూఢులు, యత్నిము చేయుచున్న వారిలై నను, చూడజాలరు .

ప॥తే॥ యత్నమొనరించుచును యోగు లైనవారు
ఆత్మ తమయందు, నున్నట్టి-దనుచుచూచు
చుందు, రజ్జానులాత్మను-చూడలేరు
సలిపియత్నంబు నెంతయు-సవ్యసాచి

గే॥ తగిన యత్నము సలిపి యోగులు

తన శరీరము నందునఁ

ఆత్మ రూపుండైన జీవుని

నరయు చుందురు జ్ఞానులై

మూఢ జనములు సలిపి యత్నము

చూడ రాత్మను వారిలో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

12) శ్లో॥ యదాదిత్య గతం తేజో

జగద్వా సయతేఽఖిలమ్

యచ్ఛంద్రమసి యచ్ఛాగ్నౌ

తత్తే జోవిద్ధి మామకమ్ .

స వి. యత్. ఆదిత్యగతం, తేజం, జగత్, భాసయతే, అఖి
లం, యత్, చంద్రమసి, యత్. చ అగ్నౌ. తత్, తేజః విద్ధి,
మామకమ్.

టీ॥ ఆదిత్యగతం-సూర్యగతమైన, యత్తేజః-ఏతేజస్సు, అఖి
లం-సమస్తమైన, జగత్-లోకమును, భాసయతే - ప్రకాశింపజేయు
చున్నదో, చంద్రమసి-చంద్రుని యందలి, అగ్నౌ-అగ్ని యందలి.
యత్-ఏతేజస్సుగలదో తత్-ఆతేజస్సును. మామకం-నానంబంధమైన
దానినిగా. విద్ధి-తెలియుము.

గ॥ అర్జునా యేతేజస్సు సూర్యుని యందుండి, సమస్త
జగత్తును ప్రకాశింపజేయుచున్నదో చంద్రుని యందును అగ్ని
యందును, యే తేజస్సున్నదియో, అతేజస్సు నానబంధమైన
దానినిగా తెలిసికొనుము .

ప॥తే॥ ఎట్టి తేజస్సు చేరవి-యెల్లలోక
ముల ప్రకాశింపగాజేయ-గలుగుచుండు
నగ్ని, శశియందును, గలుగు-నట్టితేజ
మంతయును, నాదునబంధ-మైన దనుచు
తెలిసి కొనుమయ్య ఫల్గునా-తెల్లముగను

గే॥ ఏ తేజంబంతర్గతమై
యీ సూర్యుడగ్ని శశియు
యెల్లజగముల వెలుగజేతురో
యెరుగు మది నా తేజమే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ గామా విశ్వచ భూతాని
ధార యామ్యహ మోజసా
పుష్టామి చౌషధీః సర్వాః
సోమోభూత్వా రసాత్మకః

వ.వి. గామా, అవిశ్వః, చ, భూతాని, ధారయామి, అహం,
ఓజసా, పుష్టామి, చ, ఓషధీః, సర్వాః, సోమః, భూత్వా, రసాత్మకః,

టీ॥ అహం-నేను, గాం-బామిని, అవిశ్వ-ప్రవేశించి, భూతాని-
ప్రాణులను, ఓజసా-అరిముచేత, ధారయామి + చ-ధరించుచున్నాను,

రసాత్మకః-రసస్వరూపుడగు, సోమః-చంద్రుడును, భూత్మా-అయి, సర్వాః-సమస్తమైన, ఓషధీః + చ-ఓషధులను, పుష్కామి-పోషించుచున్నాను.

గ॥ అర్జునా నేను భూమి యందు ప్రవేశించి, బలముచేరి, ప్రాణులను ధరించుచున్నాను, రసస్వరూపుడైన చంద్రుడనై సమస్త ఓషధులను పోషించుచున్నాను

ప॥తే॥ ధరప్రవేశించి బలముచే-ధారణంబు
సలుపుదన్ని ప్రాణులను, ర-సాత్మకుడగు
చంద్రుడగుచును, పోషింతు-సర్వమైన
సస్యసము దాయమును, నేను-సవ్యసాచి

గే॥ ఛాత్రియందునచేరి పాణుల
తాల్చుచుంటిని బలముచే
చంద్రుడను నేనగుచు పోషణ
సలుపుచుంటిని యోషధుల్
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ అహం వైశ్వా నరో భూత్వా
ప్రాణినాం దేహ మాశ్రితః
ప్రాణా పాససమా యుక్తః
ప చామ్యన్నం చతుర్విధమ్ ...

ప.వి. అహం. వైశ్వానరః. తూత్వా. ప్రాణీనాం. దేహం.
అశ్రితః. ప్రాణాపానసమాయుక్తః. పచామి. అన్నం, చతుర్విధమ్.

టీ॥ అహం-నేను. వైశ్వానరః-జరరాగ్నిగను. తూత్వా-అయి.
ప్రాణీనాం - ప్రాణులయొక్క, దేహం-దేహమును. అశ్రితః-అశ్ర
యించిన వాడనగుచు. ప్రాణాపానసమాయుక్తః - ప్రాణాపానాది
వాయువులతోగూడిన వాడనై. చతుర్విధః-భక్ష్య, భోజ్య, 'లేహ్య.
చోష్య, రూపములైన, నాల్గువిధముల, అన్నం-అన్నమును. పచామి-
పచనము చేయుచున్నాను

గ॥ అర్హునా నేను జరరాగ్నినై. అన్ని ప్రాణులయొక్క-
దేహములందున్నవాడనై. ప్రాణాపాన వాయువులతోచేరి, వారలు
ఘటించు నాల్గువిధములగు, భక్ష్య, భోజ్య, చోష్య, లేహ్య, పదార్థ
ములను జీర్ణము చేయుచున్నాను .

ప॥తే॥ ప్రాణులన్నింటి దేహాల-బరగుచుండి
నేను జరరాగ్నినై. వారు-తినెడి, నాల్గు
విధములగు పదార్థములను-వీర్యవర్య
పచన మొనరింతు ప్రాణమ-పానములను
వాయువులతోడ గూడిన-వాడనగుచు

గే॥ అన్ని ప్రాణుల దేహములందు
అలరియుండిన వాడనై
దేహముల జరరాగ్ని నగుచును
తినిన నాల్గు విధాన్నముల్
ప్రాణాపానములతో గూడి
పచనమును నే సలిపెదన్

అని కరీటికి

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ సర్వశ్యావాహం హృది సన్నివిష్టో
మత్తః స్మృతిః, జ్ఞానమపోహనంచ
వేదైశ్చ సర్వైరహ మేవవేదో
వేదాంత కృద్వేద విదేవచాహం..

మ.వి. సర్వశ్య. చ. అహం. హృది. సన్నివిష్టః. మత్తః, స్మృతిః. జ్ఞానం అపోహనం. చ. వేదైః. చ. సర్వైః. అహం ఏవ. వేద్యః. వేదాంతకృత్ ఏవ. చ. అహం.

టీ॥ సర్వశ్య-సమస్త ప్రాణులయొక్క- హృది-హృదయములయందు. అహం-నేను. సన్నివిష్టః-ప్రవేశించియున్నాను. (కావున) మత్తః-నావలన స్మృతి-తెలివియు, జ్ఞానం-జ్ఞానమును. అపోహనం-మఱపును (భవతి-కలుగుచున్నవి) సర్వైర్వేదైః-సమస్త వేదములచేత. వేద్యః - తెలియదగినవాడను, వేదాంతకృత్ - వేదాంతములు చేసిన వాడను వేదవిత్ + చ-వేదమును తెలిసినవాడను. అహమేవ-నేనే

గ॥ అర్జునా నేను సమస్త ప్రాణుల, హృదయములయందున్న వాడిను నావలననే, తెలివియు, జ్ఞానమును. మఱపును, కలుగుచున్నవి. నేనే సమస్త వేదములచేత తెలియదగిన వాడను. సమస్త వేదాంతములను చేసినవాడను నేనే, వేదములను తెలిసినవాడను నేనే.

ఁ॥ తే॥ అన్నిప్రాణుల హృదయంబులందు నుందు జ్ఞానము, తెలివి, మఱపును-నా వలననే కలుగు, వేదములవలన-తెలియదగిన వాడ. వేదాంత కర్తనే-వేద విదుడ....

గే॥ అన్నిప్రాణుల హృదయమందున
 యున్నవాడని తెలియునఁ
 కలుగువారికి నావలన నే
 తెలివి, జ్ఞానము, మాంద్యముఁ
 వేదాంతములు నేను చేసితి
 వేదములుచే పూర్తిగా
 తెలియ దగినవాడను నేనే
 తెలిసిన వాడను నేనే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

16) శ్లో॥ ద్వావిమౌ పురుషౌ లోకే
 క్షరశ్చాక్షర యే వచ
 క్షరః సర్వాణి భూతాని
 కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే

ప.వి. ద్వా. ఇమౌ. పురుషౌ. లోకే. క్షరః. చ అక్షరః ఏవ.
 చ. క్షరః. సర్వాణి. భూతాని. కూటస్థః. అక్షరః. ఉచ్యతే

టీ॥ లోకే-లోకమునందు. క్షరశ్చ-క్షరుడనియు. అక్షరయేవచ-
 అక్షరుడనియు. ద్వావిమౌ-వీరిద్దరును. పురుషౌ-పురుషులు. (వీరిలో)
 క్షరః-క్షరపురుషుడు. సర్వాణి-సమస్త భూతములనియు. అక్షరః-
 అక్షరపురుషుడు. కూటస్థః-జీవుడనియు. ఉచ్యతే-చెప్పబడుచున్నాడు.

గ॥ అర్జునా లోకమునందు. క్షరుడు. అక్షరుడని రెండువిధము
 లైన పురుషులు గలరు. స క ల భూతములును. క్షరమనియును,
 కూటస్థుడగు జీవుడక్షరుడనియు చెప్పబడును

ప॥తీ॥ జగతి యందక్షరుడనియు-క్షరుడటంచు
రెండువిధముల పూరుషు-లుండగలరు
అన్నిప్రాణుల క్షరుడని-యనిరి బుధులు
జీవుడక్షరుడనుచు-చెప్పబడియె

గే॥ క్షరుడటంచు నక్షరుడనుచును
పురుషులిరువురు జగతిలో
అక్షరుని కూటస్థుడందురు
అన్నిప్రాణులు క్షరుడగు॥
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ ఉత్తమః పురుష స్త్వన్యః
పరమాత్మే త్యుదాహృతః
యేలోకత్రయమా విశ్య
విభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః

ప.వి. ఉత్తమం. పురుషః. తు అన్యః. పరమాత్మా. ఇతి,
ఉదాహృతః. యః. లోకత్రయం. ఆవిశ్య. విభర్తి. అవ్యయః.
ఈశ్వరః.

టీ॥ యః - ఏ. అవ్యయః - నాశరహితుడును, ఈశ్వరః-
ఈశ్వరుడును, లోకత్రయం-మూడు లోకములను, ఆవిశ్య-ప్రవేశించి,
విభర్తి-భరించుచున్నాడో (నః-ఆ) అన్యః - ఇతరుడైన, పురుషః-
పురుషుడు, ఉత్తమః-ఉత్తముడు, పరమాత్మా + ఇతి-పరమాత్మయని,
ఉదాహృతః-చెప్పబడుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా యీ యిద్దరికంటె వేరైన. శ్రేష్ఠుడైన పురుషుడు
పరమాత్మయని చెప్పబడుచున్నాడు, యేపరమాత్మ మూడు లోకము

లను ప్రవేశించి భరించుచున్నాడో అదిదే నాశరహితుడైన పరమాత్మ
యని చెప్పబడెను

ప॥తే॥ వీరికంటెను వేరొండు-పురుషుడుండు
శ్రేష్ఠుడె పరమాత్మగా-చెప్పబడును
అవ్యయుడు, మూడులోకాల-యందువేరి
యన్నిభరియించు నీశ్వరు-డతడు పార్థ

గే॥ కలదు శ్రేష్ఠుడు వీరి కంటెను
తెలియు మీశ్వరుడాతడే
అతడు పోచును మూడుజగముల
నాతడే పరమాత్మయు॥.

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

18) శ్లో॥ యస్మాక్షర మతీతోఽహ

మక్షరాదపిచోత్తమః

అతోఽస్మి లోకే వేదేచ

ప్రథితః పురుషోత్తమః

ప.వి. యస్మాత్. క్షరం. అతీతః, అహం, అక్షరాత్, అపి,
చ. ఉత్తమం. అతః, అస్మి, లోకే, వేదే, చ, ప్రథితః.
పురుషోత్తమః

టీ॥ యస్మాత్-ఏకారణము వలన, అహం-నేను, క్షరం - క్షర
పురుషుని, అతీతః-అతిక్రమించిన వాడనో, అక్షరాదపి - అక్షరుని
కంటెగూడ, ఉత్తమః ఉత్తముడనై తినో, అతః-యీకారణమువలన

లోకేచ-లోకమందును, ప్రథితః-ప్రసీదుడనై, పురుషోత్తమః-పురుషోత్తముడను. అస్మి-అగుచున్నాను....

గ॥ అర్జునా నేను క్షరపురుషుని మీరిన వాడనై, అక్షరునికంటె శ్రేష్ఠుడైనందువలన, లోకమునందును, వేదములయందును. పురుషోత్తముడని ప్రసిద్ధి చెందియున్నాను

ప॥తే॥ క్షరుని మీరినవాడైన-కారణమున
అక్షరుని కన్న యుత్తము-డగుటచేత
నన్ని జగముల, వేదంబు-లందునేను
పురుషోత్తముడను కీర్తి-పొందియుంటి

గే॥ క్షరునిమీరి, యక్షరుకంటె
చాల శ్రేష్ఠుండగుటచే
వేదమందును, లోకమందును
వెలయుచుంటి ప్రశిద్దుడై
పరమాత్మ స్వరూపుడనైన
పురుషోత్తముడైతినే....

అన్తి కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ యోమామేవమసమ్మాధో
జానాతి పురుషోత్తమం
ససర్వవిద్యజతిమాం
సర్వభావేన భారత...

ప.వి. యః, మామ్, ఏవం, అసమ్మాధః, జానాతి, పురుషోత్తమమ్, సః సర్వవిత్, భజతి, మామ్, సర్వభావేన, భారత...

టీ॥ భారత-ఓయర్జునా, యః-ఎవ్వడు, అసమ్మాధః - మోహ
వర్జితుడై, ఏవం-ఈప్రకారముగా, పురుషోత్తం-పురుషోత్తముడనై న.
మామ్-నన్ను, జానాతి-తెలియుచున్నాడో, సః - వాడు, సర్వవిత్-
సర్వము తెలిసినవాడై, సర్వభావేన-సమస్త విధములచేత, మామ్-
నన్ను, భజతి-భజించుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా యేవడు జ్ఞానవంతుడై, నన్నిట్లు పురుషోత్తముని
గాను, తెలిసికొనుచున్నాడో, వాడు సర్వమును తెలిసినవాడై సకల
విధములచేతను నన్ను పొందుచున్నాడు (భజించుచున్నాడు)

ప॥తే॥ ఎవడు జ్ఞానవంతుడగుచు-నీ విధముగ
పురుషోత్తముడని, నను-నెరుగ గలదో
వాడు సర్వము తెలిసిన-వాడు నగుచు
సకల విధములననుపొందు-సవ్యసాచి

గే॥ ఎవడు మోహము వదలినవాడై
యెరిగి పురుషోత్తమునినఁ
పొంది జ్ఞానము తెలిసి సర్వము
పొందు ననుభజియించుచుఁ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ ఇతిగుహ్యతమంశాస్త్ర

మిదయుక్తం మయాఽనఘ

ఏతద్బుద్ధ్యా బుద్ధిమామ్స్యా

తక్రృత కృత్యశ్చ భారత....

ప.వి. ఇతి, గుహ్యతమమ్, శాస్త్రం, ఇదం, ఉత్తం, మయా. అనఘ, ఏతత్, బుద్ధ్వా, బుద్ధిమాణ, స్యాత్, కృతకృత్యః, చ. ధారత.

టీ॥ అనఘ-సావరహితుడవైన, ధారత-ఓయర్జునా, గుహ్య తమం-మిక్కిలి రహస్యమైన, ఇదం-ఈశాస్త్రమును, మయా-నాచేత, ఉత్తం-చెప్పబడెను. ఇతి-యీప్రకారము, ఏతత్ - యీశాస్త్రమును, బుద్ధ్వా-తెలిసికొని, బుద్ధిమాణ-బుద్ధిగలవాడును, కృతకృత్యశ్చ-కృత కృత్యుడును (ధన్యుడు) స్యాత్-అవును

గ॥ అర్జునా మిక్కిలి రహస్యమైన, యీశాస్త్రమును, నేనీ విధముగా నీకు చెప్పితిని దీనిని తెలిసికొనినవాడు, బుద్ధిమంతుడును, కృతకృత్యుడును కాగలడు

ప॥తే॥ చాల గోప్య మైనట్టియీ-శాస్త్ర మెల్ల నేను పూర్తిగా తెలిపితి-నీకు పార్థ దీని నెవ్వడు చక్కగా-తెలిసికొనిన బుద్ధిమంతుడు ధన్యుడై-పొందు శుభము. .

గే॥ అతి రహస్యంబైన శాస్త్రము
నంత దెలిపితి నీకు నే
తెలిసికొనునే బుద్ధిమంతుడు
దీనిచేతను ధన్యుడౌ .

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపమును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
నందు పురుషోత్తమప్రాప్తి యోగమును పదునైదవ అధ్యాయము
సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అధ్యాయ సంగ్రహము - దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగము

రా॥ దైవీ, రాక్షస, మఱా బరంగు, ప్రకృతుల్
 దైత్యంబు బంధంబగుఁ
 దైవీ సంపద మోక్షహేతువు నుమీ,
 దైవాంశుడే నీవునుఁ
 దైవీయింబగు శాంతి, దాంతి, దయయుఁ
 దైర్యంబులంబెంచి, నా
 సేవల్ జేయుచు, నన్ను బొంది, కనుమా
 శ్రేయంబు నీవర్జనా....

రా॥ అర్జునా దైవాసురములను రెండు ప్రకృతులు గలవు. అందుదైవాంశమునబుట్టిన మోక్షహేతువగుననియు, రాక్షసాంశమున బుట్టినవారు జనన, మరణములకు, కారణులగుదురు. నీవు దైవాంశ సంఘాతుడవే కావున, దైవీసంపదనుబెంచి, నన్ను సేవించి, ద్యానించి, మోక్షమును పొందుమని, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పార్థునకు బోధించిన, దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగమను, ఐమినారవ ఆధ్యాయము శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు, సంగ్రహ అధ్యాయ పద్య తాత్పర్యములు.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

1 శ్లో॥ అభయం సత్వసంకుద్ధిః
 జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితః
 దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ
 స్వాధ్యాయస్తవ ఆర్జవం

ప వి. అభయం. సత్వసంకుద్ధిః. జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః. దానం. దమః. చ. యజ్ఞః. చ. స్వాధ్యాయః. తవ. ఆర్జవం

టీ॥ అభయం - భయము లేక యుండుటయు, సత్వసంకుద్ధిః - త్రికరణశుద్ధియు, (మనశ్శుద్ధి) జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః - జ్ఞానయోగ నిష్ఠ యుండుట, దానం - దానము, దమశ్చ - బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము, యజ్ఞశ్చ - యజ్ఞమును, స్వాధ్యాయః - వేదాధ్యనమును, తవ - తవస్సు. ఆర్జవము - సత్యవర్తనము

గ॥ అర్జునా భయము లేక యుండుట, మనశ్శుద్ధి. జ్ఞానయోగ నిష్ఠ యుండుట, దానము చేయుట, బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము, యజ్ఞములు, వేదాధ్యనముచేయుట, తపోనిష్ఠుడగుట, సత్యవర్తనము.

ప॥ తే॥ నిర్భయము జ్ఞానయోగాన - నిల్చుటయును
 దాన మొనరించుచుండుట - తపము, యజ్ఞ
 ములు సలుపుటయు, స్వాధ్యాయమును సలుపుట
 మానసము శుద్ధి, దమమును - మంచినడత

గే॥ భయవిహీనము చిత్తశుద్ధియు
 బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహమ్
 సలుపుచుండుట వేదాధ్యనము

నలుపుచుండుట దానముల్
నలుపుచుండుట యజ్ఞ, తపములు
సత్ప్రవర్తకు డగుటయు
అని కిరీటికి

||శ్రీహరిని

2) శ్లో|| అహింసా సత్యమ క్రోధ
త్యాగః శాంతి రపైశునమ్
దయా భూతేష్వలోలతత్వం
మార్దవం ప్రీరచాపలమ్

ప.వి. అహింస, సత్యం, అక్రోధః, త్యాగః, శాంతిః, అపైశునమ్, దయా, భూతేషు, అలోలత్వమ్, మార్దవం, ప్రీతిః, అచాపలమ్

టీ|| అహింస-హింస చేయకుండుట, సత్యం-సత్యము, అక్రోధః-కోపము లేక యుండుట, త్యాగః-త్యాగము, శాంతిః-శాంతస్వభావము, అపైశునమ్-చాడీలు చెప్పకుండుట, భూతేషు-సర్వప్రాణుల యందు, దయా-దయగలిగి యుండుట, అలోలత్వం-విషయచాపల్యము లేని యుండుట, మార్దవం - మృదుత్వము, ప్రీతి-సిగ్గు, అచాపలమ్-చాపల్యములేక యుండుట

గ|| అర్జునా హింస చేయకుండుట, విజము పలుకుట, క్రోధము లేని యుండుట, త్యాగము శాంతము కలిగియుండుట, చాడీలు చెప్పకుండుట, సిగ్గు, చపలత్వము లేక యుండుట

ప||లే|| లేకయుండుట కోపంబు-లేకయుండుట
సిగ్గు, చపలత, చాడీలు-చెప్పకుండుట

కలిగియుండుట దయ, సత్యములను శాంత
ము, మరి, త్యాగము, మార్దవముల, నహింస
విషయములపై న యాసక్తి-విడుచుటయును...

గే॥ సజకుచుండుట నిజమునెప్పుడు
సజపకుండుట హింసయుఁ
లేకయుండుట సిగ్గు, కోపము
లేకయుండుట చపలముఁ ॥అని॥
కలిగియుండుట శాంతి, వితరణ,
కలిగి దయ, మృదుత్వముఁ,
కలిగియుందురు దైవాంశజులు.
తెలియు మీగుణ గణములఁ
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

3 శ్లో॥ తేజః క్షమా ధృతిః శౌచ
మద్రోహో నాతి మానితా
భవంతి సంపదం దైవీ
మఖిజాతస్య భారత...

చ వి. తేజః, క్షమా, ధృతిః, శౌచం, అద్రోహః, నాతి,
మానితా, భవంతి, సంపదం, దైవీ, అఖిజాతస్య, భారత

టీ॥ భారత-ఓయద్భుతా, తేజః - ప్రతిభతో కూడియుండుట,
క్షమా-ఓర్పు, ధృతి - దైర్యము, శౌచం - శుచిత్వము, అద్రోహః -
పదులకు ద్రోహము చేయకయుండుట, నాతిమానితా - గర్వము లేక

యుండుట, దైవీ-దేవతా సంబంధమైన, సంపదం-సంపదనుగూర్చి,
అభిజాతస్య-పుట్టిన వానికి, భవంతి-కలుగుచున్నవి .

గ॥ అర్జునా సాహసముతో కూడియుండుట ఓర్పు, దైర్యము,
శుచిత్వము, పరులకు ద్రోహము చేయకుండుట, గర్వము లేక
యుండుట, మొదలగు యీ గుణములు దైవాంశమున బుట్టిన వారికి
కలుగును

ప॥తే॥ క్షమయు దైర్యంబు తేజస్సు-కలిగియుంట్ల
ద్రోహగర్వముల్ పూర్తిగా-తొలగియుంట్ల
పారిశుధ్యంబు నెప్పుడు-బడసియుంట్ల
యిట్టి సుగుణంబులన్నియు-నెల్లవేళ
కలిగియుందురు దైవాంశ-కలిగిపుట్టి

గే॥ లేకయుండుట గర్వమింతయు
లేకయుండుట ద్రోహముఁ
కలిగియుండుట దైర్యక్షమములు
కలిగియుండుట శుద్ధియుఁ
కలిగియుందురు దైవాంశజులు
తెలియు మీ గుణగణములఁ .

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

4) శ్లో॥ దంభో దర్శోఽఖి మానశ్చ
క్రోధః పారుష్య మేవచ
అజ్ఞానం చాభిజాతస్య
పార్థ సంపద మానురీమ్ .

ప.వి. దంభః, దర్పః, అభిమానః, చ. క్రోధః, పారుష్యం, ఏష,
చ. అజ్ఞానం, చ. అభిజాతస్య, పార్థ, సంపదం, ఆసురీమ్

టీ॥ పార్థ-అర్జునా, ఆసురీం-అనుర సంబంధమైన. సంపదం-
సంపదించుటట్టి. అభిజాతస్య-పుట్టిన వానికి. దంభః-కపటము, దర్పః-
గర్వము. అభిమానః-అభిమానము, క్రోధః-కోపము, పారుష్యం-
పరుషత్వము, అజ్ఞానం-అవివేకమును, భవంతి-శలుగుచున్నవి

గ॥ అర్జునా, కపటము, అభిమానము, గర్వము, కోపము
కఠినపు మాటలు అవివేకము, యీ గుణములన్నియు రాక్షసాంశ
మందు పుట్టిన వారికుండును

ప॥తే॥ గర్వ, మవివేక, మభిమాన, -కపటములును
కఠినమైనట్టి మాటలు, -కలిగియుండు
టన్నివేళల కోపంబు-నధికముగను
కలిగియుండురు దైత్యాంశ-కలిగి పుట్టి

గే॥ కలిగి కపటము కఠినమాటలు
గర్వమభిమానంబులు
కలిగి క్రోధం, బివివేకమును
కాని గుణము లనేకముల్
కలిగియుండురు దైత్యాంశజులు
తెలియు మీ గుణగణముల
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

6) శ్లో॥ దైవీ సంపద్విమోక్షయ
నిబంధాయా సురీమతా

మాశుచః సంపదం దైవీ

మభిజాతోసి పాండవ..

ప వి. దైవీ. సంపత్, విమోక్షయ. నిబంధయ. అసురీ. మతా. మా, శుచః, సంపదం, దైవీం. అభిజాతః, అసి, పాండవ

టీ॥ దైవీ-దేవతా సంబంధమైన, సంపత్-సంపద, విమోక్షయ-బంధనివృత్తి కొరకును, మతా-సమృతమైనది, అసురీ-అసుర సంబంధమైన, సంపత్-సంపద, నిబంధయ-బంధన హేతువుగను, మతా-సమృతమైనది. పాండవ-ఓయర్జునా, త్వం-నీవు దైవీ - దేవతా సంబంధమైన, సంపదం-సంపదనుబట్టి, అభిజాతః - పుట్టిన వాడవు. అసి-అయితివి, మాశుచః-దుఃఖింపకుము...

గ॥ అర్జునా దైవాంశబుట్టుట మోక్షసాధకమగుచున్నది. రాక్షసాంశమున బుట్టుట జననమరణ రూపసంసార బంధమగుచున్నది నీవు దైవాంశమున బుట్టినవాడవు కావున దుఃఖింపకుము

ప॥తే॥ అమరసంపద, మోక్షంబు-నందజేయు
అసురసంపద, బంధంబు-పొసగజేయు
నీవు దైవాంశసంభూతు-డవుట వలన
శోకమందకు ఫల్గునా-నుంతయేని

గే॥ పుట్టుటవలన, దైవాంశమున
మోక్షసాధక మగునదిగా
పుట్టుటవలన దైత్యాంశమున
పూర్తి సంస్కృతి హేతువా

షట్టియుంటివి, దైవాంశమున

పొందకుండుము దుఃఖముకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని శ్రీ

4) శ్లో॥ ద్వా భూతసర్గౌ లోకేఽస్మికా

దైవ ఆనుర ఏవ చ

దైవో విస్తరశః ప్రోక్త

ఆనురం పార్థ మే శృణు

వ.వి. ద్వా, భూతసర్గౌ, లోకే, అస్మికా, దైవః, ఆనురః
ఏవ, చ, దైవః, విస్తరశః, ప్రోక్తః, ఆనురం, పార్థ, మే,
శృణు

టీ॥ పార్థ - ఓయద్వనా, అస్మికాలోకే - యీలోకమునందు,
దైవశ్చ-దేవతా సంబంధమనియు, అనురశ్చ-అనుర సంబంధమనియు,
భూతసర్గౌ-సృజింపబడుచుండు ప్రాణులు, ద్వా-రెండు విధములుగా
నున్నవి, దైవః - దేవతా సంబంధమైన భూతసృష్టి, విస్తరశః-
విస్తారముగా, ప్రోక్తః-చెప్పబడెను, ఆనురం - అనుర సంబంధమైన
భూతసృష్టిని, మే-నావలన, శృణు-వినుము

గ॥ అద్వనా లోకమునందు ప్రాణులకు దైవసంబంధమనియు,
అనుర సంబంధమనియు, రెండు విధములుగా జన్మములున్నవి,
దేవతా సంబంధమైన ప్రాణుల జన్మగుణములు విస్తారముగా చెప్ప
బడెను, దైత్యాంశ సంబంధ జన్మగుణములను గురించి చెప్పెద
వినుము .

ప||లే|| జననమగు రెండువిధముల-జగతియందు
ప్రాణు, అసుర దైవములన-బరగుచుండు
దేవతాంశంబు సర్వంబు-తెలుపబడెను
విను, మనుర జన్మగుణములు-విస్తరముగ

గే|| అనురాంశంబు దైవాంశంబు
అనుచునుండును జన్మముల్
రెలిపితిని దైవాంశ గుణములు
తెలిపెద విను దైత్యముల్
అని కిరీటికి

||శ్రీహరిని

7) శ్లో|| ప్రవృత్తిచ నివృత్తిచ

జనాన విదురాసురాః

స శౌచం నాపి చాచారో

న సత్యంతేషు విద్యతే. ..

ప.వి ప్రవృత్తిం, చ. నివృత్తిం, చ. జనాః. న. విదుః,
అసురాః, సశౌచం, న. అపి, చ అచారః, న, సత్యం, తేషు,
విద్యతే.

టీ|| అసురాః - అసుర స్వభావము కలిగిన, జనాః - జనులు,
ప్రవృత్తిః-పర్మప్రవృత్తిని, నివృత్తిచ-అధర్మ నివృత్తిని, సవిదుః-
తెలియనాలరు, శౌచం-వారయందు, శౌచం-శుచిత్వము, అచారో-అపి-
అచరింపెను, నివృత్తిచ-యదార్థ శావమును, సవిద్యతే-ఉండదు

స|| అస్మిన్ అసుర స్వభావముగల జనులు, కర్మమార్గమును
చెల్లని మార్గమునుగాని, యెరుగరు, వారయందు శుచిత్వము,
అచరింపగాని ఉండవు

ప॥తే॥ అసుర గుణములు గలిగిన-యట్టిజనులు
జ్ఞాన పథము, కర్మపథము-కాని, తెలియ
జాల, రుండదు శుచియును-నవ్యసాచి
మంచినడతయు, నిజముండ-దించుకేని....

గే॥ కలిగియుండరు సదాచారము
కలిగియుండరు శుద్ధియఁ
తెలియరు, ధర్మాధర్మములు
కలిగియుండరు సత్యముఁ
కలిగియుందురు దైత్యాంశజులు
తెలియు మీ గుణగణములఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ అసత్య మప్రతిష్ఠంతే
జగదాహం రనీశ్వరమ్
అపరస్పర సంభూతమ్
కి మన్యత్కామహైతుకమ్

ప.వి. అసత్యం, అప్రతిష్ఠమ్. తే. జగత్, ఆహం, అనీశ్వరమ్.
అపరస్పరసంభూతం, కిమ్ అన్యత్, కామహైతుకమ్ .

టీ॥ తే-ఆ యసురజనులు. జగత్ - జగత్తును అసత్యం-లేని
దానినిగాను, అప్రతిష్ఠం-ప్రతిష్ఠలేని దానినిగాను. అనీశ్వరం-నియా
మకుడు లేని దానినిగాను, ఆహం-చెప్పుదురు. అపరస్పరసంభూతం-

(శ్రీపురుషుల) పరస్పర సంబంధమువలన, పుట్టినది, అన్యత్కి-
వేరేమియున్నది. కామహేతుకమ్ - కామమే హేతువుగా కలిగినది
(అని చెప్పారు)

గ|| అర్జునా అనుర వ్యభావముగల జనులు. జగత్తు అనిర్వి-
మసియు. ప్రతిష్ఠ (గౌరవము) లేనిదనియు. ఈశ్వరుడు లేడనియు.
చెప్పుదురు. జగత్తు కామహేతువైన శ్రీపురుషుల సంయోగము
వలన కలుగుచున్నదనియు, వేరుకారణము లేదనియు, చెప్పుదురు.

ప||తే|| అనురజను, లనెదరసత్వ-మని జగంబు
సప్రతిష్ఠ, మనీశ్వర-మని, వచింత్రు
కామహేతువు వలననే-కలుగుచుండు
శ్రీ పురుషుల సంయోగము-చేత జగతి
కాని, లేదిక, వేరొక-కారణంబు....

గే|| నమ్మరు జగము, పరమాత్ముని
నమ్మరు, సత్యధర్మముల్
కలిగె లోకము, శ్రీ పురుషులచే
కామహేతు విదంతయుఁ
పలుకుదురు పరమాత్మలేడని
కలిగి యానుర గుణములఁ
అని కిరీటికి

||శ్రీహరిని

9) శ్లో|| ఏతాం దృష్టి మవష్టభ్య
నష్టాత్మానోఽల్ప బుద్ధయః
ప్రభవంఝ్యగృ కర్మాణః
క్షయాయ జగతోఽహతాః...

వ.వి. ఏతాం, దృష్టిం, అవష్టభ్యః, నష్టాత్మానః, అల్పబుద్ధయః, ప్రభవంతి. ఉగ్రకర్మాణః, క్షయాయ, జగతః, అహితాః.

టీ॥ ఏతాదృష్టిం - యాజ్ఞానమును, అవష్టభ్యః - అవలంబించి, నష్టాత్మానః-నష్టాత్ములై, అల్పబుద్ధయః - స్వల్పబుద్ధిగల వారలై ఉగ్రకర్మాణః - హింసాది క్రూరకర్మలు గలవారలై, అహితాః- శత్రువులై, జగతః-లోకముయొక్క, క్షయాయ-నాశనము కొరకు, ప్రభవంతి-పుట్టుచున్నారు ..

గ॥ అర్జునా యిట్టిభావము నవలంబించి, నష్టాత్ములై, అల్పబుద్ధి గలవారలై, క్రూరకర్మములు గలవారై, శత్రువులై, జగత్తుయొక్క, నాశనముకొరకు పుట్టుచున్నారు

ప॥తే॥ ఇట్టి భావంబు నెపుడు వ-హించి, వార లల్పబుద్ధి, నష్టాత్ములు-నగుచు-క్రూర మైన కర్మముల్ సలుపుచు-నహితులగుచు జగతి నాశంబు కొఱకునై -సంభవింతు....

గే॥ ఇట్టి భావము కలిగియుండుచు
యెపుడు వారలు శత్రులై
క్రూరకర్మలు చేయుచుందురు
కూడి యల్పపుబుద్ధితో
సలుపుచుందురు లోకనాశన
సర్వకర్మలు ప్రీతితో..

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ కామమాశ్రిత్య దుష్కారం
దంభమాన మదాన్వితాః

మోహ ద్భృహీత్వాఽసద్గ్రాహః

ప్రవర్తంతేఽశుచివ్రతాః....

ప.వి. కామం, ఆశ్రిత్య, దుష్పూరం, దంభమానమదాన్వితాః,
మోహాత్, గృహీత్వా, అసద్గ్రాహః, ప్రవర్తంతే. అశుచివ్రతాః.

టీ॥ దుష్పూరం - నిండింప, నశక్యమైన, కామం - కోరికను.
ఆశ్రిత్య - ఆశ్రయించి. మోహాత్ - అజ్ఞానమువలన. అసద్గ్రాహః -
అన్యాయపు పరిగ్రహములను. గృహీత్వా-గ్రహించి. అశుచివ్రతాః-
అశాస్త్రీయ నియమము గలవారలై (అసహ్యవ్రతములు గలవారలై)
దంభ, మాన, మదాన్వితాః-కపట, అభిమాన, మదములతో కూడిన
వారలై, ప్రవర్తంతే-ప్రవర్తించుచున్నారు

గ॥ అర్జునా అట్టివారు తనివితీరని, కోరికలు గలవారై,
కపటము, అభిమానము, మదములతో కూడినవారలై, దురాచారు
లును, అసహ్య వ్రతములు గలవారై ప్రవర్తించుచున్నారు

ప॥తే॥ మెండుకోర్కెలు గోరుచు-నుండి వారు
కపట, మభిమాన, మదముల-కలిగియుండి
అశుచి వ్రతములు నేవేళ-నాచరించి
అతిదురాచారు, లవివేకు-లగుచునుండ్రు

గే॥ కూడి దంభము మాన మదముల
కోరుచును నిక్షేపముల్
అశాస్త్రీయ నియమంబులతో
నధికమగు కోరికలతో

గడుపుచుందురు కాలమంతయు

కలిగి యాసుర గుణములఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ చింతా మపరిమేయాం చ

ప్రలయాంతా ముపాశ్రితాః

కామోపభోగపరమా

ఏతావదితి నిశ్చితాః

ప.వి. చింతామ్ అపరిమేయామ్. చ. ప్రలయాంతామ్. ఉపాశ్రితాః. కామోపభోగపరమాః, ఏతావత్. ఇతి. నిశ్చితాః

టీ॥ ప్రలయాంతాః-మరణమే, తుదిగాగలిగిన, అపరిమేయాం-అపరిమితమైన చింతా-చింతను ఉపాశ్రితాః-ఆశ్రయించిన వారలై, కామోపభోగపరమాః - కోరికల ననుభవించుటయే, పరమార్థము గలవారై, ఏతావదితి-యింతేయని, నిశ్చితాః-నిశ్చయించిన వారలై.

గ॥ ఆర్జునా మరణమే తుదిగా గలిగినట్టి, అపరిమితమైన చింతల నాశ్రయించిన వారలై కోరికలనుభవించుటయే పరమార్థమని నిశ్చయించిన వారలై

ప॥తే॥ అంత్యకాలంబై, తుదిగాగ-యైనయట్టి
అపరిమితమైన, చింతల-నాశ్రయించి
అనుభవించుటె కోర్కెల-నంతకంటె
యేదిశ్రేష్ఠంబు లేదని-యెంచుచుండ్రు

గే॥ అంత్యకాలమే. తుదిగ గలిగిన

అపరిమితమగు, చింతలఱ

కలిగి కోర్కెల ననుభవించుటె

తలచి పరమార్థంబుగా

అంతకంటెను లేదు శ్రేష్ఠం

బనుచు తలచెడి వారలై

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

12) శ్లో॥ ఆశాపాశశతై ర్పద్ధాః

కామక్రోధపరాయణాః

ఈహంతే కామభోగార్థం

మన్యాయే నార్థసంచయాః

ప.వి. ఆశాపాశశతైః పద్ధాః. కామక్రోధపరాయణాః. ఈహంతే. కామభోగార్థం. అన్యాయేన అర్థసంచయాః

టీ॥ ఆశాపాశశతైః - సూరువిధములైన ఆశాపాశములచేత. పద్ధాః - కట్టిబడినవారలై. కామక్రోధపరాయణాః - కామక్రోధ పరాయణులై. కామభోగార్థం-కామభోగముల కొరకు, అన్యాయేన- అన్యాయముచేత, అర్థసంచయాః - పదార్థ సముదాయములను. ఈహంతే-హోరుచున్నారు.

గ॥ అర్జునా సూరువిధములైన యాశాపాశములచే, కట్టిబడిన వారలై, కామక్రోధముతో కూడినవారలై. కామభోగముల కొరకు, అన్యాయముచేత ధనము నాస్తింప గోరుచున్నారు .

ప॥చే॥ పలువిధము, లాశపాశాల-బద్ధులగుచు
క్రోధగుణము, కామంబుచే-హూడియుండి,

కామభోగముల్ పొందెడి-కాంక్షచేత
ధనము, నక్రమమున, కూర్చ-దలచుచుండ్రు

గే॥ పలుతెరంగుల యాశచేతను
సలిపి యన్యాయంబులకా
కామభోగము లందవలెనను

కాంక్షగలిగిన వారలై
కూడి కామక్రోధములతో
కూర్చుచుందురు విత్తముకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

13) శ్లో॥ ఇద మద్య మయా లబ్ధి
మిమం ప్రాప్యే మనోరథం
ఇద మస్తీద మపి మే
భవిష్యతి పునర్ధనమ్

ప.వి. ఇదం, అద్య, మయా, లబ్ధిం, ఇమం, ప్రాప్యే, మనో
రథం, ఇదం, అస్తీ, ఇదం, అపి, మే, భవిష్యతి, పునః, ధనం..

టీ॥ అద్య-యిప్పుడు, మయా-నాచేతను, ఇదం-యీధనమును,
లబ్ధిం-పొందబడెను, ఇమంమనోరథం-ఈసంకల్పమును. ప్రాప్యే-
పొందగలను, ఇదంధనం - ఈధనము, మే - నాకు, అస్తీ-కలదు,
ఇదమపి-ఈధనమున్ను, మే - నాకు, పునః - మరల, భవిష్యతి-
లభింపగలదు

గ॥ అర్జునా యిప్పుడు నా చేత యీధనము పొందబడెను,
ఈమనోరథమును పొందగలను ఈధనము నాకుకలదు, ఈధనమున్ను
మరల నేను పొందిగలనని తలచుచుందురు..

ప॥తే॥ ఇపుడు గడియించినాను, నేనింత ధనము
పొందగల నీయభీష్టము-ముందు నేను
ముందు నాకింత ధనమును-చెందగలదు
కలదు నాకింత ధనమని-తలచుచుండు. .

గే॥ సంపాదించితి నేనింత ధనమును
సంపాదించెద ముందుకుఁ
ఇంతవిత్తము కలదు నాకడ
ఇంక చేరును యెంతయో
అనుచు పలుకును గర్వమొందుచు
అసుర గుణముల గూడియుఁ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ అసౌమయాహతః శత్రు
ర్హనిష్యేచాపరా నపి
ఈశ్వరోఽహ మహంభోగీ
సిద్ధోఽహంబలవాఁ నుభీ....

వ.వి. అసౌ మయా, హతః, శత్రుః హనిష్యే, చ, అపరాఁ,
అపి, ఈశ్వరః, అహం, అహం, భోగీ, సిద్ధః, అహం, బలవాఁ,
నుభీ

టీ॥ అసౌశత్రుః - ఈశత్రువు. మయా-నాచేత, హతః-చంప
బడెను, అపరానపి-ఇతర శత్రువులను, హనిష్యే-సంహరింపగలను,
అహం-నేను, ఈశ్వరః-అధిపుడను, అహం-నేను, భోగీ-భోగవంతు
డను, అహం-నేను, సిద్ధః-సంపన్నుడను, అహం-నేను, బలవాఁ-
బలవంతుడను, అహం-నేను, నుభీ-నుభవంతుడను

గ॥ అద్భుతా ఇప్పుడు యీశశ్రువు నాచేత చంపబడెను, ఇతర శ్రువులను, సంహరింపగలను, నేనధిపుడను. నేను భోగవంతుడను. నేను బలవంతుడు, సుఖవంతుడని తలంచుచుండును

ప॥తే॥ ఇప్పుడు చంపితీశశ్రువు-నితర శ్రు
జాల. మికమీద, పూర్తిగా-సంహరింతు
నేనధిపుడను, సిద్ధుండ,-నేనె భోగి,
నేనె బలవంతుడను-సుఖ-నని, తలంచు

గే॥ చంపితిని నే, శశ్రులనిపుడు
చంపెద, నితర శశ్రులఁ
నే నధిపుడ, సిద్ధుడ, భోగిని
నేనె బలుడ, సుఖాత్ముడఁ
అనుచు తలచుచునుండు మదిలో
నసుర గుణములు కలుగుచుఁ....

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ ఆధ్యోఽభి జన వా నస్మి
కోఽన్యోఽస్తి సదృశోమయా
యజ్యే దాస్యామి మోదిష్య
ఇత్కజ్ఞానవి మోహితాః .

ప.వి. అధ్యః, అభిజనవాః, అస్మి, కః, అన్యః, అస్తి సదృశః, మయా యజ్యే, దాస్యామి, మోదిష్యే, ఇతి, అజ్ఞానవిఘ్నాహ్నిభిః

టీ॥ అధ్యః-ధనము గలవాడను, అభిజనవాఁ - సత్కులము కలవాడను, అస్మి-అయితని, మయా-నాతోడ, సదృశః-సమానుడు, అన్యః-మరియొకడు, కః-యెవడు, అస్తి-కలడు. యజ్ఞే-యజ్ఞము చేసెదను, దాస్యామి-ఇచ్చెదను. మోదిష్యే-సంతోషించెదను, ఇతి-యీప్రకారముగా, అజ్ఞానవిమోతాః-అవివేకముచేత మోహపెట్టబడిన వాడై

గ॥ అర్జునా నేను ధనము గలవాడను, గొప్పకులము కలవాడను, నాకు సమానులు మరియొకరు లేరు, నేను యజ్ఞము చేసెదను, నేను దానధర్మములను చేసెదను, సంతోషించెదను, అని యీ విధముగా అజ్ఞానముచేత తలంచుచున్నాడు

ప॥తే॥ నే నధిక ధనవంతుడ-నేను గొప్ప
కులము కలవాడ, నాసమా-నులును లేరు
నేను యజ్ఞము చేసెద-నేను దాన
మాచరింతు, సంతసమొందు-దని, తలంచు
సన్నివిధముల యజ్ఞాని-యగుచు వాడు

గే॥ నేను ధనికుడ, కులమున గొప్ప
నేను సలిపెద యజ్ఞముఁ
లేరు నాసము లెవ్వరనుచును
లేరు నాసరి దాతలుఁ
అనుచు సంతోషించుచుండును
ఆత డజ్ఞానంబుచే...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

16) శ్లో॥ అనేక చిత్త విభ్రాంతా
మోహజాల సమావృతాః
ప్రసక్తాః కామభోగేషు
పతంతి నరకేఽశుచౌ.

ప.వి. అనేకచిత్తవిభ్రాంతాః, మోహజాలసమావృతాః. ప్రసక్తాః, కామభోగేషు పతంతి, నరకే, అశుచౌ

టీ॥ అనేకచిత్తవిభ్రాంతాః-నానావిధ చిత్తవైకల్యములు కలవారై మోహజాలసమావృతాః - మోహపాశములచేత చుట్టబడిన వారలై, కామభోగేషు-కామానుభవములందు. ప్రసక్తాః-ఆసక్తులైన వారలై, అశుచౌ-అశుచియైన, నరకే-నరకమందు, పతంతి-పడుచున్నారు

గ॥ అర్జునా వలువిధములైన చిత్తభ్రమలు కలవారై మోహ మనెడి వలలో చిక్కినవారలై. కామభోగాసక్తులై అశుచియైన ఘోర నరకమునందు పడుచున్నారు

ప॥తే॥ బహువిధంబుల, చిత్తవి-భ్రాంతి బొంది
మోహమను, వలలోచిక్కి-మూర్ఖులగుచు
కామభోగాలపై నాశ-కలిగియుండి
అశుచియౌ, ఘోరనరకంబు-నందగలరు

గే॥ పొంది చిత్త విభ్రాంతి వారలు
మోహపాశబద్ధులై
మునిగి కామములందు విరతము
పొందెదరకుచి నరకమున...

17) శ్లో॥ ఆత్మసంభావితాః స్తబ్ధా
 ధనమానమదాన్వితాః
 యజంతే నామయజ్ఞైస్తే
 దంభే నా విధిపూర్వకమ్ . .

ప.వి. ఆత్మసంభావితాః. స్తబ్ధాః. ధనమానమదాన్వితాః, యజంతే, నామయజ్ఞైః. తే. దంభేన. అవిధిపూర్వకమ్ .

టీ॥ ఆత్మసంభావితాః - తమ గొప్పతనము తామే చెప్పుకొను వారును, స్తబ్ధాః-పెద్దలనిరాకరించు వారలై. ధనమానమదాన్వితాః- ధన మానమదములతో కూడిన వారలై. తే-ఆయవివేకులు, నామ యజ్ఞైః-నామమాత్ర యజ్ఞముల చేతను, దంభేన - దంభము చేతను, అవిధిపూర్వకం - విధి రహితముగాను, యజంతే - యజ్ఞము చేయు చున్నారు

గ॥ అర్జునా అట్టి యజ్ఞానులు, తిమ్మతామే పొగడుకొనుచు, పెద్దల నిరాకరించి, ధన మాన. మదములతో కూడుకొన్నట్టి వారలై, దంభముచేత, శాస్త్ర సమ్మతముగాని, యజ్ఞములను చేయుచుందురు.

ప॥తే॥ తమనుతామే పొగడుకొని- స్తబ్ధులగుచు ధనముచేతను, మాన, మ-దములతోడ కూడుకొని కపటంబుగ-మూఢులగుచు శాస్త్రవిధిగాని యజ్ఞముల్-సలుపుచుండ్రు

గే॥ తమ్ముతామే పొగడుకొనుచును

ధనము, మాన, మదంబునకా

శాస్త్ర సమ్మతికాని యజ్ఞము

సలుపుదురు డంబమునకై

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

18) శ్లో॥ అహంకారం బలం దర్పం

కామం క్రోధంచ సంశ్రితాః

మామాత్మా పరదేహేషు

ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయకాః

ప.వి. అహంకారం. బలం. దర్పం. కామం. క్రోధం. చ. సంశ్రితాః. మామ్. అత్మపరదేహేషు. ప్రద్విషంతః. అభ్యసూయకాః.

టీ॥ అహంకారం-అహంకారమును. బలం-బలమును. దర్పం-దర్పమును. కామం-కామమును. క్రోధం-క్రోధమును. ఆశ్రితాః-ఆశ్రయించిన వారలై అత్మపరదేహేషు-తమయందును. యితరులయందునున్న. మాం-నన్ను. ప్రద్విషంతః - ద్వేషించుచున్న వారలై. అభ్యసూయకాః - పరశ్రేయస్సును సహింపని వారలై. యే-ఎవరు. వర్తంతే-ఉన్నారు.

గ॥ అర్జునా అహంకారము. బలమును. దర్పమును. కామమును. కోపమును గలవారలై తమయందును యితర దేహములయందున్న నన్ను. అసూయతో జూచువారలై ద్వేషించుచున్నారు.

ప॥తే॥ బల, మహంకార, దర్పముల్-గలిగివారు
కామమును, కోపము, మిగుల-కలిగియుండి,
పరులయందును, తమయందు-పరగుచుండు
నన్నసూయతో, ద్వేషించు-చున్నవారు.

గే॥ కలిగి క్రోధ మహంకారములు

కలిగి కామబలంబులకా

పరులయందు, తమ దేహముల

పరగుచుండు నను వారల్

పరమాత్మను, నను ద్వేషింతురు

క్రూరులగుచు నసూయతో

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ తానహంద్వీషతః క్రూరాః

సంసారేషునరాధమాః

క్షిపామ్యజస్ర మశుభా

నాసురీష్వేవ యోనిషు .

ప.వి. తా. అహం. ద్వీషతః. క్రూరాః. సంసారేషు. నరాధమాః. క్షిపామి, అజస్రం. అశుభా. ఆసురీషు ఏవ, యోనిషు.

టీ॥ అహం-నేను. ద్వీషతః-ద్వేషిస్తులైన. క్రూరాః-క్రూరులైన. అశుభా - అశుభులునగు తాన్నరాధమాః-ఆ మనుష్యాధములను. అజస్రం-నిరంతరమును. సంసారేషు-సంసారముల యందు. ఆసురీషు-అసుర సంబంధములైన. యోనిష్వేవ-యోనుల యందే క్షిపామి-ఉంచుచున్నాను

గ॥ ఆర్జునా నేను అట్లు ద్వేషించుచున్న వారులును, క్రూరులును, అశుభులునునగు ఆ నరాధములను యెల్లప్పుడు సంసారముల యందు అసురసంబంధమైన యోనులయందే పుట్టించుచున్నాను

ప॥ తే॥ అవిధంబుగ ద్వేషులై - యశుభులై న,
వారల, వరాధములునై న - క్రూరజనుల
అసురసంసార సంబంధ - మైన యోను
లందెప్పుడు, పుట్టగా జేయు - చుందు నేను

గే॥ అట్టివారల నరాధముల
నధిక క్రూరపు మనుజులకా
ఇట్టి నీచుల నాకు శత్రుల
నెల్లకాలము నీచమౌ
అసుర యోనులయందు జన్మము
నందునట్లును జేయుదుకా
అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ ఆసురీంయోని మాపన్నా
మూఢా జన్మనిజన్మని
మామప్రాప్యైవ కౌంతేయ
తతోయాంత్యధమాంగతమ్ .

ప వి. ఆసురీం, యోనిం ఆపన్నాః, మూఢాః, జన్మని, జన్మని,
మామ్, అప్రాప్య, ఏవ, కౌంతేయ, తతః, యాంతి, అధమాం-
గతిం

టీ॥ కౌంతేయ-ఓయర్జునా మూఢాః - అవివేకులు, జన్మని,
జన్మని - ప్రతిజన్మమందును, ఆసురీంయోనిం - అసుర యోనిని,
ఆపన్నాం-పొందినవారలై, మాం-నన్ను, అప్రాప్యైవ-పొందకయే,
తతః-ఆతరువాత, అధమాంగతిం - నికృష్టగతిని, యాంతి-పొందు
చున్నారు .

గ॥ అర్జునా అసురసంబంధమైన జన్మమును పొందిన మూఢులు
ప్రతిజన్మమునందును నన్ను పొందకనే అంతకంటె, అధమమైన
గతిని పొందుచున్నారు

ప॥తే॥ అసురసంబంధ జన్మంబు-నంది వారు
జన్మ జన్మములందున-చచ్చి పుట్టి
మూఢులగుచు నన్నెప్పుడు-పొందలేక
అంతకన్న, నధమజన్మ-మందుచుండు

గే॥ అసురజన్మల పొందు మూఢులు
అసురజన్మల సారెకుఁ
పొంది చచ్చుచు, పుట్టి చచ్చుచు
పొందుచుండు రథోగతిఁ
పొందకుండురు నన్ను నెప్పుడు
మూఢులై పాపాత్ములై
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

21) శ్లో॥ త్రివిధం నరకస్థే దం
ద్వారం నాశన మాత్మనః
కామః క్రోధస్తథాలోభ
స్తస్మా దేత త్రయంత్యజేత్ . .

ప.వి త్రివిధం. నరకస్థ, ఇదం. ద్వారం. నాశనమ్, ఆత్మనః,
కామః, క్రోధః, తథా, లోభః, తస్మాత్, ఏతత్, త్రయం, త్యజేత్

టీ॥ కామః-కోరికయనియు, క్రోధః-కోపమనియు, తథా-అపే,
లోభః-లోభమనియు, త్రివిధం మూడువిధములు గలిగిన, ఇదం-ఇది,

నరకస్య-నరకమునకు, ద్వారం-వాకిలి, అత్మనః-తనకు, నాశనంచ-
నాశనకరమైనది, తస్మాత్-అందువలన, ఏకత్రయం-ఈమూడింటిని,
ఓజ్జేత్-విడువవలయును

గ॥ అర్జునా కామము, క్రోధము, లోభమును యీ మూడును
నరకమునకు, ద్వారమైనవియును తనను నాశనము చేయునట్టివి,
అందువలన యీ మూడింటిని విడువవలయును

ప॥తే॥ తనను నాశంబుజేసెడి-వైన యవియు
నరకమునకు ద్వారంబులై-బిరగుచుండు
క్రోధగుణము, కామము, లోభ-గుణములనగ
వదలవలయు, నీ మూటిని-పార్థ పూర్తి

గే॥ ఘోర దుర్గుతికివి ద్వారములు
క్రోధ, లోభము, కామముల్
వదలవలయును పీని పూర్తిగ
వదలకున్న, వినాశమే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

22) శ్లో॥ ఏతైర్విముక్తః కౌంతేయ
తమోద్వారైః ప్రీతిర్నరః
ఆచరత్యాత్మనః శ్రేయ
స్తతోయాతి పరాంగతిమ్....

ప.వి. ఏతైః, విముక్తః, కౌంతేయ, తమోద్వారైః త్రిభిః, నరః ఆచరతి ఆత్మనః, శ్రేయః, తతః, యాతి, పరామ్, గతిమ్.

టీ॥ కౌంతేయ-ఓయర్జునా, త్రిభిః - మూడైన ఏతైః--ఈ, తమోద్వారైః--నరకద్వారములచేత విముక్తః - విడువబడిన నరః--నరుడు, ఆత్మనః--తనకు, శ్రేయః--శ్రేయస్సును, ఆచరతి--అచరించుచున్నాడు, తతః - ఆతరువాత, పరాంగతిం - మోక్షగతిని, యాతి--పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా నరకద్వారములైన, కామ క్రోధ, లోభములను, యీ మీదుగుణములను వదలినవాడు తనకు శ్రేయస్సు నాచరించుకొన్నవాడై, అరువాత మోక్షమును పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ నరకమునకు ద్వారంబులై-పరగునట్టి
మూడు గుణములచేతను-ముక్తుడెవ్వ
డాతడు, తనకు శ్రేయంబు-నాచరించు
వాడైనై, పొందు మోక్షంబు-పార్థ పీదః

గే॥ నరకద్వారములైన మూటిని
యెరిగి వదలిన వాడైనై
తనకు శ్రేయము పొందజేయుచు
తాను పొందు మోక్షముకా

అ॥ కీర్తిక

శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ యః శాస్త్రవిధిముక్తిస్సృజ్య
వర్తతే చాచుకారతిః

న స సిద్ధి మవాప్నోతి

న సుఖం న పరాంగతిమ్

ప.వి యః, శాస్త్రవిధిం ఉత్సృజ్య, వర్తతే కామకారతః,
న, సః, సిద్ధిం, అవాప్నోతి, న, సుఖం, న, పరాం, గతిమ్

టీ॥ యః-ఎవ్వడు. శాస్త్రవిధిమ్-శాస్త్రవిధిని, ఉత్సృజ్య-విడిచి
కామకారతః-యభేచ్ఛముగా (తనయిష్టానుసారము) వర్తతే-వర్తించు
చున్నాడో, నః-వాడు, సిద్ధిం-సిద్ధిని, న + అవాప్నోతి - పొందడు,
పరాంగతిం-మోక్షగతిని, న + అవాప్నోతి-పొందడు

గ॥ అర్జునా యేవదు శాస్త్రవిధిని విడిచి కోరిక ననుసరించి
వర్తించుచున్నాడో, వాడు సిద్ధిని పొందడు సుఖమును మోక్షమును
పొందడు.

ప॥తే॥ శాస్త్రవిధులను విడనాడి-సర్వమెవ్వ
దనుసరించుచు, కోర్కెల-కనుగుణముగ
నడచి, సిద్ధిని, మోక్షంబు-వాడు పొంద
జాలడు, సుఖమునై నను-సవ్యసాచి

గే॥ శాస్త్రపద్ధతి విడిచి స్నేచ్ఛగ

సంచరించిన సిద్ధిముఖ

పొందజాలడు సుఖము కొంచెము

పొందజాలడు మోక్షముకా .

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ తస్మాచ్ఛాత్రం ప్రమాణంతే
కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ
జ్ఞాత్వాశాస్త్ర విధానోక్తం
కర్మకర్తుమిహోర్హసి .

ప.వి తస్మాత్, శాత్రం ప్రమాణం, తే, కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా, శాత్రవిధానోక్తం, కర్మ, కర్తుం, ఇహం అర్హసి.

టీ॥ తస్మాత్-అందువలన, కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ-కార్యకార్య
విర్ణయమునందు, తే - నీకు, శాత్రం - శాత్రము, ప్రమాణం-జ్ఞాని
సాధనము, (అందువలన) శాత్రవిధానోక్తం - శాత్రవిధిచేత, చెప్పబడిన,
కర్మ-కర్మమును, జ్ఞాత్వా-తెలిసికొని, ఇహ - యీలోకమునందు,
కర్తుం-చేయుటకు, అర్హసి-తగుదువు

గ॥ అర్హునా నీకు కార్యకార్యములు నిర్ణయించుటయందు
శాత్రము ప్రమాణముగావున, నీవు శాత్రమునందు నిర్ణయింపబడిన
కర్మము తెలిసికొని చేయుట కర్హుడవు

ప॥తే॥ చేయదగినట్టి కర్మంబు,-చేయరాని
కర్మ యిదియని తెలుపగా-కలదు శాత్ర
మది, ప్రమాణమనుచు నమ్మి,-యావిధముగ
సలువ కర్మమర్హుడ వీవు-సవ్యసాచి,

గే॥ శాత్రములను ప్రమాణములనుచు
సర్వకాలము నమ్ముచుకా
శాత్రసమ్మతమైన కర్మలు

నలుపుచుండుట, ధర్మమౌ
 సలుప నర్హుడవీవు భారత
 శాస్త్రసమ్మత కర్మముల్
 అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
 విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
 సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
 నందు దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగమును పదునారవ
 అధ్యాయము సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగము - అధ్యాయ సంగ్రహము

మ॥ కలుగునా పూర్వపు, కర్మవాసనలచే

కాయంబు తై 9 గుణ్యముల్

సలుపునా కర్మలు, యజ్ఞ, దాన, తపముల్

సత్వాది భేదంబుచే

కలుగునా జ్ఞానము, ముక్తి, సాత్వికమునా

కాయంబు లోపంబులునా

తొలగునా సత్తన, నీశ్వరాత్మణమునై

లోతెంచు శ్రేష్ఠత్వమునా

తా॥ మానవునికి పూర్వజన్మ వాసనవలన శరీరము, త్రిగుణములుగా గలిగి, దానిననుసరించి, కర్మము, యజ్ఞము, దానము, తపములు, సలుపును. సాత్విక శ్రద్ధావంతుడే జ్ఞానము సంపాదించి, సత్కిర్మములను బ్రహ్మార్పిత మొనరించి, ముక్తుడగును. యజ్ఞ, దాన, తపములయందు లోపము కలిగినచో పరబ్రహ్మవాచకమైన, ఓమ్ తత్సత్ అనిన, ఈశ్వరాత్మణమై శ్రేష్ఠత్వమును, పొందు. సందువలన మోక్షము కలుగునని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వాఙ్మనకు బోధించిన, శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగమున, పదునేడవ అధ్యాయము శ్రీభగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు, సంగ్రహ అధ్యాయ పద్య తాత్పర్యములు.

హరిః ఓమ్ దత్తే హరిః ఓమ్

కంఠః శాంతిః శాంతిః శాంతిః

—.అర్జున ఉవాచ;—

॥ అర్జును డచుగుచున్నాడు ॥

1 శ్లో॥ యే శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య
యజంతే శ్రద్ధయాఽన్వితాః
తేషాం నిష్ఠాతుకా కృష్ణా
సత్త్వమాహోరజస్తమః.

ప.వి. యే, శాస్త్రవిధిం ఉత్సృజ్య. యజంతే శ్రద్ధయా. అన్వితాః, తేషాం. నిష్ఠా, తు, కా, కృష్ణ, సత్త్వం అహో, రజః, తమః.

టీ॥ హేపృష్ఠ-ఓకృష్ణస్వామీ. యే-ఎవరు. శాస్త్రవిధిం-శాస్త్రాచారమును. ఉత్సృజ్య-పడిచి. శ్రద్ధయా - శ్రద్ధతోడను. అన్వితా-కూడినవారలై. యజంతే-పుట్టుచున్నారో. తేషాం - చారలయొక్క. నిష్ఠా-నిలుకడ. కా-ఎట్టిది. సత్త్వమాహో-సాత్వికమా (లేక) రజః-రాజసమా? తమః-తామసమా?

గ॥ ఓకృష్ణ యెవరు శాస్త్రాచారమును విడిచి శ్రద్ధతో కూడినవారలై పూజించుచున్నారో. వారలయొక్క నిలుకడ యెట్టిది? సాత్వికమా లేకరాజసమా? తామసమా?

ప॥ అ॥ శాస్త్రవిధులగు విడనాడి-సర్వమెవరు
సలపుచుందురో పూజలు-శ్రద్ధతోడ
వారి నిలుకడయెట్టిది-వానుదేవ...
సాత్వికమ, రాజసమ, తామసమ, తెలుపుము

గే॥ కాస్త్రాచారము పదలువారు
 సలుప పూజలు శ్రద్ధతో
 చారలేగతి పొందుచుందురు
 వారి గుణమదియే దగు॥
 సాత్వికాది గుణంబులందున
 సర్వమును విశదంబుగా.
 అనుచునడిగెను ॥శ్రీహరిని

✽ శ్రీభగవానువాచ—శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పుచున్నాడు ✽

2) శ్లో॥ త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా
 దేహీనాం సా స్వభావజా
 సాత్వికీ రాజసీ చైవ
 తామసీ చేతితాంశృణు .

చ వి త్రివిధా, భవతి, శ్రద్ధా, దేహీనాం, సా స్వభావజా,
 సాత్వికీ, రాజసీ, చ ఏవ, తామసీ, చ, ఇతి, తామ్, శృణు .

టీ॥ దేహీనాం - దేహధారులగు ప్రాణులకు, స్వభావజా -
 స్వభావమువలన కలుగుచున్న, సా - ఆ, శ్రద్ధా - శ్రద్ధ, సాత్వికీ-
 సాత్వికము, రాజసీ-రాజసము, తామసీ-తామసమనియు, త్రివిధా-
 మూడువిధములు, భవతి - అగుచున్నది, తాం - దానిని గురించి,
 శృణు-వినుము

౩॥ అర్జునా ప్రాణులకు స్వభావముచేత కలుగుచున్న, ఆశ్రద్ధ
 మూడువిధములుగా నున్నది వానిని వివరించెద శ్రద్ధగా వినుము

ప॥తే॥ సర్వజనులకు స్వాభావ-జనితమగుచు
త్రివిధ విధముల శ్రద్ధయు-భువివిగలుగు
సాత్వికము, రాజసము, తామ-సంబటించు
వినుము భారత తెలిపెద-విశదముగను...

గే॥ పూర్వజన్మ వాసన వలనను
పొందు దేహికి శ్రద్ధయు॥
వినుము సాత్విక రజస తామస
మనుచు మూడు విధంబులు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

3) శ్లో॥ సత్వాను రూపా సర్వస్య
శ్రద్ధాభవతి భారత
శ్రద్ధామయోఽయం పురుషో
యోయచ్ఛ్రద్ధః స ఏవ, సః

వ.వి. సత్వానురూపా, సర్వస్య, శ్రద్ధా, భవతి, భారత, శ్రద్ధా
మయః, అయం, పురుషః, యః, యచ్ఛ్రద్ధః, సః, ఏవ, సః,

టీ॥ భారత - ఓయర్జునా, సర్వస్య - సమస్తమైన వ్రాణులకు,
సత్వానురూపా - అంతఃకరణమున, కనుగుణమైన, శ్రద్ధా - శ్రద్ధ,
భవతి - కలుగుచున్నది, అయం-ఈ పురుషః-పురుషుడు, శ్రద్ధా
మయః-శ్రద్ధామయుడు, యః-ఎవడు, యత్ + శ్రద్ధః - ఎటువంటి
శ్రద్ధగలవాడో సః - వాడు సః + ఏవ - అట్టి శ్రద్ధకలిగినవాడే
(భవతి-ఆగుచున్నాడు)

గ॥ అర్జునా సమస్తప్రాణులకు పూర్వజన్మ కర్మఫలము ననుసరించి, శ్రద్ధ కలుగుచున్నది ఆ కారణమువలన పైమూడు గుణములలో, యేగుణము కలుగునో, ఆగుణము ననుసరించి, శ్రద్ధ, కలుగుచున్నది

ప॥లే॥ సర్వప్రాణికి వారల-పూర్వజన్మ
కర్మఫలము ననుసరించి-కలుగు శ్రద్ధ
అట్టి కారణమువలన-యెట్టిగుణము
కలుగువారల, కాశ్రద్ధ-కలుగు పార్థ

గె॥ పూర్వజన్మవు, కర్మఫలమున
పుట్టుచుండునా శ్రద్ధమునా
ఏగుణము కలుగు కర్మఫలమున
కొగుణము శ్రద్ధ కలుగునా

అని కిరీటిక

॥శ్రీహరి॥

4) శ్లో॥ యజంతే, సాత్వికాదేవాః
యక్షరక్షంసి రాజసాః
ప్రేతాః భూతగణాంశ్చాన్యే
యజంతే తామసాజనాః...

ప వి యజంతే, సాత్వికాః దేవాః, యక్షరక్షంసి, రాజసాః, ప్రేతాః, భూతగణాః, చ, అన్యే, యజంతే, తామసాః, జనాః,

టీ॥ సాత్వికాః - సత్వగుణవిష్ణులు, దేవాః - దేవతలను, యజంతే - పూజించుచున్నారు రాజసాః - రజోగుణవిష్ణులు, యక్షరక్షంసి - యక్షులను, రాక్షసులను, యజంతే - పూజించుచున్నారు.

తామసాః-తమోగుణనిష్ఠులు, అన్యే-మరికొందరు, జనాః-మనుజులు, ప్రేతాః-ప్రేతములను, భూతగణాంశ్చ-భూతగణములను, యజంతే-పూజించుచున్నారు

గ॥ అర్జునా సాత్వికులు దేవతలను పూజించుచున్నారు, రజోగుణము గలవారలు. యక్ష రాక్షసులను, పూజించుచున్నారు. తామసగుణముగల జనులు ప్రేతములను, భూతగణములను, పూజించుచున్నారు ..

ప॥తే॥ సలుపుదురు పూజ సాత్వికుల్-శ్రద్ధ సురల
రాజసగుణులు యక్షుల-రాక్షసులను
ఇతర మనుజులు, తామసు-లెల్లవేళ
భూతముల పూజజేతురు-ప్రేతములను

గే॥ నలుపుచుందురు పూజవేల్పుల
సాత్వికులు తగుశ్రద్ధతో
పూజజేతురు యక్షసురుల
రాజసులు తగుశ్రద్ధతో
పూజజేతురు తామసగుణులు
భూతప్రేత గణములకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౧) శ్లో॥ అశాస్త్రవిహితం ఘోరం
తప్యంతే యే తస్మాదానాః
దంభాహంకారసంయుక్తాః
కామరాగబలాన్నితాః...

ప.వి. అశాస్త్రవిహితం. ఘోరం తవ్యంతే. యే, తపః, జనాః, దంభాహంకారసంయుక్తాః. కామరాగబలాన్వితాః

టీ॥ దంభాహంకారసంయుక్తాః - దంభము అహంకారములతో గూడినవారలై, కామరాగబలాన్వితాః - కోరిక, అనురాగ, బలము వీనితో కూడుకొనిన వారలై, యేజనాః-ఏజనులు అశాస్త్రవిహితం-శాస్త్రోక్తముగానట్టి, ఘోరం-భయంకరమునైన, తపః-తపస్సును, అన్వంతే-తపించుచున్నారో

గ॥ అర్జునా దంభము, అహంకారము, కలిగి కామ, రాగ, బలములతో కూడినవారలై, యేమమజులు శాస్త్రసమ్మతముగాని ఘోరమును చేయుచున్నారో

ప॥తే॥ గర్లమునగూడి, దంభము-కలిగి మిగుల
కామ, రాగము, బలమును, -కలిగియుండి
శాస్త్రసమ్మతముగాని, -చాల ఘోర
మైన, తపముల, సలుపు-నట్టి, వారు...

గే॥ కలిగిడంబము నహంకారము
కామ, రాగ, బలంబుతో
కూడియెవ్వ, డశాస్త్ర పద్ధతి
ఘోరతపములు సలుపునో

అని కిరీటో

॥శ్రీహరివి

6) శ్లో॥ కిర్కయంతః శరీరస్థం
చిత్తక్రగామమచేతనః

మాంచైవాంతః శరీరస్థం

తాకావిధ్యానురనిశ్చయాకా. .

ప.పి. కర్మయంతః, శరీరస్థం, భూతగ్రామం, ఏతేతనః, మాం, చ, ఏవ, అంతఃశరీరస్థం, తాకా, వీధి, అనురనిశ్చయాకా.

టీ॥ ఏతేతనః - ఏయవివేకులు, శరీరస్థం - శరీరమందున్న, భూతగ్రామం - ఇంద్రియ సమూహమును, అంతఃశరీరస్థం - శరీరమలోపలనున్న, మాం-నన్ను కర్మయంతః-కృశింపజేయుచున్నారో, తాకా-వారిలను అనురనిశ్చయాకా-రాక్షసినిబంధమైన నిశ్చయము గలవారలనుగా, వీధి-తెలియుము

గ॥ అర్జునా వారవివేకులై, తమశరీరమందున్న ఇంద్రియ సమూహమును, నన్నును, కృశింపజేయుచున్నారో. అట్టివారిని, అనుర పక్రృతి స్విభావము గలవారని తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ తెలిపలేనట్టి వారిలై-దేహమందు గలుగు ఇంద్రియ సముదయ-ములను, నన్ను సన్నగిలునట్లు జేయుచు-నున్నవారి నానుర ప్రకృతిజనితు-అని యెరుంగు.

గే॥ శరీరమునగల ఇంద్రియముల సాక్షిభూతుం డగుననుకా

సంపువానిని కృశత్వంబును

తెలియు, మనుర ప్రకృతిగా .

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిః శ్రీ

7) శ్లో॥ ఆహారస్తవపి సర్వస్య
 త్రివిధో భవతి ప్రియః
 యజ్ఞస్తపస్తథా దానం
 తేషాం భేదమిమంశృణు.

వి.వి. ఆహారః, త, తపః, సర్వస్య, త్రివిధః, భవతి ప్రియః
 యజ్ఞం, తపః, తథా, దానం, తేషాం, భేదం, ఇమం, శృణు.

టీ॥ సర్వస్య-సమస్త ప్రాణులకును, త్రివిధం-మూడువిధములు
 గలిగిన, ఆహారః - ఆహారము ప్రియః - ఇష్టమైనది, భవతి-
 అగుచున్నది, తథా-అట్లే, యజ్ఞః-యజ్ఞమును, తపః - తపస్సును,
 దానం-దానము, ప్రియః - ప్రియమైనది తేషాం - వానియొక్క,
 ఇమంభేదం-ఈభేదమును, శృణు-వినుము

గ॥ అర్జునా సమస్తప్రాణులకు, మూడువిధములైన, ఆహారము
 యిష్టమైనదిగా అగుచున్నది, ఆవిధముగానే, యజ్ఞము, దానము,
 తపము, మూడువిధముల ప్రియమగుచున్నది, వానియొక్క భేదము
 లను చెప్పెద వినుము

ప॥తే॥ అన్నిప్రాణుల ఆహారముగను ప్రియము
 త్రివిధ విధముల భేదమై, దీనివలెనే
 తపము, యజ్ఞాదికర్మలు, దానములును,
 వినుము తెలిపెద, వానిని విశదముగను..

గే॥ ఆహారము, యజ్ఞ, తపము,
 అవియు మూడువిధములౌ

వినుము తెలిపెద వానిభేదము

వివరముగనే నన్నియు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

8) శ్లో॥ ఆయుఃసత్వబలారోగ్య

సుఖప్రీతి వివర్ధనాః

రస్యాయః స్నిగ్ధాః స్థిరాహృద్యా

అహారాః సాత్త్విక ప్రియాః.

ఐ వి ఆయుఃసత్వ బలారోగ్య సుఖప్రీతివివర్ధనాః, రస్యాయః, స్నిగ్ధాః, స్థిరాః, హృద్యాః, అహారాః, సాత్త్వికప్రియాః.

టీ॥ ఆయుఃసత్వబలారోగ్యసుఖప్రీతివివర్ధనాః - ఆయుః - ఆయుః పును, సత్వః-సత్వమును బల-బలమును, ఆరోగ్య-ఆరోగ్యమును, సుఖ-సౌఖ్యమును, ప్రీతి-సంతోషమును, వివర్ధనాః-వృద్ధిపొందించునవియును, రస్యాయః-రసముగలవియును, స్నిగ్ధా-చమరుగలవియును, స్థిరా-చిరకాలముండునవియును, హృద్యాః - ప్రేయములై నవియును నగు, అహారాః-అహారములు, సాత్త్వికప్రియాః - సత్వగుణముకల వారికి ప్రేయములు

గ॥ అర్జునా ఆయువును, సత్వగుణమును బలమును, ఆరోగ్యమును సుఖమును, సంతోషమును, వృద్ధిపొందించునవియు, రసవంతములు చమరుగలవియు, చిరకాలముండునవియు, చూచుటకు ప్రేయములై నవియునగు, అహారములు సాత్త్విక కిష్టములగుచున్నవి

ఎ॥తే॥ ఆయువు, బలము, రసవంత-మగునవియును

సత్వమారోగ్య సౌఖ్యంబు-సంతసమును

స్థిరములై నట్టి పానిని-స్నిగ్ధములును
సాత్వికుల కిష్టమగుచుండు-సవ్యసాచి . .

గే॥ సేతితో రిసయుక్తమగుచును
నిలుచునవి చిరకాలముకా
ఆయువును, సుఖ, బలము సత్వము
ఆరోగ్య హర్షంబులకా
పెంపుజేసెడి యాహారంబులు
ప్రీతినొసగెడి వానినికా
కోపింపిండురు సత్వక్ర-కృతులు
నారయుక్తి పదార్థముల్
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

9) శ్లో॥ కట్వస్లు లవణా త్యుష్ణ
తీష్ణ రూక్ష విదాహినః
అహారాణానస్యేష్ట్యా
దుఃఖశోకామయ ప్రదాః

ఎ వి కట్వస్లులవణాత్యుష్ణ తీష్ణరూక్షవిదాహినః, అ హా రా, రాణనస్య, యిష్టాః దుఃఖశోకామయప్రదాః

టీ॥ కట్వస్లులవణాత్యుష్ణతీష్ణరూక్షవిదాహినః - కటు-చేదుగాను, అస్లు-పుల్లగాను, లవణ-ఉప్పుగాను, అత్యుష్ణ - మిక్కిలివేడిగాను, తీష్ణ - చారముగాను రూక్ష - రసహీనముగాను, దుఃఖశోకామయ ప్రదాః-దుఃఖమును శోకమును, రోగమును, కలుగజేయునవిగాను, (యు-చు) అహారాః-అహారములు రాణనస్య-రిశోగుణముగలవానికి-ప్రియాః-ప్రియములు

గ॥ అర్జునా దుఃఖము, శోకము, రోగమును కలుగజేయు
నట్టివియును. మిక్కిలి చేదు, పులును, ఉప్పును కలిగినట్టివియును,
మిక్కిలివేడి, కారము కరినమైనవియును, అతిదాహమును కలిగించు
పదార్థములు, రజోగుణము గలవానికి, యిష్టముగా నుండును

ప॥ తే॥ ఉష్ణ, తీష్ణము, రూక్షము-నుప్పు, చేదు
పులును, కారము, దాహము-కలుగజేయు
నట్టి, దుఃఖము శోకము-వ్యాధికరము
లైనవి, రజసులకు ప్రీతి-యగుతునటకు....

గే॥ కలుగు వారు రజోగుణంబును
పులును కారము యుప్పునుకా
కలిగి తీష్ణము, చేదు వేడియు
కరినమై దుఃఖంబునుకా
కొచ్చునట్టివి, రోగ, శోకము
కోరి తినెదరు ప్రీతితో ..
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ యాతి యామంగతరసం
పూతి పర్యుషితంచయత్
ఉచ్ఛిష్ట మపిచా మేధ్యం
భోజనం తామసప్రియం .

ప.వి. యాతియామం, గి త ర సం, పూతి పర్యుషితం, చ, యత్ ఉచ్ఛిష్టం, అపి, చ, అమేధ్యం, భోజనమ్, తామసప్రియమ్.

టీ॥ యాతయామం - వండినతరువాత, జాముగడచినదియును, గజరసం-రసముపోయినదియును, పూతి - దుర్గంధము కలదియును, పియ్యపిత్తం-ఒకరోజు నీలువయున్నదియు (చద్దిది) ఉచ్చిష్టం-తినగా మిగిలినదీయు, (ఎంగిలి) అమేధ్యం-అపవిత్రమైనదియు భోజనం-అహారిము, యత్-యేదో, తత్ - ఆయాహారము, తామసప్రియం-ఓహోగుణముగలవారి కిష్టమైనవి

గ॥ అట్లునా వండిన తరువాత జామువెళ్లి చల్లనై నదియు, రసములేనిది, దుర్గంధముకలది, పాసిపోయినది, భుజింపగా మిగిలినది, అపవిత్రమైనదియునగు పదార్థములు తామసుల కిష్టముగా యుండును

ఎ॥తే॥ ఓంశిజాము గడచినవి,-పాసినవియు,
తినె మిగిలినదియు, రసము-లేనిదియును,
చల్లనై, యపవిత్రము,-చాలచెడ్డ
వాసనగలవి, ప్రీయము, తా-మసజనులకు

గే॥ జాముగడిచియు చల్లనై నవి
సారహీనము చల్లియుకా
అపవిత్రము నతిదుర్గంధము
సౌ వాని, నుచ్చిష్టముకా
కోపిషుండురు తామసగుణులు
కోరిభుజింతురు ప్రీతికా
అని కీరీటీకి

॥శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ అఫలాకాంక్షీ భిర్యజ్ఞో
విధి దృష్ట్వీయ ఇజ్యతే

యష్టవ్యమేవేతి మనః

సమాధాయ ససాత్వికః...

ప.వి అపలాకాంక్షిభిః, యజ్ఞం. విధిదృష్టః, యః ఇజ్యతే, యష్టవ్యం. ఏవ, ఇతి, మనః సమాధాయ, సః, సాత్వికః.

టీ॥ విధిదృష్టః-శాస్త్రసమ్మతమైనదియు, యష్టవ్యం + ఏవ + ఇతి-యజ్ఞముచేయుటయే విధియని, మనః-మనస్సును సమాధాయ-సమాధానపరచుకొని, అపలాకాంక్షిభిః - ఫలాపేక్షలేని వారిచేతను, యః-ఏ, యజ్ఞః - యజ్ఞము, ఇజ్యతే - చేయబడుచున్నదో, సః-ఆయజ్ఞము, సాత్వికః-సత్వగుణప్రధానమైనది

గ॥ అర్హనా, శాస్త్రసమ్మతమైన యజ్ఞము, ఫలాపేక్షలేక, చేయుట మంచిదని, మనస్సున నిశ్చయించి, యేయజ్ఞము చేయబడుచున్నదో అది సత్వగుణ ప్రధానమైనదని తెలిసికొనుము.

ప॥తే॥ శాస్త్ర సమ్మత యజ్ఞముల్ నలుప వలయు
ననుచు, మనసునందున నిశ్చయంబుజేసి
ఫలము వర్జించి, యజ్ఞముల్-నలుపుచున్న
వన్నియును, సాత్వికంబుల-టంచెరుంగు...

గే॥ ఫలము కోరక, శాస్త్రవిధిచే
నలుప యజ్ఞము శ్రేష్ఠమౌ
ననుతలచుచు చేయు యజ్ఞము
వినుముసాత్వికమైనదౌ

12) శ్లో॥ అభినందాయతు ఫలం

దంభార్థ మపిచై వయత్

ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ఠ

తం యజ్ఞం విద్ధిరాజసమ్...

ఽ వి అభినందాయ, తు ఫలం, దంభార్థం, అపి, చ, ఏవ. యత్, ఇజ్యతే, భరతశ్రేష్ఠ, తమ్, యజ్ఞం, విద్ధి, రాజసం

టీ॥ హేభరతశ్రేష్ఠ - ఓయర్థునా, యత్ - నీయజ్ఞము, ఫలం - ఫలమును, అభినందాయ + తు - అపేక్షించికాని, దంభార్థం + అపి + చ + ఏవ - దంభముకొరకుగాని, ఇజ్యతే - చేయబడుచున్నదో తం - అ, యజ్ఞం - యజ్ఞమును, రాజసం - రాజసయజ్ఞముగను, విద్ధి - తెలిసికొనుము.

గ॥ అర్థునా యేయజ్ఞము, ఫలమపేక్షించికాని, దంభముకొరకుగాని చేయబడుచున్నదో ఆయజ్ఞము రాజసయజ్ఞముగా తెలిసికొనుము

ప॥ తే॥ ఫలమపేక్షించి యజ్ఞముల్ - సలుపుచున్న
గౌరవము పొందవలెనను - కాంక్షచేత,
సలుపుచుండెడి యజ్ఞముల్ - సవ్యసాచి
తెలిసికొను, రాజసములంచు - తెల్లముగను

గే॥ ఎవడు యజ్ఞము చేయుచుండునో

యేదియోమది కోరుచుకా

ఫలముకోరుచు దంభమునకై

సలుప రాజస మదియగుకా

అని కీరీటీకి

॥ శ్రీహరిని

13) శ్లో॥ విధిహీన మస్పష్టాన్నం
మంత్రహీన మదక్షిణమ్
శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం
తామసం పరిచక్షతే .

ప.వి. విధివిహీనం, అస్పష్టాన్నం, మంత్రహీనం, అదక్షిణం,
శ్రద్ధావిరహితం, యజ్ఞం, తామసం, పరిచక్షతే

టీ॥ అర్జునా, విధిహీనం-శాస్త్రవిధిరహితమైనదియును. అస్పష్టాన్నం-అన్నదానము లేనిదియును, మంత్రహీనం-మంత్రయుక్తము, కానిదియును, అదక్షిణం - దక్షిణ లేనిదియును, శ్రద్ధావిరహితం-శ్రద్ధలేనిదియునగు, యజ్ఞం-యజ్ఞమును, తామసం-తామసయజ్ఞమని, పరిచక్షతే-చెప్పుచున్నారు

గ॥ అర్జునా శాస్త్రసమ్మతముకానిదియు, అన్నదానము లేనిదియు, మంత్రయుక్తము కానిదియు దక్షిణ. శ్రద్ధలేనిదియునగు యజ్ఞము తామసయజ్ఞమని చెప్పుచున్నారు .

ప॥తే॥ శాస్త్రసమ్మతి లేనిది-శ్రద్ధ లేక
అన్నదానంబు లేనట్టి-దగుచు, మంత్ర
హీనమైనది, దక్షిణ-లేనిదైన
యజ్ఞమును తామ సంబంధి-యనిరి పార్థ

గే॥ కానిదింతయు శాస్త్రసమ్మతి
లేని దన్నము దానముకా
లేక శాస్త్రము తెలుపు దక్షిణ,
లేక శ్రద్ధయు మంత్రముకా

సలువ యజ్ఞము తామసంబగు

తెలియుమియ్యది భారతా

అని కిరీటికి

శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ దేవ ద్విజ గురుప్రాజ్ఞ
పూజనం శౌచ మార్జవం
బ్రహ్మచర్య మహింసాచ
కారీరంతప ఉచ్యతే...

ప వి. దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూజనం, శౌచం, అర్జవం, బ్రహ్మచర్యం, అహింసా, చ, కారీరం, తపః, ఉచ్యతే

టీ॥ దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞ పూజనం - దేవ - దేవతలు, ద్విజ-బ్రాహ్మణులు, గురు-గురువులు, ప్రాజ్ఞ-పండితులునగు వారియొక్క, పూజనం-పూజయును, శౌచం - శుచిత్వము, అర్జవం - సత్ప్రవర్తన, బ్రహ్మచర్యం-బ్రహ్మచర్యము, అహింసాచ - హింస చేయకుండుటయును, కారీరం-కారీరసంబంధమైన, తపః - తపస్సుగను ఉచ్యతే-చెప్పబడుచున్నది

గా॥ అర్జునా దేవతలను, బ్రాహ్మణులను, గురువులను, పండితులను, యాచించుట శుచిత్వము, సత్ప్రవర్తన బ్రహ్మచర్యము, అహింస, అనునవి కారీరసంబంధమైన తపస్సులని చెప్పబడుచున్నవి

ప॥తే॥ ద్విజుల, గురువుల, పండితుల-దేవతలను కొలుచుచుండుట, శుచితము-కలిగియుండు బ్రహ్మచర్య మహింసను-బడసేయుట

సత్ప్రవర్తన, మివియన్ని-సవ్యసాచి
యా శరీరతపములని-యెరుగుమెప్పుడు

గ॥ దేవబ్రాహ్మణ గురువుబుధుల
తెలిసి పూజలు సలుపుటన్
అహింసయు, బ్రహ్మచర్యము
ఆర్జవంబు, శుచిత్వముకా,
శారీర ప్రధాన, తపములని
స్వాంతమందు రలంపుమా...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ అనుద్వేగ కరం వాక్యం
సత్యం ప్రియహితంచయత్
స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ
వాఙ్మయం తవ ఉచ్యతే...

ప వి అనుద్వేగకరం, వాక్యం, సత్యం, ప్రీయహితం, చ-
యత్, స్వాధ్యాయాభ్యసనం చ, ఏవ, వాఙ్మయం, తవః, ఉచ్యతే,

టీ॥ అనుద్వేగకరం-ఉద్వేగకరము శానిదియు, సత్యం-సత్య
మైనదియును, ప్రీయ-ప్రీయమై, హితం + చ-హితమైనదియునగు,
వాక్యం-వాక్యమును, సాధ్యాయాభ్యసనః - వేదాధ్యసమును వాఙ్మ
యం - వాక్కుతో సంబంధించిన, తవః - తవస్సుగను, ఉచ్యతే-
చెప్పబడుచున్నది

గ॥ అర్జునా పరుల మనస్సు నొప్పించనిదియు, సత్యమును,
ప్రీయమును, హితమునైన, సంపూర్ణయు వేదాధ్యసము, వాక్కు-
నకు సంబంధించిన తవస్సుగా చెప్పబడెను .

ప॥ తే॥ పరులమనసున తెప్పుడు-భాధలేని
సత్యము, ప్రియము, హితము-చాలగలిగి
పలుకుచుండుటయును, వేద-పఠనమెప్పుడు
సలువ, వాగ్యూప తపమగు-సవ్యసాచి...

గే॥ ఇతర ప్రాణికి బాదలేకను
ప్రీతి విశ్వాసంబులు
కలుగు నిజమగు పలుకు, వేదము
సలుపు, టభ్యాసంబును
వాగ్యూపములగు తపములనుచు
వాని నెరుగుము పాండవా
అని కిరీటిక

॥శ్రీహరిస్

16) శ్లో॥ మనః ప్రసాదః సౌమ్యత్వం
మౌన మాత్మ వినిగ్రహః
భావ సంకుద్ధి రిత్యేత
తపోమానస ముచ్యతే...

ప.వి. మనః ప్రసాదః, సౌమ్యత్వం, మౌనం, ఆత్మవినిగ్రహః,
భావసంకుద్ధిః, ఇతి, ఏతత్, తపః, మౌనసం, ఉచ్యతే

టీ॥ మనఃప్రసాదః - చిత్తవైర్మల్యమును (మనసు సదృశి
యైయుండుట) సౌమ్యత్వం-మంచివృత్తియు, మౌనం-మౌనమును,
ఆత్మవినిగ్రహః-మనోనిగ్రహమును, భావసంకుద్ధిః-కపటములేమియు,
ఇత్యేతత్-అనునిది, మౌనసం-మనస్సుకు సంబంధించిన, తపః-
ఉచ్ఛ్వాస, ఉచ్యతే-చెప్పబడుచున్నది

గ॥ అర్జునా మనస్సు నిర్మలముగానుంచుట, మనోనిగ్రహము, సద్వృత్తియు, మితముగా మాటలాడుట, కపటము లేకయుండుట అనునవి, మనస్సంబంధమైన తపస్సులని చెప్పబడును

ప॥తే॥ మానసిక నిర్మలత్వము-మంచి వృత్తి
నిగ్రహించి మనస్సును-నిశ్చలముగ
లేకయుండుట కపటంబు-లేకమైన
మౌనమివి మానసతపము-అనిరి పార్థ

గే॥ మంచివృత్తియు చిత్త శుద్ధియు
మౌనము మనోనిగ్రహమ్
వినుము కపటములేక యుండుట
మానసిక తపమౌనిదే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ శ్రద్ధయా పరయాతప్తం
తపస్తత్త్రి విధం నరైః
అఫలాకాంక్షీ భిర్ముక్తైః
సాత్వికం పరిచక్షితే...

ప వి శ్రద్ధయా పరయా, తప్తం, తపః, తపః, తత్ త్రివిధం, నరైః, అఫలాకాంక్షీభిః, యుక్తైః, సాత్వికం, పరిచక్షితే

టీ॥ అఫలాకాంక్షీభిః - ఫలము కోరని వారును. యుక్తైః - యోగులునునైన, నరైః - నరులచేతను, పరయా - ఉత్తమమైన,

ప్రక్షయ-ప్రక్షతో. తప్త-తపింపబడిన తత్-ఆ. త్రివిధం-మూడు విధములైన, తపః - తపస్సును, సాత్వికం - సాత్త్వికముగను, అపజితే-చెప్పబడదు.

గ|| అర్జునా ఫలముకోరని యోగులైన నిరులచేతి ఉత్తిష్ఠయై ప్రక్షతో నాపిరింపబడిన. శరీరము, వాక్కు, మనస్సుకు సంబంధించి మూడువిధములగు తపస్సులను, సాత్త్విక తపస్సులని చెప్పబడుచున్నది.

స||౧౧|| అలము కోరనియోగులు పరమశ్రద్ధ గలగుండెట్టి వారలగుచు-సంపాదించిన శ్రీపాద పదముల తపములు-తెలిసికొనుము సాత్త్వికతంబులని, నీవు-సవ్యసాచి .

గ|| అలము కోరక శ్రద్ధచేతను సలుపు ఒడెడివి యోగులైన మనసు, దేహము వాక్కు తపముల వినుము సాత్త్విక తపములొ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

18) శ్లో|| సత్కారమాన పూజార్థం
తపోదంభేన చైవయత్
క్రియతే తప హ పోక్తం
రాజనం చల మధువువం . . .

ప.ప సత్కారమానపూజార్థం, తపః, దంభేన, చ, ఏవ, యత్. క్రియతే, తత్ ఇహ, ప్రోక్తం, రాజనం, చలమ్, అధువువం..

టీ॥ సత్కారమానపూజార్థం - సత్కారము కొరకును, బహుమానము కొరకును, పూజకొరకును, దంభేన - దంభముచేత, యత్తప్తః - యేతవస్సు, క్రియతే - చేయుబడుచున్నదో, ఇహ-యీలోకమందు, చలం - నీలుకడ లేనిదిగాను, అద్రువం - స్థిరముగానిదిగాను, తత్తపః-ఆతపస్సు రాజసం-రజోగుణసంబంధమైనదని, ప్రోక్తం-చెప్పబడెను .

గ॥ అర్జునా పరులచేత, సత్కరింపబడుటకు, గౌరవింపబడుటకు పూజింపబడుటకు, దంభముకొరకు చేయునట్టి, తపము రజోగుణ సంబంధమైనదనియు, చంచలమైనది, సశించునట్టిదని, పెద్దలు చెప్పిరి.

ప॥తే॥ పరులచేతను పూజింప-బడుటకొరకు
గౌరవంబును పొందంగ-దలిచి మదిని
దంభము కొరకుచేసెడి-తపములన్ని
చంచలము రాజసములను-క్షయకరంబు
అని వచించిరి, ఫల్గున-యార్యులెల్ల .

శ్లో॥ సత్కారము బహుమానములకు
జరుపదంబుము కొరకునై
పరులచే పూజింపబడుటకు
భావమందు తలంచుచుకా
నలుపునట్టి తపంబు రజమగు
చంచలంబు వినాశముకా...
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ మూఢ గ్రాహణాత్మనోయ
స్పృహయా క్రియతే తపః

పరస్మోత్సా దనార్థంవా

తత్తామస ముదాహృతమ్

వ.వి. మూఢగ్రాహణ. అత్మనః యత్. పీడయా. క్రియతే. తపః. పరస్య. ఉత్సాహనార్థం. వా తత్. తామసం. ఉదాహృతమ్

టీ॥ మూఢగ్రాహణ - అవివేక నిశ్చయముచేత. అత్మనః - చెహముయొక్క పీడయాచ-పీడచేతను. పరస్య - పరునియొక్క. ఉత్సాహనార్థంవా - విరాళముకొరకునైనను. యత్తపః - ఏతపస్సు. క్రియతే-చేయబడుచున్నచో. తత్-అది-అప్పు. తామసం-తామసమని. ఉదాహృతమ్-చెప్పబడెను

గ॥ అర్జునా మూర్ఖమైన పట్టుదలచేత. తనకుకష్టము కలిగించు నదిగాని. ఎరునియొక్క నాశనముకొరకు చేయబడుతపస్సు తామస తపస్సని చెప్పబడుచున్నది

ప॥తీ॥ మూర్ఖమగు పట్టుదలతోడ-మోహమొంది తనకు కష్టంబు కలిగించు-దానినైన అన్యజన వినాశముగోరి-యాచరించు తపము తెలియుము తామస-తపమటంచు

గే॥ అవివేకమున తనకు దుఃఖము

నైన నైనను కోపియై

ఇతరుల వినాశంబు కొరకై

యెవడు తపమొనరించునో

యనిరి దానిని తామసంబని

మాతృవేత్తలు భారతా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ దాత వ్యమితి యద్దానం

దీయతేఽనుపకారిణే

దేశకాలేఽపాత్రేఽపి

తద్దానం సాత్త్వికంస్మృతమ్ . .

ప ప దాతవ్యం, ఇతి యత్, దానం, దీయతే, అనుపకారిణే, దేశకాలే, చ, పాత్రే, చ, తత్, దానం సాత్త్వికమ్, స్మృతమ్.

టీ॥ దాతవ్యమితి - ఇయ్యవలయునని, యద్దానం - ఏదానము, దేశ-తత్త్వముక్షేత్రమందును, కాలేచ-పుణ్యకాలమునును, పాత్రేచ-యోగ్యునియందును, అనుపకారిణే-ప్రత్యుపకారము చేయలేని వాని కొరకు, దీయతే-ఇయ్యబడుచున్నదో, తద్దానం-ఆదానము, సాత్త్వికమ్-సాత్త్వికమని స్మృతం-తలంపబడియున్నది

గ॥ అర్హునా, దానమొనర్చుట యావశ్యకంబని తలంచి, దేశకాల పాత్రంబుల గురించి, ప్రత్యుపకారము చేయలేని వారికొసంగు దానము, సత్త్విగుణ ప్రధానమైనదని చెప్పబడుచున్నది

ప॥తే॥ దానమును చేయవలెనని-తానుతలచి
దేశకాలము పాత్రముల్-తెలిసి చేయ
జాలి, దుపకారమనుచును-దెలిసి, నలుపు
దానమును, సాత్త్వికంబగు-దానమిది

గే॥ దేశకాలము పాత్రమునుగని

తెలిసి ప్రత్యుపకారముకా

చేయజాలని వాడటంచును

చేయు దానము సత్త్వమౌ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

21) శ్లో॥ యత్ప్రతుష్ట్యపకారార్థం
 ఫలముద్దిశ్యవాపునః
 దీయతే చ పరిక్లిష్టం
 తద్వ్రజస ముదాహృతమ్

ఎ.వి. యత్, తు, ప్రతుష్ట్యపకారార్థం, ఫలం, ఉద్దిశ్యవా, పునః,
 దీయతే, చ, పరిక్లిష్టం, తత్, దానం, రాజసం, ఉదాహృతమ్

టీ॥ యత్తు-ఎదానము, ఫలముద్దిశ్యవా-ఫలమునుద్దేశించియైనును,
 పునః-మరల, ప్రతుష్ట్యపకారార్థం-ప్రతుష్ట్యపకారము వారకునైనను, పరి-
 క్లిష్టం - అతికష్టముతోను దీయతే - యయ్యబడుచున్నదో చిత్-
 తదానము, రాజసం-రాజసమని, ఉదాహృతమ్-చెప్పబడెను

గ॥ అర్జునా ఫలమునుద్దేశించిగాని, ప్రతుష్ట్యపకారము నుద్దేశించి
 గాని, మనస్సు నొచ్చుకొనుచు, అతికష్టముతో యొసంగునట్టి,
 దానము రాజసదానమని చెప్పబడెను

ప॥తే॥ ప్రతుష్ట్యకృతినిగోచించు-ఫలము పొంద
 వలయు ననియెడికోరిక-కలిగిగాని
 చాలకష్టంబు పొందుచు-పనుపునట్టి
 దానమును రాజసంబగు-దానమను

గే॥ ఫలము గోరుచు చేయు దానము
 బాధతోత నొసంగగా

చేయు ప్రతుష్ట్యపకారమని మ
 చేయు దానము రాజసం....

అని కీర్తితి

॥శ్రీహ రిని

22) శ్లో॥ అదేశకాలే యద్దానం
మవాత్యే భృశ్చ దీయతే
అసత్కృత మవజ్ఞాతమ్
తత్తామనము దాహృతమ్

ఎ.వి అదేశకాలే, యత్. దానమ్, అపాత్రేభ్యః. చ, దీయతే,
అసత్కృతం, అవజ్ఞాతం, తత్. తామనం ఉదాహృతమ్

టీ॥ అదేశకాలే-అనుచితమైన దేశకాలములయందును, అవా
తేభ్యః + చ-అపాత్రులకును, అసత్కృతం-సద్భావము లేకుండను
అవజ్ఞాతం - అవమానయుక్తమైన, యత్-ఏ దానం - దానమును,
దీయతే-యియ్యబడుచున్నదో తత్-అది, తామనః-తామనదానమని,
ఉదాహృతం-చెప్పబడినది

గ॥ అర్హునా అనుచితమైన దేశకాలములయందును అపాత్రు
లగును, సద్భావములేకుండ, నిర్లక్ష్యముతో చేయఁబడి దానమును,
తామనదానమని చెప్పబడినది

ప॥తే॥ అనుచితమగు దేశము కాల-మంద పాత్రు
లైన వారికి, సత్కార-హీనముగను
అవహేళిని సజ్జనలెడకి-దైనయట్టి
దానమును తామనంబగు-దానమనిరి

గే॥ దేశకాలము పాత్రులగు
తెలియ, కిషివేకులక
అది దానం, బహుత్వం
పక్షకు దురుతామనముగా

అస కిరీటికి

॥శ్రీహరిని శ్రీ

౨౩) శ్లో॥ ఓమ్ ఉన్మదితి సిద్ధేశో

బ్రహ్మణస్త్రి విధః స్మృతః
బ్రాహ్మణాస్తేన వేదాశ్చ
యజ్ఞాశ్చ విహితాః పురాః

ప వి ఓమ్ తత్సద్విత్, ఇతి, నిర్దేశః, బ్రహ్మణః, త్రివిధః, స్మృతః, బ్రాహ్మణాః, తేన, వేదాః, చ యజ్ఞాః చ, విహితాః, పురా

టీ॥ ఓమ్ తత్సద్విత్-ఓమ్, తత్, సత్ అసి, త్రివిధః-మూడు బ్రాహ్మణములు గలిగిన, బ్రహ్మణః - పరమాత్మయొక్క, నిర్దేశః - నామోచ్ఛారణము, స్మృతః-చెప్పబడెను, తేన-దానిచేత, బ్రాహ్మణాశ్చ-బ్రాహ్మణులును వేదాశ్చ-వేదములును, యజ్ఞాశ్చ - యజ్ఞములును, పురా-పూర్వకాలమందు, విహితాః-నిర్మింపబడినవి.

గీ॥ అర్చనా పరబ్రహ్మమయొక్క నామమును, ఓమ్, తత్, సత్, అసి మూడువిధములుగా చెప్పబడెను, పూర్వమందు ఆపర బ్రహ్మముచేతనే, బ్రాహ్మణులు, వేదములు, యజ్ఞములు నిర్మింపబడెను.

ప॥తే॥ బ్రహ్మమునకు నామములు-ప్రణవమనియు తత్త నిమి, సత్త నియుత్రివి-ధంబులైన వా పరబ్రహ్మచేతనే-యాది, వేద ములును, బ్రాహ్మణర్, యజ్ఞముల్-కలిగెపార్థ

గే॥ పలికెదరు ఓమ్ తత్సత్తనును
పరబ్రహ్మము నామముల్
మూడువిధముల చెప్పబడియెను
పూర్వమందు ధనంజయ

పీస వలననె కలిగెకృతువులు

విప్రులును వేదంబులుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిసి

24) శ్లో॥ తస్మా దోమిత్యదాహృత్య

యజ్ఞదాన తపః క్రియాః

ప్రవర్తంతే విధానోక్తాః

సతతం బ్రహ్మవాదినమ్....

ప.వి. తస్మాత్, ఓమ్, ఇతి, ఉదాహార్య, యజ్ఞదానతపః
క్రియాః, ప్రవర్తంతే, విధానోక్తాః, సతతం, బ్రహ్మవాదినామ్

టీ॥ తస్మాత్-ఆకారణమువలన, విధానోక్తాః - శాస్త్రోక్తము
లైన, బ్రహ్మవాదినాం-బ్రహ్మవాదులయొక్క, యజ్ఞదానతపఃక్రియాః-
యజ్ఞదాన, తపస్సు, లసెడి క్రియలు, సతతం - యెల్లప్పుడును,
ఓమితి-ఓమ్అని, ఉదాహార్య-ఉచ్చరించి, ప్రవర్తంతే - ఆరంభింప
చేయుచున్నవి

గ॥ అర్జునా ఆకారణమువలన శాస్త్రోక్తములైన, యజ్ఞ,
దాన, తపములను, కర్మములను, బ్రహ్మవాదులు ప్రారంభించు
నపుడు ఓంకారమును ప్రథమమున పలుకుచున్నారు

ప॥తే॥ బ్రహ్మవాదులు సలిపెడి-పలువిధంబు
లైన, శాస్త్రోక్త కర్మల-కాదియందు
ఓమ్మనెడి యక్షరంబు, దా-ముచ్చరించి

తపఃసముదయ, యజ్ఞములు, మరియు దానములను
సలుపుచుందురు సతతంబు-సవ్యసాచి

గే॥ అందువలన శాస్త్రోక్తమునా
యజ్ఞదాన తపంబులన్
హరింపఁజేయు బ్రహ్మవాదులు
పలికెను, ఓమ్మహిమంతుకా
అని కీర్తియి

॥ శ్రీహరిః

75) శ్లో॥ తదిథా సుసంధాయ

ఫలం యజ్ఞ తపఃక్రియాః

దానక్రియాశ్చవివిధాః

క్రియంతే మోక్షకాండీభిః .

ఓవి తత్ ఇతి, అసభినంధాయ, ఫలం, యజ్ఞతపఃక్రియాః,
దానక్రియాః, స వివిధాః, క్రియంతే, మోక్షకాండీభిః

టీ॥ మోక్షకాండీభిః - ముముక్షువులచేత, తదితి - తత్తనెడి,
బ్రహ్మభిదానమునుచ్చరించి, ఫలం - ఫలమును, అసభినంధాయ-
కోరక, యజ్ఞతపఃక్రియాః-యజ్ఞ-క్రతువులును, తపః-తపస్సులును,
క్రియాశ్చ-దానక్రియలను, క్రియంతే-చేయబడుచున్నవి .

గ॥ అర్హునా ముముక్షువులు, ఎటువఱుములైన యజ్ఞములను,
తపస్సులను, దానములను, చేయునపుడు ఫలమును కోరకుండ,
తత్తనియొచ్చిరించుచు, వానిని చేయుచుందురు .

ప॥లే॥ మోక్షకాంక్షలు, తత్త ని ముందుపలికి
 ఫలముపై, నాశ సంభూర్తి -చదలివై ఏ
 తపములను యజ్ఞములుమరి-దానములను
 నలుపుచుందురు ఫల్గునా-సంతతంబు

గో॥ ఫలము కోరక దాన, తపములు
 నలుపుచును వడుశృద్ధవే
 పలికితత్త ని మోక్షకాంక్షలు
 పొరంబింతురు యజ్ఞముల్...
 అని కిరీటికి శ్రీహరిని

26) శ్లో॥ సద్భావే సాధుభావేచ
 సదిత్యే తత్త్వయు జ్యోతే
 ప్రళస్తే కర్మణి తథా
 సచ్చబ్జః పార్థయుజ్యోతే

స.వ. సద్భావే, సాధుభావే, చ, సత్, ఇతి, ఏతత్, ప్రయు
 జ్యతే, ప్రళస్తే, కర్మణి, తథా, సత్, శబ్దః, పార్థ, యుజ్యతే

టీ॥ హేవార్థ-ఓయర్థునా, సద్భావే - సత్తనెడియర్థమందును
 సాధుభావేచ-మంచి నెడియర్థమందును, సత్ఇతి-సత్అనెడి, ఏతత్-
 ఇది, ప్రయుజ్యతే - వాడబడుచున్నది, తథా - అటులే, ప్రళస్తే-
 ప్రళస్తమైన, కర్మణి-కర్మమందును, (సత్అనెడి) శబ్దః-శబ్దము
 యుజ్యతే-వాడబడుచున్నది

గ॥ అర్థునా ఆ, సత్తనుశబ్దము, కలచినెడియర్థమందును,
 మంచిదనెడియర్థమందును వాడబడుచున్నది, అట్లే, ప్రళస్తమైన
 కర్మలయందును వాడబడుచున్నది

ప॥తే॥ సత్త నెడి యర్థమందును-సాధుభావ
మందు, సత్తను శబ్దంబు-నల్లె శ్రేష్ఠ
మైన, పలువిధ కర్మంబు-లందుగూడ
వాడబడుచుండు నెప్పుడు-పార్థభువిని

గే॥ సత్త నెడి యర్థమందును
సాధుభావము నందును
సత్తను శబ్దంబును శ్రేష్ఠమౌ
ఒహువిధంబుల కర్మలకా
వాడుచుందురు భువిని సతతము
పండితులను ధనంజయౌ.

27) శ్లో॥ యజ్ఞే తపసి దానేచ
స్థితిః స దితిహోచ్యతే
కర్మచై వ తదర్థీయం
సదిత్యేవాఖి ధీయతే

ప.వి. యజ్ఞే, తపసి, దానే, చ, స్థితిః, సత్, ఇతి, చ,
ఉచ్యతే, కర్మ చ, ఏవ, తదర్థీయం, సత్, ఇతి, ఏవ, అభిధీయతే.

టీ॥ యజ్ఞేచ-యజ్ఞమందును, తపసి-తిపస్సునందును, దానేచ-
దానమునందును, స్థితిః-స్థితి, యా-ఏదో, సా-అది, సదితి-సత్తనియు,
ఉచ్యతే-పలుకబడుచున్నది, తదర్థీయం-అభగవద్గీతయమైన, కర్మ-
కర్మమును సదితి-సత్తని, అభిధీయతే-పలుకబడుచున్నది

గ॥ అర్జునా యజ్ఞమందును, తపస్సునందును, దానమునందును
గలస్థితికి, సత్తని చెప్పబడుచున్నది, అభగవద్ప్రీతగాచేయు, కర్మ
లన్నిటికి సత్తని చెప్పబడుచున్నది

ప॥తే॥ తపము నందును యజ్ఞంబు-దానమందు
గలుగువిష్టకు సత్తని-పలుకుచుండు
దాని సంబంధ కర్మలౌ-వానికెల్ల
సత్తని వచించుచుండురు-సవ్యసాచి

శే॥ పలుకు దురుక్రతు దానతముల
గల నిష్ఠ సత్తటంచుకా
పలుకుదురు భనవత్ప్రీతిగా
సలుపు కర్మలు సత్తనుచు
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిసి

28) శ్లో॥ అశ్రద్ధయా హతం దత్తం
తపస్తప్తం కృతం చయత్
అసదిత్యుచ్యతే ప్రార్థ
నచతప్రేత్యనో ఇహ

ప వి. అశ్రద్ధయా, హతం దత్తం, తపః, తప్తం, కృతం
చ, యత్, అసత్, ఇతి, ఉచ్యతే, ప్రార్థ, న, చ తత్, ప్రేత్య,
నో, ఇహ.

టీ॥ హేపార్థ-ఓయర్జునా, అశ్రద్ధయా-అశ్రద్ధచేత, యత్-ఏ,
హతం హోమము, కృతం-చేయబడినదో, యత్ - ఏది, దత్తం-
యియ్యబడినదో, తపః - తపస్సు, తప్తం - చేయబడినదో తత్-
ఆసమస్తమును, అసదితి-అసత్తని, ఉచ్యతే - పలుకుబడుచున్నది,
ఇహ-యీలోకమునందును, నచ - ఫలింపదు, ప్రేత్య-లోకాంతర
మందును నో-ఫలింపదు

గ॥ అర్జునా శ్రద్ధలేఁ హోమములు, దానములు, తపములు,
 ఉత్తమి చెప్పబడినవి. అట్టివిహముమిను, వరమందును, సుఖ
 కరిములుకావి

ప॥తే॥ శ్రద్ధ ముక్తికైంతలేకుండ-సలుపుమండు
 తపమును, హోమములు మఱి-దానములును,
 చెప్పచుండి రసత్తన-శ్రేష్ఠులవిచ్చి
 వరమునం, దిహమందును-ఫలములేమి

గే॥ శ్రద్ధలేక న సలుపు హోమము
 సర్వతపములు దానములే
 వలుకుచుండి, రసత్తటంచును
 ఫలములే, దిహపరములకా (అసి కిరీ)

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
 విరచితమై గద్య పద్య గేయరూపమును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
 సంవాదముగ, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
 నందు శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగమును పదునేడవ అధ్యాయము
 సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ ఆర్త్యర్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

మోక్ష సన్యాస యోగము - అధ్యాయ సంగ్రహము
 మ॥ భలముఁ గోరక, కిర్మముల్ సలుపుక
 బ్రహ్మార్పణంబును, నీ
 కులధర్మంబును, వీడకా త్రిగుణముల్
 గుర్తించి, సర్వంబునకా
 చలనంబింతయులేని చిత్తమున, నకా
 సర్వేశ్వరుఁ గొల్చినకా
 కలుగుకా మోక్షము, కల్మషంబు దొలగికా
 కౌంటేయ తథ్యంబుగా ...

తా॥ అట్లునా నమస్త కర్మములందు త్రిగుణములను
 గుర్తించి, ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో, సత్కర్మములను సలిపి, కుల
 ధర్మమును విడువక, రాగద్వేషములు మారి, ధైర్యముతో
 మనస్సునిలిపి, నన్నే ప్రాప్తస్థానముగా దలంచి, సర్వధర్మము
 లను పరిచ్ఛిందించి, నన్నుచూచింది, నాకు సమస్కరించి, సమస్త
 ధ్యానించితివేని, నీవు సర్వపాపములనుండి, పముక్తుడవై మోక్ష
 మును దొందగలవని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వాడుకలు బోధించెను.
 మోక్ష సన్యాసయోగమును, పదునెనిమిదవ అధ్యాయము శ్రీభగ
 వద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు, సంగ్రహ అవ్వాద
 పద్య తాత్పర్యములు.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

మ॥ కలరూపుఁ వివరింపవంటివి కదా

కౌంతేయ నీ మోహముఁ

కలతఁ మానితివా, వచింపుమనినఁ

గాండీవి సానందతన్

పలికెఁ, మోహమువీడె, జ్ఞానమొదలెఁ

పాలింతు, నీయాజ్ఞలఁ

కలతఁ మానితి, నీ యనుగ్రహముచే

కన్గొంటి నీతత్వమున్

తా॥ అర్జునా నాచే చెప్పబడిన అతి రహస్యమైన గీతార్థమును, చక్కగా వింటివికదా? నీయజ్ఞానజనిత మోహము తొలిగినదా? వచింపుమని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యడుగగా, పరమాత్మా నీ యనుగ్రహ మహిమచే, నాయజ్ఞానము తొలిగినది, జ్ఞానము కలిగినది, నీయాజ్ఞను శిరసావహించి పాలింతునని పార్థుడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు తెలిపెనని తెలిపెడి మోక్షసన్యాస మోగమును, ఎఱునెనిమిదవ అధ్యాయము, శ్రీభగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమునందు అధ్యాయ సంగ్రహ పద్య తాత్పర్యములు ...

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరి ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

—:అర్జున ఉవాచ;—

❀ అర్జును డడిగను ❀

- 1) శ్లో॥ సన్యాసస్య మహాబాహో
తత్త్వమిచ్ఛామి వేదితుం
త్యాగస్యచ హృషీ కేశ
పృథక్కేశి నిషాదన

ప వి. సన్యాసస్య, మహాబాహో, తత్త్వమ్ ఇచ్ఛామి, వేదితుం.
త్యాగస్య, చ, హృషీకేశ పృథక్. కేశి-నిషాదన

టీ॥ హేమహాబాహో-ఓకృష్ణపరమాత్మా, హృషీకేశ-ఇంద్రియ
వియామకుడైన కృష్ణా, కేశినిషాదన - శ్రీ కృష్ణా, సన్యాసస్య-
సన్యాసముయొక్కయు, త్యాగస్య - త్యాగముయొక్కయు, తత్త్వం-
యదార్థమును, పృథక్ - వేర్వేరు, వేదితుం - తెలియుటకొరకు,
ఇచ్ఛామి-కోరుచున్నాను

గ॥ ఓకృష్ణపరమాత్మా, హృషీకేశ, శ్రీకృష్ణా, సన్యాసము
యొక్కయు, త్యాగముయొక్కయు, తత్త్వమును, వేర్వేరుగా
తెలిసికొన గోరుచున్నాను

ప॥తే॥ పరమ పూరుష, మాధవా-పద్మనాభ
త్యాగతత్త్వంబు, సన్యాస-తత్త్వమెల్ల
తెలిసి కొనగోరుచుంటిని-దేవ దేవ
వేరు వేరుగ విసిపింపు-విశదముగను

గే॥ కరుణతోడ వచింపు కేశవ

కామితార్థ ప్రదాతవై

సన్యాసము త్యాగముల స్థితి

సర్వమును విశదంబుగా

అనుచునడిగెను కృష్ణమూర్తిని

అర్జునుడు రణభూమిలో ॥ శ్రీహరి

2) శ్లో॥ శ్రీభగవానువాచ-శ్రీభగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు
కామ్యానాం కర్మణాంన్యాసం

సన్యాసం కవయో విదుః

సర్వకర్మ ఫల త్యాగం

ప్రాహుత్యాగం విచక్షణాః

పట కామ్యానాం, కర్మణాం, న్యాసం, సన్యాసం, కవయః, విదుః, సర్వకర్మఫలత్యాగం, ప్రాహుః, త్యాగం, విచక్షణాః

టీ॥ కవయః-పండితులు, కామ్యానాంకర్మణాం-కామ్యకర్మములయొక్క, న్యాసం-ఁరిత్యాగమును, సన్యాసం-సన్యాసముగా, విదుః-తెలిసికొనియున్నారు, విచక్షణాః-విద్వాంసులు, సర్వకర్మఫలత్యాగం-సకలకర్మములయొక్క ఫలమును వదిలుట, త్యాగం - త్యాగమని, ప్రాహుః-తెలిపిరి .

గ॥ అర్జునా కొందరు పండితులు, ఫలమునుకోరి చేయబడు కర్మములనువదలుట సన్యాసమని తెలిపిరి, సర్వకర్మముల ఫలమును వదిలుట త్యాగమని కొందరు పండితులు తెలిపియుండిరి .

పాతే॥ కామ్యఫలదాయకములై న-కర్మలన్ని
త్యాగమొనరింప, సన్యాస-మనిరి కవులు
సర్వ కర్మల ఫలమును-సన్యసింప
త్యాగమదియని పండితు-లనిరి పార్థ

గో॥ సలుపకుండుట కామ్య కర్మలు
సన్యామనిరి పండితుల్
అన్ని కర్మల ఫలము వదలుట
యన్ని వేళలయందునూ
త్యాగమనుచును జెప్పియుండిరి
తత్వవిదులు ధనంజయా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

3) శ్లో॥ త్యాజ్యందోష వదిత్యేకే
కర్మప్రాహుర్మనీషిణః
యజ్ఞదాన శపః కర్మ
సత్యాజ్యమితి చాపరే .

వ.వి. త్యాజ్యం, దోషవత్, ఇతి ఏకే, కర్మ, ప్రాహుః,
మనీషిణః, యజ్ఞదానతపఃకర్మ, స, త్యాజ్యం, ఇతి, చ- అపరే

టీ॥ ఏకే-కొందరు, మనీషిణః-పండితులు, కర్మ-కర్మమును,
దోషవత్-దోషముకలది కావున, త్యాజ్యమితి - త్యజింపదగినదని,
ప్రాహుః-చెప్పుదురు అపరే - మరికొందరు, యజ్ఞదానతపఃకర్మ-
యజ్ఞము, దానము, తపస్సులనెడి కర్మములను, సత్యాజ్యమితి -
విడువదగినవని, ప్రాహుః-చెప్పుదురు

గ॥ అర్జునా కొందరు పండితులు అన్నికర్మములను దోషములు
గలవానిగా తలచి విడిచిపెట్టదగినవని చెప్పుదురు మరికొందరు
పండితులు, యజ్ఞము దానము తపములనెడి కర్మలు విడువకూడ
దనియును, చెప్పిరి

ప॥ తే॥ కర్మలన్నియు దోషముల్-కలవిగాన
వదలవలెనని పండితుల్ పలికినారు
యజ్ఞములు, తపములు, దాన-మనెడి, కర్మ
ములను విడువతగనిపని-పలికినారు
మరియు కొందరు పండితుల్-వీర వర్య.

గే॥ అన్ని కర్మలయందు దోషము
అన్న వంచు తలచుచు
విడువలెనని కొందరందురు
వేదోక్తమగు యజ్ఞముల్
విడువరాదని దాన తపములు
విశద పరచిరి కొందరు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

4) శ్లో॥ ఏకాయం శృణుమే అత్త
త్యాగే భరత సత్తమ
త్యాగోహి పురుష వ్యాఘ్ర
త్రైవిధః సంప్ర కీర్తితః ..

ప ॥ ఏకాయం, శృణు, మే, తత్ర, త్యాగే భరత సత్తమ,
త్యాగః హి, పురుషవ్యాఘ్ర త్రైవిధః సంప్రకీర్తితః

టీ॥ హేభరతసత్తమ-ఓయర్జునా, తత్రిత్యాగే - ఆత్మాగమందు,
మే - నాయొక్క, నిశ్చయం - నిశ్చయమును శృణు - వినుము,
హేపురుషవ్యాఘ్ర-ఓయర్జునా, త్యాగః త్యాగము, త్రివిధః-మూడు
ప్రకారములు గలదిగా, పంప్రకీర్తితోహి చెప్పబడినదిగదా

గ॥ ఓయర్జునా ఆత్మాగమునందు నానిశ్చయమును చెప్పెద
వినుము, ఆత్మాగము మూడువిధములుగా చెప్పబడియున్నదిగదా?

మ॥ తే॥ భరత సత్తమ ఘ్ననా-పాండు పుత్ర
తెలియజేసెద నీకునై - తెల్లముగన
వినుము నా నిర్ణయము త్యాగ-విషయమందు
తెలుపబడియెను, త్యాగంబు-త్రివిధ విధము

గే॥ తెలిపెద విను నానిశ్చయము
తెల్లముగ త్యాగంబునకా
మూడు విధములు కలిగియుండును
ముఖ్యముగ త్యాగంబుతో
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౦) శ్లో॥ యజ్ఞదాన తపః కర్మ
సత్కార్యం కార్యమేవచ
యజ్ఞోదానం తపశ్చైవ
వాచ సాని మనీషితామ్ .

ప వి యజ్ఞ దానతపఃకర్మ, స కార్యం, కార్యం ఏవ చిత్,
యజ్ఞః దానం తపః - ఏవ వాచనాని, మనీషితామ్

టీ॥ తత్-ఆ. యజ్ఞదానతపఃకర్మ-యజ్ఞము, దానము, తపస్సు లనెడి కర్మములు, కార్యమేవ - చేయదగినవే, సత్కాజ్యం - విడువదగినవి కావు. యజ్ఞః - యజ్ఞము, దానం - దానమును, తపశ్చ- తపస్సును, మనీషిణాం-పండితులకు, పావనాని-పవిత్రమైనవి

గ॥ అర్జునా యజ్ఞము, దానము, తపస్సనెడి కర్మములు, పండితులను, పవిత్రులను చేయుచున్నవి, కావున యజ్ఞ దాన, తపములను, చేయవలయును, కాని, విడువకూడదు

ప॥తే॥ యజ్ఞములు, దానము, తపము-లనెడి కర్మములను, విడువకూడ దెప్పుడు-సపుచుండు పావనులుగ పండితులను-పార్థ కాన యజ్ఞ, తప, దానములు, చేయు-మనిరి బుధులు

గే॥ యజ్ఞ, దానము, తపము, కర్మలు
సవశ్య కర్తవ్యములౌ
పండితులను సలపుచుండును
పావనులుగా భారతా
సలుపవలెనని, రండు కొరకై
సర్వబుధుల వ్యాసినీ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

6) శ్లో॥ ఏతాన్యపితు కర్మాణి

నంగం త్వక్తో ఫలానిచ

కర్తవ్యా నీతియే పార్థ

నిశ్చితం మిత ముత్త మమ్ . . .

వ.వి ఏతాని, అపి, తు, కర్మాణి, సంగం, త్యక్త్వా, ఫలాని,
చ, కర్తవ్యాసి, ఇతి, మే, పార్థ, నిశ్చితమ్, మఠం, ఉత్తమమ్.

టీ॥ హేపార్థ-ఓయర్జునా. ఏతాని-ఈ. కర్మాణి - కర్మములు.
సంగం-కోరికను. ఫలానిచ-ఫలములను, త్యక్త్వా-విడిచి, కర్తవ్యాని-
చేయదగినవి, ఇతి-ఇట్లని, నిశ్చితం - నిశ్చయించుకొని, ఉత్తమం-
ఉత్కృష్టమైన, మే-నాయొక్క, మఠం-సమ్మతము(అభిప్రాయము).

గ॥ అర్జునా వై న తెలిపిన మూడువిధములైన, యజ్ఞ, దాన,
తపములను, కర్మములను, కోరికను, ఫలాపేక్షయును, వదలి,
చేయవలయునని, నానిశ్చయమైన ఉత్తమాభిప్రాయము

ప॥ తే॥ యజ్ఞములు, దానము, తపము-లనడచింగు
యిట్టి కర్మలు, ఫలసంగ-మింతలేక
నలువవలయు, మమతలేక, -సప్యసాచి
నీకు నాయొక్కయుత్తమ-నిశ్చయంబు
తెలియజేసితి సంపూర్ణ, తెల్లముగను .

గే॥ విడిచి సంగము వదలి ఫలమును
మూడు విధముల కర్మముల్
సలువవలెనని నానిశ్చయము
సమ్మతంబును నాకదే
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిః॥

7) శ్లో॥ నియతస్యతు సన్యాసః
కర్మబోధోప పద్భ్యతే

మోహాత్తస్య పరిత్యాగ

స్తామసః పరిక్రీర్తితః .

ప వి నియతిస్య. కు. సన్యాసః కర్మణః. న. ఉపపద్యతే -
మోహాత్. తస్య. పరిత్యాగః. తామసః, పరిక్రీర్తితః .

టీ॥ నియతిస్య - నియమితమైన, కర్మణః - కర్మముయొక్క.
సన్యాసః-విడుచుట. నోపపద్యతే - తగదు మోహాత్ - అజ్ఞానము
వలనను, తస్య-ఆ నిత్యకర్మముయొక్క, పరిత్యాగః - విడుచుట,
తామసః - రిమోగుణసంబంధమైన అజ్ఞానముని, పరిక్రీర్తితః-
చెప్పబడినది

గ॥ అర్జునా నియమితమైన నిత్యకర్మములను, వదలుటకు
వీలులేదు, అజ్ఞానమువలన, ఆకర్మములను వదలుట, రిమోగుణ
సంబంధమైన అజ్ఞానము చెప్పబడినది

ప॥తే॥ నిత్య, నైమిత్తికంబగు-నిఖిలమైన
వేదసమ్మత కర్మముల్-విశ్వవరాదు
పొందిమోహమా కర్మముల్-హ్రావిడువ
తిలచుమయ్యది తామస-తా గమనుచు...

గే॥ వేదోక్తమగు నిత్య కర్మలు
విడువకూడదు యెప్పుడు
అజ్ఞానముచే వాని వాడువ

నదియె తామస త్యాగమో

అని కీర్తియితి

శ్రీహరిని

8) శ్లో॥ దుఃఖమిత్యేవ యత్కర్మ
కాయక్లేశ భయాత్యజేత్
సకృత్సా రాజనం త్యాగం
నైవత్యాగ ఫలం లభేత్.

ప.వి. దుఃఖం. ఇతి, ఏవ యత్. కర్మ కాయక్లేశభయాత్. త్యజేత్. సః, కృత్వా, రాజనం, త్యాగం. స, ఏవ, త్యాగఫలం, లభేత్

టీ॥ యః - ఎవ్వడు, కాయక్లేశభయాత్ - శరీరకష్టభీతివలన, యత్కర్మ-ఏకకర్మమును, దుఃఖమిత్యేవ-దుఃఖకరమైనదని, త్యజేత్ - విడుచుచున్నాడో, సః - వాడు, రాజనం - రజోగుణసంబంధమైన, త్యాగం-త్యాగమును, కృత్వా-చేసి, త్యాగఫలం - కర్మత్యాగఫలమును, నైవలభేత్-పొందడు

గ॥ అర్జునా దేహమునకు కష్టము కలుగునని భయపడి, దుఃఖమును కలుగజేయునని, తలంచి, కర్మలనెవడు వదిలుచున్నాడో, వాడు రాజసత్యాగమును చేసిన వాడగును, కర్మత్యాగఫలమును పొందడు

ప॥తే॥ తినువునకు, కష్టము కలుగు-ననుభయంబు,
కలుగు దుఃఖమునుచునెంచి, -కర్మములను
విడువ, రాజసత్యాగంబు-వాడు జేసి
కర్మసన్యాస ఫలమును-గాంచ లేడు

గే॥ కలుగు కష్టము దేహమున కని

కష్టమిచ్చెడి కర్మమునా

దాని విడిచిన భయము చేతను

త్యాగమది, రజసింబునో

కర్మ ఫలమును త్యాగ ఫలమును

కలుగకుండఁను వానికి

అని కీరీటికి

॥శ్రీహరివి

9) శ్లో॥ కార్యమిత్యేవ యత్కర్మ

నియతం క్రియివేత్తున

సంగంత్యత్వా ఫలంచైవ

సత్కార్య సాత్వికో మతః

ప వి. కార్యం, ఇతి ఏవః యత్, కర్మ, నియతం, క్రియతే, అర్జున, సంగం, త్యక్త్వా, ఫలమ్, చ, ఏవ, సః, త్యాగః, సాత్వికః, మతః.

టీ॥ హేఅర్జునా - ఓయర్జునా, సుగు - అసక్తిని, ఫలంప-
ఫలమును, త్యక్త్వా-పడిచి, యత్-ఏ, నియతంకర్మ-నిత్యకర్మము,
కార్యమిత్యేవ - చేయదగినదేయని క్రియతే - చేయబడుచున్నదో,
సత్కార్యః-ఆత్మార్థము సాత్వికమితి-చత్వగుణమువలన పుట్టినదని,
మతః-అభిమతము

గ॥ అర్జునా ఆసక్తిని ఫలమును వదలి వేచోక్తిమైన నిత్య
కర్మలు చేయదగినదేయని, యేవశు చేయబడుచున్నదో, అట్టివాని
త్యాగము సాత్వికత్యాగమని మొరొందుము

ప॥తే॥ కర్మలందు సంగము, ఫల-కాంక్ష వదలి
సలుపదగినవి వేదోక్త-సర్వ కర్మ
లనుచు తలచి, సలుపుచుండు-నట్టి వాని
త్యాగమును సాత్వికంబగు-త్యాగ మనిరి

గీ॥ వేదోక్త మగు నిత్య కర్మలు
విడిచి సంగము ఫలమునుకా
సలుపుచుండిన శ్రద్ధ చేతను
సాత్విక త్యాగంబగుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

10) శ్లో॥ సద్వేష్ట్య కుశలం కర్మ
కుశలే నాను షష్టలే
త్యాగీ సత్ప్వ సమా విష్టో
మేధావీ చిన్నసంశయః

ఎ.వి. స. ద్వేష్టి, అకుశలం, కర్మ, కుశలే, స. అనుషష్టలే,
త్యాగీ సత్ప్వసమావిష్టః, మేధావీ, చిన్నసంశయః

టీ॥ సత్ప్వసమావిష్టః - సత్ప్వగుణముచేత వ్యాపింపబడినవాడును,
మేధావీ-ఆత్మజ్ఞానము కలిగినవాడును, చిన్నసంశయః-చేదించబడిన
సందేహము గలిగినవాడునగు. త్యాగీ - ఫలత్యాగియైన పురుషుడు,
అకుశలం-అశుభంబైన, కర్మ-కర్మమును, సద్వేష్టి - ద్వేషింపడు,
కుశలే-సుఖకరియైన కర్మమునందు, నానుషష్టలే-ఆనక్తుడురాదు

గ॥ అర్హునా సత్ప్వగుణముచేత చూడినవాడును బ్రజ్ఞావంతుడును,
సంశయములేనివాడును, త్యాగియై, కుశలకరములైన కర్మములను
ద్వేషింపడు, సుఖకరమైన కర్మములయందానక్తుడు కాదు

ప॥తే॥ సత్వ గుణశాలి, ప్రాజ్ఞుండు, సంశయంబు
లేవి త్యాగశీలుడు, దుఃఖ-మునుకలుగగ
జేయు కర్మల, ద్వేషంబు-చెందకుండు
సౌఖ్యకర కర్మములయందు-సక్తి వదలు

గే॥ సాత్వికంబగు గుణము కలిగిన

జ్ఞానంతుడు నిత్యము॥
సంశయంబును వదలి పూర్తిగ
చాలదుఃఖపు కర్మల॥
వైరముంచడు, సౌభ్యకర్మల
వాడు పొందడు సక్తియు॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

11) శ్లో॥ నహిదేహ భృతా శక్యం

త్యక్తుంకర్మాణ్యశేషతః
యస్తు కర్మ ఫల త్యాగీ
సత్యాగీ త్యభి ధీయతే

ఓ ఎ. న. హి. దేహభృతా. శక్యం. త్యక్తుం. కర్మాణి.
అశేషతః. యః. తు. కర్మఫలత్యాగీ. స. త్యాగీ. ఇతి. అభిధీయతే.

టీ॥ దేహభృతా - దేహధారిచేత, అశేషతః - సంపూర్ణముగా,
కర్మాణి-కర్మములను, త్యక్తుం-విడుచుచుకొరకు, నశక్యంహి-శక్యము
రాదుగదా?, యస్తు-యెవడు, కర్మఫలత్యాగీ-కర్మఫలములను విడుచు
చున్నాడో, సః-వాడు, త్యాగీ - తాగముగలవాడని, అభిధీయతే-
చెప్పించుచున్నాడు

చలిగిన, కర్మణః-కర్మములమొక్క, ఫలం-ఫలము, అత్యాగినాం-
త్యాగులరావినారంకు, ప్రేతిత్య - జన్మాంతరమును పొంది, భవతి-
కలుగుచున్నది సన్యాసినాంకు - కర్మఫలత్యాగులకైతే, క్వచిదపి-
ఎప్పుడును, సభవతి-కలుగదు

గ॥ అర్జునా కర్మఫలములు ప్రియములై నవి అప్రియములై నవి
ప్రియాప్రియములై నవని మూడువిధములు, కర్మ ఫల త్యాగము
చేయనివారికి జన్మాంతరములందు పొందుచున్నవి కర్మఫలమును
విడిచినవారికి ఆఫలము, లెప్పుడును కలుగవు

ప॥కే॥ ప్రియము, సప్రియమును, ప్రియా-ప్రియములనెడి
త్రివిధములు కర్మ ఫలములు-తెలిసికొనుచు
త్యాగమొనరింప, కేకర్మ-చూచరింప
పొందు ఫలంబు జన్మాంతర-మందు పార్థ
త్యాగి కంటవు ఫలముల-ఁటంచెరుగు

గే॥ ఇష్ట మనిష్టము మిశ్రంబని
ఇట్లు ఫలములు త్రివిధమౌ
కర్మ ఫలమును విడువకుండిన
కలుగు జన్మాంతరములన్
కర్మ ఫలమును సలుప త్యాగము
కలుగవే జన్మానికిన్...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి॥

19) శ్లో॥ పంచైతాని మహా బాహో

కారణాని నిబోధయే

సాంఖ్యే కృతాంతే బ్రోక్తాని

సిద్ధయే సర్వ కర్మచామ్

ఎ వి. పంచ, ఏతాని, మహాబాహో, కారణాని, నిదోఢ, యే, సాంఖ్యే, కృతాంతే, బ్రోక్తాని, సిద్ధయే, సర్వకర్మణాం

టి॥ హేమహాబాహో - ఓయర్జునా, సర్వకర్మణాం - సమస్త కర్మములయొక్కయును, సిద్ధయే - సిద్ధికొరకు, కృతాంతే - కర్మ సిద్ధాంతమును తెలిపెడి సాంఖ్యే-సాంఖ్యమునందు, బ్రోక్తాని-చెప్పబడిన, ఏతాని-ఈ, పంచ-అయిదైన కారణాని - కారణములను, యే-నావలనను, నిదోఢ-తెలిసికొనుము

గ॥ అర్జునా సమస్తకర్మములయొక్క సిద్ధికొరకు, సిద్ధాంతమును తెలిపెడి, సాంఖ్యశాస్త్రమందుచెప్పబడిన ఆయిదు కారణములను చెప్పెదను వినుము

ప॥తే॥ అన్ని కర్మల సంసిద్ధి-నంద జేయ
సర్వకర్మల సిద్ధాంత-సాంఖ్యమందు
నైదు కారణములు గల-వవిధ, నీకు
తెలియజేసెద వినుమయ్య-తెల్లముగను

గే॥ సాంఖ్య శాస్త్రమునందు తెలిపిన
సర్వ కర్మల సిద్ధికిఁ
అయిదు హేతువులుండు భారత
అన్ని వినుము వనించెదఁ

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

14) శ్లో॥ అధిష్ఠానం తథా కర్తా
కరణంచ పృథగ్విధమ్
వివిధా చపృథక్చేష్టా
దైవం చైవాత్ర పంచమమ్....

ప.వి. అధిష్ఠానం, తథా, కారణం, చ, పృథగ్విధం, వివిధాః,
చ, పృథక్, చేష్టాః, దైవం, చ, ఏవ, అత్ర పంచమమ్

టీ॥ అధిష్ఠానమ్ - దేహమును, తథా-అటులే, కర్తా - కర్త
(అహంకారములేకదోక్త), పృథగ్విధం-నానావిధములై యున్న, కరణం-
(క్రోతాతి) ఇంద్రియములును వివిధాః-నానావిధమైన, పృథక్-
చేర్చేర్చైన, చేష్టా + చ-క్రియలును, అత్ర-వీనియందు, దైవః +
చ + ఏవ-ఈశ్వరుడును, పంచమం-అయిదవకారణము.

గ॥ అర్జునా, శరీరము, అహంకారము, ఇంద్రియములు,
పంచప్రాణముల వ్యాపారము, వీనియభిమాన దైవతలప్రేరణము,
అని యావిధముగా అయిదు కారణములున్నవి .

ప॥తే॥ ఈశరీర మహంకార-మింద్రియంబు
లైదు, విధప్రాణముల వ్యవ-హారము, మరియు
వీని యభిమానదైవత-ప్రేరణంబు
యీ విధిగనైదు హేతువు-లెరుగు పార్థ

గే॥ శరీరంబు నహంకారము
సర్వేంద్రియంబులు
పంచప్రాణముల వ్యాపారము
ప్రముఖాధి దైవతములు

అయిదు హేతువులుండు భారత

అన్ని కిర్మల సిద్ధికి

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

15) శ్లో॥ శరీరవాఙ్మనోభిర్య

త్కర్మ ప్రారభతే నరః

న్యాయం వా విపరీతం వా

పంచైతే తస్య హేతవః..

ప.వి. శరీరవాఙ్మనోభిః, యత్, కర్మ, ప్రారభతే, నరః, న్యాయం, వా, విపరీతం, వా, పంచ, ఏతే, తస్య, హేతవః..

టీ॥ నరః-మనుష్యుడు, శరీరవాఙ్మనోభిః-శరీరము, వాక్కు, మనసులచేత, న్యాయం-మంచిదైనను, విపరీతం-అన్యాయమైనదైనను, యత్కర్మ - ఏకకర్మమును, ప్రారభతే - ప్రారంభించుచున్నాడో, తస్య - ఆకర్మమునకు, ఏతేపంచ - ఈఆయిదును, హేతవః-కారణములు

గ॥ అర్జునా మనుష్యుడు, మనస్సు వాక్కు, శరీరము వీని చేత మంచిదిగాని, చెడ్డదిగాని యేకకర్మమును ప్రారంభించునో, అప్పుడీయైదును, కారణములు తెలియుము

ప॥లే॥ అవి పంచవైయు చెడ్డ-వైనగాని
కాయము, మనస్సు వాక్కుచే, కర్మలెవ్వి
యైన, మనుజుడు, మొదలిడు-నప్పుడైదు
కారణము లివి తెలియును-వీరవర్య

గే॥ మనసు, వాక్కును, శరీరముతో

మంచిచెడు కర్మంబులకా

ప్రారంభించినపుడు మనుజుడు

పైన వేయగు హేతువుల్

అని కరీటికి

॥శ్రీహరిసి॥

16) శ్లో॥ తత్త్వైవం సతి కర్తార

మాత్మానం కేవలంతుయః

ఏశ్యత్యకృత బుద్ధిత్యా

స్మిన్ పశ్యతి దుర్మతిః

ప.వి. తత్త్వ, ఏవమ్, సత్త్వి, కర్తారం, ఆత్మానం, కేవలం, తు, యః, పశ్యతి, అకృతబుద్ధిత్యాత్, న, సః, పశ్యతి దుర్మతిః.

టీ॥ తత్త్వ-ఆకర్మయందు, (కారణము) ఏవంసతి-ఇట్లుండగా, యః-ఎవడు, ఆత్మానం కేవలంతు-తననొకనినే, కర్తారం-కర్తగాను, ఏశ్యతి-చూచుచున్నాడో, సః-అట్టి, దుర్మతిః-అవివేకి, అకృతబుద్ధి త్యాత్-సంస్కరింపబడని బుద్ధిగలవాడగుటచేతను, నపశ్యంతి-తెలిసి కొకునన్నాడు.

గ॥ అర్జునా ప్రతికర్మకు కారణములైదుండగా, యేవడు కర్మకు తానొకడే, కర్తనని, తలంచుచున్నాడో, అట్టి అజ్ఞాని అత్మతత్వము నెరుగజాలడు (నిజమెరుగడు)

ప॥తే॥ కర్మలన్నింటికీ రీతి-కారణములు

కలిగియుండ, నేననకర్త-కర్మమునకు

తలచుచుండు, వాడవివేకి-తత్వమెరుగ
జాలదెప్పుడు భువియందు-సవ్యసాచి...

గో॥ కలిగియుండగ కర్మంబులకు
కారణము లై దెప్పుడు॥
తలచునెప్పుడు కర్తనేన
తెలివిలేకను కర్మకు॥
అత్మతత్వము నెరుగజాలం
దాడిదజ్ఞా నుండనై
అని కిరీ॥॥ ॥శ్రీహరిని

17) శ్లో॥ యస్యనాహం కృతోభావో
బుద్ధిర్యస్య నలిప్యతే
హత్వాపి స ఇమాః లోకాః
న్నహంతినని బిధ్యతే

వ.వి. యస్య, న, అహంకృతః, భావః, బుద్ధిః, యస్య, న, లిప్యతే, హత్వా, అపి, సః, ఇమాః, లోకాః, న, హంతి, న, నిబిధ్యతే

టీ॥ యస్య - ఏపుటపునికి, అహంకృతః - నేనే కర్తననెడి, భావః-భావము, న-లేదో, యస్య - ఎవనియొక్క, బుద్ధిః - బుద్ధి, నలిప్యతే-లిప్తముగదో, (విషయములయందు సంగముకాదో) సః-వాడు, ఇమాః-ఈ, లోకాః-ప్రాణులను, హత్వాపి - చంపియు, నహంతి-చంపినవాడు కాదు, నిబిధ్యతే-బిద్ధుడును కాదు

గ॥ అర్జునా యేవ్వడహంకారము చెందక. కర్మఫలకాంక్ష లేని
వాడై యుండునో, వాడీజనులనందరిని చంపినవాడైనను, చంపిన
వాడు కాజాలడు. ఒద్దుడునుకాడు

ప॥తే॥ ఏవడుపొంద, డహంకార-మింతయేని
లేనివాడునై ఫలకాంక్ష-లేళ్లమైన
జగతియందునవాడెల్ల-జనుల చంపి
చంపకుండిన వాడునొ-సవ్యసాది
అంటకుండునుబంధంబు-లతని కవని

గే॥ ఫలము కోరక, గర్వముందక,
సలిపినను యేకర్మముకా
చంపినను, యీ జనులనందర
చంపకుండిన వాడగుకా
కర్మఫలమును పొందదాతను
కాదు కర్మకు కర్తయుకా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

18) శ్లో॥ జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా
త్రివిధాకర్మ చోదనా
కరణం, కర్మ, కర్తేతి,
త్రివిధః కర్మ సంగ్రహః

జ వి జ్ఞానం, జ్ఞేయం, పరిజ్ఞాతా, త్రివిధా, కర్మచోదనా,
కరణం కర్మ, కర్తా, ఇతి, త్రివిధః, కర్మ, సంగ్రహః,

టీ॥ కర్మచోదనా-కర్మోపదేశము, జ్ఞానమితి - జ్ఞానమనియు, జ్ఞేయమితి - తెలియదగినదనియు, పరిజ్ఞాతా - తెలియువాడనియు, త్రివిధా-మూడువిధములు గలది, కర్మసంగ్రహా-కర్మసంగ్రహము, కరణం-కరణమనియు, కర్మ-కర్మమనియు, కర్తృతి-కర్తయనియు త్రివిధం-మూడువిధములు గలది

౧॥ కర్మోపదేశము (కర్మప్రవృత్తి) జ్ఞానమనియు, తెలియదగినదనియు, తెలియువాడనియు, మూడువిధములుగలది. కర్మసంగ్రహము, కరణమనియు కర్మమనియు, కర్తయనియు, మూడువిధములుగలది

చ॥తే॥ జ్ఞానమని జ్ఞేయమని పరి-జ్ఞాతమనియు
కలవు, త్రివిధవిధములు కర్మ విధులు
కర్తయును కర్మమనియును-కరణమనియు
కర్మయును మూడు విధములు-కలదిపార్థ

గే॥ కర్మోపదేశము మూడు గతులు
కలిగియుండును భారతా
జ్ఞానమనియును, జ్ఞేయమనియును
జ్ఞానము కలవాడనియు॥
కరణ, కర్మయు కర్తయనియును
కర్మయును మూడు విధముల్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

19) శ్లో॥ జ్ఞానం కర్మచ కర్తాచ
త్రిధైవ గుణభేదతః

ప్రోచ్యతే గుణ సంఖ్యానే

యథా వచ్ఛృణు తాన్యపి . .

ప.వి. జ్ఞానం. కర్మ. చ. కర్తా. చ. త్రిధా. ఏవ. గుణభేదతః. ప్రోచ్యతే. గుణసంఖ్యానే. యథావత్. శృణు తాని. అపి

టీ॥ గుణసంఖ్యానే-సాంఖ్యశాస్త్రమునందు. జ్ఞానంచ-జ్ఞానమును, కర్మచ-కర్మమును, కర్తాచ-కర్తయు, గుణభేదతః-గుణభేదములను బట్టి, తిరైవ - మూడువిధములుగా, ప్రోచ్యతే - చెప్పబడుచున్నది, తాన్యపి-వానివికూడ. యథావత్-యథార్థముగను, శృణు-వినుము.

గ॥ అర్జునా సాంఖ్యశాస్త్రములలో జ్ఞానమును, కర్మమును, కర్తయును, సత్వాది గుణభేదములచే, నొకటొకటి మూడువిధములుగానే, చెప్పబడియున్నది, వానిని సాంఖ్యశాస్త్రమురీతిగ వినుము.

ప॥తే॥ శాస్త్రములలో, కర్తయు, కర్మ-జ్ఞానములను చెప్పిరి, గుణవిభేదము-చేత, మూడు విధములుగ, వినుమెరిగింతు-విశదముగను సాంఖ్యశాస్త్రంబు రీతిగ-సవ్యసాచి...

గే॥ శాస్త్రములలో మూడు విధములు

జ్ఞాన కర్మము, కర్త లక్షా
సాత్త్వికాది గుణభేదముచే

సాంఖ్యశాస్త్రము రీతిగా
తెలుపఁడియెను వేరు వేరుగ

తెలిపెదను విను పాండవా ...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

20) శ్లో॥ సర్వభూతేషుయే నైకం

భావ మవ్యయ మీక్షతే

అవిభక్తం విభక్తేషు

తద్జ్ఞానం విద్ధిసాత్వికమ్ ...

౮ వి. సర్వభూతేషు, యేన, ఏకం, భావం, అవ్యయమ్, ఈక్షతే, అవిభక్తం, విభక్తేషు తత్, జ్ఞానం, విద్ధి, సాత్వికమ్.

టీ॥ ఏన-యేజ్ఞానముచేత, విభక్తేషు - భిన్నములైన, సర్వభూతేషు-సర్వప్రాణులయందును, అవిభక్తం-అఖండమైనదియును, అవ్యయం - నాశరహితమైనదియును, ఏకం - ఒకటైనదియునైన, భావం-భావమును, ఈక్షతే-చూచుచున్నాడో, తద్జ్ఞానం-అజ్ఞానమును, సాత్వికం-సత్వగుణమువలన, పుట్టినదానిగా, విద్ధి-తెలియుము

గ॥ అర్జునా పేరుపేరుగాయుండు సమస్త ప్రాణులయందును, అఖండమైన నాశరహితమైన, ఒకటైన పరమాత్మను, యేజ్ఞానము చేరి చూచుచున్నాడో, అట్టిజ్ఞానమును సాత్వికజ్ఞానమని తెలిసికొనుము.

ప॥తే॥ వలువిధంబుల భేదమై-పరుగుచుండు

సర్వప్రాణులయందుండు-స్వామియొకడె

అవ్యయంబు, నఖండంబు-నైన వాడు

ననుచు, నేజ్ఞానమున చూను-నట్టి జ్ఞాన

మును, తెలిసికొను సాత్విక-జ్ఞానమనుచు...

గే॥ ఎల్లభూతములందు యుండిన

ఈశ్వరుడు తానొక్కడే

అవ్యయుండును, యవిభక్తుండు

నైనవాడని యాత్మలో

యేజ్ఞానముచేత చూచునో

అజ్ఞానమగు సాత్వికమ్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

21) శ్లో॥ పృథక్త్వేనతు యజ్ఞానం

నానాభావాః పృథగ్విధాః

వేత్తి సర్వేషు భూతేషు

తద్జ్ఞానం విద్ధి రాజసమ్

ప.వి. పృథక్త్వేన, తు, యత్ జ్ఞానం, నానాభావాః, పృథగ్విధాః, వేత్తి, సర్వేషు, భూతేషు, తత్, జ్ఞానం, విద్ధి, రాజసమ్

టీ॥ యత్ జ్ఞానం- ఏజ్ఞానము, (చేత) సర్వభూతేషు - సమస్త ప్రాణులయందును, పృథక్త్వేన - భేదభావముచేత, పృథగ్విధాః- భిన్నప్రకారములైన వానినిగా నానాభావాః-నానాస్వరూపములైన వానినిగా, వేత్తి - తెలియుచున్నాడో, తద్జ్ఞానం - అజ్ఞానమును, రాజసం-రజోగుణసంబంధమైన దానిగా, విద్ధి-తెలియుము

గ॥ అర్జునా సర్వప్రాణులయందొక్కడై యున్న పరమాత్మను వేర్వేరు ప్రాణులయందు భిన్నుడై యున్నాడని, యేజ్ఞానము చేసి తెలిసికొనుచున్నాడో, అట్టి జ్ఞానమును రాజసజ్ఞానమని తెలిసికొనుము.

ప.తే॥ అన్నిప్రాణులయందుండు-నాత్మనెవడు
వేరుచేరుగ నాత్మలై-వెలియననుచు

నెట్టి జ్ఞానము చేతవా-డెంచుచుండు
నెట్టి జ్ఞానము రాజస-మని యెరుంగు .

గే॥ సర్వభూతములందు యుండిన
సర్వేశ్వరుడు భిన్నుడని
యే జ్ఞానము భేదము తలచునో
అజ్ఞానము రజసమగునా
అని కిరీటికి ॥ శ్రీహరిని

22) శ్లో॥ యత్కృత్స్నవత్ కస్మి
న్కార్యేసక్త మహైతుకమ్
అతత్వార్థ వదల్పంచ
తత్తామస ముదాహృతమ్

ప.వి. యత్, తు, కృత్స్నవత్, ఏకస్మిన్, కార్యే, సక్తం,
అహైతుకమ్, అతత్వార్థవత్, అల్పం, చ, తత్, తామసం,
ఉదాహృతమ్

టీ॥ యద్జానము-ఏజ్ఞానము ఏకస్మిన్ - ఒకపైన, కార్యే-
కార్యమునందు, కృత్స్నవత్-సమస్తమునందువలెను, సక్తం-ఆసక్త
మైనదియును, అహైతుకమ్-కారణముకానిదియును అతత్వార్థవత్-
యదార్థముకానిదియును, అల్పంచ-స్వల్పమైనదియునై యున్నదో,
తత్-అజ్ఞానము, తామసం-తామసజ్ఞానమని, ఉదాహృతమ్-చెప్పబడి
యున్నది

గు॥ అర్జునా హేతుయక్తము కానిదియును, పరిమార్థముకానిది
యును అల్పమైనదియును నైన ఒకవిషయమందే, సమస్త జ్ఞానము

న్నట్లు తలచు మందె జ్ఞానమును, తామనజ్ఞానమని చెప్పబడుచున్నది.

ప॥తే॥ అల్పమగుచు, నసత్యమై-యలరుచుండి
హేతుయుక్తముగానట్టి-యేదొయొకటి
సర్వ సంసద్ధి యిదియని-సక్తిగలుగు
నట్టిజ్ఞానము తామన-మనియెరుంగు ...

గే॥ అల్పంబగుచు నసత్యంబునై
యలరుచుండెడి దానిని
హేతుయుక్తము కాని దేదియొ
యెంచు సర్వంబనుచునూ
అట్టి జ్ఞానము తామనంబని
యనిరి భారత పండితుల్
అని కిరీటికి
॥శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ వియతం సంగ రహిత
మరాగ ద్వేషతః కృతమ్
అఫలప్రేప్సునా కర్మ
యత్తత్సాత్విక ముచ్యతే

ప.వి. నియతం, సంగరహితం, అరాగద్వేషతః, కృతమ్, అఫలప్రేప్సునా, కర్మ, యత్, తత్, సాత్వికమ్, ఉచ్యతే

టీ॥ యత్కర్మ-వికర్మము, వియతం-నిత్యమైనదై, సంగరహితం-అనర్థ రహితమైనదై, అఫల ప్రేప్సునా-ఫలాపేక్ష లేనివానిచేత అరాగద్వేషతః-రాగద్వేషరాహిత్యమువలన, కృతం-చేయబడునో

తత్ ఆకర్మము సాత్వికం-సత్వగుణ సంబంధమైనదని. ఉచ్యతే-చెప్పబడుచున్నది.

గ॥ అర్జునా యేకర్మ (శాస్త్రసమ్మతమై) నిత్యమైనదై. ఫలాపేక్ష, ఆసక్తి, ఆభిమానము, రాగద్వేషములు లేకుండ, చేయబడుచున్నదో, అట్టి కర్మము సాత్విక కర్మయని చెప్పబడుచున్నది

ప॥తే॥ శాస్త్ర సమ్మతమైనదై-సంగరహితమైనదగుచును, నిత్యమైయలరుదాని వదలి ఫలకాంక్ష, వైరంబు-వదలి, రాగమును వదలి, సలిపెడి కర్మ-మనిరి పార్థ సాత్వికంబైన కర్మగా-సర్వబుధులు

గే॥ శాస్త్ర సమ్మతమైన కర్మము
సంగరహితము, నిత్యమై
లేక రాగము, ద్వేషంబులును,
లేక ఫలమున యాశయుకా
సత్వగుణ ప్రదాన మదియని
సమ్మతించిరి పండితుల్..

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

24) శ్లో॥ యత్తు కామేప్పునా కర్మ
సాహంకారేణ వాపునః
క్రియతే ఒహంకారా యాసం
తదాగ్ర సముదాహృతమ్....

ప.వి. యత్. తు. కామేష్ఠునా. కర్మ. సాహంకారేణ. వా. పునః క్రియతే. బహులాయాసం తత్ రాజసమ్, ఉదాహృతమ్

టీ॥ కామేష్ఠునా - కోరిక గలవానిచేతగాని, సాహంకారేణవా - అహంకారముతోకూడిన వానిచేతగాని. బహులాయాసం - అధికాయాసము గలిగిన, యత్కర్మశు - ఏ కర్మము, క్రియతే చేయబడుచున్నదో, తత్పునః - ఆ కర్మము, రాజసమితి - రజోగుణము వలన పుట్టినదని, ఉదాహృతం - చెప్పబడినది

గ॥ అర్జునా పలాపేక్షగల వానిచేతగాని, అహంకారముతో కూడినట్టి వానిచేతగాని, మిక్కిలి కష్టము నొసగు యేకర్మచేయబడుచున్నదో, దానిని రాజస కర్మయని చెప్పబడినది

ప॥తే॥ కలిగి ఫలకాంక్ష, గర్వంబు-కలిగి, మిగుల అధికి కష్టంబు చేకూర్చు-నట్టిదైన యెట్టి కర్మంబు నలువంగ-నెంచునెవడు దాని రాజస కర్మగా-తలచుపార్థ....

గే॥ కూడి గర్వము కోరికలతో

కూడి మిక్కిలి కష్టముకా

చేయు కర్మను రాజసంబని

చెప్పియుండిరి పండితుల్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

25) శ్లో॥ అనుబంధం క్షయంహింసా

మనపేక్ష్యచ పౌరుషం

మోహదారభ్యతే కర్మ

యత్త తామస ముచ్యతే

ప వి. అనుభందం జీయం, హింసామ్, అనపేక్ష్య చ పౌరుషం. మోహాత్, ఆరభ్యతే, కర్మయత్. తామసమ్, ఉచ్యతే

టీ॥ అనుబందం - పర్యవసానము, జీయం - నాశనమును, హింసా - పీడను - పౌరుషం - సామర్థ్యమును, అనపేక్ష్యచ - విచారింపక, మోహాత్ - అజ్ఞానమువలన, యత్కర్మ - ఏకకర్మము, ఆరభ్యతే - ఆరంభింపబడుచున్నదో తత్ - ఆ కర్మము, తామసం-తామసమని, ఉదాహృతమ్ - చెప్పబడెను

గ॥ కర్మముయొక్క పర్యవసానమును నాశనమును, పీడను సామర్థ్యమును, విచారింపక అజ్ఞానము వలన, యేకకర్మ మారంభింపబడుచున్నదో, ఆ కర్మ తామస కర్మమని చెప్పబడెను

ప॥తే॥ ఇట్టి కర్మంబునొనరింప-యెట్టిబాధ కలుగు, నాశనమెంతగా-కలుగు, శక్తి తలప, కజ్ఞానమువలన-నలుపబడెడి కర్మమును, తామసంబగు-కర్మమనిరి. .

గే॥ అజ్ఞానమున ముందుకలిగెడి

హాని యాలోచింపక

కలిగి దర్పము హింస, నాశము,

నలుపు, కర్మము తామసమ్

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

28) శ్లో॥ ముక్తనంగోనహం వాదీ

ధృత్యుత్సాహసమన్వితః

సేద్య సిద్ధోఽర్విరికారః

కర్తాసాత్విక ఉచ్యతే . .

ప.వి. ముక్తనంగః, అనహం వాదీ, ధృత్యుత్సాహ సమన్వితః, సేద్య సిద్ధోఽర్విరికారః కర్తా, సాత్వికః ఉచ్యతే

టీ॥ ముక్తనంగః-విడువబడిన యాసక్తి గలిగినవాడును, అనహం వాది - అహంవాది కానట్టివాడును, ధృత్యుత్సాహసమన్వితః-దైర్యము ఉత్సాహములతో కూడినవాడును, సిద్య సిద్ధోః - కార్యము సిద్ధించినను సిద్ధింపకపోయినను నిర్వికారః - వికారము లేనివాడు నైన, కర్తా - కర్త, సాత్వికం - సత్వగుణము కలవాడని, ఉచ్యతే, చెప్పబడుచున్నాడు .

గ॥ అర్జునా విడువబడిన యాసక్తిగలవాడును, అభిమానము లేనివాడును, దైర్యము ఉత్సాహముతో కూడినవాడును, ఫలా ఫలములయందు చలంపనివాడునగు కర్తనత్వగుణము కలకర్తయని చెప్పబడుచున్నాడు

స॥తే॥ లేనివాడును ఫలకాంత-లేశమేని

లేని వాడభిమానము-లేశమైన

కూడి దైర్యముత్సాహముకా-గుణము లేవుడు

కార్యసిద్ధి కసిద్ధికి-కలతలేక

కర్మములు సల్పు, సాత్విక-కర్తపార్థ.. .

గ॥ అర్జునా యుక్తుడు కానివాడును, పామరుడు, జడ ప్రాయుడు, మోసగాడు, వంచకుడు, సోమరియు, దుఃఖస్వభావము గలవాడు, కాలయాపన చేయువానిని, తామసకర్తయని చెప్పబడు చున్నాడు

ప॥తే॥ పామరు, డయుక్తుడు, జడుడు-వంచకుండు
సోమరియు, మోసగాడును, శోకయుతుడు
కాలయాపన పరుడగు-కర్తననిరి
తామసంబగు కర్తని-తత్వవిదులు

గే॥ అవివేకుడును బుద్ధిహీనుడు
అలస్యుండు కరినుడు॥
మండిండును దుఃఖశీలుడును
మాయావియౌ కర్తను॥
పలికిరి తామస కర్తయనుచు
పండితులు వివరంబుగా....

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

29) శ్లో॥ బుద్ధేర్భేదం ధృతేత్సైవ
గుణతస్త్రి విధం శృణు
ప్రోచ్యమాన మశేషేణ
పృథక్త్వేన ధనంజయ....

స.వి. బుద్ధేః, భేదం, ధృతేః, చ, ఏవ, గుణతః, త్రివిధం, శృణు, ప్రోచ్యమానం, అశేషేణ, పృథక్త్వేన, ధనంజయ

టీ॥ హేధనంజయ-ఓయర్జునా, అశేషేణ-నిశ్శేషముగా, సృతి
క్తేన - వేరుపరచుటచేత, ప్రోచ్యమానం - చెప్పబడుచున్నదియు,
గుణతః-సత్వాదిగుణమువలన, త్రివిధం-మూడువిధములు గలిగినట్టి,
బుద్ధేశ్వ-బుద్ధియొక్కయు, ధృతేశ్వ - ధైర్యముయొక్కయు, భేదం-
భేదమును, శృణు-వినుము

గ॥ అర్జునా గుణభేదములచేత, బుద్ధియు ధైర్యము, మూడు
విధములుగా చెప్పబడినది, వానిని నిశ్శేషముగా వేర్వేరుగా చెప్పెద
వినుము

ప॥తే॥ తెలియును, ధైర్యగుణమును-త్రివిధగుణుల
బేస్పిరి గుణపభేదము-చేత, బుధులు
వేరు వేరుగ నన్నింటి-విశదముగను
వినుము తెలిపెద శ్రద్ధతో-వీర వర్య ..

గే॥ కలిగియుండు గుణభేదముచే

తెలివి, ధైర్యము, త్రివిధముల్
వినుము తెలిపెద నిశ్శేషముగా

విశదంబుగ ధనంజయ .

అని కరీటికి

॥శ్రీహరిని

30) శ్లో॥ ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ

కార్యా కారేః భయాభయే

బంధం మోక్షం చ యావత్తి

బుద్ధిఃసా పార్థ సాత్వికీ .

ప.వి. ప్రవృత్తిమ్, చ, సప్తత్తిం, వ, కార్యకార్యే, భయా
భయే, బంధం, మోక్షం, వ, యా, వేత్తి, బుద్ధిః, సా, పార్థ,
సాత్వికీ.

టీ॥ హేపాశ్చ-ఓయర్జునా, యాబుద్ధిఃఏబుద్ధి, ప్రవృత్తించ-కర్మ
మార్గమును, నివృత్తించ-మోక్షమార్గమును, కార్యకార్యే-కార్యమును,
అకార్యమును, భయాభయే - భయమును, అభయమును, బంధం-
బంధమును, మోక్షంచ-మోక్షమును, వేత్తి-యెరుగుచున్నదో, సా-
అబుద్ధి, సాత్వికీ-సత్త్వగుణమువలన కలిగినది

గ॥ అర్జునా కర్మ మార్గము, మోక్షమార్గము కార్యమును,
అకార్యమును, భయము, అభయమును, బంధమును మోక్షములను
తెలిసికొనునట్టిబుద్ధి సాత్వికబుద్ధి యనబడును

ప॥తే॥ మార్గమిది చుక్తికని, కర్మ-మార్గమిదియే
యనుచు, కార్యమిది, అకార్య-మనుచు, సభయ
మిది, భయమిది, బంధము, మోక్ష-మెరుగునట్టి
బుద్ధినెరుగుఁబు, సాత్విక-బుద్ధియనుచు...

గో॥ కర్మ మార్గము మోక్ష మార్గము
కర్తవ్య కర్తవ్యము
బంధమోక్షము లెరుగుబుద్ధిని
భయాభయముల నెరుగుచు
అట్టిబుద్ధిని సాత్వికంబని
యనుమతించిరి పండితుల్

31) శ్లో॥ యయా ధర్మ మధర్మంచ
కార్యం చాకార్యమేవచ
అయథా వత్ప్రజా నాతి
బుద్ధిఃసా పార్థ రాజసీ .

ప.వి. యయా, ధర్మం, అధర్మం, చ, కార్యం, చ, అకార్యం, ఏవ, చ, అయథావత్, ప్రజానాతి, బుద్ధిః, సా, పార్థ, రాజసీ.

టీ॥ హేపార్థ-ఓయద్వనా, యయా - ఏబుద్ధిచేత, ధర్మం-ధర్మమును, అధర్మంచ-అధర్మమును, కార్యంచ-కార్యమును, అకార్యమేవచ-అకార్యమును, అయథావత్-యదార్థము కానట్లుగను, ప్రజానాతి-తెలిసికొనుచున్నదో, సాబుద్ధిః - ఆబుద్ధి, రాజసీ - రజోగుణ ప్రధానమైనది

గ॥ అద్వనా ధర్మాధర్మములయొక్కయు, కార్యాకార్యములయొక్కయు, విజమును తెలియజాలని బుద్ధిని, రాజసగుణముచే కలిగినదని తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ ధర్మమగునిది యనుచు, న-ధర్మమిద్ది
కార్యమిదియగుననుచు, న-కార్యమిద్ది
యనుచు, సత్యమును తెలిసి-కొననియట్టి
బుద్ధి రాజస సంబంధ-బుద్ధియనుచు
తెలిసికొనుమయ్య ఫల్గునా-తెల్లముగను....

గే॥ ఏది ధర్మ, మధర్మమేదో
యేది కార్య, మకార్యమో

నిజము తెలియని, వానిబుద్ధిని
 విశ్చయించిరి పండితుల్
 అట్టిబుద్ధిని రాజసంబిని
 యనివచించిరి పాండవా
 అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

32) శ్లో॥ అధర్మం ధర్మమితీయా
 మన్యతే తమసాఽవృతా
 సర్వార్థాః విపరీతాంశ్య
 బుద్ధిఃసా పార్థ తామసీ ..

వ.వి. అధర్మం ధర్మం, ఇతి, యా, మన్యతే, తమసా, అవృతా, సర్వార్థాః, విపరీతాః, చ, బుద్ధిః సా, పార్థ, తామసీ

టీ॥ హేపార్థ-ఓయర్జునా, యాబుద్ధిః-యేబుద్ధి, తమసా-తమస్సు చేతి, అవృతా-కప్పబడినదై, అధర్మం-అధర్మమును, ధర్మం + ఇతి-ధర్మమనియును, సర్వార్థాః-సమస్తవిషయములను, విపరీతాః + చ-విరుద్ధభావముగల వానినిగను, మన్యతే-తలంచుచున్నదో, సా-ఆ, బుద్ధిః-బుద్ధి, తామసీ-తమోగుణ ప్రధానమైనది ..

గ॥ అర్జునా యేబుద్ధి ఆవివేకముచేత, కప్పబడినదై, అధర్మమును, ధర్మమనియెంచుచు, సమస్తవిషయములను విరుద్ధములుగా తలంచునో అట్టిబుద్ధి తామసగుణప్రధానమైనది ..

ప॥తే॥ తమసమున కప్పబడినదై, -తనదుబుద్ధి
 ధర్మమైనట్టి దాని,న-ధర్మమునుచు

తలచు, నన్నింటి విపరీత-ములుగ, నట్టి
బుద్ధినెరుగుము, తామన, -బుద్ధియనుచు

గే॥ తామసముచే కప్పబడుచును

తనదు బుద్ధి సంపూర్తిగా
అవివేకమున, యధర్మంబుల
ననుచు ధర్మములనియునూ
యెల్లవాటిని, విపరీతముగా

యెంచుచుండెడి బుద్ధిని
తామసంబున కలిగెననుచును
తలచుచుండుము భారతా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౪౩) శ్లో॥ ధృత్యా యయా ధారయతే

మనఃప్రాణేం ద్రియక్రియాః

యోగేనా వ్యభిచారిణ్యా

ధృతిఃసా పార్థ సాత్వికీ

ప.వి. ధృత్యా, యయా, ధారయతే, మనఃప్రాణేంద్రియక్రియాః,
యోగేన, అవ్యభిచారిణ్యా, ధృతిః, సా, పార్థ, సాత్వికీ

టీ॥ హేపార్థ-ఓయర్జునా, యోగేనా-యోగముచేత, అవ్యభి
చారిణ్యా-చలంపనటువంటి, యయాధృత్యా - ఏధైర్యముచేత, మనః
ప్రాణేంద్రియక్రియాః - మనస్సు, ప్రాణము, యింద్రియములు
అనువాని చేష్టలను, ధారయతే - నియమించుచున్నావో, సాధృతి-
అధైర్యము, సాత్వికీ-నత్వగుణ ప్రధానమైనది .

గ॥ అర్జున యెవడు మనస్సు, ప్రాణములు, యింద్రియములు
చీనియొక్క క్రియలను, నిశ్చలమైన యోగముచేత, నియమిం-
చుచున్నాడో వాని ధైర్యము సత్వగుణము ప్రధానమైనది

ప॥రే॥ ఎవడు ప్రాణముల, మనస్సు, నింద్రియముల
పనులనన్నింటి నెప్పుడు-బాగుగాను
నిశ్చలంబగు యోగాన-నిలుపువాని
ధైర్యమెరుగుము, సాత్విక-ధైర్యమునును

గే॥ మనసు నింద్రియ ప్రాణములగతి
మంచి యోగశక్తిచే
నియమించెడి వాని ధైర్యము
నిజము సాత్విక మదియగు॥
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

34) శ్లో॥ యయాతు ధర్మ కామార్థాః

ధృత్యాధారయతేఽర్జున

ప్రసంగేన ఫలాకాంక్షీ

ధృతిఃసా పార్థ రాజనీ ...

ప.వి, యయా, తు, ధర్మకామార్థాః, ధృత్యా ధారయతే.
అర్జున, ప్రసంగేన, ఫలాకాంక్షీ, ధృతిః, సా. పార్థ, రాజనీ

టీ॥ హేపార్థ-ఓయర్జునా, యయా-ఏ, ధృత్యాతు - ధైర్యము
చేతను, ఫలాకాంక్షీ - ఫలము
ధర్మకామార్థాః - ధర్మము

ధరించుచున్నాడో, సా.అ, ధృతి - దైర్యము, రాజసీ - రజోగుణ ప్రధానమైనది .

గ॥ అర్జునా యేవ యేవ ధర్మమును, అర్థమును, కామమును, సర్వదా కోరుచున్నాడో, వానిదైర్యము రాజసదైర్యమని తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ ఫలముకోరుచు నెవ్వఁడు-పరమశ్రద్ధ గలిగి, ధర్మమర్థంబును-కామములను కోరుచున్నాడో సతతంబు-ధరణీ, వాని దైర్యమెరుగుము, రాజస-దైర్యమునుచు . .

గే॥ ఏదైర్యమున ఫలాసక్తిచే

యెప్పుడు కోరుచు ధర్మము

అర్థకానుము లాదైర్యంబు

ననిరి రాజస మర్జునా...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

85) శ్లో॥ యయా స్వప్నం భయం శోకం

విషాదం మదమేవచ

నవి ముంచతి దుర్మేధా

ధృతిఃసా పార్థ తామసీ...

ప.వి. యయా, స్వప్నం, భయం, శోకమ్, విషాదం, మదం, ఏవ, చ, న. విముంచతి, దుర్మేధాః, ధృతిః సా, పార్థ, తామసీ

టీ॥ హేపార్థ - ఓయర్జున, దుర్మేధాః - దుర్బుద్ధిగలవాడు, యయా-ఏదైర్యముచేత, స్వప్నం-నిద్రయును, భయం-భయమును,

శోకం-దుఃఖమును, విషాదం-విషాదమును, మదమేవచ-మదమును, నవిముంచతి-విడువడో, సాధృతి-ఆదైర్యము. తామసీ - తమోగుణ ప్రధానమైనది

గ॥ అర్జునా దుర్బుద్ధిగలవాడు, యేదైర్యముచేత, నిద్రను, భయమును, దుఃఖమును, చింతను మదమును విడువకుండునో, ఆదైర్యము తామసదైర్యమని తెలిసికొనుము

ప॥తే॥ కుత్సితంబైన బుద్ధిని-కూడియుండి
భయము, దుఃఖము, చింతకా-వరము, నిద్ర
వదలికుండడో యెప్పుడు-వానియొక్క
దైర్యమెరుగుము తామస-దైర్యమనుచు

గే॥ ఏ దైర్యమున కుత్సితబుద్ధి
నెప్పుడు విడువక దుఃఖముకా
చింత, భయమును, నిద్ర, మదమును
చెందియుండిన వానిదో
అట్టి దైర్యము తామసమనుచు
ననిరి పెద్దలు ఘల్గునా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

36) శ్లో॥ సుఖం త్వదాసీం త్రివిధం
కృణుమే భరతర్షభ
అభ్యాసాంద్ర మతేయత్ర
దుఃఖాంతంచ నిగచ్ఛతి ..

ప.వి. సుఖం, తు, ఇదాసీమ్. త్రివిధం, శృణు. మే, భరతర్షభ, అభ్యాసాత్, రమతే, యత్ర. దుఃఖాంతమ్, చ, నిగచ్ఛతి

టీ॥ హేభరతర్షభ-ఓయర్జునా, యత్ర - ఏస్థితియందు, అభ్యాసాత్-అభ్యాసమువలనను, రమతే-క్రీడించుచున్నాడో. దుఃఖాంతం + చ-దుఃఖనాశనముగూడ, నిగచ్ఛతి-పొందుచున్నాడో. మే-నావలన. ఇదాసీ-ఇప్పుడు, త్రివిధం-మూడువిధములైన, సుఖం-సుఖవిషయమును, శృణు-వినుము

గ॥ అర్జునా అభ్యాసమువలనను, యేస్థితియందు, దుఃఖనాశనమును, ఆనందానుభవము పొందుచున్నాడో, ఆసుఖము మూడు విధముల భేదమును నావలన వినుము

ప॥తే॥ ఎట్టియలవాటువల్ల, తా-నెట్టి స్థితిలో
పొందు దుఃఖనాశంబును-పొందు, నంద
మట్టి సుఖము త్రివిధములై-యలరు, వాని
వినుము వివరింతు ఫల్గునా-విశదముగను

గే॥ ఎట్టిస్థితిలో దుఃఖనాశము
యెట్టి, యభ్యాసంబుచే
అనందంబును పొందుచుండునో
అట్టి సౌఖ్యము భారతా
కలిగియుండును గుణభేదముచే
కౌంతేయ సుఖము త్రివిధం
వినుము తెలిపెద సంపూర్ణముగ
విశదంబుగ ధనంజయా....

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

37) శ్లో॥ యత్త దగేర్ విషమివ
 పరిణామేఽమృతోపమమ్
 తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్తమ్
 మాత్మబుద్ధి ప్రసాదజమ్

ప.వి యత్, తత్, అగ్రే, విషం, ఇవ, పరిణామే, అమృతో
 పమమ్, తత్, సుఖమ్, సాత్వికమ్, ప్రోక్తం, ఆత్మబుద్ధిప్రసాదజమ్.

టీ॥ యత్ + తత్ - ఏది, అగ్రే - మొదటను, విషం + ఇవ -
 విషమువలెను, పరిణామే - అంతమునందు, అమృతోపమమ్ - అమృత
 సమానమునై, ఆత్మబుద్ధిప్రసాదజమ్ - తనయొక్కబుద్ధి నైర్మల్యము
 వలన కలుగుచున్నదో, తత్ - ఆ, సుఖం - సుఖము, సాత్వికమ్ -
 సాత్వికమని, ప్రోక్తం - చెప్పబడినది

గ॥ అర్జునా యే సుఖము మొదట విషమువలెను, చివరకు
 అమృతసమానమైయుండునో, తనబుద్ధియుక్క నిర్మలత్వముచేత
 కలుగునట్టి యాసుఖము సాత్వికమని తెలియుము

ప॥తే॥ ఆదియందున విషముగా - నంతమందు
 నదియే, యమృత సమమునై - యలరుచుండు
 తనదుబుద్ధి నిర్మలముచే - తను కలిగెడి
 సుఖమెరుగు మదిసాత్విక - సుఖము గాను

గే॥ మొదలు విషముగ తోచుచుండియు
 తుదకు నమృత సమానమై
 తనదుబుద్ధి నిర్మలముచే
 తనకు కలిగెడిదైవదౌ

ఆ సుఖంబును సాత్వికంబని

యనిరి బుధులు ధనంజయా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

38) శ్లో॥ విషయేంద్రియ సంయోగా

ద్యత్త దగ్రేఽమృతోపమమ్

పరిణామే విషమివ

తత్సుఖం రాజసంస్మృతమ్

స.వి. విషయేంద్రియసంయోగాత్. యత్ తత్. అగ్రే, అమృతోపమమ్, పరిణామే. విషం. ఇవ, తత్. సుఖం, రాజసం, స్మృతమ్ ...

టీ॥ విషయేంద్రియసంయోగాత్ - విషయేంద్రియ సంబంధము వలన. యత్ తత్. ఏయాసుఖము, అగ్రే-మొదటను, అమృతోపమమ్-అమృతతుల్యముగాను. పరిణామే - అంతమందు, విషమివ-విషము వలెను, (భవతి-అగుచున్నదో) తత్సుఖం - ఆసుఖము, రాజసం-రాజసమైనదని, స్మృతం-చెప్పబడెను .

గ॥ అర్జునా విషయేంద్రియ సంబంధమువలన, కలిగి మొదట అమృతముగాను, కదపట విషముగానుండు సుఖము రాజసమని తెలియుము .

ప॥తే॥ కలయ, విషయేంద్రియంబుల-వలన కలిగి యాదియందది, యమృత్తమై-యలరియుండి అంతమందున విషమునై-యలరునట్టి సుఖమెరుంగుము రాజస-సుఖముగాను

గో॥ విషయేంద్రియ సంయోగముచే

వివిధ విధముల పాండవా

మొదట నమృతంబగుచుతోచుచు

తుదకు విషమగు సుఖమును

పలికిరి దాని రాజసంబని

వండితులు వివరంబుగా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౩౪) శ్లో॥ యదగ్రేవానుబంధేచ

సుఖం మోహనమాత్మనః

నిద్రాలస్య ప్రమాదోత్థం

తత్తామస ముదాహృతమ్....

ప.వి. యత్, అగ్రే, చ, అనుబంధే, చ, సుఖమ్, మోహనం, ఆత్మనః, నిద్రాలస్యప్రమాదోత్థమ్, తత్, తామసం, ఉదాహృతమ్.

టీ॥ యత్-ఏది, అగ్రే + చ-అరంభమునందును, అనుబంధే +

చ-అంతమునందును, ఆత్మనః-తనకు, మోహనం-మోహమును కలుగ జేయునదియును, నిద్రాలస్యప్రమాదోత్థం - నిద్ర, అలసత్వము, ప్రమాదము వీనివలన పుట్టినదియునైన, తత్-ఆ, సుఖం-సుఖము, తామసం-తామసమని, ఉదాహృతం-చెప్పబడినది

గ॥ అర్జునా నిద్ర, అలసత్వము, ప్రమాదము వలన కలిగి, మొదటను కడపటను, తనకు మోహము కలిగించు నట్టి సుఖము తామసమని తెలియును

ప॥తే॥ అలసతయు, ప్రమాదము, నిద్ర-వలన కలిగి

మొదట, కడపటను, తనకు-మోహమొదప

జేయుచుండెడి. దానిని-శిష్ట చరిత
తామసంబగు సుఖమని-తలచుచుండు...

గే॥ అలస్యంబుచె నిద్రచేత

నాదీయంతయు లందునుకా

తనకు భ్రాంతిని తోచు సౌఖ్యము

దానివనిరి తామసముగా

అని కిరీటీక

॥శ్రీహరివి

40) శ్లో॥ నత దస్తి పృథివ్యాంవా

దివి దేవేషు వాపునః

సత్త్వం ప్రకృతి జైర్ముక్తం

యదేభిస్యా త్రిభిర్గుణైః ..

ప వి. న, తత్. అస్తిపృథివ్యాం. వాది దేవేషు. వా, పునః, సత్త్వం
ప్రకృతిజైః, ముక్తం, యత్. ఏభిః, స్యాత్, త్రిభిః, గుణైః

టీ॥ ప్రకృతిజైః - ప్రకృతివలన కలిగినటువంటి. ఏభిః-ఈ,
త్రిభిః-మూడైన. గుణైః-గుణములచేతను, ముక్తం - విడువబడిన.
సత్త్వం-ప్రాణి, యత్-ఏది, స్యాత్-కలదో, తత్-అది, పృథివ్యాం +
వా-భూలోకమునందుగాని, దివి-స్వర్గలోకమునందు. దేవేషు + వా -
దేవతలయందుగాని న + అస్తి-లేదు . ..

గ॥ అర్జునా ప్రకృతి చేత జనించిన, సత్త్వాది మూడు గుణముల
చేత విడువబడిన ప్రాణి భూమియందుగాని, స్వర్గమందుగాని
దేవతల యందుగాని లేదు.

ప॥ తే॥ ప్రకృతిచేతను జన్మమై-పరగుచుండు
మూడు గుణములచేతను-ముక్తుడై న
ప్రాణి, భువియందు, దివియందు, -పార్థ, దేవ
గణమునందు, మనుజులందు-కానబడదు....

శ్లో॥ సత్వము, రజము, తమమను మూడు
సంభవించును ప్రకృతిచే
లేడు గుణములు మూడు వదలిన
వాడు భూమియందు, దివి
అమరులందున కానబడడు
అటులే మానవులందును॥
అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

41) శ్లో॥ బ్రాహ్మణ శక్రియ విశాం
కూద్రాణాంచ పరంతప
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని
స్వభావ ప్రభవైర్గుణైః.

వ.వి. బ్రాహ్మణ శక్రియవిశాం, కూద్రాణాం - చ, పరంతప
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని, స్వభావప్రభవైః, గుణైః

టీ॥ హేపరంతప-ఓయర్థునా బ్రాహ్మణ, శక్రియవిశాం బ్రాహ్మణ
శక్రియ, వైశ్యులకును కూద్రాణాం + చ - కూద్రులకును, స్వభావ
ప్రభవైః-స్వభావము వలన కలిగినటువంటి, గుణైః-గుణములచేతను.
కర్మాణి - కర్మములు ప్రవిభక్తాని - వేర్వేరుగను విభజింపబడినవి

గ॥ అర్జునా బ్రాహ్మణులకు, క్షత్రియులకు వైశ్యులకు, శూద్రులకు, వారివారి. స్వభావము వలన వుట్టిన. గుణములను బట్టి. కర్మములు వేరువేరుగా విభజింప జడినవి

ప॥తే॥ బ్రాహ్మణులకును, క్షత్రియ-వైశ్యులకును శూద్రవర్ణము వారికి-శూరవర్య వారి వారల గుణముల-బట్టి, కర్మములను, వేరు వేరగు విధ-ముల విభజన సలుపబడియుండె, వినుమయ్య-తెలుపగలను

గే॥ బ్రహ్మక్షత్ర వైశ్యశూద్రులకు
వారి గుణములచేతనే

వారి వారి, నియమిత కర్మలు

వారికి విభజింపబడె॥ ...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

42) శ్లో॥ శమోదమ స్తపఃశౌచం
జెంతిరార్జవ మేవచ
జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం
బ్రహ్మకర్మ స్వభావజమ్...

ప.వి శమః, దమః, తపః, శౌచం, జెంతిః, ఆర్జవం, ఏవ, చ, జ్ఞానం, విజ్ఞానం, ఆస్తిక్యం, బ్రహ్మకర్మ స్వభావజమ్,

టీ॥ శమః-అంతరింద్రియ నిగ్రహము, దమః-బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము, తపః-తపస్సు, శౌచం-శుచిత్వము, జెంతి-ఓర్పు, ఆర్జవం + ఏవ + చ-ఋణత్వము (మంచినదవడిక, జ్ఞానమ్, శాస్త్రజ్ఞానము

విజ్ఞానమ్-స్వానుభవజ్ఞానము, అస్తిక్యం-వేదశాస్త్రములయందు విశ్వాసము, స్వభావజం, స్వభావమువలన గలిగిన, బ్రాహ్మం - బ్రాహ్మణులకు నియమితమైన కర్మ-కర్మము

గ॥ అర్జునా అంతరింద్రియనిగ్రహము, బాహ్యేంద్రియనిగ్రహము తపస్సు, శుచిత్వము, ఓర్పు మంచినడవడిక, శాస్త్రజ్ఞానము, అనుభవజ్ఞానము, వేదశాస్త్రములందు నమ్మకము, ఇవి బ్రాహ్మణులకు నియమితమైన కర్మములు

ప॥తే॥ దమము. శమ, మార్జవంబును-తపము, జ్ఞెంతి, శౌచ, మాస్తిక్య విజ్ఞాన-జ్ఞానములును బ్రాహ్మణులకివి యెల్ల, స్వ-భావజన్యమైన కర్మలని, తెలియు-మవనియందు...

గే॥ శమము, దమమును, తపము శుద్ధియు శాస్త్రీయ మగు జ్ఞానముకా ఆనుభవజ్ఞానము విశ్వాసము అస్తికత్వము యోరిమికా బ్రాహ్మణులకివి, సహజకర్మలు భావమందు తలించుమా. ..

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

43) శ్లో॥ శార్యం తేజో ధృతిర్దాక్ష్యం
యుద్ధే చాప్య పలాయనమ్
దాన మీశ్వర భావశ్చ
జ్ఞేత్రం కర్మ స్వభావజమ్

వ.వి. శౌర్యం, తేజః, ధృతిః, దాక్ష్యం, యుద్ధే, చ, అపి, అపలా
యనం. దానం, ఈశ్వరభావః చ, జైత్రం, కర్మ, స్వభావజమ్

టీ॥ శౌర్యం-శూరత్వము, తేజః-తేజస్సు ధృతిః - ధైర్యమును
దాక్ష్యం-శక్తి (సామర్థ్యము) యుద్ధే-యుద్ధమునందు అపలాయనంచ-
పారిపోకుండుటయును. దానం - దానమును, ఈశ్వరభావశ్చ-సకల
జనులనేలుటయు, స్వభావజం - స్వభావమువలన బుట్టిన, జైత్రం-
క్షత్రియులకు వియమితమైన. కర్మ-కర్మము. .

గ॥ అర్జునా శూరత్వము, తేజస్సు, ధైర్యము, సామర్థ్యము,
యుద్ధమునందు పారిపోకుండుట, దానము సకలజనులనేలుట, యివి
క్షత్రియులకు సాభావిక కర్మలని తెలియుము

ప॥తే॥ ధైర్య దక్షత్వ-తేజస్సు-శౌర్యములును
పారిపోకుండ నిలుచుట-భండనమున
జనులనేలుట, దానము-సలుపుచుంట
క్షత్రియులకివి, స్వాభావ-కర్మలగును...

గే॥ శౌర్యము, తేజము, సామర్థ్యము
ధైర్యమును దానంబు
సృజలనేలుట యుద్ధమందున
పారిపోవక యుండుట
స్వాభావికమగు కర్మంబులు
క్షత్రియులకు ధనంజయా....

అని కిరీటిక

॥శ్రీహరిని

44) శ్లో॥ కృషిగోరక్ష వాణిజ్యం
 వైశ్యకర్మ స్వభావజమ్
 పరిచర్యాత్మకం కర్మ
 కూద్రస్యాపి స్వభావజమ్....

ప.వి. కృషిగోరక్షవాణిజ్యం, వైశ్యకర్మస్వభావజం, పరిచర్యాత్మకం, కర్మ, కూద్రస్య, అపి, స్వభావజమ్

టీ॥ కృషిగోరక్షవాణిజ్యం-వ్యవసాయము, గోపాలనము, వ్యాపారము, స్వభావజం - స్వభావసిద్ధమైన. వైశ్యం - వైశ్యులకుచితమైన, కర్మ-కర్మము, కూద్రస్య + అపి - కూద్రునకు. పరిచర్యాత్మకం-సేవారూపమైన. కర్మ-కర్మము, స్వభావజం-స్వభావసిద్ధమైనది

గ॥ అర్జునా వ్యవసాయము, పశుపాలనము, వ్యాపారము, ఇవి వైశ్యునకు స్వాభావికకర్మలు. సేవనలుపుట. కూద్రులకు స్వాభావిక కర్మలని తెలియుము

ప॥తే॥ పశువుల పరిపాలనము, వ్యాపారము, కృషి,
 వైశ్యులకు కర్మలిప్సి స్వ-భావమగును
 సతము కూదులు పరిచర్య-సలుపుచుంట
 వారి స్వాభావకర్మమై-వరలుచుండు

గే॥ వ్యాపారము కృషి గోరక్షయు
 వైశ్యుల సహజ కర్మముల్
 కూదులకు స్వాభావ కర్మము
 శకూష ధనంజయా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

45) శ్లో॥ స్వేస్వే కర్మణ్యాభి గత

సంసిద్ధిం లభతేనరః

స్వకర్మనిరతఃసి ద్ధిం

యదావిందతితచ్ఛృణు .

ప.వి. స్వే, స్వే, కర్మణి, అభిరతః, సంసిద్ధిం, లభతే, నరః, స్వకర్మనిరతః, సిద్ధిం, యదా, విందతి, తత్, శృణు

టీ॥ నర-మానవుడు, స్వేస్వేకర్మణి-తనతన కర్మమందు, అభిరతః-అసక్తుడైనవాడై, సంసిద్ధిం-సిద్ధిని, లభతే - పొందుచున్నాడు, స్వకర్మనిరతః-స్వకీయకర్మమునందాసక్తుడైనవాడు, యదా-ఏప్రకారముగా, సిద్ధిం-సిద్ధిని, విందతి-పొందుచున్నాడో, తత్-ఆకర్మవిధానమును, శృణు-వినుము

గ॥ అర్జునా మానవులు వారివారి కులధర్మములైన కర్మముల యందాసక్తిగలిగి, యేవిధముగా సిద్ధినిపొందుచున్నారో ఆవిధమును తెలియజేసెద వినుము

ప॥తే॥ స్వకుల ధర్మ కర్మములః నా-సక్తిగలిగి
యే విధంబుగ సిద్ధిని, -యీ మనుజులు
పొందుచుందురా విధము సం-పూర్తిగాను
తెలియజేసెద విను, పార్థ-తెల్లముగను

గే॥ కులధర్మము లందాసక్తిని
కలిగి పొందగ సిద్ధినికా
యే విధంబుగ పొందుమనుజుడు
ఆ విధము 'విను ఘట్టనా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

46) శ్లో॥ యతః ప్రవృత్తి ర్భూతానాం
యేన సర్వమిదంతతమ్
స్వకర్మణాతనుభ్యర్చ్య
సిద్ధిం విందతి మానవః

ప.వి యతః, ప్రవృత్తిః, భూతానాం, యేన, సర్వం, ఇదం, తతం. స్వకర్మణా, తమ్, అభ్యర్చ్య, సిద్ధిం, విందతి, మానవః

టీ॥ యతః-ఏయీశ్వరునివలన, భూతానాం - ప్రాణులయొక్క, ప్రవృత్తిః-పుట్టుక, (భవతి-అగుచున్నదో,) ఏన-యేయీశ్వరునిచేత, ఇదంసర్వం-యీసమస్తమైన జగత్తు, తతం-వ్యాపింపబడెనో, మానవః-మనుష్యుడు, స్వకర్మణా - స్వకీయమైన కర్మముచేత, తం-ఆయీశ్వరుని, అభ్యర్చ్య-పూజించి, సిద్ధిం-సిద్ధిని, విందతి-పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా యేయీశ్వరునివలన, ప్రాణులయొక్క యుత్పత్తి కలుగుచున్నదో, యే యీశ్వరునిచేత యీసమస్తమైన జగత్తు వ్యాపింపబడియున్నదో అట్టి యీశ్వరుని మానవులు, స్వకీయమైన తమతమ కర్మలచేత పూజించి సిద్ధిని పొందుచున్నారు

ప॥తే॥ ఎల్లప్రాణులయుత్పత్తి-నెవడు సలుపు
యెల్లజగముల వ్యాపించి-యెవడు గలదో
స్వీయ కర్మలనాతని-సేవనలిపి
పొందుదురు సిద్ధి మానవుల్-పూర్తిపార్థ...

గే॥ ఏ పరమేశ్వరుని చేతనే
యెల్లప్రాణులు పుట్టునో

యా ప్రపంచములన్ని యంతట

నెవనిచే వ్యాపించునో

అట్టి యీశ్వరు గొలిచి సిద్ధిని

అందగలరు స్వకర్మచే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరివి

47) శ్లో॥ శ్రేయాః స్వధర్మోవి గుణః

పరధర్మాత్వస్య సుష్ఠేతాత్...

స్వభావ నియతం కర్మ

కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్

ప.వి. శ్రేయాః, స్వధర్మః, విగుణః, పరధర్మాత్, స్వసుష్ఠేతాత్, స్వభావనియతం, కర్మ, కుర్వన్, న, అప్నోతి, కిల్బిషమ్.

టీ॥ స్వధర్మః-స్వధర్మము, విగుణః-గుణహీనమైనను, స్వసుష్ఠేతాత్-చక్కగా నాచరింపబడిన, పరధర్మాత్-ఇతర ధర్మమున కంటే, శ్రేయాః-శ్రేష్ఠమైనది, స్వభావనియతం-స్వభావముచేత, నియమితమైన, కర్మ-కర్మమును, కుర్వన్ - చేయుచున్న జనుడు, కిల్బిషం-పాపమును, న + అప్నోతి-పొందడు ..

గ॥ అర్హునా తనకు కులధర్మము గుణహీనమైనను చక్కగా ఆచరింపబడిన, ఇతర ధర్మమునకంటే శ్రేష్ఠమైనదని తెలియుము, తమతమ కులధర్మముల నాచరించు జనులు పాపములను పొందరు.

ప॥తే॥ స్వకుల ధర్మంబు, గుణహీన-సహితమైన పరుల ధర్మంబు మంచిదై -చరుగుచున్న స్వీయ ధర్మంబై, మిక్కిలి-శ్రేష్ఠమగును

స్వకుల ధర్మంబు సలిపెడి,-సజ్జనుండు
చెందకుండును పాపంబు,-శిష్ట చరిత్ర....

గో॥ శ్రేష్ఠమా పరధర్మముకన్న
శ్రేష్ఠమాను, స్వధర్మమే
తన కులధర్మము వీచమనుచు
తలచి వదలిన పాపమే
తన కులధర్మమనుసరించుచు
తానుపొందడు పాపము॥.

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

48) శ్లో॥ సహజం కర్మ కౌంతేయ
సదోషమపి నత్యజేత్
సర్వారంభాహి దోషేణ
ధూమేనాగ్నిరివాప్యతాః

కు.వి. సహజం, కర్మ, కౌంతేయ, సదోషం, అపి, న, త్యజేత్,
సర్వారంభాః, హి, దోషేణ, ధూమేన, అగ్నిః, ఇవ. ఆప్యతాః.

టీ॥ హేకౌంతేయ-ఓయడ్జనా, సదోషమపి - దోషయు క్తమైన
దై నను, సహజం - స్వభావజన్యమైన. కర్మ - కర్మమును, న +
త్యజేత్ - విడువకూడదు, హి - యేకారణమువలన, సర్వారంభాః-
సమస్త కర్మములును, ధూమేన-పొగచేత, అగ్నిరివ-అగ్నివలెనే.
దోషేణ-దోషముచేత, ఆప్యతాః-అవరింపడియున్నది

గ॥ అర్జునా దోషముతో కూడియుండినదైనను, స్వభావజన్యమైన కులధర్మములను విడువకూడదు. అగ్నివి పొగకప్పిన విదముగా అన్నికర్మలయందును దోషమావళింపబడియున్నది .

ప॥తే॥ సహజమగు కర్మమది, దోష-సహితమైన
విడువరాదని తెలియుము-వీర వర్య
అన్నికర్మల దోషంబు-నంటియుండు
అగ్నియందున, ధూమంబు-నంటి నట్లు

గే॥ అగ్నిపొగచే కప్పిన రీతి
అన్ని ధర్మములందును
కలిగియుండును దోషజాలము
కాని విడువ నశక్యమే
విడువకూడదు స్వకుల ధర్మము
కూడియుండిన దోషముల్ ...
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరిని

49) శ్లో॥ అసక్తబుద్ధిః సర్వత్ర
జితాత్మా విగత స్పృహః
నైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం
సన్యాసే నాది గచ్ఛతి....

ప.వి. అసక్త బుద్ధిః, సర్వత్ర, జితాత్మా, విగత స్పృహః
నైష్కర్మ్య సిద్ధిం, పరమామ్, సన్యాసేన, అధిగచ్ఛతి

టీ॥ సర్వత్ర - సమస్తమందును, అసక్తబుద్ధిః - సంగర హిత
బుద్ధి గలిగిన, జితాత్మా - జయింపబడిన మనస్సు కలిగిన, విగత

స్పృహః - ఆశలేనివాడై. సన్యాసేన - కర్మఫల త్యాగముచేత.
 వరమాం - ఉత్కృష్టమైన. నైష్కర్మ్యసిద్ధిం - నిష్కామకర్మ సిద్ధిని,
 అదిగచ్ఛతి - పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా యేవదు సమస్తమందును సంగమువదలినవాడై,
 మనస్సును స్వాదీనముచేసికొని, ఆశలు వదలినవాడై, కర్మఫల
 త్యాగము చేయుచుందునో, వాడు శ్రేష్ఠమైన నిష్కామ కర్మఫలమును
 పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ 'సర్వమిందును సంగంబు-సన్యసించి
 మనసు నిర్జించి, కోర్కెల-మానివేసి
 కర్మఫలమును విడనాడి-కర్మసలిపి
 పొందు నైష్కర్మ్య సిద్ధిని-పూర్తియతడు

గే॥ వదలి యాశలు, కర్మఫలమును
 వదలి మనసు వశంబులో
 చేసికొని నె ష్కర్మ్యసిద్ధిని
 చెందనాతడు శ్రేష్ఠుడై

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

తల్లి॥ సిద్ధిం ప్రాప్తోయథా బ్రహ్మ
 తథాఽఽప్నోతి నిబోధమే
 సమాసేనైవ కౌంతేయ
 నిష్ఠాజ్ఞానస్య యాపరా....

ప.వి. సిద్ధిం, ప్రాప్తః, యథా, బ్రహ్మ, తథా, ఆపొత్తి, నిబోధ, మే, సమాపేన ఏవ, కౌంతేయ, విస్తాభానన్య, యా, పరా,

టీ॥ హేకౌంతేయ-ఓయర్జునా, సిద్ధిం-సిద్ధిని, ప్రాప్తః-పొందిన వాడు, యథా-నిట్లు, బ్రహ్మ-పరమాత్మను, ఆపొత్తి-పొందుచున్నాడో, తథా-అట్లే, జ్ఞానన్య - జ్ఞానముయొక్క, పరా-ఉత్తమమైన, నిస్తా-నిష్ఠ, యా-ఏదియో, సమాపేన + ఏవ - సంక్షేపముగనే, మే-నావలన, నిబోధ-తెలిసికొనుము

గ॥ అర్జునా సిద్ధిని పొందిన విదవ, వాడు పరమాత్మను పొందుటకు, మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైన, జ్ఞాననిష్ఠను నీకు సంక్షేపముగ చెప్పెద వినుము .

ప॥తే॥ సిద్ధిపొందిన తరువాత-శ్రేష్ఠమైన
బ్రహ్మమును పొందుటకుగాన-పరమమైన
జ్ఞాననిష్ఠను తెలిపెద-సంగ్రహముగ
వినుము దానిని శ్రద్ధతో-వీరివర్య .

గే॥ చెంది-సిద్ధిని పరబ్రహ్మను
పొందుటకు శ్రేష్ఠంబునౌ
జ్ఞాననిష్ఠను నీకు తెలిపెద
వినుము సంక్షేపంబుగా....

అని కిరీటక

॥శ్రీహరిని

51) శ్లో॥ బుద్ధ్యా వికుద్ధయా యుక్తో

ధృత్యాఽఽత్మానం నియమ్యచ

శబ్దాదీక విషయాక స్వక్త్వా
రాగద్వేషా వ్యుదస్యచ

స.వి. బుద్ధ్యా. విశుద్ధయా. యుక్తః. ధృత్యా. ఆత్మానం. నియమ్య. చ. శబ్దాదీక. విషయాక. త్యక్త్వా. రాగద్వేషా. వ్యుదస్య. చ.

టీ॥ విశుద్ధయా-శుద్ధమైన. బుద్ధ్యా-బుద్ధితో. యుక్తః-కూడిన వాడును. ధృత్యా-ధైర్యముతో. ఆత్మానం-మనస్సును. నియమ్యచ-వశమొనర్చుకొని. శబ్దాదీక-శబ్దము మొదలైన. విషయాక-విషయములను. త్యక్త్వా-విడిచియు. రాగద్వేషా - రాగద్వేషములను. వ్యుదస్యచ-విడిచిపెట్టియును

గ॥ అర్జునా శుద్ధమైన బుద్ధితో కూడినవాడై. ధైర్యముచేత. మనస్సును. వశ్యమొనరించుకొని. శబ్దాది విషయములను వదలి రాగద్వేషములను విడువవలయును

ప॥తే॥ శుద్ధమైనట్టి రీతిని-బుద్ధిలిపి
నిశ్చలంబుగ ధీరత-నిలిపి మనసు
విడిచి శబ్దములైనట్టి-విషయములను
వదలవలె ద్వేషరాగాల-పార్థ పూర్తి

గే॥ పరిశుద్ధుండు బుద్ధి తోడను
ధీరతను నిలిపి మనసుకా
విషయముల రాగద్వేషముల
విడువవలయును పూర్తిగా

52) శ్లో॥ వివిక్తనేవీ లఘ్వాసీ

యతావాక్కాయమానసః

ధ్యానయోగపరో నిత్యం

వైరాగ్యం సముపాశ్రితః .

ప వి పవిక్తనేవీ, లఘ్వాసీ యతావాక్కాయమానసః, ధ్యానయోగపరః, నిత్యం, వైరాగ్యం, సముపాశ్రితః

టీ॥ వివిక్తనేవీ - రహస్యస్థలమందున్నవాడై. లఘ్వాసీ - మితాహారియును, యతావాక్కాయమానసః-స్వాధీనమైన మనోవాక్కాయములుగలవాడై. నిత్యం - యెల్లప్పుడును, ధ్యానయోగపరః - ధ్యానయోగానక్తుడై. వైరాగ్యం - వైరాగ్యమును, సముపాశ్రితః-ఆశ్రయించినవాడై .

గ॥ అర్జునా రహస్యస్థలమందున్నవాడై. మితాహారముగలవాడై. వాక్కును మనస్సును, శరీరమును, స్వాధీనమొనర్చుకొని యెల్లప్పుడు ధ్యానయోగానక్తుడై, వైరాగ్యమునుజెంది

ప॥తే॥ గోప్యమైనట్టి స్థలమందు-కూడియుండి
సలుపుచును మితాహారము-సంతతంబు
వాక్పరీమానసముల-వశమొనర్చి
సంతతము ధ్యానయోగంబు-సలుపుచుండి
యాశ్రయించుచు వైరాగ్య-మహారహంబు ..

గే॥ గోప్యమగుస్థలమందు నిలిచియు

కూడి వైరాగ్యంబుతో

వాక్కు దేహము మానసములను

వశము నందుంచుకొనుచు
మితముగల యాహారపర్వుడై
సతముధ్యానానక్తుడై
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరి

63) శ్లో॥ అహంకారం బలం దర్పం
కామం క్రోధం పరిగ్రహమ్
విముచ్య నిర్మమశాంతో
బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే

ప.వి. అహంకారం, బలం, దర్పం, కామం, క్రోధం, పరిగ్రహం, విముచ్య, నిర్మమః, శాంతః, బ్రహ్మభూయాయకల్పతే.

టీ॥ అహంకారం-అహంకారమును, బలం-బలమును, దర్పం-దర్పమును, కామం - కోరికను, క్రోధం - కోపమును, పరిగ్రహం-ద్రవ్యసంగ్రహము, విముచ్య-విడిచి, నిర్మమః - మమకారము లేనివాడును, శాంతః-శాంతుడును, బ్రహ్మభూయాయ - బ్రహ్మత్వము పొందుటకు, కల్పతే,-సమర్థుడగును

గ॥ అర్జునా అహంకారము, బలమును, దర్పమును, కామము, క్రోధము, బాహ్యవస్తుపరిగ్రహము వదలి, శాంతిని పొందినవాడు పరబ్రహ్మమును పొందుటకు, సమర్థుడగుచున్నాడు

ప॥తే॥ బలమహంకార, దర్పంబు,-వదలి కోర్కె
కామ వస్తుసంగ్రహ మమ-కారములను
వదలి, శాంతిని బొందిన-వాడు, బ్రహ్మ
భావమును పొందనర్హుడౌ-పార్థ భువిని

గే॥ బలము దర్పమహంకారమును
పరిగ్రహమును వదలియుఁ
విడిచి క్రోధము, కామరాగము
విడిచి మమకారంబులఁ
శాంతుడై బ్రహ్మంబు పొందగ
శక్తి గలిగిన వాడునా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిసి

54) శ్లో॥ బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా
న శోచతి న కాంక్షతి
సమః సర్వేషు భూతేషు
మద్భక్తిం లభతే పరామ్

ప.వి. బ్రహ్మభూతః, ప్రసన్నాత్మా, న, శోచతి, న, కాంక్షతి,
సమః, సర్వేషు, భూతేషు, మద్భక్తిం, లభతే, పరామ్,

టీ॥ బ్రహ్మభూతః - బ్రహ్మభావమును పొందినట్టివాడు, ప్రస
న్నాత్మా-నిర్మలమైన మనస్సుగలవాడై, న + శోచతి-దుఃఖింపడు,
న + కాంక్షతి-దేనివి కోరడు, సర్వేషు - సమస్తమైన, భూతేషు-
ప్రాణులయందు, సమః - సమబుద్ధి గలవాడై, పరామ్-శ్రేష్ఠమైన,
మద్భక్తిం-నాయందు భక్తిని, లభతే-పొందుచున్నాడు

గీ॥ అర్జునా బ్రహ్మభావమును పొందినవాడు, నిర్మలమైనమనస్సు
గలవాడై, దేవికొరకు దుఃఖింపడు, యేవస్తువును కోరడు, సర్వ
ప్రాణులయందును, సమబుద్ధిగలవాడై, శ్రేష్ఠమైన నాభక్తినిపొందు
చున్నాడు .

వ॥తే॥ బ్రహ్మభావంబు పొందిన-వాడు, కుద్ధ
మైన, మనస్సుగలిగి, దుఃఖ-మందకుండు
కోరడెద్దాని, సమబుద్ధిఃగూడి, సర్వ
ప్రాణులందు, శ్రేష్ఠమగు, నా-భక్తిపొందు ..

గే॥ బ్రహ్మవిష్ణుండైన యాతడు
పాపనందిగు మనసుతో
కోరకేమీయు దుఃఖమొందక
కూడియు సమత్వంబుతో
పరమశ్రేష్ఠుడైన నాదగు
భక్తిపొందును భారతా...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

65) శ్లో॥ భక్త్యా మామభిజానతి

యావాత్ యశ్చాస్మితత్వతః

తతోమాం తత్వతో జ్ఞాత్వా

విశతే తదనంతరమ్ .

ప.వి. భక్త్యా, మామ్, అభిజానతి, యావాత్, యః, చ, ఆస్మి,
తత్వతః, తతః, మామ్, తత్వతః, జ్ఞాత్వా, విశతే, తదనంతరమ్.

టీ॥ అహం-నేను, యావాత్-ఎంతటివాడను, యశ్చ - యెట్టి
వాడను, ఆస్మి-అగుచున్నానో, మాం-అట్టినన్ను, భక్త్యా-భక్తిచేత,
తత్వతః-యదార్థముగా, అభిజానతి, - యెరుంగుచున్నాడు, తతః-
అతరువాత, మాం-నన్ను, తత్వతః-యదార్థముగా, జ్ఞాత్వా-తెలిసికొని,
తదనంతరం-అప్పిమ్మది, విశతే-నాయందే ప్రవేశించుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా భక్తిచేత. నేనెంతవాడను, యెట్టివాడనగుదునో
యదార్థముగా తెలిసికొనుచున్నాడు. అతరువాత నన్ను యదార్థముగా
నెరిగినవాడై. నన్నే ప్రవేశించుచున్నాడు

ప॥తే॥ ఏనెవండనో, నిజముగ-నెంతవాడో,
తెలిసికొనుచుండు భక్తిచే-తెల్లముగను
యెరిగినను యదార్థంబుగా-నెల్లగతుల.
చేరుచుండును నాయందు-సిద్ధుడగుచు

గే॥ ఎంతవాడనో యెట్టివాడనో
యెరిగి నన్ను నిజంబుగా
భక్తిచేతను పిదప నాలో

ప్రవేశించు ధనంజయ ..

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

58) శ్లో॥ సర్వకర్మాణ్యపి సదా
కుర్వాణో మద్యపాశ్రయః
మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి
శాశ్వతం పదమవ్యయమ్....

ప.వి. సర్వకర్మాణీ, అపి. సదా, కుర్వాణః, మ ద్యపాశ్రయః,
మత్ప్రసాదాత్, అవాప్నోతి, శాశ్వతమ్, పదం, అవ్యయం,

టీ॥ సర్వకర్మాణీ + అపి-సమస్త కర్మములను, సదా - యెల్ల
ప్పుడును, కుర్వాణః + అపి-చేయుచున్నవాడైనను, మద్యపాశ్రయః-
నన్నే శరణుపొందినవాడు, మత్ప్రసాదాత్-నాయనుగ్రహమువలనను,

అవ్యయం — నాశరహితమైనదియును, కాశ్వతం-కాశ్వతమైనదియును
(అగు) పదం—స్థానమును, అవాప్నోతి-పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జు నానమస్త కర్మములనెల్లప్పుడు చేయుచున్నవాడై,
నన్నేశరణుపొంది, నాయనుగ్రహమువలన నాశరహితమైన, కాశ్వత
మైన, స్థానమును (మోక్షమును) పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ సర్వకర్మలనెప్పుడు-సలుపుచుండి
నన్ను శరణంబు పొందుచు-నాదుకరుణ
అవ్యయంబైన కాశ్వత-మైనయట్టి
మోక్షపదమును ఫల్గునా-పొందునతడు

గే॥ విహితంబైన నిత్యకర్మలు
విడువకుండ యొనర్చుచు॥
నన్ను శరణము పొందినవాడై
నాయనుగ్రహ మహిమచే
నాశరహితంబైన స్థానము
కాశ్వతముగ పొందుపిదప॥

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

57) శ్లో॥ చేతసా సర్వకర్మాణి
మయి సన్యస్య మత్పరః
బుద్ధియోగ ముపాశ్రిత్య
మచ్చిత్తః సతతంభవ

ప.వి. చేతసా, సర్వకర్మాణి, మయా, స న్య స్య. మ త్ప రః. బుద్ధియోగం, ఉపాశ్రిత్య, మచ్చిత్తః, సతతమ్, భవ.

టీ॥ చేతసా-సంకల్పముచేతను, సర్వకర్మాణి - సమస్తకర్మములను, మయి-నాయందు, సన్యస్య-ఉంచి, మత్పరః - నాయందానక్తుడవై. బుద్ధియోగం-బుద్ధియోగమును, ఉపాశ్రిత్య-ఆశ్రయించి, సతతం-యెల్లప్పుడును, మచ్చిత్తః-నాయందు చిత్తముగలవాడవు, భవ-కమ్ము

గ॥ అర్జునా నీవు సంకల్పముచేత సమస్తకర్మములను నాయందుంచి, నాయందానక్తుడవై బుద్ధియోగమవలంబించి, యెల్లప్పుడు నాయందు మనస్సు కలవాడవై యుండుము ..

ప॥తే॥ జ్ఞానయోగంబుచే నీవు-సర్వకర్మములను, నాయందునుంచుచు-తలచి నన్నె బుద్ధియోగంబు నెప్పుడు-పూనియుండ నిలుపు మనసును నాయందు-నిశ్చలముగ

గే॥ జ్ఞానయోగముచేత నిరతము
సర్వకర్మము లేప్పుడు॥
నాకు పదలాము నన్నె నమ్ముము
నాయందు మనసుంచుమా
బుద్ధియోగము పూనియుండుము
పూర్ణముగ నెల్లప్పుడు॥

58) శ్లో॥ మచ్చిత్త సర్వదుర్గాణి
మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి
అథచేత్స్వ మహంకారా
న్నశ్రోష్యసి వినంక్ష్యసి....

వ.వి. మచ్చిత్తః, సర్వదుర్గాణి, మత్ప్రసాదాత్, త రి ష్య సి,
అథ. చేత్, త్వమ్, అహంకారాత్, న, శ్రోష్యసి, వినంక్ష్యసి .

టీ॥ మచ్చిత్తః-నాయందే మనసుగలిగిన, త్వం-నీవు, మత్ప్ర
సాదాత్-నాయనుగ్రహము వలన, సర్వదుర్గాణి-సమస్తాటంకములను,
తరిష్యసి-దాటగలవు, అథ-ఆతర్వాత, త్వం-నీవు, అహంకారాత్-
గర్వముచేత, నశ్రోష్యసిచేత్-వినవై తివేని, వినంక్ష్యసి-చెడిపోగలవు.

గ॥ అట్లునా నాయందు మనసుగలిగిననీవు, నాయనుగ్రహము
వలన, సమస్తాటంకములను, దాటిపోగలవు, అట్లుగాక, గ ర్వ ము
వలన, నీవు, నామాటలను వినవై తివేని, చెడిపోగలవు .

ప॥ తే॥ విలిపి మనసును నాయందు-నీవు-దాట
గలవు దుర్గంబులెల్ల, నా-కరుణవలన
అట్లుగాకను గర్వంబు-నంది నీవు
నాదుమాటలు వినకున్న-నాశనమగుదు....

గే॥ నాలో నీమనసు లయించిన
నాయనుగ్రహ బలముచే
తొలగిపోవును యాటంకములు
కలుగు సుఖము, నామాటచే

చెందిగర్వము వినకయుండిన

చెడిపోగలవు ఫల్గునా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

59) శ్లో॥ యద్యహంకార మాశ్రిత్య

నయోత్స్య ఇతి మన్యసే

మిథ్యైష వ్యవసాయస్తే

ప్రకృతిస్త్వాం నియోక్యతి

ప.వి. యత్. అహంకారం. ఆశ్రిత్య. న. యోత్స్య. ఇతి మన్యసే. మిథ్య. ఏషః. వ్యవసాయః. తే. ప్రకృతిః. త్వామ్. నియోక్యతి

టీ॥ అహంకారం - అహంకారమును, ఆశ్రిత్య - ఆశ్రయించి, నయోత్స్యఇతి-యుద్ధముచేయనని, మన్యసేయది-తలంచితివేని, తే-నీయుక్క. ఏషః-ఈ, వ్యవసాయః-ప్రయత్నము, మిథ్యా-వ్యర్థము, త్వాం-నిన్ను, ప్రకృతిః-స్వభావము, నియోక్యతి-నియమింపగలదు.

గ॥ అర్జునా నీవు గర్వముపొంది యుద్ధముచేయనని తలంచితివేని, అట్టి నీప్రయత్నము వ్యర్థమగును, నీస్వభావమే, నీచేయుద్ధము చేయించును

ప॥తే॥ అవిధంబుగ గర్వంబు-నంది నీవు
యుద్ధమొనరింపననుచు, -పీవుంటివేని
నీప్రయత్నము ఫల్గునా-నిలువదెవుడు
బవరమొనరింప నినుబంపు-ప్రకృతి నీదు

గే॥ నీవు గర్వముపొంది యుద్ధము
 నేను చేయనటన్నచో
 నీదుపలుకులు వ్యర్థంబగును
 నీదుప్రకృతి గుణంబులే
 చేయించును నీచే సమరము
 సిద్ధాంతమిది ధారతా
 అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

81) శ్లో॥ స్వభావజేన కౌంతేయ
 నిబద్ధస్వేన కర్మణా
 కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహ
 త్కరిష్యస్యవశోఽపితత్...

ప.వి స్వ భా వ జే న, కౌంతేయ, నిబద్ధః, స్వేన, కర్మణా,
 కర్తుం, న, ఇచ్ఛసి, యత్, మోహాత్, కరిష్యసి, అవశః, ఆపి,
 తత్

టీ॥ హేకౌంతేయ - ఓయర్జునా, స్వభావజేన-స్వభావమువలన
 బుట్టిన, స్వేనకర్మణా-స్వకీయకర్మముచేత, నిబద్ధః-కట్టబడినవాడవై,
 యత్-యేకర్మమును, కర్తు-చేయుటకొరకు, నేచ్ఛసి-ఇచ్ఛగింపవో,
 తత్-ఆకర్మమును, మోహాత్ - అవివేకమువలన, అవశః + అపి -
 పరవశుడవయ్యును, కరిష్యసి-చేయగలవు

గ॥ అర్జునా స్వభావమువలన పుట్టిన గుణములకు లోబడి,
 నీవు యేకర్మమును చేయగూడదని అవివేకముచేత విశ్చయించెదవో,
 ఆకర్మము నీకు తెలియకనే, నీస్వభావగుణము, నిన్ను మరపించి
 నీచేత చేయించును

ప॥తే॥ సీన్వభావ గుణములకు-సీవు వకుడ
వగుచు, నెట్టికర్మంబు, సీ-వాచరింప
ననితలచితివో, భ్రాంతిచే-నెట్టికర్మ
నిన్ను మరపించి, సీచేత-సీన్వభావ
మైన, గుణములు, చేయించు-నది, నిజంబు

గే॥ ఎట్టికర్మను చేయరాదని
యెంచి యవివేకంబుచే
సీవు మానిన యాకర్మమును
సీన్వభావ గుణంబులే
నిన్ను మరపున ముంచిచేయగ
నియమించును ధనంజయా
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

61) శ్లో॥ ఈశ్వరః సర్వభూతానాం
హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి
భ్రామయన్ సర్వభూతాని
యంత్రారూఢాని మాయయా

ప.వి. ఈశ్వరః, సర్వభూతానాం, హృద్దేశే, అర్జున, తిష్ఠతి,
భ్రామయన్, సర్వభూతాని, యంత్రారూఢాని, మాయయా

టీ॥ హేఅర్జునా ఓయర్జునా, ఈశ్వరః-ఈశ్వరుడు, సర్వభూతా
నాం-సమస్తప్రాణులయొక్క, హృద్దేశే - హృదయప్రదేశమందు,
యంత్రారూఢాని - శరీరరూపయంత్రముల నభిస్థించియున్న, సర్వ
భూతాని-సమస్తజీవులను, మాయయా-మాయాశక్తిచేతను, భ్రామ
యన్-భ్రమింపజేయుచున్నవాడై, తిష్ఠతి-ఉన్నాడు .

గ॥ అద్భుతా. అన్నిప్రాణులకు నియామకుడైన ఈశ్వరుడు
సర్వ ప్రాణుల హృదయములందున్నవాడై జన్త్రగాడు బొమ్మ
నాడించు రీతిగా తన మాయాశక్తిచేత, ప్రాణులను భ్రమింప
జేయుచున్నాడు

ప॥తే॥ అన్నిప్రాణుల హృదయంబు-లందువెలసి
ఈశ్వరుడు మాయచేత, తా-నెల్లప్రాణి
భ్రాంతి బొందించుచున్నాడు-జన్త్రగాడు
బొమ్మలను త్రిప్పరీతిగా-పుణ్యచరిత...

గే॥ ఎల్లప్రాణుల హృదయమునగల
ఈశ్వరుడు తనమాయచే
జన్త్రగాడాడించు బొమ్మల
భాయప్రాణుల నందరిఁ
భ్రాంతిబొందగ జేయుచుండెను
పరబ్రహ్మ స్వశక్తిచే

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

62) శ్లో॥ తమేవ శరణంగచ్ఛ
సర్వభావేన భారత
తత్ప్రసాదాత్పరాం శాంతిం
స్థానం ప్రాప్యసి శాశ్వతమ్

ప.వి. తం, ఏవ, శరణం, గచ్ఛ, సర్వభావేన, భారత, తత్ప్ర
సాదాత్, పరామ్, శాంతిం, స్థానం, ప్రాప్యసి, శాశ్వతమ్..

టీ॥ హేభారత-ఓయర్జునా. 'సర్వభావేన - సమస్తభావముల
చేతను, తమేవ-అయిశ్వరునినే. శరణం-ఆశ్రయమును, (రక్షకునిగా)
గచ్ఛ-పొందుము, తత్రప్రసాదాత్-అయిశ్వరుని యనుగ్రహమువలన,
పరాం-ఉత్తమమైన, శాంతిం-శాంతిని, కాశ్వతం - కాశ్వతమైన,
స్థానం-మోక్షమును, ప్రాప్యసి-పొందగలవు .

గ॥ అర్జునా సర్వవిషయములయందును, అయిశ్వరునినే
శరణము పొందుము, ఆయన యనుగ్రహముచే, శ్రేష్ఠమైనశాంతిని,
కాశ్వతమైన మోక్షమును, నీవు పొందగలవు

ప॥తే॥ సర్వభావంబులందున-శరణమనుచు
అట్టిపరమాత్మనెపుడు నీ-వాశ్రయించు
మతని కరుణచేతను, శ్రేష్ఠ-మైన, శాంతి,
మోక్షపదమును ఫల్గునా-పొందవచ్చు

గే॥ సర్వవిషయములందు నీవా

సర్వేశ్వరుని నమ్ముచు

పొందు మాపరమాత్మ శరణము

పొందు శాంతిని మోక్షము....

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

63) శ్లో॥ ఇతితేజ్ఞానమాఖ్యాతం

గుహ్యోద్గుహ్యతరం మయా

విమృశ్యైతదశేషేణ

యధేచ్ఛసితథా కురు.. .

ప.వి. ఇతి. తే. జ్ఞానం, అభ్యాసం. గుహ్యత్, గుహ్యచరం, మయా. విమృశ్య. ఏతత్. అశేషేణ, యథా. ఇచ్ఛసి. తథా. కురు

టీ॥ ఇతి-ఈప్రకారముగా. తే-నీకొరకు. మయా - నాచేతి. గుహ్యత్ - గోప్యమునకంటె. గుహ్యతరం - మిక్కిలి గోప్యమైన; జ్ఞానం-జ్ఞానము, అభ్యాసం-చెప్పబడెను. తత్-యీజ్ఞానశాస్త్రమును. అశేషేణ-పూర్తిగాను, విమృశ్య-విచారించి. యథా-యేప్రకారముగా. ఇచ్ఛసి-కోరుచున్నావో. తథా-అప్రకారముగా. కురు-చేయుము

గ॥ అర్జునా నీకొరకు రహస్యములన్నింటికంటె. ఎరమరహస్యమైన. జ్ఞానమును, నీకు తెలియజేసితిని. దానిని పూర్తిగా చక్కగా యోచించి నీయిష్టప్రకారము చేయుము

ప॥తే॥ గోప్యములయందు మిక్కిలి-గోప్యమైన
జ్ఞానము తెలియజేసితి. సవ్యసాచి
చక్కగా దీనియొజించి-సర్వమీవు
అవల సలుపుము, నీయిష్ట-మనుసరించి .

గే॥ ఈప్రకారము నీదుకొరకై
యెంతయును గోప్యంబునా
జ్ఞానమును నేతెలియజేసితి
సర్వమాలోచించియుకా
నీకుతోచిన రీతి చేయుము
నిశ్చయించి మనస్సులో. .

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

64) శ్లో॥ సర్వగుహ్యతమం, భూయః

శృణు మే పరమం వచః

ఇష్టోఽసి మే దృఢమితి

తతో వజ్యేమి తే హితమ్...

ప.వి. సర్వగుహ్యతమం, భూయః, శృణు, మే, పరమం, వచః, ఇష్టః, అసి, మే, దృఢం, ఇతి. తతో, వజ్యేమి, తే, హితమ్..

టీ॥ భూయః-మరలను, సర్వగుహ్యతమం-పరమ రహస్యమైనదియును, పరమం-ఉత్తమమైనదియునునగు, మే-నామొక్క, వచః-వాక్యమును, శృణు-వినుము, మే-నాకు, దృఢం-నిశ్చయముగాను, ఇష్టః-ప్రియుడను, అసి + ఇతి-అయియున్నావని, తతో-అందువలనను, తే-నీకొరకు, హితం-హితమును, వజ్యేమి-చెప్పుచున్నాను.

గ॥ అర్జునా నీవు నాకు మిక్కిలి ప్రియుడవు కావున నీక్షేమమునుగోరి, మరియొక పరమరహస్యమైన మాట తెలిపెద వినుము.

ప॥తే॥ అధిక ప్రేమమైన వాడవీ-వగుట వలన
నీదు క్షేమము గోరుచు-నిశ్చయముగ
నతిరహస్యము, శ్రేష్ఠమై-యలరు దాని
వినుము తెలిపెద, మరియొక్క-విషయమేను

గే॥ నీవు నాకతి ప్రియుడవు కావ
నేను నీక్షేమంబునే
కోరి తెలిపెద వినుమింకొకటి

గూఢమైనది మిక్కిలిగా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

46) శ్లో॥ మన్మనాభవ మద్భక్తః
మద్యాజీ మాం నమస్కరు
చామేవై ష్యసి సత్యంతే
ప్రతిజానే ప్రియానిమే.

ప.వి. మన్మనాః. భవ, మద్భక్తః, మద్యాజీ, మాం, నమస్కరు,
చామి, ఏవ, ఏష్యసి, సత్యం, తే, ప్రతిజానే, ప్రియః, ఆసి, మే.

టీ॥ మన్మనాః-నాయందు మనస్సు కలవాడవును. మద్భక్తః-
నాయందు భక్తిగలవాడవును, మద్యాజీ-నన్నారాధించువాడవును,
భవ-కమ్ము, మాం-నన్ను, నమస్కరు-నమస్కరింపుము, మాం +
ఏవ-నన్నే, ఏష్యసి-పొందగలవు మే - నాకు, ప్రియః - ఇష్టుడవు,
అసి-అయియున్నావు, తే - నీకు, సత్యం - సత్యమును, ప్రతిజానే-
ప్రతిజ్ఞజేసి చెప్పుచున్నాను

గ॥ అర్జునా నాయందు మనస్సుగలవాడవును. నాయందు భక్తి
గలవాడవగుచు, నన్నే పూజించుచు, నాకు నమస్కారము చేయుము,
అట్లు చేసితివేని, నీవు నన్నే పొందగలవు. నాకు ప్రియుడవగుట
వలన సత్యము చెప్పితి నని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాను

ప॥తే॥ నిలిపి నాయందు మనసును-నిశ్చలముగ
సలుపుచుండుము నాపూజ-సలుపు భక్తి
సలుపుచుండు మెప్పుడు నమ-స్కారములను
పొందగలవట్లుచేసిన-మోక్షమీవు
ప్రతిన సలుపుచు తెలిపితి-పార్థ నిజము

గే॥ నిలిపి నాపై మనసు నిత్యము
సలిపి భక్తిచే పూజల

నాకుచేయుము వందనంబులు

నన్ను పొందెదు మీదట

ప్రతిసరి సలిపి వచించుచుంటిని

పరమ సత్యము భారతా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

86) శ్లో॥ సర్వధర్మాః పరిత్యజ్య

మామేకం శరణం వ్రజ

అహంత్యా సర్వపాపేభ్యః

మోక్షయిష్యామి మా శుచః

ప.వి. సర్వధర్మాః, పరిత్యజ్య. మామ్, ఏకమ్, శరణం, వ్రజ, అహం, త్యా. సర్వపాపేభ్యః, మోక్షయిష్యామి. మా, శుచః

టీ॥ సర్వధర్మాః - సమస్త ధర్మములను (కామ్యకర్మలను), పరిత్యజ్య-విడిచిపెట్టి, మాంఏకం-నన్నొక్కనినే, శరణం-శరణమును, వ్రజ-పొందుము, అహం - నేను, త్యాం - నిన్ను, సర్వపాపేభ్యః-సకల పాపముల నుండియు, మోక్షయిష్యామి - విడిపింపగలను, మాశుచః-దుఃఖపడకుము ...

గ॥ అర్జునా సర్వధర్మములను వదిలి, నన్నొక్కనినే శరణు పొందుము, నేను నిన్ను సమస్త పాపములనుండి విముక్తుని జేసెదను, నీవు శోకింపకుము ..

ప॥తే॥ సర్వవిధముల ధర్మముల్-సన్యసించి

శరణుపొందుము నను నీవు-సన్యసించి

సకల పాపవిముక్తుని-సలువగలను
విడిచియుండుము దుఃఖము-పీరవర్య

గో॥ అన్నిధర్మములను త్యజింపుము
నన్నె శరణము పొందుమా
నిన్ను పాపవిముక్తు జేసెద
నీవు మానుము దుఃఖముఁ
అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

67) శ్లో॥ ఇదం తే నాతపస్కాయ
అథ క్తాయ కదాచన-
న చాశుశ్రూషవే వాచ్యం
న చ మాంయోఽభ్యసూయతి

ప.వి. ఇదం. తే. న. అతపస్కాయ. న. అథక్తాయ. కదా-
చన. న. చ. అశుశ్రూషవే. వాచ్యం. న. చ. మాం. యః.
అభ్యసూయతి. .

టీ॥ తే-నీకొఱకు, ఇదం - చెప్పబడిన ఈజ్ఞానము, కదాచన-
ఒకప్పుడును, అతపస్కాయ-తపశ్శీలుడు కానివానికి, న + వాచ్యం-
ఉపదేశింపదగదు. అథక్తాయ-భక్తుడు కానివానికి, అశుశ్రూషవే +
చ-శుశ్రూషచేయనివానికి. (వినుట కిష్టము లేనివానికి) నవాచ్యం-
చెప్పకగదు. యః-ఎవడు, మాం - నన్ను, అభ్యసూయతి + చ -
ద్వేషించుచున్నాడో, (తనై) చ-వానికి, నవాచ్యం-చెప్పరాదను.

గ॥ అర్జునా నీకు చెప్పిన యాగీతాశాస్త్రము తపస్సు చేయని
వానికి, భక్తిలేనివానికి, వినుటకీష్టములేనివానికి, నన్ను ద్వేషించు
వానికిని యెప్పుడు చెప్పకూడదు ..

ప॥తే॥

భక్తితపములు లేనట్టి-వారలకును
నన్ను నిందించు వారల-కెన్నదేని
వినుట కిష్టము లేనట్టి-వానికివు
నీకు జ్ఞానంబు బోధింప-నేను తలచి
తెలిపియుండిన గీతను-తెలుపతగదు

గే॥

నీకు జ్ఞానము తెలుపుకొరకై
నేను మిక్కిలి ప్రియముతో

శ్రేష్ఠమైన గీతా శాస్త్రము

చెప్పియుంటిని పాండవా

॥శ్రీ॥

లేనివానికి భక్తిశ్రద్ధయు

వినతలంపని వానికి

సలుపని వానికి తపమొకింత

తెలుపదగదు ధనంజయా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

౪౪) శ్లో॥ య ఇదం పరమం గుహ్యం

మద్భక్తేష్వభిదాస్యతి

భక్తిం మయి పరాంకృత్వా

మామేవైష్యత్సంశయాః

స.వి. యః, ఇదం, పరమం, గుహ్యం, మద్భక్తేషు. అభిధా
స్యతి, భక్తిం, మయి పరాం, కృత్వా, మామ్, ఏవ, ఏష్యతి,
అసంశయః

టీ॥ యః-యెవ్వడు, పరమం-శ్రేష్ఠమైన, గుహ్యం-రహస్యమై
నటువంటి, ఇదం-ఈగీతాశాస్త్రమును, మద్భక్తేషు-నా భక్తులయందు.

అభిధాన్యత-చెప్పగలదో, యః - వాడు, మయి-నాయందు, పరాం-
ఉత్తమమైన, భక్తిం-భక్తిని, కృత్వా-చేసి, అసంశయః-సంశయము
లేనివాడై, మాం + ఏవ-నన్నే, ఏష్యతి-పొందిగలడు

గ॥ అర్జునా శ్రేష్ఠమైన, రహస్యమైన, ఈ గీతాశాస్త్రమును
నాభక్తులకెవడు చెప్పగలదో, వాడు నాయందు'త్తమ భక్తి గలిగి,
సంశయము లేనివాడై నన్నే పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ పరమగోప్యమౌ గీతను-భక్తిగలిగి
నాభక్తుల కెవ్వడు-బోధజేయు
నాతడు త్తమ నాభక్తు-డగుచు, నన్నే
సంశయరహితుడై పొందు-నవ్యసాచి.. .

గే॥ పరమగోప్యము బహుశ్రేష్ఠమై
పరగు గీతా శాస్త్రము॥
నాభక్తులకు బోధజేసిన
నాకు మిక్కిలి భక్తుడై ॥అని॥
లేవివాడై సంశయంబును
లేకమైన మనస్సుతో
పొందు నన్నే వాడు మీదట
పూర్ణ ప్రజ్ఞావంతుడై
అని కిరీటికి ॥శ్రీహరివి

౪౧) శ్లో॥ న చ తస్మాన్మనుష్యేషు
కశ్చిన్నేప్రియకృత్తమః

భవితా న చ మే తస్మాత్

దన్యః ప్రియతరో భువి

ప.వి. న, చ, తస్మాత్. మనుష్యేషు, కశ్చిత్, మే. ప్రియక్తుత్రమః, భవితా, న, చ, మే, తస్మాత్. అన్యః, ప్రియతరః, భువి, ..

టీ॥ మనుష్యేషు - మనుష్యులయందు, తస్మాత్ - వానికంటె, మే - నాకు, ప్రియక్తుత్రమః - మిక్కిలి యిష్టము చేయువాడు, కశ్చిత్ - ఒకడును, న + చ - లేడు, మే - నాకు, తస్మాత్ - వానికంటె, అన్యః - ఇతరుడు, ప్రియతరః - మిక్కిలి ప్రియమైనవాడు, భువి - భూమియందు, న + చ + భవితా - కలుగజోడు

గ॥ అర్జునా యాగీతాశాస్త్రమును, నాభక్తుల కుపదేశించువాని కంటె, మానవులయందు, నా ప్రియము చేయువాడు వేరొకడు లేడు, వానికంటె ప్రియమైనవాడు భూషియందు ముందు కలుగజోడు

ప॥తే॥ ఆతనికంటె నాకిక ప్రియ-మాచరించు వాడు, మానవులందున-లేడు భువిని వానికంటెను ప్రియమైన-వాడు జగతి, ముందుకాలాన ఫల్గునా-పుట్టజోడు, .

గే॥ ఇట్టి గీతను నాడుభక్తుల

తెవడు తెలుపునొ శ్రద్ధతో

వానికంటెను నాకు హితమును

చఱచిజేసిడి వాడిలకా

మనుజులందున లేడు భారత

వానికంటెను ప్రియుడునౌ

వాడు పుట్టడు మనుజులందున

భావికాలమునందునుకా

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

70) శ్లో॥ అధ్యేష్యతే చ య ఇమం

ధర్మం సంవాదమావయోః

జ్ఞానయజ్ఞేన తేనాహ

మిష్టస్యామితి మే మతః

ప వి. అధ్యేష్యతే, చ, యః, ఇమం, ధర్మం, సంవాదం, ఆవయోః, జ్ఞానయజ్ఞేన, తేన, అహం, ఇష్టః, స్యామ్, ఇతి, మే, మతిః,

టీ॥ ఆవయోః-మనయిద్దరియొక్క, ధర్మం-ధర్మప్రయోజనమైన, ఇమం-ఈ, సంవాదం-సంవాదమును, యః-యెవడు, అధ్యేష్యతే + చ-అధ్యయనము చేయుచున్నాడో, తేన-వానిచేత, జ్ఞానయజ్ఞేన-జ్ఞానయజ్ఞముచేతను, అహం-నేను, ఇష్టః - పూజింపబడినవాడను, స్యామ్-అగుదును, ఇతి-అని, మే - నాయొక్క, మతిః-నిశ్చయము

గ॥ అర్జునా యెవడు ధర్మయుక్తమైన మన యిరువురి సంవాదరూపమైన, యీగొప్ప గీతాశాస్త్రమును పరిచగలడో, అట్టివాడు జ్ఞానయజ్ఞముచేత నన్ను పూజించినవాడని నాయభిప్రాయము

ప॥తే॥

పార్థ ధర్మయుక్తంబునై-పరగుచున్న
మన యిరువురి సంవాదంబు-నై నయట్టి
గ్రంథమెవరు పరనచేయ-గలఁలొ, వారు
జ్ఞానయజ్ఞాననను పూజ-సలిపినట్లై

గే॥

ధర్మయుక్తంబైన దగుచును
తనరు దీవిని నరులలో
నెవరు మనసంభాషణంబగు
యిట్టి గీతా శాస్త్రము
ప్రతిదినంబును పారాయణము
పరమిథ క్రితౌ సలిపిన
జ్ఞానయజ్ఞముచేత పూజలు
సలిపిరనినను తలచెద

అని కిరీటికి

॥ శ్రీహరిని

యజ్ఞములు నాల్గువిధములు .

- 1) విధియజ్ఞము.— శరీరముచే చేయఁగిన బ్రహ్మయజ్ఞాదులు.
- 2) జపయజ్ఞము.— నోటితో నుచ్చరించుట మొదలగు పారాయణాదులు ..
- 3) ఉపాంశయజ్ఞము;— ఇతరులకు వినబడకుండ నోటితో యుచ్చరించుకొనుట .
- 4) మానసయజ్ఞము.— మనస్సుచే ధ్యానించుట యదియే జ్ఞానయజ్ఞము, ఇది చాల శ్రేష్ఠమని పెద్దలు చెప్పుదురు

71) శ్లో॥ శ్రద్ధవాసనసూయశ్చ

శృణుయాదపియో నరః

పోఽపి ముక్తశుభాన్లోకాః

ప్రాప్నుయాత్పుణ్యకర్మజామ్

వ.వి. శ్రద్ధవాః, అనసూయః, చ, శృణు యాత్, అపి, యః, నరః, సః, అపి, ముక్తః, శుభాః, లోకాః. ప్రాప్ను యాత్, పుణ్యకర్మజామ్ .

టీ॥ యః-ఏ, నరః-మనుష్యుడు, శ్రద్ధవాః-శ్రద్ధకలవాడును, అనసూయః + చ-అసూయలేనివాడై, శృణుయాత్ + అపి-వినునో, సః + అపి - వాడును, ముక్తః - పాపకర్మములచేత విడువబడిన వాడునై, పుణ్యకర్మజాం - పుణ్యకర్మములను చేసిన వారియొక్క, శుభాః - పుణ్యమైన, లోకాః - లోకములను, ప్రాప్నుయాత్ - పొందుచున్నాడు

గ॥ అర్జునా యోవదనూయలేక, భక్తిశ్రద్ధలతో యాగీతాశాస్త్ర మును వినుచున్నాడో వాడు సర్వపాపవిముక్తుడై పుణ్యకర్మములు సలిపిన వారియొక్క పుణ్యలోకము పొందుచున్నాడు

ప॥తే॥ భక్తిగలిగి, యసూయను-పారద్రోలి
శ్రద్ధతోడను గీతను-సవ్యసాచి
వినినవాడు విముక్తుడౌ-వివిధ
ములచె, పుణ్యతోకంబును-పొందుచుండు

గే॥ ఏమనుజుం డసూయలేకను

యిట్టి గీత శాస్త్రము

భక్తిశ్రద్ధలతోడ వినినను

పావములు సంశూన్యమై
పుణ్యపురుషులు పొందులోకము
పొందునాతడు ఫలునా...

అని కిరీటికి

॥శ్రీహరిని

72) శ్లో॥ కచ్చిదేతచ్ఛ్రుతం పార్థ
త్వయైకాగ్రేణ చేతసా
కశ్చిదజ్ఞానసమ్మోహః
ప్రణష్టస్తే ధనంజయ

ప.వి. కచ్చిత్, ఏకత్, శ్రుతం, పార్థ, త్వయా, ఏ కా గ్రేణ,
చేతసా. కచ్చిత్, అజ్ఞానసమ్మోహః, ప్రణష్టః, తే, ధనంజయ

టీ॥ హేపార్థ - ఓయర్జునా ఏకత్—ఈనాచెప్పినది, త్వయా—
నీచేతను, ఏకాగ్రేణ-నిశ్చలమైన, చేతసా-మనస్సుతో, శ్రుతం +
కచ్చిత్-వినబడినదిగదా? హేధనంజయా-ఓయర్జునా, తే-నీయొక్క,
అజ్ఞానసమ్మోహః-అజ్ఞానమువలన కలిగిన సమ్మోహము, ప్రణష్టః +
కశ్చిత్-పోయినదిగదా?

గ॥ అర్జునా నాచేత చెప్పబడిన, గీతాశాస్త్రమును, నిశ్చలమైన
మనస్సుతో, నీవు వినియున్నావుకదా? నీయజ్ఞానము వలన కలిగిన
సమ్మోహము తొలగిపోయినదా? తెలుపుము

ప॥తే॥ నిలిపి నీదగు మనసును-నిశ్చలముగ
వింటివాపార్థ గీత, స-విస్తరముగ
జ్ఞానలోపాన కలుగు, య-జ్ఞానమెల్ల
తొలగిపోయినదాయేమి-తెలుపు నాకు ..

గే॥ ఏకాగ్రమైన మనసుచేత

యిట్టి గీతా శాస్త్రమున

నీవు వింటివ సంపూర్ణముగ

నీదు యజ్ఞానంబుచే

కలిగియుండిన మోహమెల్లను

తొలగెనాయది తెలుపుమా

అనుచునడిగెను శ్రీకృష్ణుండు

శ్రీహరినిశ్రీ

✽ అర్జునుని రణభూమిలో ✽

✽ అర్జున ఉవాచ — అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

73) శ్లో॥ వష్టో మోహఃస్మృతి ర్లబ్ధ

త్వత్ప్రసాదాన్మయాఽచ్యుత

స్థితోఽస్మి గతసందేహః

కరిష్యే వచనం తవ

చ.వి. నష్టం, మోహః, స్మృతిః, లబ్ధి, త్వత్ప్రసాదాత్, మయా,
అచ్యుత స్థితః, అస్మి. గతసందేహః, కరిష్యే, వచనం తవ

టీ॥ హేఅచ్యుత - ఓ శ్రీకృష్ణపరమాత్మా, త్వత్ప్రసాదాత్ -
నీయనుగ్రహమువలన, మోహః - అజ్ఞానము, నష్టః - నశించినది,
మయా - నాచేతను, స్మృతిః - ఎరుక, (జ్ఞానము) లబ్ధి - పొందినది,
గతసందేహః - సందేహనివృత్తి గలవాడనై స్థితః - ఉన్నవాడను.
అస్మి - అగుచున్నాను. తవ - నీయొక్క, వచనం - వాక్యమును, (అజ్ఞను)
కరిష్యే - చేయుదును .

గ॥ ఓశ్రీకృష్ణా నీయనుగ్రహమువలన నాయవివేకము తొలగి
పోయెను, జ్ఞానము కలిగినది సంశయము తొలగినది, నీయాజ్ఞను
వెరవేర్చెదను

ప॥తే॥ పరమపూరుష జగదీశ-పద్మనాభ
నీదు కరుణచే తొలగెను-సిఖిలమైన
సంశయము, లవివేకము-జ్ఞానమొదవె
నీదుయాజ్ఞను నెలవేర్తు-నీరజాక్ష .

గే॥ నాయజ్ఞానము తొలగిపోయెను
నీయనుగ్రహ మహిమచే
సందేహములు తొలగిపోయెను
పొందితిని నేజ్ఞానము॥
నీయాజ్ఞను శిరసావహించి
చేయనుంటిని సిద్ధుడై

అనివచించెను కృష్ణమూర్తితో—అర్జు శ్రీహరినిశ్రీ...

✽ సంజయ ఉవాచ — సంజయుడు చెప్పుచున్నాడు ✽

74) శ్లో॥ ఇత్యహం వాసుదేవస్య
పార్థస్య చ మహాత్మనః
సంవాదమిమమశ్రౌష
మద్భుతంరోమ హర్షణమ్. . .

ప.వి. ఇతి. అహం, వాసుదేవస్య, పార్థస్య, చ, మహాత్మనః,
సంవాదం, ఇమం, అశ్రౌషం, అద్భుతమ్, రోమహర్షణమ్

టీ॥ అహం-నేను. ఇతి-ఇట్లు. మహాత్మనః - మహాత్ముడగు, వాసుదేవస్య - శ్రీకృష్ణుని యొక్కయు, పార్థస్య + చ - అర్జుని యొక్కయు, ఆద్యుతం - ఆశ్చర్యకరమైనదియును, రోమహర్షణం- పులికింపజేయునదియునగు, ఇమం-ఈ, సంవాదం-సంభాషణమును. అశౌషం-వింటిని.

గ॥ ఓదృతరాష్ట్ర మహారాజా, అద్యుతమైనట్టిదియును. పుల కాంకురములు కలుగజేయునట్టిదియును, మహాత్ముడగు శ్రీకృష్ణుని యొక్కయు, అర్జునియొక్కయు, సంవాదరూపమైన గీతాశాస్త్రమును నేను వింటిని

ప॥తే॥ అద్యుతంబైనయది, రోమహర్షణమును
కలుగజేసెడిదైనట్టి,-కమలనాభ,
దర్శనులయొక్క, సంవాద-మంత నేను
వింటి గీతను, వీనుల-విందుగాను...

గే॥ ఈప్రకారము కృష్ణార్జునుల
యాయద్యుత సంవాదమ్
యేనువింటి గీతాశాస్త్రము
మేను పులికితమొందగా
అనుచు ధృదరాష్ట్రునికి తెలిపెను
అచట సంజయు దంతయుశా

॥శ్రీహరినిశ్రీ ..

౦౭) శ్లో॥ వ్యాసప్రసాదాచ్యుతపవా

యోగం యోగేశ్వరాత్కృష్టా

జ్ఞాజ్ఞాత్కథయతః స్వయమ్

స వి. వ్యాసప్రసాదాత్, శ్రుతవాఙ్, ఏతత్, గుహ్యం, అహం, పరం యోగం, యోగేశ్వరాత్, కృష్ణాత్, సాక్షాత్, కథయతః, స్వయమ్

టీ॥ వ్యాసప్రసాదాత్-వ్యాసానుగ్రహము వలనను, గుహ్యం-రహస్యమైనదియును, పరం-శ్రేష్ఠమైనదియును అగు, ఏతత్-ఈ, యోగం-యోగశాస్త్రమును, స్వయం - స్వయముగను, కథయతః-చెప్పినటువంటియు, యోగేశ్వరాత్-యోగేశ్వరుడైనట్టియు, కృష్ణాత్-కృష్ణునివలన, అహం-నేను, సాక్షాత్-ప్రత్యక్షముగను, శ్రుతవాఙ్-విన్నవాదనై తిని .

గ॥ ఓరాజా యోగేశ్వరుడును, శ్రీభగవంతుడగు, శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ స్వయముగా చెప్పిన, అతిరహస్యమైన శ్రేష్ఠమైన, యోగశాస్త్రమును శ్రీవేదవ్యాసుని అనుగ్రహమువలన నేను స్వయముగా వింటిని

ప॥తే॥ పరమగోవ్యంబు, శ్రేష్ఠమై-పరగుచున్న
యోగశాస్త్రంబు వింటిని-బాగుగాను
పరమ పురుషుండు కృష్ణుండు-వలుకుచుండ
వ్యాసభగవాను కరుణచే-స్వయముగాను

గే॥ శ్రీభగవంతుడు యోగీశుడు
శ్రీకృష్ణుండు స్వయముగా
చెప్పియుండిన యోగశాస్త్రము
శ్రేష్ఠమై గుహ్యంబునౌ

పరిపూర్ణంబుగ స్వయముగా

పరమ పురుషుడు పలుకగా

వేదవ్యాసమహర్షి కృపచే

వింటి గీతను పూర్తిగా

అనుచు ధృతరాష్ట్రునికి తెలిపెను — అచట సంజయిడు.

శ్రీహరినిశ్రీ

76) శ్లో॥ రాజం సంస్మృత్య సంస్మృత్య

సంవాదమిమమద్భుతం

కేశనాద్దునయోః పుణ్యం

హృష్యామిచ ముహూర్ముహూః

వ వి. రాజం, సంస్మృత్య, సంస్మృత్య, సంవాదం, ఇమం, అద్భుతం. కేశనాద్దునయోః, పుణ్యం, హృష్యామి, చ, ముహూర్ముహూః.

టీ॥ హేరాజా-ఓధృతరాష్ట్ర మహారాజ, పుణ్యం-పుణ్యస్థానం టువంటి, ఇమం-ఈ, అద్భుతం-అశ్చర్యకరమైన, కేశనాద్దునయోః-శ్రీకృష్ణార్జునులయొక్క, సంవాదం-సంవాదమును, సంస్మృత్య-సంస్మృత్య - తలచి, తలచి, ముహూర్ముహూః - మాటమాటకిని, హృష్యామి + చ-సంతోషించుచున్నాను

గ॥ ఓధృతరాష్ట్ర మహారాజా, అశ్చర్యకరమైనదియు, పాపస మైనదియునగు శ్రీకృష్ణార్జునులయొక్క యానందమును, తలచి, తలచి, మాటిమాటికి, నేనానందమును పొందుచున్నాను

ప॥తే॥ అద్భుతంబును పావనమైనదైన
 ప్గునుండు శ్రీకృష్ణసం-భాషణంబు
 మాటిమాటికి తలచుచు, -మనసునందు
 పొందుచుంటి నానందము-పూర్తి రాజ

గే॥ అద్భుతంబును పవిత్రంబును
 యయిన శ్రీకృష్ణార్జునుల
 యీసంవాదము తలచి తలచి
 యేను సంతోషించెదన్

అనుచు ధృ

॥శ్రీహరిని

77) క్లో॥ తచ్చ సంస్కృత్య సంస్కృత్య
 రూపమత్యద్భుతం హరేః
 విస్మయోమే మహాన్ రాజన్
 హృష్యామి చ పునః పునః ..

ప.వి. తీత్. చ, సంస్కృత్య, సంస్కృత్య, రూపం, అతి,
 అద్భుతం, హరేః, విస్మయః, మే, మహాన్, రాజం, హృష్యామి,
 చ, పునః, పునః, ..

టీ॥ హేజం - ఓద్భుతరాష్ట్ర మహారాజా, హరేః - శ్రీకృష్ణుని
 యొక్క, అత్యద్భుతం-మిక్కిలియద్భుతమైన తత్-ఆ, రూపం +
 చ-విశ్వరూపమును, సంస్కృత్య, సంస్కృత్య - తలచితిలచియును,
 మే-నాకు, మహాన్-అత్యంతమైన, విస్మయం-ఆశ్చర్యముకలుగుచు,
 పునః పునః + చ-మాటిమాటికిని, హృష్యామిచ-సంతసించుచున్నాను.

గ॥ ఓరాజా శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క- అద్భుతమైన విశ్వరూపమును, తలచినకొలది, నాకు అధికమైన ఆశ్చర్యము కలుగుచున్నది, మాటిమాటికి సంతసము కలుగుచున్నది .

ప॥తే॥ మాధవుని విశ్వరూపంబు-మరల మరల
తలప నాశ్చర్యమగుచుండు-ధారుణీశ
మానసంబున తలచుచు-మరల నేను
పొందుచుంటిని హర్షంబు-పూర్తిగాను

గే॥ శ్రీభగవానుని విశ్వరూపము
చేయసారెకు ధ్యానము॥
కలుగుచున్నది యాశ్చర్యంబును
కలుగుచున్నది సంతసమ్....

78) శ్లో॥ యత్రయోగేశ్వరః కృష్ణో
యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః
తత్ర శ్రీర్విజయోభూతి
ధ్రువా నీతిర్మతిర్మమ

ప.వి. యత్రయోగేశ్వరః కృష్ణః, యత్ర. పార్థః, ధనుర్ధరః.
తత్ర. శ్రీః, విజయః, భూతిః, ధ్రువా, నీతిః, మతిః, మమ,

టీ॥ యత్ర-ఎచ్చట, యోగేశ్వరః-యోగేశ్వరుడగు, కృష్ణః-
శ్రీకృష్ణమూర్తి, (ఉండునో) యత్ర-ఎచ్చట, ధనుర్ధరః-ధనస్సును,

ధరించిన, పార్థః-అర్జునుడు. (ఉండునో) చిత్ర - అచ్చట, శ్రీః -
లక్ష్మీయు, విజయః - విజయము, భూతి - ఐశ్వర్యము, ద్రువా -
స్థిరమగు, సీతిః-సీతియును, (ఉండును) ఇతి-అని, మమ-నాయొక్క,
మతిః-అభిప్రాయము .

గ॥ రాజా యెచ్చట యోగేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు,
ధనుర్ధరుడైన అర్జునుడు యున్నారో, అచ్చట సంపదయు, జయము,
ఐశ్వర్యము, స్థిరమగు సీతియు, యుండునని నాయభిప్రాయము,

ప॥తే॥ ఎచట యోగేశ్వరుండగు-కృష్ణమూర్తి
ధమవు ధరియించి, విజయుండు-దనరుచుండు
అచట భూతియు, సీతి, జ-యంబు, శ్రీయు
నిశ్చలముగ నిలుచునని-నేను దలతు

గే॥ ఎచ్చోట యోగీశ్వరుడగు

ఈ శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ
ధనుర్ధరుడగు పార్థుడుండునో
తప్పదక్కడ విజయముఁ
ఐశ్వర్యము శ్రీయును సీతియు
యచలమై యలరారెడిఁ

అనుచు ధృతరాష్ట్రునికి తెలిపెను-అచట సంజయుడంతయుఁ
శ్రీహరిశ్రీ

గ॥ ఇది శ్రీ కవిరత్న రత్నాకరము వెంకటేశ్వర కవి
 విరచితమై, గద్య పద్య గేయరూపంబును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల
 సంవాదంబగు, శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతము
 నందు మోక్ష సన్యాస యోగమును పదునెనిమిదవ అధ్యాయము
 సంపూర్ణము.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరిః ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ఫలశ్రుతి

గే॥ శ్రీయుతు శ్రీ హృష్ణాబ్రాజాకు
 శేషమాంబకు పుత్రుడౌ
 వెంకటేశ్వర కవి రచితమై
 వెలయు శ్రీభగవద్గీత
 గద్య పద్య గేయామృతమును
 కలిగి శ్రద్ధాభక్తితో
 అనుదినంబు పరింప తొలగును
 ఆపదలు పాపంబులు॥ శ్రీ.

అశుభమగు సంసారబంధము
 లన్నియును పరిహారమౌ
 తామసంబు తొలంగిపోవును
 తాపములు తెగి ముక్తుడౌ శ్రీ.

మాసతీమణితోడ కృష్ణుడు
 మంగళము చేకూర్చుచు॥
 కదలకుండును మీగృహంబును
 కరుణతో కలకాలము॥

శ్రీహరిని శ్రీకృష్ణమూర్తిని
 చిత్తమందు భజించెద॥
 అశుభమగు సంసారబంధము
 లన్నియును తొలగింపగా...

కం॥ అనయము గీతాశాస్త్రము
 వినిన, పఠించినను ముక్తి-విభవము కలుగునా
 మనభవ భయము తొలంగును
 మనమున కానందమొదవు మాధవు కృపచే

భ ర త వా క్య ము

భరతదేశము పాలకులు ప్రజ
 బ్రాహ్మణులు గోగణములునా
 ఆయురారోగ్యంబు సుఖముగ
 నందరును వర్తిల్లగా
 గంగా యమున కావేరియును
 తుంగభద్రా కృష్ణయునా
 బ్రహ్మపుత్రయు గోదావరియు
 ప్రణలుచును ప్రవహించుచునా
 సస్యశ్యామలమై దేశము
 సంపదల విలసిల్లగా
 కాచి సంరక్షించు కృష్ణుడు
 కరుణతో కలకాలమునా

మంగళము

మంగళం శ్రీవిశ్వరూపా
 మంగళము చిత్స్వరూపా
 మంగళము శ్రీకృష్ణమూర్తికి

శ్రీ భగవద్గీతా గద్య పద్య గేయామృతమూ

మంగళము శ్రీశౌరికిఁ
మంగళము వై కుంతవాసికి
మంగళము భవనాశికిఁ
మంగళము శ్రీమధురవాసికి
మంగళము మాధవునకుఁ
మంగళము జయమంగళము జయ
మంగళము జయమంగళం....

కం॥ మంగళము నందనందన
మంగళ మహిరాజశయన-మధుమదదమనా
మంగళమిందు నిభానన
మంగళ మరవిందనయన-మాధవకృష్ణ
శ్రీహరిని.

హరిః ఓమ్ తత్సత్ హరి ఓమ్

శాంతిః శాంతిఃశాంతిః

విషయము.	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద సంఖ్య
అ		అజ్ఞానం కర్మసంగినామ	3 26
అకర్తారంసపశ్యతి	13 30	అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం	5 15
అకర్మణశ్చబోధవ్యం	4 17	అజ్ఞోరణీయాంసమ	8 9
అకర్మణీచకర్మయః	4 18	అతఃకర్తవ్యం నసంశయః	12 8
అక్రీర్తి కర మర్జున	2 2	అవత్సార్థవదల్పంచ	18 22
అక్రీర్తిచాపిభూతాని	2 34	అతీతోదవత్ప్రథో	14 21
అక్లేద్యోఽశోష్యఏవచ	2 24	అతోస్మిలోఽపేదేచ	15 18
అక్షరం బ్రహ్మపరమం	8 3	అత్యంతం సుఖమశ్నుతే	6 28
అక్షరాణామకారోఽస్మి	10 33	అత్యేతితత్సర్వమిదం	8 28
అక్షరాదపిచోత్తమః	16 18	అత్రకూరామహేశ్వరసాః	1 4
అగ్నిద్యోతిరహఃకుక్లః	8 24	అధకేనప్రయుక్తోఽయం	3 30
అఘాయురింద్రియారామః	3 16	అధచిత్తంసమాధాతుం	12 9
అచలోఽయతిననాతనః	2 24	అథచేత్సమిమంధర్మ్యం	2 33
అచిరేణాధి గృవతి	4 39	అథచేత్సమహంకారా	18 58
అచ్చేద్యోయమదాహ్యోఽ	2 24	అధచై నంనిత్యజాతం	2 26
అజానతామహిమానం	11 41	అథవాబహునైతేన	10 42
అజోనిత్యఃశాశ్వతోఽయం	2 20	అథవాయెగినామేవ	6 42
అజోఽసన్నవ్యయాత్మా	4 6	అథవ్యవస్థితాదృష్ట్యా	1 20
అజ్ఞశ్చాక్రద్ధదానశ్చ	4 40	అదైతదవ్యకతోఽసి	12 11
అజ్ఞానంచాభిజాతస్య	16 4	అదృష్టపూర్వం	11 45
అజ్ఞానతమసఃఫలం	14 16	అదేశకారేయద్దానం	17 22
అజ్ఞానంయదతోఽన్యథా	13 12	అద్భుతం రోమహర్షణం	18 41

విషయము	స్థో	పాఠ	విషయము	స్థో	పాఠ
అద్రోహోనాతిమానితా	10	3	అనంత వీర్యామిత	11	40
అద్యేష్టా సర్వమీతానాం	12	19	అనంతశ్చాస్మి నాగానాం	10	28
అధర్మం ధర్మమితియా	18	32	అనన్యచేతా సతతం	8	14
అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ	1	41	అనన్యాచింతయంతోమాం	9	22
అధర్మోఽభిభవత్యుత	1	40	అనన్యేనైవయోగేన	12	0
అధర్మమూలాన్యనుసంక	15	2	అనపేక్షచిర్దక్షః	12	16
అధర్మార్థస్త్వంచప్రస్యతాః	15	2	అనపేక్ష్యచ పౌరుషం	18	25
అధిదైవంకిముచ్యతే	8	1	అనయోస్తత్వదర్శిభిః	2	16
అధిమితంక్షరోధావః	8	4	అనంకార ఏవచ	13	9
అధిభూతంచకిం	8	1	అనాత్మనస్తు క్షత్రత్వే	0	0
అధియజ్ఞఃకథం	8	2	అనాదిత్వాన్నిర్గుణత్వాత్	13	32
అధియజ్ఞోఽహమేవాత్ర	8	4	అనాదిమత్పరంబ్రహ్మ	13	13
అధిష్ఠానం తథాకర్తా	18	11	అనాదిమధ్యాంతం	11	19
అధిష్ఠాయమనశ్చాయం	10	9	అనార్యజుష్టమస్వర్గ్యం	2	2
అదోగచ్ఛంతి తామసాః	11	18	అనాపినోఽప్రమేయశ్శ	1	18
అధ్యాత్మం కర్మదాభిలం	7	28	అనాశ్రితః కర్మఫలం	0	1
అధ్యాత్మజ్ఞాన నిత్యత్వం	13	12	అవితెకస్థిరమతిః	12	19
అధ్యాత్మవిశ్వావినివృత్త	15	5	అవిశ్చన్నపివాద్యేయ	3	38
అధ్యాత్మ విద్యావిద్యానాం	10	32	అవిత్యం మఖం లోకం	9	33
అద్యేష్టతేచయజ్ఞమం	18	70	అవిష్టమిష్టంమిత్రంచ	18	12
అనంతంవిశ్వతోముఖం	11	11	అనుతిష్ఠంతి మానవాః	3	31
అనంతదేవేశ	12	37	అనుద్వేగకరం వాక్యం	17	15
అనంతబాహుం	11	19	అనుబంధం క్షయం	18	25
అనంతవిజయం రాజా	1	19	అనేక చిత్తవిభ్రాంతాః	10	10

విషయము.	ప్ర క్ర మ సం ఖ్య	విషయము	ప్ర క్ర మ సం ఖ్య
అనేక జన్మసంసిద్ధః	6 45	అపశ్య దైవదేవస్య	11 13
అనేక దివ్యాభరణం	11 10	అపాత్రేభ్యశ్చదీయతే	17 22
అనేక బహుదర	11 16	అపానేజాహ్వతి ప్రాణం	1 29
అనేక వక్త్రనయనం	11 10	అపిచేక్షుదురాచారః	9 30
అనేకాయుత దర్శనం	11 10	అపిచేదసి పాపేభ్యః	1 36
అనేనప్రసవిష్యద్వం	3 10	అపిత్రైలోక్యరాజ్యస్య	1 35
అనేనై వస్వదభిసా	11 8	అప్రకాశోఽప్రవృత్తిశ్చ	14 33
అస్తకాలేచమావేవ	8 5	అప్రతిభిః మహాబాహో	6 38
అస్తరంజ్ఞానచక్షుసా	13 35	అవ్రావ్యమాం నివర్తంతే	9 3
అస్తరంత్రుఫలం	7 23	అప్రాయోగ సంసిద్ధిం	6 37
అస్తవంతి ఇమేదేహః	2 18	అఫలప్రేష్టునాకర్మ	18 23
అన్నాద్భవంతి భూతాని	3 14	అఫలాకాంక్షిభిర్మత్తో	17 11
అన్యఃప్రియతరోభువి	18 69	అఫలాకాంక్షిభిర్యతైః	17 17
అన్యయావర్తతేపునః	8 26	అభయం సత్వసంకుద్ధిః	16 1
అన్యాని సంయాతి	2 22	అభిజాతస్య భారత	16 3
అన్యాయేనార్థసంచ	16 12	అభిజాతోసి పాండవ	16 5
అన్యేపబహువక్కురాః	1 9	అభితోఽబ్రహ్మనిర్వాణం	5 26
అన్యేత్వేవ మజానంతః	13 26	అపిసంధాయకుఫలం	17 12
అన్యేసాంభ్యేవయోగేన	13 25	అభ్యాసయోగయుక్తేన	8 8
అపరంభవతోజన్మ	4 4	అభ్యాసయోగేనతతో	12 9
అపరస్పర సంభూతం	16 8	అభ్యాసాద్రమతేయత్ర	18 36
అపరేయతాహారాః	4 30	అభ్యాసేనతు కౌంతేయ	6 35
అపరేనియమిత స్త్వన్యాం	7 5	అభ్యాసేఽవస్యనమర్హోసి	12 10
అపర్యాప్తంతదస్మాకం	1 10	అభ్యుత్థానమధర్మస్య	4 7

విషయము	సం క్ర. ఖ	పా ద్యం	విషయము	సం క్ర. ఖ	పా ద్యం
అమలాం ప్రతిప్రద్యతే	11	4	అవ్యక్తాద్యక్తయస్సర్వాః	8	18
అమానిత్వమదంభిత్వం	13	8	అవ్యక్తాన క్తచేతసాం	12	5
అమీచత్వాం	11	26	అవ్యక్తాహి గతిర్దుఃఖం	12	5
అమీహిత్వాం	11	21	అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తః	8	21
అమృతంచై నమత్యుక్చ	9	18	అవ్యక్తోఽయమచిన్తో	2	25
అమృతస్యావ్యయస్యచ	14	27	అశత్రు శత్రుపాణయః	1	40
అయతిశ్రద్ధయోపేతో	6	37	అకాంతస్యకుత స్సఖమ్	2	26
అయదావత్రప్రజానాతి	18	91	అకాత్రవిహిత మౌరం	17	5
అయనేషుచసర్వేషు	1	11	అశోచ్యానస్వశోచ స్త్వం	2	11
అయుక్తఃకామకారేణ	5	12	అశ్నాన్ గచ్ఛాన్ స్వపాన్	5	8
అయుక్తఃప్రాకృతః	18	28	అశ్నంతి దివ్యాన్	9	20
అరతిర్జనసంసది	13	11	అశ్యామిప్రయతాత్మనః	9	28
అరాగద్వేషకృతం	18	23	అశ్రద్ధధానాః పురుషాః	9	3
అవజానంతిమాంమూఢః	9	11	అశ్రద్ధయాహుతిం	17	28
అవశంప్రకృతేర్వశాత్	9	8	అశ్రుపూర్ణాకులేక్షణం	2	1
అవాచ్యవాదాంశ్చ	2	36	అశ్వత్థమేనం	15	3
అవాప్యభూమవసపత్న	2	8	అశ్వత్థమ్రూహః	15	1
అవికారోయముచ్యతే	2	25	అశ్వత్థసర్వవృక్షణాం	10	26
అవినాశితుతద్విద్ధి	2	17	అశ్వత్థామావికర్ణశ్చ	1	8
అవిభక్తంచభూతేషు	18	20	అశ్వినౌమరుత స్తథా	11	6
అవ్యక్తనిధనాన్యేవ	2	28	అసక్తంతేమకర్మసు	9	9
అవ్యక్తం పర్యుపాసతే	12	3	అసక్తంసర్వభృచ్చేవ	13	15
అవ్యక్తం వ్యక్తిమావన్నం	7	24	అసక్తబుద్ధిః సర్వత్ర	18	49
అవ్యక్తాదీనిఘాతాని	2	28	అసక్తస్స విశిష్యతే	3	7

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము	పాదము	పాదము
అసక్తిరనభివ్యంగః	13	10	అహం సర్వస్య ప్రభవో	10	8
అసక్తోహ్యచరణకర్మ	3	19	అహం హి సర్వయజ్ఞానాం	9	21
అసంగశస్త్రేణ	15	3	అహమగ్నిరహం హతం	9	16
అసక్తుతమవజ్ఞాతం	17	22	అహమజ్ఞానజంతమః	10	11
అసత్యమప్రతిష్ఠంతే	16	8	అహమాత్మాగుడాకేశ	10	20
అసదిద్యుచ్యతేపార్థ	17	28	అహమాద్విర్నిదేవానాం	10	2
అసమ్మాధసమర్థేషు	10	3	అహమాదిశ్చమధ్యంఛ	10	20
అసంయతాత్మనా	6	36	అహమేవంవిధోఽర్జున	11	54
అసంశయం మహాబాహో	6	35	అహమేవాక్షయః కాలః	0	331
అసంశయం సమగ్రం	7	1	అహర్యద్రుహ్మణోవిదుః	8	17
అసితోదేవలోవ్యాకః	10	13	అహింసాక్షంతిరార్జవం	13	8
అసౌమయా హతః శత్రుః	16	14	అహింసా సత్తమ క్రోధః	10	2
అస్మాకంతువిశిష్టాయే	1	7	అహింసాసమతాకుష్ఠిః	10	5
అస్మిణ్ణరణసముద్యమే	1	22	అహోబతమహత్సాపం	1	45
అస్యాధిష్ఠానముచ్యతే	3	40			
అహంకారఇతీయంమే	7	4			
అహంకార బలందర్పం	18	53	అకాశంనోపరివ్యతే	13	33
అహంకార విమూఢాత్మా	3	27	అభ్యాహిమేకోభవాన్	11	31
అహంకృత్స్నస్యజగతః	7	6	అగమాంపాయినోఽనిత్యాః	2	12
అహంక్రతురహంయజ్ఞః	9	16	అచరత్యాత్మ సక్రేయః	16	24
అహంత్వా సర్వపాపేభ్యః	18	66	అచార్యమహతీంచమూం	1	3
అహం బీజప్రదః పితా	14	4	అచార్యముపసంగమ్యా	1	2
అహంవై శ్వానరోభూత్వా	15	14	అచార్యాః పితరఃపుత్రాః	1	34
అహంసచమమప్రియః	7	17	అచార్యాన్ మాతులాన్	1	26

విషయము	అంశము	పాదము	విషయము.	అంశము	పాదము
అచార్యోపాసనం	13	8	అదిదేవమణం విభుం	10	12
అధ్యోధిజనవాసస్మి	16	15	అద్యవంతః కౌంతేయ	5	22
అతిష్టోతిష్ఠధారతి	1	12	అపూర్వమాణమచం	2	70
అత్మత్వప్రకాశమానవః	3	17	అప్రహ్లాదువనాత్	8	16
అత్మస్యేవ సంతుష్టః	3	17	అయుధానామహం	10	28
అత్మస్యేవవశంనయేత్	6	20	అయున్వత్సబలారోగ్య	17	8
అత్మస్యేవాత్మనాతుష్టః	2	55	అరురుక్షోర్మునేరోగం	6	3
అత్మస్యేవావత్సితే	6	18	అర్తోజిజ్ఞాసురర్థార్థి	7	16
అత్మబద్ధిప్రసాదజం	18	37	అవృతంజ్ఞానమేతేన	3	39
అత్మవంతం కిరాణి	4	41	అవృత్తింవై ఏయోగినః	8	23
అత్మవశ్యర్హిదేయాత్మా	2	64	అకాపాశకత్వై ర్నద్రాః	16	12
అత్మసమ్భవితాస్తద్రాః	16	17	అశ్చర్యవత్సైనం	2	29
అత్మసంయమయోగాగ్నౌ	4	27	అశ్చర్యవత్పశ్యతి	2	29
అత్మసంస్తం మనఃకృత్వా	6	25	అశ్వాసయామానచ	11	50
అత్తానమవసాదయేత్	6	5	అసురం పార్థ మే శృణు	16	6
అత్తానం కేవలం కుయః	18	16	అసురంభావ మాశ్రితాః	7	15
అత్తానం సరమేశ్వర	11	3	అసురింయోని మాపన్నాః	16	20
అత్తానంమత్పరాయణః	9	34	అసురీష్యేవయోనిమ	16	19
అత్తానంరహసిస్థితః	6	10	అస్థితస్సహాయుక్తాత్తా	7	18
అత్మైవరి పురాత్మనః	6	5	అస్థితోయోగధారణాః	8	12
అత్మైవహ్యోత్మినో బంధుః	6	5	అహారస్తవపిసర్వస్య	17	8
అత్మైవమ్యేన సర్వక్ర	6	32	అహారాస్సాత్విక	17	8
అదిత్యవర్ణం తమసః	8	9	అహారారాజస్యేష్టాః	17	9
అదిత్యనామహం	10	21	అహస్తాస్త్వామృషయః	10	13

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
ఇ			ఇంద్రియస్యేన్ద్రియస్యాద్దే	3	34
ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన	7	27	ఇంద్రియాగ్నిషు జహ్వాతి	4	26
ఇచ్ఛాద్వేషస్సుఖం దుఃఖం	13	7	ఇంద్రియాణాం హిచరతాం	2	67
ఇచ్ఛామిత్యాం ద్రష్టుం	11	46	ఇంద్రియాణీదశైరంబ	13	6
ఇజ్యతేభరతక్రేష్ట	17	12	ఇన్ద్రియాణీసరాణ్యాహం	3	42
ఇతిశ్రేత్రం తథాజ్ఞానం	13	19	ఇన్ద్రియాణీప్రమాదీని	2	60
ఇతిగుహ్యతమం కాత్మం	15	20	ఇన్ద్రియాణీ మనోబుద్ధిః	3	40
ఇతితేజ్ఞానమాఖ్యాతం	18	63	ఇన్ద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యః	2	68
ఇతిమత్వాన సజ్జితే	3	28	ఇన్ద్రియాణీదియార్థేషు	5	9
ఇతిమత్వాభజంతేమాం	10	8	ఇన్ద్రియార్థాన్విమూఢా	3	6
ఇతిమాంయోభిజానాతి	4	14	ఇన్ద్రియార్థేషు వై రాగ్యం	13	9
ఇత్యజ్ఞానవిమోహితాః	16	15	ఇమంప్రాప్యే	16	13
ఇత్యర్జునం వాసుదేవః	11	50	ఇమం రాజర్షయోవిదుః	4	2
ఇత్యహం వాసుదేవస్య	18	74	ఇమం వివస్వతేయోగం	4	1
ఇదంజ్ఞానముపాశ్రీత్య	14	2	ఇమాంస్త్యంబాప్య	10	16
ఇదంతుతేగుహ్యతమం	9	1	ఇమభిఃప్రతియోతస్యి	2	4
ఇదంతేనాతపస్కాయ	18	67	ఇష్టస్యామితిమేమతిః	18	70
ఇదం వక్ష్యమ్యశేషతః	7	2	ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు	13	10
ఇదంశరీరం కౌంతేయ	13	2	ఇష్టానోగన్వి వోదేవాః	3	22
ఇదమద్యమయాలబ్ధం	16	13	ఇష్టోఽసిమేదృఢమితి	18	64
ఇదమస్తదమపియే	16	13	ఇహైకస్థం జగత్	11	7
ఇదమాహమహిపతే	1	21	ఇహైవత్తైర్వివస్సర్గో	5	19
ఇదముక్తమయాఽనఘ	15	20	ఈ		
ఇదాసిమస్మిసంవృత్తః	11	51	ఈశతేయోగముక్తాత్మా	6	29

విషయము.	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద సంఖ్య
ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం	18 61	ఉపహన్యామిమాః ప్రజాః	3 24
ఈశ్వరోఽహమహం	16 14	ఉపైతి శాంత రజనం	6 27
ఈహంతే కామభోగార్థం	16 12	ఉభయోరపిదృష్టోస్తః	2 16
		ఉభయోర్విందతేఫలం	5 4
ఉ		ఉభేసుకృతదుష్కృతే	2 50
ఉక్త్యాతూష్టింబభూవహ	2 9	ఉభాతాన విజానీతః	2 19
ఉక్తైశ్రవసమశ్వానాం	10 27	ఉవాచపార్థపశ్యైతాన్	1 25
ఉచ్చిష్టమపిచామేధ్యం	17 10	ఉవాచ మధుసూదనః	2 1
ఉక్తా మస్తం స్థితం	15 10	ఉపిత్యాశాశ్వతీః సమాః	6 41
ఉత్తమః పురుషస్తస్యః	15 17		
ఉత్తమోజాశ్చ వీర్యవాన్	1 6	ఉ	
ఉత్పన్నకులధర్మాకాం	1 44	ఉర్ధ్వంగచ్ఛంతి సత్వస్థాః	14 18
ఉత్పాద్యస్తేజాతిధర్మాః	1 43	ఉర్ధ్వమూలమథ	15 1
ఉత్పిదేయరిషేలోకాః	3 24	ఋ	
ఉదారాస్సర్వపవైతే	7 18	ఋక్సామయజురేవచ	14 18
ఉదాసీన వదాసీనమ్	9 9	ఋతూనాంకుసుమాకర	10 35
ఉదాసీన వదాసీనః	14 23	ఋతేపిత్యాసభవిష్యంతి	11 32
ఉదాసీనోగతవ్యధః	12 16	ఋషయశ్చీజకల్మషా	5 25
ఉద్ధరేదాత్మనాఽఽత్మానం	6 5	ఋషిభిర్పహంధాగీతం	13 5
ఉద్భవశ్చభవిష్యతామ్	10 34	ఋషీంశ్చ సర్వాసురగాం	11 15
ఉన్మిషన్నిమిషన్నపి	5 9	వి	
ఉపదేక్ష్యంతితేజ్ఞానం	4 34	ఏకంసాంఖ్యంచయోగంచ	5 5
ఉపద్రష్టౌఽనుమన్తాచ	13 23	ఏకత్వేనపుధత్తేన	9 15
ఉపవిశ్యాసనేయంజ్యాత్	6 12	ఏకభక్తిర్విష్యతే	7 17

విషయము	సం క్ర మం	సం క్ర మం	విషయము	సం క్ర మం	సం క్ర మం
ఏకమప్యస్థితసమ్యక్	5	4	ఏతావదితి నిశ్చితాః	16	11
ఏకయా యాత్యనావృత్తిం	8	28	ఏత్తైస్త్విర్విముక్తః కాంతేయ	16	22
ఏకస్థమనుపశ్యతి	13	31	ఏత్తై ర్విమోహాయత్యేషః	3	40
ఏకాకీయతచిత్తాత్మా	6	10	ఏభిస్సర్వమిదంజగత్	7	13
ఏకాంశేనస్థితోజగత్	10	12	ఏవంజ్ఞాత్వావిమోక్ష్యనే	4	32
ఏకేహ కరునందన	2	41	ఏవంబ్రహ్మధర్మ	9	21
ఏకోఽథవాఽచ్యుత	11	42	ఏవమప్యస్థితః	5	4
ఏతద్రుచ్యత్వావచనం	11	35	ఏవంబ్రాహ్మసి పాదవ	4	35
ఏతత్తేత్రం సమానేన	13	7	ఏవంయోవేత్తితిత్వతః	4	9
ఏతద్గుహ్యతమం	18	75	ఏవం యావత్సక్య	11	48
ఏతద్జ్ఞానమితిప్రోక్తం	13	12	ఏవంసతతయక్తాయే	12	1
ఏతద్దిదుర్లభతరం	6	42	ఏవముక్త్యాతతో	11	9
ఏతద్గుహ్యబుద్ధిమాం	15	20	ఏవముక్తార్జున సంభ్యే	1	47
ఏతద్యోసినిభుతాని	7	6	ఏవముక్త్యాహృషీకేశం	2	9
ఏతద్యోవేత్తితంప్రాచు	12	2	ఏవముక్త్యాహృషీకేశో	1	24
ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామి	13	1	ఏవమే తద్యథా	11	3
ఏతం సంశయం	6	39	ఏవం పరం ప్రాప్తం	4	2
ఏతస్యాహం నపశ్యామి	6	33	ఏవంప్రవర్తితంచక్రం	3	16
ఏతాందృష్టిమవష్టభ్య	10	9	ఏవంబహువిధాయజ్ఞాః	4	32
ఏతాం విభూతిం	10	7	ఏవం బుద్ధేః పరం	3	43
ఏతాన్యహస్తృచ్ఛామి	1	35	ఏషతూర్దేశతః	10	40
ఏతాన్యపితుకర్మాణి	18	6	ఏషచోఽస్త్విష్టకామధుక్	1	30

విషయము.	పాద సంఖ్య	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద సంఖ్య	పాద సంఖ్య
ఏషా తేఽభిహితాసాంభ్యే	2	39	కరణం కర్మ కర్తృతి	18	18
ఏషా బ్రాహ్మీస్థితిః	2	72	కరిణకర పృథగ్విధం	18	14
ఐ			కరిష్యన్యనశోఽపి	18	60
ఐరావతం గజేంద్రాణాం	10	27	కరిష్యేవచనంతవ	18	73
ఐశ్వర్యం పురుషోత్తమ	11	3	కర్ణంతథాఽన్యానపి	11	34
ఓ			కర్తవ్యానీతి	18	8
ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మ	8	13	కర్తాతామస ఉచ్యతే	18	20
ఓమతత్పదితినిర్దేశః	17	23	కర్తాఽహమితిదాన్యతే	3	27
క			కర్తుంనేచ్ఛసి	18	60
కంఘాతియతిహంతికమ్	2	21	కర్తుంమద్యోగ మాశ్రితిః	12	11
కచ్చిదజ్ఞానమోహః	18	72	కర్తుం వ్యసీతావయం	1	45
కచ్చిదేతద్రుతం	18	72	కర్మకర్తుమిహిర్హసి	16	24
కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్టః	8	38	కర్మకారణముచ్యతే	6	3
కచ్చిన్నేయప్రియకృత్తమం	18	69	కర్మనై వతదర్థీయం	17	27
కట్వాస్తు లవణా	17	9	కర్మజంబుద్ధియుక్తాహి	2	51
కథంనజ్ఞేయమస్మాభిః	1	39	కర్మజాః విద్ధితాః	4	32
కథం విద్యా మహం	10	17	కర్మజ్ఞాయోహ్యకర్మణః	3	8
కథం స పురుషః పార్థ	2	21	కర్మణస్సు కృతస్యాహం	14	16
కథమేతద్విజాపీయాం	4	4	కర్మణామశమస్సృహః	14	12
కథం మీష్మ మహం	2	4	కర్మజ్ఞై వహిసంసిద్ధిం	3	20
కథయన్తశ్చమాం	10	9	కర్మణోనోపపద్యతే	18	7
కథయిష్యన్తితేఽవ్యయం	2	34	కర్మణోహ్యపిబోధ్యవ్య	4	17
			కర్మణ్య కర్మయః	4	18
			కర్మణ్యభి ప్రవత్తః	4	20

విషయము	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
కర్యక్షేపాధికారస్తే	2	47	కశ్చిన్నేప్రియకృత్తమః	18	69
కర్మప్రారభతే నరః	18	15	కస్తాచ్చతేననమేరం	11	37
కర్మప్రాహుః	18	3			
కర్మబంధంప్రహిన్వసి	2	99	కా		
కర్మబ్రహ్మోద్భవం	3	15	కాంక్షంతః కర్మణాం	4	12
కర్మభిర్ననదధ్యతే	4	14	కాంగతిం కృష్ణగచ్ఛతి	6	37
కర్మయోగేనచాపరే	13	25	కాప్రీతిసా జనార్దన	1	36
కర్మయోగేన యోగినాం	3	3	కామవిషక్రోధవిష	3	37
కర్మయోగోవిశిష్యతే	5	2	కామక్రోధస్తభా	10	21
కర్మసంగిష జాయతే	14	15	కామక్రోధ పరాయణం	16	12
కర్మసంగేన దేహినం	14	7	కామక్రోధవియుక్తానాం	5	26
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని	18	14	కామం క్రోధంచ	16	18
కర్మానుబంధీని మనుష్యతే	15	2	కామం క్రోధం పరిగ్రహం	18	53
కర్మిభ్యశ్చాధికో	6	16	కామమిత్రత్వ దుఘ్నరం	16	10
కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య	3	6	కామరాగ బలాన్వితాః	17	5
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగం	3	7	కామరాగ వివర్జితం	7	11
కర్మయన్తశ్చరీరన్తం	17	6	కామరూపం దురాసధం	3	43
కల్పక్షయేపునస్థావి	9	7	కామరూపేణ కౌంతేయ	3	39
కల్పదౌవిసృజామ్యహం	9	7	కామసంబంధ వర్జితాః	4	19
కవయోఽస్యత్రమోహితాః	4	16	కామక్రోధోఽభి	2	62
కవిం పురాణం	8	9	కామాత్మనః స్వర్గపరా	2	13
కవీనాముశనాఃకవిః	10	37	కామై నైవైః	7	20
కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః	3	18	కామోపధోగపరమాః	16	11
కశ్చిద్యతతీనిద్దయే	7	3	కామోఽస్మిభరతర్షభ	7	11
			కామ్యానాం కర్మణాం	18	2

విషయము.	పాద సంఖ్య	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద సంఖ్య	పాద సంఖ్య
కాయశ్లేశభయాత్	18	8	కౌతద్బ్రహ్మకమద్యాత్మం	8	1
కాయేనమనసాబుద్ధ్యా	5	11	కిన్నోరాజ్యేవ	1	32
కారణం గుణసంగః	13	22	కిమకుర్వత సంజయ	1	1
కారణానినిదోధిమే	18	13	కిమన్యత్కామమైశుకం	16	8
కార్పణ్యదోషోపహత	2	7	కిమాసీతప్రజేతకిం	2	54
కార్యకారణకర్తృత్వే	13	21	కింపునర్తాప్తాణాః	9	38
కార్యకర్మకరోతి	6	1	కింధోగైర్దీవితేనవా	1	32
కార్యం కర్మ సమావర	3	19	కిరీటిన్లగదిరమ్	11	17
కార్యంచా కార్యమపచ	18	31			
కార్యతేహ్యవశః	3	5	కి		
కార్యమిత్యేనయత్కర్మ	18	9	కిర్తిశ్రీరాజ్జనారీణాం	10	34
కార్యాకార్యావపస్థితౌ	16	21			
కార్యాకార్యేభయాభయా	18	30	కు		
కార్యేన క్తమహైశుకమ్	18	22	కుతస్త్వాకళలమిదం	2	2
కాలః కలయతామహం	10	30	కుతోఽన్యః కురుపత్తమ	1	31
కాలేనాత్మనివిందితి	4	38	కుతీపుత్రోయుధిష్ఠిరః	1	16
కాలోఽస్మిలోకక్షయకృతి	11	32	కురుకర్మేవతస్త్వాత్వం	1	15
కాశ్యకృపరమేష్యాసః	1	17	కురువృద్ధః పితామహః	1	12
కాశీరాజశ్చ వీర్యవాన్	1	5	కుర్యాద్విద్వాన్స్తథాఽన	3	25
			కుర్వన్నపినలిప్యతే	5	7
కి			కుర్వంసిద్ధింమవాప్యసి	12	10
కింజ్ఞాతేనతివార్జున	10	12	కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషం	4	21
కింకర్మకిమకర్మేతి	4	16	కురన్నాప్నోతి కిల్బిషం	18	47
కింతర్మ పురుషోత్తమ	8	1	కుర్వాణోమద్యవపాశ్రయః	18	56
కించిదస్తి ధనంజయ	7	7	కులక్షయ కృతం దోషం	1	38

విషయము	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
కులక్షయే ప్రణశ్యంతి	1	40	కే		
కులఘ్నానాం కులస్యచ	1	42	కేచిదాత్మానం	13	25
కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః	1	48	కేచిద్బీతాఃప్రాంజల	11	21
కులధర్మాస్సనాతనాః	1	40	కేచిద్విలగ్నా	41	27
కులేభవతి ధీమతాం	0	42	కేవలై రింద్రియైః	5	11
కుశలేనానుషజతే	18	10	కేశవార్జునయోః	18	76
కూ			కేసుకేసుచభావేషు	10	17
కూటస్థమచలం ద్రువం	12	3	కై		
కూటస్థోక్షర ఉచ్యతే	15	16	కైర్మయాసహయోద్ధవ్య	1	22
కూటస్థోవిజితేంద్రియః	6	8	కైర్నింగైత్రీకగుడా	14	21
కూర్మోంగానీవసర్వశః	2	58	కో		
క్రృ			కోఽన్యోస్తీ సదృశో	16	15
కృతకృత్యశ్చ భారత	15	20	క్రౌ		
కృతాంజలి రభాషత	11	14	కౌస్తేయప్రతిజానీహి	9	31
కృతాంజలి ర్వేసమానః	11	35	కౌమారంయౌవనంజరా	2	13
కృత్వాఽపిననిబధ్యతే	4	22	క్ర		
కృత్స్నం తోకమిమం	13	34	క్రియతేతదిహ	17	18
కృత్స్నవిన్నవిచాలితే	3	20	క్రియతేబహులాయానం	18	24
కృపణాః ఫలహేతవః	2	49	క్రియంతే మోక్ష	17	25
కృపయా పరయా	1	28	క్రియమాణాని సర్వశః	13	30
కృపశ్చనమితింజయః	1	8	క్రియావిశేషబహులాం	2	43
కృషిగోరక్ష వాణిజ్యం	18	41			

విషయము.	పంక్తి	సంఖ్య	విషయము.	పంక్తి	సంఖ్య
క్రోధఃపారుష్య మేవచ	16	4	క్షు		
క్రోధాద్భవతి సమ్మోహః	2	63	క్షుద్రంహృదయదోర్భ	2	3
క్ష			క్షే		
క్షే శోఽధికతరః	12	5	క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ యేరేవం	13	35
క్షై బ్యంమాస్పగమః	2	3	క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోర్జ్ఞానం	13	3
క్ష			క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ సంయోగాత్	13	27
క్షత్రియస్య న విద్యతే	2	31	క్షేత్రజ్ఞ ఇతితద్విదః	13	2
క్షిమాసత్యందమశృమః	10	4	క్షేత్రజ్ఞంచాపిమాంవిద్ధి	13	3
క్షయాయజగతోఽహితాః	16	9	క్షేత్రం క్షేత్రజ్ఞ మేవచ	13	1
క్షరశ్చాక్షర ఏవచ	15	16	క్షేత్రంక్షేత్రీతిథాకృత్స్నం	13	34
క్షరస్సర్వాణి తుతాని	15	16	క్షేత్రమిత్యఖిచీయతే	13	2
క్ష			ఖ		
క్షత్రక కర్మ స్వభాజం	18	43	ఖంమనోబద్ధిరేవచ	7	4
క్షంతిరార్జవ మేవచ	18	42	గ		
క్షి			గచ్ఛన్త్య పునరావృత్తిః	5	17
క్షిపామజస్రమశుభామ్	10	19	గచ్ఛన్త్య మూఢాః	15	5
క్షిప్రంభవతి ధర్మాత్మా	9	31	గతసంగస్య ముక్తస్య	4	23
క్షిప్రంహిమానుషేలోకే	4	12	గతాగతం కామకామా	9	21
క్షి			గతామానగతామాంశ్చ	2	11
క్షి			గతిర్హృ	9	18
క్షిణేపుణ్యేమర్త్యలోకం	9	21	గంధర్వయజ్ఞసుర	11	22
			గంధర్వాణాం	10	26

విషయము.	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద సంఖ్య
గరియనేట్రహ్మణో	11 37	గురుణాపివిచాల్యతే	4 22
గహనాకర్మణోగతిః	4 17	గురునహత్వాహి	2 5
గా		గుహ్యమధ్యాత్మ	11 1
గాండివంస్రంసతే	1 30	గుహ్యద్గుహ్యతరం	18 63
గామావిశ్వచ	15 13	గృ	
గాయత్రీఛంగదం	10 35	గృహీత్వైతాని	15 8
గి		గ్ర	
గిరామస్మైకమక్షరం	10 25	గ్రసిష్ఠ ప్రథవిష్ఠచ	13 17
గు		గ్ల	
గుడాకేశః పరంతప	2 9	గ్లానిర్భవతి భారత	4 7
గుడాకేశేన భారత	1 24	మ	
గుణకర్మవిభాగయోః	3 28	ముతోఽపి మధుసూదన	1 35
గుణకర్మవిభాశః	4 13	చ	
గుణతప్తీవిధం	18 29	చక్షుశ్చైవాంతరేభ్రువోః	5 27
గుణప్రవృద్ధా	15 2	చంచలంహిమనః	6 34
గుణాఃప్రకృతి	14 5	చంచలత్వాత్	6 33
గుణాగుణేషువర్తంతే	3 28	చతుర్వీధాభవంతే	7 16
గుణాతీతః స ఉచ్యతే	14 25	చత్వారోమనవః	10 6
గుణానేతాః	14 20	చా	
గుణావర్తంత ఇత్యేవ	14 23	చాతుర్ధ్వద్భ్యంమయా	4 13
గుణేభ్యశ్చపరంవేత్తి	14 19	చి	
గుణైర్వ్యోన విచాల్య	14 23	చిక్షిర్దుర్లోక సంగ్రహః	3 25
గుణైఃకర్మాణి సర్వశః	3 27	చింతామపరిమేయాంచ	10 11
		చింతోఽనిభగవన్మయా	10 17

విషయము.	సం ఖ్య	సం ఖ్య	విషయము.	సం ఖ్య	సం ఖ్య
చ			జనానాఁ పుణ్యకర్మణాం	7	28
చేతసానాన్యగామినా	8	8	జనాన్సుకృతినోఽరునా	7	16
చేతసానర్వకర్మాణి	18	58	జన్మకర్మచమేదివ్యం	4	9
చేతాజినకుశోత్తరం	8	11	జన్మకర్మఫలప్రదాం	2	43
చ			జన్మబంధవినిర్ముక్తాః	2	51
చందాంసియస్యపర్యని	15	1	జన్మమృత్యుజరాదుఃఖైః	14	20
చందోభిర్వివిధైః	13	5	జన్మమృత్యు జరావ్యాధే	13	9
చ			జన్మానితవచార్జున	4	5
చిత్వైనంసంశయం	4	42	జయోస్మివ్యవసాయోస్మి	10	36
చిన్నదైవదాయతాత్తానః	5	25	జరామరణమోక్షయ	7	29
చిన్నాశ్రమివ	6	38	జహిశత్రుం మహాబాహూ	3	13
చ			జు		
చేత్తానహ్యపవద్యతే	6	39	జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే	4	27
చేత్తుమర్హస్యశేషతః	6	39	జ్ఞో		
జ			జ్ఞోషయేత్సర్వకర్మాణి	3	27
జ			జ్ఞ		
జగతశ్శాశ్వతేమతే	8	26	జ్ఞాతవ్యమవశిష్యతే	7	2
జగత్ప్రహృష్యక్షతి	11	36	జ్ఞాతుంద్రస్తుంప	11	51
జగదవ్యక్తమూర్తినా	9	1	జ్ఞాత్వాభూతాదిం	9	13
జగదాహురపిశ్వరం	16	8	జ్ఞాత్వామాంశాంతిమృచ్ఛతి	5	29
జగద్భాసయతే	5	12	జ్ఞాత్వాశాస్త్ర	16	21
జగద్విపరివర్తతే	9	10	జ్ఞానంకర్మచక్రైరా	18	19
జఘ్ననగుణవృత్తిస్థా	11	18	జ్ఞానంజ్ఞానవతాం	10	38
జనానవిదురాసురాః	16	7	జ్ఞానంజ్ఞేయంజ్ఞాన	13	18

విషయము	సం ఖ్య	విషయము.	సం ఖ్య
జ్ఞానంజ్ఞేయంచ	13 1	జ్ఞానాగ్ని సర్వకర్మాణి	4 37
జ్ఞానంజ్ఞేయంపరి	18 18	జ్ఞానాంధ్యాచంవిభిభ్యతే	12 12
జ్ఞానంతేనహం	7 2	జ్ఞానానాంజ్ఞానమత్తమం	14 1
జ్ఞానంయదాతదా	11 11	జ్ఞానావస్థితచేతిసః	4 23
జ్ఞానంలిప్తా	1 39	జ్ఞానిసత్త్వదిర్భిసః	4 34
జ్ఞానంపక్షానమాస్తిక్యం	18 12	జ్ఞానభ్యోజపి	6 46
జ్ఞానదీపేనభాస్వతా	10 11	జ్ఞానీనోవిత్త్యవైరిణా	3 39
జ్ఞానందూతకల్మషః	5 17	జ్ఞానీచభరతర్షభ	7 10
జ్ఞానమావృత్త్యదేహీనం	3 10	జ్ఞానీత్వాత్వైవమేమతిం	7 18
జ్ఞానమావృత్త్యుతిమః	11 9	జ్ఞానేనతుతజ్ఞానం	5 10
జ్ఞానయజ్ఞఃపరంతప	1 33	జ్ఞానేనతుజ్ఞానం	5 10
జ్ఞానయజ్ఞేనదావ్యన్యే	9 15	జ్ఞానేనర్తనమాన్యతే	4 33
జ్ఞానయజ్ఞేనతేనాహం	18 70		
జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః	16 1	జ్ఞాన	
జ్ఞానయోగేన	3 3	జ్ఞేయంచోక్తం	13 19
జ్ఞానవాంఛాంప్రపద్యతే	7 19	జ్ఞేయంయత్తత్	13 13
జ్ఞానవిజ్ఞానత్ప్రప్తా	6 8	జ్ఞేయస్సవిత్త్యసన్యాసి	5 3
జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనం	3 41	జ్ఞేయోఽసినియతాత్మభిః	8 2
జ్ఞానంవిజ్ఞాననహితం	9 1	జ్ఞ్య	
జ్ఞానసంగేన	14 6	జ్ఞాయసీచేత్కర్మణస్తే	3 1
జ్ఞానసంఖిన్నసంశయం	4 41	జ్ఞోతిషాంరవిః	10 21
జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం	4 19	జ్ఞోతిషామపి	13 18

విషయము.	అక్షర సంఖ్య	విషయము	అక్షర సంఖ్య
యు		తతో యుద్ధాయ ముజ్జస్వ	2 38
యుషాణాం మకరః	10 31	తతో వజ్ర్యమితే	18 64
త్ర		తత్కింకర్యణీమోరే	3 1
తజ్జమేఽవస్థితాయద్ధే	1 33	తత్కురుష్వమదర్పణం	9 27
తంతమేవై తి శాంతేయ	8 6	తత్తామయేత్వాం	11 42
తంవిద్వాదుఃఖనంయోగ	6 23	తత్తేత్రంయచ్చయాదృక్	13 4
తంయజ్జంవిద్ధిరాజనం	17 12	తత్తత్రాప్యశుభాశుభం	2 57
తచ్ఛనంస్మృత్యనంస్మృత్య	18 77	తత్తదేవాగచ్ఛత్వం	10 41
తతఏవచవిస్తారం	13 31	తత్తదేవేతరోజనః	3 21
తతఃకురుయతాత్మవాక్	12 11	తత్తామసముదాహృతం	17 19
తతఃపదంతత్	15 4	తత్తామసముదాహృతం	17 22
తతశ్చంభాశ్చభేర్యశ్చ	1 13	తత్తామసముదాహృతం	18 22
తతశ్చేత్తై హయై	1 14	తత్తామసముదాహృతం	18 39
తతస్తతోనియమ్యైతత్	6 26	తత్తేకర్మప్రవజ్యమి	4 12
తతస్సవిస్మయావిష్టో	11 14	తత్తేజోవిద్ధిమామకం	15 12
తతస్వదర్మకీర్తిం	2 23	తత్తేపదం సంక్రేహణ	8 11
తతోదుఃఖతరంన్నకిం	2 38	తత్త్వజ్ఞానార్థ	13 12
తతోభవతిభారత	14 3	తత్త్వమిచ్ఛామివేదితుం	18 1
తతోమాంతత్వతో	18 55	తత్త్వవిత్తుమహాబాహో	3 28
తతోయాతిపరాంగతిం	0 45	తత్త్వేనాతశ్చ్యవన్తితే	9 24
తతోయాతిపరాంగతిం	13 29	తత్త్వరస్సంయతేంద్రియః	4 39
తతోయాతిపరాంగతిం	16 22	తత్త్వసాదాత్పరాం	18 62
తతోయాస్యధమాంగతిం	16 20	తత్త్వపరిదేవనా	2 28
		తత్త్వచంద్రమనం	8 25

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
తత్రతంబుద్ధిసంయోగం	8	43	తదానర్వాణీభూతాని	9	6
తత్రప్రయాతాగచ్ఛన్తి	8	24	తదైవవపితామహః	1	31
తత్రశ్రీర్విజయోభూః	18	78	తదైవనాకాయవిశన్తి	11	29
తత్రసత్వనిర్మలత్వం	14	6	తదిర్ధర్మకౌంటేయ	3	9
తత్రాపక్యవస్థితాపార్థ	1	26	తదస్యహరతిప్రజ్ఞాం	2	67
తత్రైకస్థంజగత్	11	13	తదిహంభక్తుస్వరూపతం	9	26
తత్రైకాగ్రంశునఃకృత్వా	6	12	తదాగస్త్రానినిర్వేదం	2	52
తత్రైవంశికీర్తారం	18	16	తదత్తానంస్పృశామ్యహం	4	7
తత్రైవవ్యక్త	8	18	తదాయోగమవాప్యసి	2	53
తత్సమానేనమేళుణ	13	4	తదిత్యనభిసంధాయ	17	25
తత్సుఖరాజసంస్కృత్యం	18	38	తదేకంవదనిశ్చిత్త్య	3	2
తత్సుఖసాత్వికం	18	37	తదేవమేదర్శయదేవ	11	15
తత్త్వయంయోగసంసిద్ధః	4	38	తదేవమేరూపమిమం	11	49
తదాతవాపిసరలోక	11	28	తదోత్తమవిదాంలోకా	11	14
తదాతేనేదమావృతం	3	38	తజ్ఞానంవిద్ధిరాజసం	18	21
తదాత్మాసోపవిశ్యతే	13	33	తజ్ఞానంవిద్ధిసాత్వికం	18	20
తదాదేహంతరప్రాప్తిః	2	13	తద్దానంరాజసంస్కృతం	17	21
తదాఽపిత్వంమహాబాహో	2	26	తద్దానంసాత్వికస్సృజం	17	20
తదాహ్నితినితోధమే	18	50	తద్దామవరమంమమ	8	21
తదాప్రలీనస్తమసి	11	15	తద్దామవరమంమమ	15	6
తదాస్తర్జ్యోతిరేవయః	5	24	తద్బుద్ధయస్తదత్తానః	5	17
తదామానావమానయోః	12	18	తద్బుద్ధయస్తదత్తానః	7	23
తదామానావమానయోః	6	7	తద్యోగైరపిగమ్యతే	5	5
తదాకరీరాణీవిహాయ	2	22	తద్రాజసముదాహృతం	18	24

విషయము	పాదము	పాదము	విషయము	పాదము	పాదము
తద్వత్తా మాయ	2	70	తమేవళరణంగచ్చ	18	62
తద్విద్ధిప్రణిపాతేన	4	34	తమోద్వారై త్రిభిన్నరః	16	22
తద్విద్ధిభరతర్షభ	13	27	తయాఽఽహృచేతసాః	2	44
తన్నిబధ్నాతిభారత	14	8	తయోర్నవళమాగచ్ఛేత్	3	34
తన్నిపాతత్పరాయణా	5	17	తయోస్తుకర్మసన్యాసాత్	5	2
తస్మైశేమతరంలేత్	1	46	తవశిష్యేణధీమతా	1	3
తస్మైబ్రాహ్మినునిశ్చితం	5	1	తవసౌమ్యంజనార్దన	11	51
తపశా స్మితపస్విను	7	9	తవాపివక్త్రాణి	11	29
తపస్తత్త్రివిధంనరైః	17	17	తస్మాద్భాత్రంప్రమాణంతే	16	24
తపస్తప్తప్రతిపత్తయత్	17	28	తస్మాత్కమింద్రియాణ్యదా	3	41
తపస్విభ్యోఽధికోయోగీ	6	46	తస్మాత్కముత్తిష్టయశో	11	31
తపాఽన్యహుమహుషర్షం	9	19	తస్మాత్ప్రణమ్యప్రణిధాయ	11	41
తపోఽపిసదైవయత్	17	18	తస్మాత్సర్వగతంబ్రహ్మ	3	15
తపోదానంయశోయశః	10	5	తస్మాత్సర్వాణిభూతాని	2	30
తపోమానసముచ్యతే	17	16	తస్మాత్సర్వేషుకాలేషు	8	17
తస్యైతయేతపోజనాః	17	5	తస్మాద్భక్షనసంభూతం	4	12
తమహిసరముచ్యతే	13	18	తస్మాత్సర్వేషుకాలేషు	8	27
తమస్త్రైక్షాణిజంవిద్ధి	14	18	తస్మాద్దపరిహార్యేఽర్థే	2	27
తమస్యైరావిజాయస్తే	14	13	తస్మాద్దనక్తస్పతతం	3	19
తమస్సత్త్విరణస్తథా	14	10	తస్మాదుత్తిష్టకౌంతేయ	2	37
తమాహుఃపండితుఃపథాః	4	19	తస్మాదేతత్రయంత్యజేత్	16	21
తమాహుఃపండితుః	3	21	తస్మాదేవంవిడిత్వైవం	2	15
తమదాచహృషీకశః	2	10	తస్మాదోమిత్యుదాహృత్య	17	24
తమేవదాద్యంపురుషం	15	4	తస్మాద్బ్రహ్మణిస్థితాః	5	19

విషయము	పేజీ	పేజీ	విషయము	పేజీ	పేజీ
రిస్మాద్యస్యమహాదాహో	2	48	తా		
రిస్మాద్యుద్ధిస్యభారం	2	18	తానకృత్స్నవిదోమందా	3	29
రిస్మాద్యోగియముజ్జ్వ	2	50	తానహద్విషతఃకూరా	14	19
రిస్మాద్యోగీభవార్జున	6	46	తానసర్వాణామయమ్య	2	61
రిస్మాద్యుద్ధావయం	1	37	తాన్నిదోగిద్వితోత్తమ	1	7
రిస్మాద్యుద్ధావయం	14	13	తాన్యహంవేదనావృణ	4	5
రిస్మాద్యుద్ధావయం	14	13	తాన్యద్ధావయనిశ్చయ	17	6
రిస్మాద్యుద్ధావయం	3	17	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	1	27
రిస్మాద్యుద్ధావయం	7	21	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	18	7
రిస్మాద్యుద్ధావయం	2	57	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	17	13
రిస్మాద్యుద్ధావయం	2	58	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	17	2
రిస్మాద్యుద్ధావయం	2	61	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	7	21
రిస్మాద్యుద్ధావయం	2	68	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	2	46
రిస్మాద్యుద్ధావయం	1	12	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	14	4
రిస్మాద్యుద్ధావయం	2	69	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	4	11
రిస్మాద్యుద్ధావయం	7	22	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః	2	14
రిస్మాద్యుద్ధావయం	6	30	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	6	21	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	8	14	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	2	1	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	7	21	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	8	6	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	17	12	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		
రిస్మాద్యుద్ధావయం	6	23	తాన్యస్మిక్ష్యసకౌన్తేయః		

విషయము.	సం క్రీ తి	సం క్రీ తి	విషయము.	సం క్రీ తి	సం క్రీ తి
తుల్యనిందాస్తుతిర్మాసి	12	19	తేయేయు కృతమామతాః	12	2
తుల్యప్రియాప్రియోద్ధీరః	14	21	తేఽవస్థితాఃప్రముఖే	2	6
తుల్యోమిత్రారిపక్షయోః	14	25	తేందుర్మర్మకృతేతనః	7	30
తుష్యంతిచరమతిచ	10	8	తేషాంతేయోగవిత్తమాః	12	1
త్వ			తేషాంజ్ఞాసీనిత్యయుక్తః	7	17
త్వష్టాసంగసముద్భవం	14	7	తేషానిత్యాభియుక్తానాః	9	22
తే			తేషానిష్ఠాతుకాకృష్ట	17	1
తేజస్తేజస్వినామహం	7	10	తేషాంభేదమిమంశృణు	17	7
తేజస్తేజస్వినామహం	10	30	తేషాంసతతయుక్తానాం	10	10
తేజశ్చాస్మివిభావసౌ	7	9	తేషామహంముద్ధర్తా	12	7
తేజక్షమాధృతిశ్శౌచం	18	3	తేషమాదిత్యజ్ఞానం	5	16
తేజోపిరాహుర్యజగ	11	30	తేషామేవానుకంపార్థం	10	11
తేచోమహావిశ్వమ	11	47	తేఽరాత్రవిదోజనాః	8	17
తేజోరాశింసర్వతో	11	17	తై		
తేతంభుక్త్వాసర్గ	9	21	తైర్భక్తానప్రదామైభోః	3	12
తేత్సమంభుంజతే	3	13	తౌ		
తేదేవాభావయంతువః	3	11	తౌహస్యపరిపిన్ధినా	3	14
తేద్వంద్వమోహనిర్ముక్తాః	7	28	త్య		
తేనముహ్యంతిజస్తవః	5	15	త్యక్తస్సర్వపరిగ్రహః	4	21
తేనైవరూపేణచతుర్భు	14	46	త్యక్తుంకర్మాణ్యశేషతః	18	11
తేఽపిచాతితరస్త్యేవ	13	26	త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగం	4	20
తేఽపియాన్తపరాంగతిం	9	32	త్యక్త్వాదేహంపునర్జన్మ	4	9
తేప్రాప్నువన్తిమామేవ	12	4			
తేబ్రహ్మతద్విదుః	7	29			

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
అష్టత్వానర్వానశేషః	6	24	అనులోకేమకీంచ	3	22
అష్టత్వోత్తిష్టపరస్తప	2	3	అనుజానతివర్తతే	14	21
అష్టజత్యనేకశేఖరం	8	6	తైర్గుణ్యవిషయావేదాః	2	45
			తైర్విద్యామాంసోమపాః	9	20
త్యా			త్వ		
త్యాగశ్శాంతిపైకునమ్	16	2	త్వత్సైవపరిదహ్యతే	1	30
త్యాగస్యచహృషీతేః	18	1	త్వత్తాకమలపత్రాక్ష	11	2
త్యాగచ్ఛాంతినంతరం	12	12	త్వత్ప్రసాదాన్మయా	18	73
ర్యాగీసత్వసమావిష్టో	18	10	త్వదస్యఃసంశయస్యాస్య	6	39
త్యాగేభరతసత్తమ	18	4	త్వమక్షరంపరమంచే	11	18
త్యాజ్యందోషవదిత్యేతే	18	3	త్వమక్షరంసదనత్	11	37
త్ర			త్వమవ్యయశ్శాశ్వత	11	18
త్రాయతేమహతోభయాత్	2	40	త్వమశ్వవిశ్వస్య	11	38
త్రి			త్వమస్యహుజ్యశ్చ	11	43
త్రిదైవగుణభేదతః	18	19	త్వమాదిదేహపురుషః	11	38
త్రిభిర్గుణమయైర్భావే	7	13	త్వీమాదౌప్రోక్తవానితి	4	4
త్రివిధఃకర్మణంఫలం	18	12	త్వయాతతంవిశ్వమనస్త	11	38
త్రివిధంసరకస్యేదం	16	21	త్వయైకాగ్రేణచేతసా	18	72
త్రివిధఃకర్మసంగ్రహః	18	18	త్వా		
త్రివిధసంప్రకీర్తితః	18	4	త్వాంసదాపరిచిన్తయత్	10	17
త్రివిధాకర్మచోదనా	18	18	ద		
త్రివిధాభవతిశ్రద్ధా	17	2	దకదోదమయతామ	10	38
త్రివిధోభవతిప్రియః	17	7	దదామిబుద్ధియోగస్తం	10	10

విషయము	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
దంభమానమదాన్వితాః	16	10	దివ్యానేకోద్యతాయుధం	11	10
దంభార్థమపిచైవయత్	17	12	దివ్యాహ్యోత్మవిభూతయః	10	16
దంబాహంకారసంయుక్త	17	5	దివ్యాహ్యోత్మవిభూతయః	10	19
ఏంభేనాచిధిపూర్వకం	16	17	దివ్యోశంధాన్వప్రదద్భుతః	1	14
ఏంభోఏర్పొలిమానశ్చ	16	4	దిశశ్చానవలోకయన్	6	13
ఏయాఘాతేష్వలోలత్వం	16	2	దిశోనజానేనలభేచశర్మ	11	25
దర్శయాత్మానమివ్యయం	11	4			
దర్శయామానపాపాయ	11	9	దీ		
ఏంష్ట్రాకరాణాని	11	25	దీప్తానలార్కద్యుతిం	11	17
ఏంష్ట్రాకరాణాని	11	27	దీయతేచపరిశ్లిష్టం	17	21
			దీయతేఽనుపకారిణే	17	20
దా			దు		
దాతవ్యమితియద్దానం	17	20	దుఃఖదోషానుదర్శనం	13	9
దానక్రియాశ్చవివిధాః	17	25	దుఃఖమాప్తమయోగతః	5	6
దానందమశ్చయజ్జగత్	16	1	దుఃఖమిత్యేవయత్కర్మ	18	8
దానమీశ్వరభావశ్చ	18	43	దుఃఖయోనయఏవతే	5	22
దానేషుయత్పుణ్యఫలం	8	28	దుఃఖశోకామయప్రదాః	17	9
దాన్యంతేయజ్జగత్	3	12	దుఃఖాంతంబనిగచ్ఛతి	18	36
ది			దుఃఖాలయమశాశ్వతం	8	15
దివిదేవేషునాపునః	18	40	దుఃఖేష్వనుద్విగ్నమనాః	2	56
దివిసూర్యసహస్రస్య	11	12	దుర్గంతితారగచ్ఛతి	6	40
దివ్యగంధానులేపనం	11	11	దుష్కారేణానలేపన	3	39
దివ్యంబిదామితేచక్షుః	11	8	దుష్పాపశుభిమేమతిః	6	36
దివ్యమాన్యాంబరధరం	11	11			

విషయము.	పేజీ	సంఖ్య	విషయము.	పేజీ	సంఖ్య
దూ			దే		
దూరస్థులవాంఛితక్షేత్రతత్	13	16	దేవానామస్మివాసవః	10	22
దూరేణపాప్యవరంకర్మ	2	49	దేవస్తేవయతోయాన్తి	7	29
దృ			దేవాన్పావయరానేన	3	11
దృష్టవాససిమాయథా	11	51	దేశికారేచపాత్రేచ	17	20
దృష్టవాససియన్మమ	11	52	దేహవద్ధిరవాప్యతే	12	5
దృష్ట్యాతిపాండవసీకిం	1	2	దేహినాంసాన్వదావణా	17	2
దృష్ట్యాదుభుతంహాసముగ్రం	11	20	దేహినోఽస్మిన్మయిదా	2	13
దృష్ట్యారూపంమోరం	11	49	దేహీదేహనముదృవా	14	20
దృష్ట్యాలోకప్రవ్యధితాః	11	23	దేహీనిత్యమవధోఽయం	2	30
దృష్ట్యాహిత్యాంప్రవ్యధి	11	24	దేహీదేహభృతాంవర	8	4
దృష్ట్యేదింమానుషందూపం	11	51	దేహీదేహీకమవ్యయం	14	5
దృష్ట్యేమన్వజనంకృష్ట	1	28	దేహీసర్వస్యభారత	2	30
దృష్ట్యైవకాలాసరిసన్నిధౌ	11	25	దేహీఽస్మిన్పురుషఃపరః	13	23
			దేహీష్మస్మిధుసూదన	8	2
దే			దై		
దేవదిత్తంధిసంజయః	1	15	దైవఅనురసివచ	16	0
దేవదేవజగత్పతే	10	15	దైవంచైవాక్రిపంచమం	18	14
దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞ	17	14	దైవమేవాపరేయజ్ఞం	4	25
దేవద్విర్నారదస్తథా	10	13	దైవీంప్రకృతిమాశ్రితాః	9	13
దేవద్దీక్షాంచనారవిః	10	20	దైవీసంపద్విమోక్షయ	16	5
దేవాఅవ్యస్యరూపస్య	11	52	దైవహ్యేషాంగుణమయే	7	14
			దైవోచిస్తరళఃప్రోక్తః	6	16

విషయము.	పాద ప్రతి	అక్షర సంఖ్య	విషయము.	పాద ప్రతి	అక్షర సంఖ్య
దో			ధ		
దోష్టేరేతై కులఘ్నానం	1	43	ధనమానమదాన్వితాః	16	17
ద్య			ధను ర్దుద్యమ్యపాండవః	1	20
ద్యావాపృథివీః	11-20		ధర్మక్షేత్రేకురుక్షేత్రే	1	1
ద్యూతంచలయతామస్మి	10-86		ధర్మసంస్థాపనార్థాయ	1	8
ద్ర			ధర్మస్యాస్యవరంతప	9	3
ద్రక్షస్యాత్మస్యతోమ	4	35	ధర్మావిరుద్ధోభూతేషు	7	11
ద్రవ్యయజ్ఞాస్తపోయజ్ఞా	4-28		ధర్మేనష్టేకులంకృతస్త్రిం	1	40
ద్రఘంత్యదన్యేన	11-48		ధర్మింసంవాదమావయోః	18	70
ద్రఘమిచ్ఛామితేరూపం	11-3		ధర్మ్యాద్వియుద్ధాచ్ఛ్రేయో	2	31
ద్రుపదశృమహారథః	1	1	ధా		
ద్రుపసోద్రుపదేయాశ్చ	1	18	ధాతాఽహంవిశ్వతో	10	33
ద్రోణంచభీష్మంచ	11	34	ధారయన్నచలంస్థిరః	6	13
ద్రోణంచమధుసూదన	2	4	ధారయామ్యహమోజసా	15	13
ద్వ			ధార్తరాష్ట్రస్యదుర్భుధైః	1	23
ద్వింద్వహేహేనభారత	7	27	ధార్తరాష్ట్రాకపిధ్వజః	1	20
ద్వింద్వస్సామాపికస్యచ	10	33	ధార్తరాష్ట్రాంబేహస్యః	1	46
ద్వంద్వతీతోవిమత్సరః	1	22	ద్రి		
ద్వంద్వైర్విముక్తాః	15	5	దీరస్తత్రనముహ్యతి	2	18
ద్వారంనాశనమాత్మనః	16	21	ధూ		
ద్వావిమోపురుషౌలోకే	15	16	ధూమేనగ్నిరివాపృతః	18	48
ద్వౌభూతసర్గాలోకే	16	6	ధూమేనప్రియతేవహ్ని	3	38
			ధూమోనాత్రిస్తథాకృష్టః	8	25

విషయము.	పంక్తి	పేజీ	విషయము.	పంక్తి	పేజీ
ధే			నకర్మణా మనారంభాత్	3	4
ధేనూనామస్మికామధుక్	10	28	నకర్మఫలసంయోగం	5	14
ధృ			నకర్మష్వసుసజ్జితే	6	4
ధృతినవిస్తామి	11	24	నకశ్చిత్కర్తృమర్తతి	2	17
ధృతిఃసాపార్థకామసీ	18	35	నకాంక్షేవిజయంకృష్ట	1	32
ధృతిఃసాపార్థరాజసీ	18	34	నకించిదపిచింతయేత్	6	25
ధృతిఃసాపార్థసాత్వికీ	18	33	నకుర్యాంకర్మచేదహం	3	24
ధృత్యాత్మానందియమ్యచ	18	51	నకులసహదేవశ్చ	1	16
ధృత్యాధారయతేఽర్జున	18	34	నక్షత్రాణామహంశశీ	10	21
ధృత్యాయయాధారయతే	18	33	సచక్రియాభిర్నతహాభిః	11	48
ధృత్యుత్సాహసమన్వితః	18	26	నచతత్త్వేత్వనోజహ	17	29
ధృష్టకేతుశ్చేకితానహః	1	5	నచతస్మాకామనుష్యేషు	18	69
ధృష్టద్యమోవిరాటశ్చ	1	17	సచమత్స్యానిభూతాని	9	5
ధ్యా			నచమాంతాణికర్మాణి	9	9
ధ్యాసయోగవరోచిత్యం	18	52	నిచమాంయోఽభ్య	18	67
ధ్యానాత్కర్మఫలశ్యాగః	12	12	నచరాజ్యంనుభావిచ	1	32
ధానేనాత్మనిపశ్యంతి	13	25	నచశక్తోమ్యవస్థాతుం	1	30
ధ్యాయతోవిషయాస్పృహః	2	62	నచప్రేయోఽనుపశ్యామి	1	31
ధ్రు			నచనిస్యంనాదేవ	3	4
ధ్రువంజన్మమృతస్యచ	2	27	సనాతిస్వప్నశీలస్య	6	18
ధ్రువానీతిర్మతిర్మమ	18	78	సవాహవయితశ్చాంతిః	2	66
న			నిచాకుక్రూపేవాచ్యం	18	67
నకరోతినిపిష్యతే	13	32	నచాయుక్తస్యభావనా	2	66
నకర్తృత్వం నకర్తాణి	5	14	నచాన్యకర్వభూతేషు	3	18

విషయము.	సం క్రీ తం	పా దం	విషయము.	సం క్రీ తం	పా దం
నచాహంతేవ్యస్థితః	9	4	నద్యేష్టిసంప్రవృత్తాన	14	22
నచిరేణాధిగచ్ఛతి	5	0	నప్రపిద్యేదకర్మణః	3	8
సచై కాంతమనశ్చతః	0	18	నప్రహృష్యేత్ప్రియం	5	20
సచై తద్విధిఃకఠిరన్నో	2	6	నద్యేష్ట్యకుశలంకర్మ	18	10
సచై సంక్షేదయంత్యాన	2	23	ననిరగ్నినచాక్రియః	7	1
సచై వసుధవిష్యామః	2	12	ననివృత్తానికాక్షిరి	11	22
సచై వసుకృతంవిభుః	5	15	సంబుద్ధిభేదంజనయేత్	8	26
సజాయతేమ్రియతేవా	2	10	నభక్చపృథివీంచైవ	1	19
నతది స్తీప్యథివ్భావా	18	40	నభస్సుశంధీష్టమనేక	11	21
నతద స్తీవినాయత్వాత్	10	39	నమస్కృత్యాభూయషిచ	11	35
నతిద్వాసయతేసూర్యః	15	6	నమస్యన్తశ్చమాంభత్త్యా	9	11
నతుమామభిజానంతి	9	24	నమఃపురస్తాత్	11	10
నకుమాంశక్షిన్ద్రఘం	11	8	సమాంకర్మాణింపంతి	4	11
నత్తుసన్యాసినాంహృదిత్	18	12	నమాదుష్కృతిసోమూహా	7	15
నతేమరమతేఽదః	5	22	నమేఘశేకర్మచలేస్పృహా	4	14
నత్యాజ్యంకార్యమేవతత్	18	5	నమేద్యేష్కోస్తీసప్రియః	9	29
నత్యాజ్యమితిచాపరే	18	3	నమేవారాన్తికర్తవ్యం	8	22
నత్వంసమేజనాధివాః	2	12	నమేభక్తప్రకణ్యతి	9	11
నత్వంవేత్థిపరస్తమ్	4	5	నమేవిదుఃసురగణాః	10	2
నత్వంకోచితుమర్హసి	2	30	నమోనమస్తేఽస్తు	11	39
సత్విద్యమోఽస్తి	11	11	నమోస్తుతేదేవవరప్రసి	11	32
నత్వహంతేఘతేఘయి	7	12	నమోస్తుతేనర్వతవివ	11	40
నత్వేవాహంజాతునాసం	2	12	నయోత్స్యమితిగోవిందం	2	9
సదానేనచేజ్యయా	11	53	నయోత్స్యతిమన్యసే	18	59

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
నరదేవీయతంబాసః	1	44	నహికళితక్షణమపి	3	15
సరాజాంచసరాధిపమ్	10	27	నహిజ్ఞానేనసదృశం	4	38
సయాపిమన్నేహుదో	15	3	నహితేభగవస్వక్తిం	10	14
నవద్వారేపురేరేహే	5	13	నహిదేభృతాశక్యం	18	11
నవానిగృహ్లాతిసరో	2	22	నహినస్యాత్మనాత్మానం	13	29
నవికంపితుమర్హసి	2	31	నహిప్రజానామి	2	8
నవిముంచతిదుర్మేధాః	18	35	నహ్యసస్యస్తసంకలో	6	2
నవేదయజ్ఞాధ్యయన్తే	11	48	నా		
నశక్నోషిమయిస్థిరం	12	9			
నశకాంక్షోనసావకః	15	6	నాశ్రుతేనేహకళుని	3	18
నశోచతి నరాంక్షతి	18	54	నాశ్రానమవసాదయేత్	6	5
నశోచతి నకాంక్షతి	12	17	నాశ్యశ్చతస్తుయోగోఽస్తి	6	16
నశోషయతిపూరుతః	2	23	నాశ్యుద్భ్రుతినాతినీచం	6	11
నశాచంనాపివాచారో	16	7	నాదత్తేశ్వచిత్పాపం	5	15
నశ్యత్సునవిసశ్యతి	8	20	నానవాప్తమవాప్తవ్యం	3	22
నశ్రోష్యవిజ్ఞప్తిని	18	58	నానాభావాఃపృథ	18	21
నష్టాత్మానోఽల్పబుద్ధయః	16	9	నానావర్ణాకృతీనిచ	11	5
నష్టోహేహాన్మృతిర్లబ్ధా	18	73	నానావిధానిదివ్యాని	11	5
నసకూయోఽభిజాయతే	13	24	నానాశత్రుప్రహరణాః	1	9
నససిద్ధిమవాప్నోతి	16	23	నానుతిష్ఠంతిమేమతం	3	32
ననుఖం నపరాంగతిః	16	23	నానువర్తయంతిహయాః	3	16
నహన్తిసనిబధ్యతే	18	17	నానుశోచంతిపండితాః	2	11
నహస్యతేహాస్యమానేశరీ	2	20	నానునుశోచితుమర్హసి	2	16
నహికల్యాణకృత్కళిత	6	40	నాన్తంనమధ్యంనపునః	11	15

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
నాన్తోనచాదిర్నచపంప్రతి	15	3	నిత్యందర్శినకాంక్షిణః	11	52
నాన్తోఽస్తిమమదివ్యానా	10	40	నిత్యంయజ్ఞేప్రతిష్ఠితం	3	15
నాన్యంగుడేభ్యఃకర్తారం	14	19	నిత్యంవామన్యనేమృతం	2	28
నాన్యదస్తితివాదినః	2	42	నిత్యయుక్తస్యయోగినః	8	14
నాన్నవంతిమహాత్మానః	8	15	నిత్యయుక్తాపాసతే	9	14
నాభక్తాయరదాచస	18	67	నిత్యయుక్తాపాసతే	12	2
నాభావోవిద్యతేనతః	2	16	నిత్యస్కోక్తాశ్శరీరిణః	2	18
నాభినందితినద్యెష్టి	2	57	నిత్యస్సర్వగతస్థాణుః	2	14
నాయకామమనైస్యస్య	1	7	నిద్రాలస్యప్రమాదోద్ధి	18	39
నాయంలోకోఽస్తిసంసర	4	40	నిదానంబీజమవ్యయం	9	18
నాయంలోకేఽయ్యజ్ఞస్య	4	31	నిందంతస్తవసామర్థ్యం	2	36
నాయంహస్తిసహస్యతే	2	18	నిబద్ధవేదనకర్మణా	18	00
నాయంభూత్వాభవితావా	2	10	నిబద్ధంసిద్ధనంజయ	4	41
నాశయామాత్మభవస్థో	10	11	నిబద్ధంతిధనంజయ	9	9
నానతోవిద్యతేభావః	2	16	నిబద్ధంతిమహాబాహుః	14	5
నాన్యన్తోవిస్తరస్యమే	10	19	నిబంధాయానురీపితా	16	5
నాహంబ్రకాశస్సర్వస్య	7	25	నిమిత్తమాత్రంభవ	11	39
నాహంవేదైర్నితపసా	15	52	నిమిత్తానివచశ్యామి	1	31
ని			నియతంకురుకర్మత్వం	3	8
నిగృహీతాననర్వకః	2	68	నియతంక్రియతేఽర్హున	18	9
నిగృహ్ణాముత్సృజామిచ	9	19	నియతంసంగరహితం	18	23
నిగ్రహఃకింకరిష్యతి	3	33	నియతస్యతునన్యానః	18	7
నిత్యంచనమచిత్తత్వం	13	10	నియమ్యభరతిర్హరి	3	41
నిత్యత్విహోనిరాశ్రయః	4	20	నియమ్యారభతేఽర్హున	3	7

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
నియోజయసితేశవ	3	1	నీ		
నిరాశీరపరిగ్రహః	6	10	నీతిరస్మిజిగీషతాం	10	38
నిరాశీనిర్మమోభూత్వా	3	10			
నిరాశీర్యతచిత్తాత్మా	4	21	నై		
నిరాహారస్యదేహినః	2	59	నైజితేనోపమాస్కృతా	6	19
నిరుద్దంయోగనేపయా	6	20	నైహాభిక్రమనాశోఽస్తి	2	40
నిర్గుణంగుణభోక్తృచ	13	15			
నిర్దోషంహినమంద్రహ్న	5	19	నై		
నిర్దన్దోవిత్వినత్వస్థో	2	45	నై తత్వయ్యుపపద్యతే	2	3
నిర్దన్దోహిమహాబాహో	6	3	నై తిమామేతిసోఽర్జున	4	9
నిర్మమోనిరహంకారః	2	71	నై తేష్మృతీపార్థజానన	8	27
నిర్మమోనిరహంకారః	12	13	నై సంభిన్నంతిశస్త్రాణి	2	28
నిర్మానమోహః	15	5	నై సంధహతిదావకః	2	28
నిర్మోగజేమతత్త్వాన	2	15	నై సంపశ్యన్త్యచేతనః	15	11
నిర్వైరస్సర్వభూతేషు	11	55	నై నాప్రాప్యవిముహ్యతి	2	72
నివసిష్యసిమయ్యేవ	2	8	నై సంశోచితుమర్హసి	2	26
నివాసశ్శరణంసుహృత్	9	18	నై వకించిత్కరోతిసః	4	20
నిశ్చయంశృణుమేతత్ర	18	4	నై వకించిత్కరోమీతి	5	58
నిశ్చితంమతముత్తమం	18	6	నై వకుర్వస్మికారయ	5	18
నిశ్రేయసకరావభౌ	15	2	నై వతస్యకృతేనార్థో	3	18
నిష్టాజ్ఞానస్యయాసరా	18	50	నై వత్కాగఫలంలభేత్	18	8
నిస్త్రైగుణ్యోథవార్జున	2	45	నై వసాపమవాప్యసి	2	38
నిస్పృహస్సర్వకామేభ్యః	6	18	నై స్కర్మ్యశురుషోత్సు	3	4
నిహత్యదార్తరాష్ట్రాన్ని	1	36	నైష్కల్యసిద్ధింపరమా	18	49

విషయము	శ్లో	పం	విషయము.	శ్లో	పం
నో			పరధర్మాత్వస్వసృష్టితాత్	18	17
నోద్విజేత్ప్రాప్యచాప్రియం	5	20	పరధర్మోభయావహః	3	35
న్యాయంవావిచరీతంవా	18	15	పరమంపురుషందివ్యం	8	8
స			పరమంరూపమైశ్వరం	11	9
పచామ్యన్నంపితుర్ద్విధిం	15	14	పరమాత్మాయమవ్యయః	13	32
పంచచేంద్రియగోచరాః	13	6	పరమాత్మానమాహితః	6	7
పంచైతానిమహాబాహో	18	13	పరమాత్మేతిచాప్యుక్తే	13	23
పంచైతేతస్యహేతవః	18	15	పరమాత్మేత్యదాహృతః	15	17
పంచాహేనరగోముఖాః	1	13	పరమాత్మేతిపూరుషః	3	19
పండితాసమదిర్ఘః	5	18	పరస్తస్మాత్తుల్యావోన్యో	8	20
పతన్తిసరితేఒశుచా	10	10	పరస్పరంభావయంతిః	3	11
పతన్తిపితరోహ్మణాం	1	12	పరస్యోదరార్థంవా	17	19
పత్రంపుష్పంఫలంతోయం	9	28	పరాంసిద్ధిమితోగతాః	14	1
పదంగచ్ఛస్త్యసామయం	2	51	పరిచర్యాత్మికంకర్మ	15	14
పద్మపత్రమివాంభుజం	5	10	పరిణామేఒమృతోపమం	18	37
పరంజన్మవివస్వతిః	1	4	పరిణామేవిషమివ	18	38
పరంజన్మస్వానివర్తితే	2	59	పరిత్రాణాయసాధూనాం	4	8
పరంబ్రహ్మపరంధామ	10	12	పరిప్రశ్నేనసేవయా	4	34
పరంభావమజానంతో	7	24	పర్వస్వాదన్నసంభవః	3	14
పరంభావమజానంతో	9	11	పర్యాప్తంత్యదమేలేషాం	1	10
పరంభూయఃప్రవక్ష్యమి	14	1	పవనఃపవతాసుస్మి	10	31
పరధర్మాత్వస్వసృష్టితాత్	3	15	పవిత్రమిదముత్తమం	9	2
			పవిత్రమిహవిద్యతే	4	38
			పవిత్రంపరిమంభవా	10	12

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
పశ్యత్కృతయద్ధిత్వాత్	18	18	పాపాదస్మాన్నివర్తితమ్	1	39
పశ్యంతిజ్ఞానచక్షుః	15	10	వాప్మాసంప్రజహిహ్యేనం	3	41
పశ్యన్త్యాకృత్యవస్థితః	15	11	పార్థనైవేహనాముత్ర	6	40
పశ్యన్యాత్మనిరువ్యతి	6	20	పార్థసంపదిమాసురీం	16	4
పశ్యన్శృణ్వన్సృజన్	5	8	పార్థస్యచమహాత్మనః	18	74
పశ్యమేపార్థరూపాణి	11	5	పాపనానిమనీషిణాం	18	5
పశ్యమేయోగమైశ్వరం	9	5			
పశ్యమేయోగమైశ్వరం	11	8	వి		
పశ్యాదిత్యావసూ	11	6	పితౌఽనిలోకస్యచరాచర	11	43
పశ్యాద్యనచరాచరం	11	7	పితౌఽహమస్యజగతః	9	17
పశ్యామిత్యాందీప్తహతా	11	19	పితౄణామర్యమాచాస్మి	10	29
పశ్యామిత్యాందుర్నిరీక్ష్యం	11	17	పితౄనధపితామహా	1	29
పశ్యామిత్యాంసర్వతో	11	16	పితౄన్యాన్తిపితృవ్రతాః	9	25
పశ్యామిదేవాన్స్తవదేవ	11	51	పితేవపుత్రస్యనభేవ	1	41
పశ్యామివిశ్వేశ్వర	11	16	పీ		
పశ్యాశ్చర్యాణిభారత	11	6	పీడయాక్రియతేతపః	17	19
పశ్యైతాంపాండుపుత్రాణా	1	3	పు		
పా			పుణ్యోగందఃపుధివ్యాంవ	7	9
పాంచజన్యంహృషీకేశో	1	15	పుత్రధారిగృహాదిషు	13	10
పాండవానాంధనంజయః	10	17	పుత్రాంపౌత్రాంసఖీన్స్తదా	1	26
పాపంచరతిపూరుషః	3	38	పునరావర్తినోఽర్జున	8	16
పాపమేవాశ్రయేదస్మాక	1	38	పునర్జన్మవవిద్యతే	8	16

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
పునర్వ్యంగంచశంససి	5	1			
పునశ్చక్షూయోఽపినమః	11	39	పు		
పుమాంచరతినిస్సృహః	2	71	పుచ్చామిత్వాఽ	2	7
పురాప్రోక్తామయాఽనమ	3	3	పువక్తేనినిమాదన	18	1
పురుజిత్కున్తిభోజశ్చ	1	5	పుథక్త్వేనతుయజ్ఞానం	18	21
పురుషంపురుషర్షభ	2	10	పుథక్త్వేనధనంజయ	18	29
పురుషంశాశ్వతందివ్యం	10	12	పాం		
పురుషఃప్రకృతిస్థోహి	11	22	పాండందిచ్చేమహాశంఖం	1	15
పురుషశ్చాధిదైవతిం	8	4	ప్ర		
పురుషస్సపరఃపార్థ	8	22	ప్రకాశశివకాయతే	14	11
పురుషస్సుఖదుఃఖానాం	13	21	ప్రకాశకమనామయం	14	6
పురుషశ్చవిపశ్చితిః	2	60	ప్రకాశంచప్రవృత్తిచ	14	22
పురోధసాంచముఖ్యంమాం	10	21	ప్రకాశయతితిత్పరం	5	16
పురోవాచప్రజాపతిః	3	10	ప్రకాశయతిభారతి	13	31
పుష్టామిచోషదీస్సర్వాః	15	13	ప్రకృతింపురుషుడైవ	13	1
పూ			ప్రకృతించగుణైస్సహా	13	24
పూజనంశౌచమార్జవం	17	14	ప్రకృతింపురుషుడైవ	13	20
పూజార్హావరిసూదన	2	4	ప్రకృతింమోహినీంశ్రీతాః	9	12
పూతావామద్భువమాగతాః	4	10	ప్రకృతింయాంతిభూతాని	3	33
పూతిపర్యషిటంచయత్	17	14	ప్రకృతింయాంతిమామికాం	9	7
పూర్వాభ్యానేనతేనైవ	6	40	ప్రకృతింవిద్ధిమేఽరాం	7	5
పూర్వైఃపూర్వతిరంకృతం	1	15	ప్రకృతింస్వామధిస్థాయ	4	6
పూర్వైరపిముముక్షిభిః	4	15	ప్రకృతిస్వామవష్టభ్య	9	8
			ప్రకృతిస్త్యాంవియోక్ష్యతి	18	59

విషయము.	పంక్తి	పేజీ	విషయము.	పంక్తి	పేజీ
ప్రకృతిస్తానికర్షణ	15	7	ప్రభవఃప్రళయస్తథా	7	6
ప్రకృతేఃక్రియమాణాని	3	27	ప్రభవత్యహరాగమే	8	19
ప్రకృతేర్గుణసమ్మూహః	3	29	ప్రభవస్త్వహరాగమే	8	18
ప్రకృతేర్జ్ఞానవాసవి	3	33	ప్రభవస్త్వగ్రకర్మాణః	10	9
ప్రకృత్యానియతాఃస్వయా	7	20	ప్రభాస్మికశిసూర్యయో॥	7	8
ప్రకృత్యైవచకర్మాణి	13	30	ప్రమాధిబలవద్బంధమ్	6	34
ప్రణసన్కృప్తికందర్పః	10	28	ప్రమాదహాహౌఽమసో	14	17
ప్రణహతియదాకామాన్	2	25	ప్రమాదాలస్యవిద్రాభిః	14	18
ప్రణాపతిస్త్యంప్రపితా	11	39	ప్రమాదేసంజయత్యుత	14	9
ప్రజ్ఞావాదాంశ్చభాషానే	2	11	ప్రమాదోమోహావీవచ	14	13
ప్రణమ్యశిరసాదేవం	11	14	ప్రయత్నాద్యతమానస్తు	6	45
ప్రణవస్సర్వవేదేషు	7	8	ప్రయాణకాలేచకథం	8	2
ప్రణష్టస్తేధనంజయ	18	72	ప్రయాణకాలేపిచమాం	7	30
ప్రతిజానేప్రియోఽసిమే	18	65	ప్రయాణకాలేమనసాచలేన	8	10
ప్రత్యక్షవగమంధర్మ్యం	9	2	ప్రయాణాయాంతికంకాలక	8	23
ప్రత్యవాయోనవిద్యతే	2	40	ప్రలవక్షావిస్మజాగృహ్ణా	5	9
ప్రధితఃపురుషోత్తమః	15	18	ప్రవక్ష్యమ్యనసూయవే	9	1
ప్రదుష్యంతికులశ్రీయః	1	41	ప్రవదన్తిసపండితాః	5	4
ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయ	10	18	ప్రవదస్యవిపశ్చితః	2	42
ప్రపద్యంతేనరాధమాః	7	15	ప్రవర్తంతేవిధానోక్తాః	17	21
ప్రపద్యంతేన్యదేవతాః	7	20	ప్రవర్తంతేఽశుచివ్రతాః	16	10
ప్రపశ్యద్విజనార్దన	1	39	ప్రవిదత్తమనేకదా	11	13
ప్రభవంసమహర్షయః	10	2	ప్రవృత్తించనివృత్తించ	18	30
ప్రభవఃప్రళయఃస్థానం	9	18	ప్రవృత్తించనివృత్తించ	16	7

విషయము.	పేజీ సంఖ్య	విషయము.	పేజీ సంఖ్య
బ		బు	
బంధమోక్షంబయితే	18 30	బుధాభావసమన్వితాః	10 8
బంధరాతాత్మనస్తస్య	4 0	బుద్ధయోగవ్యవసాయినాం	2 41
బంబలవతాచాహం	7 11	బుద్ధిఃపర్యవతిష్ఠతి	2 65
బంభీమాభిరక్షితం	1 10	బుద్ధిగ్రాహ్యమతీంద్రియం	6 21
బాధివవియోజితః	3 36	బుద్ధిశాశ్చ్రాణన్యతి	2 63
బావోజ్ఞానతిప్సా	4 10	బుద్ధింమోహయసీవమే	3 2
పారస్తశ్చభూతానాం	13 10	బుద్ధియుక్తోజహాతీహ	2 57
పాధావిశ్వతోముఖం	9 15	బుద్ధియోగముపాశ్రిత్య	18 50
పాశాఖాహ్యనస్తాశ్చ	2 41	బుద్ధియోగాద్ధనంజయ	2 49
పూదరంబహద్రష్టా	11 23	బుద్ధిరివ్యక్తమేవచ	13 6
పూనాంజన్మనామస్తే	7 19	బుద్ధిరానమశమ్మోహః	10 4
పూనిమేవృతీతానీ	4 5	బుద్ధిర్బుద్ధిమతామస్మి	7 10
పూన్మదృష్టపూర్వాణి	11 6	బుద్ధిర్యస్యసలిప్యతే	18 17
బా		బుద్ధిరోగేతిమంశృణు	2 39
హ్యన్పరేష్వసత్తాత్తా	5 21	బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి	2 52
బి		బుద్ధిస్సాపార్థతామసీ	18 32
బి		బుద్ధిస్సాపార్థరాజసీ	18 31
రత్తవ్యయయాశ్వరః	15 17	బుద్ధిస్సాపార్థసాత్వికీ	18 30
బీ		బుద్ధేర్పదంధృతేనైవ	18 29
బీ		బుద్ధ్యాధృతిగృహీతయా	6 25
జంతదహమద్భున	10 39	బుద్ధ్యాయుక్తోయయాపార్థ	2 39
జమాంసర్వభూతానాం	8 12	బుద్ధ్యావిభుద్ధయాయుక్తో	18 52

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
బృ			బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	4	25
బృహత్సామతదాసామాం	10	35	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	4	24
బృ			బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	11	15
బృహత్సామతదాసామాం	10	9	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	4	24
బృ			బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	4	24
బృహత్సామతదాసామాం	4	17	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం		
బృ			బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	18	42
బ్రహ్మకర్మసమాధినా	4	24	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	18	41
బ్రహ్మచర్యమహింసాచ	17	14	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	2	46
బ్రహ్మచారివ్రతేస్థితః	6	14	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	17	28
బ్రహ్మణతివిధస్మృతః	17	23	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	5	18
బ్రహ్మణోహిప్రతిష్ఠాహ	14	27	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం		
బ్రహ్మణ్యాదాయకర్మాణి	5	10	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	9	33
బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి	2	72	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	12	20
బ్రహ్మబ్రహ్మవిధోజనాః	8	24	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	12	1
బ్రహ్మభూతప్రసన్నాత్మా	8	54	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	18	68
బ్రహ్మభూతిమకల్మషం	6	27	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	12	19
బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి	5	24	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	12	17
బ్రహ్మభూతాయకల్మషే	18	53	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	14	26
బ్రహ్మవిద్రుహ్మణిస్థితః	5	20	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	13	41
బ్రహ్మసంపూర్ణతేతదా	13	31	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	4	3
బ్రహ్మసూతపదైశ్చైవ	13	5	బ్రహ్మగ్నావపరేయజ్ఞం	11	54
బ్రహ్మక్షరసముద్భవం	3	15			

విషయము	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
భక్త్యామృతమభిజ్ఞానాతి	18	55	భస్మాసాత్కురుతేతదా	4	37
భక్త్యాయుక్తోయోగజలేన	8	10	భస్మసాత్కురుతేద్భున	4	37
భక్తాలభ్యస్తవనస్యయా	8	22			
భజతాంప్రీతిపూర్వకం	10	10	బా		
భజతేమామనస్యభాగ్	9	30	భావమవ్యయమీక్షతే	18	20
భజత్వేకత్వమాశ్రితః	6	31	భావసంకుద్ధిరిత్యేతత్	17	16
భజన్తేమాంద్రధవ్రతః	7	28	భానన్తవోగ్రాప్రవతంతి	11	30
భజన్త్యన్యమనసో	9	13	భానన్త్యమహాత్మసః	11	12
భయంచాభయంమేవచ	10	4			
భయాద్రజాదుపరతం	11	45	బి		
భర్తాభోక్తామహేశ్వరః	13	23	భిన్నప్రకృతిరష్టదా	7	4
భవతీత్యనుశక్రమ	1	44			
భవతోఽక్షానమేవచ	11	17	బీ		
భవత్యత్యాగినాంప్రేత్య	18	12	బీమకర్మావృత్తోదరః	1	15
భవన్తసర్వయేవహి	11	1	బీమార్జునసమాయుది	1	4
భవిన్తిభావాభూతానాం	10	5	బీష్మద్రోణప్రముఖతః	1	25
భవిన్తిసంపదందైవీం	16	3	బీష్మమేవాభిరక్షంతు	1	11
భవాః బీష్మశ్చకర్ణశ్చ	1	8	బీష్మద్రోణస్సూతపుత్రః	11	26
భవాఃస్యూయాహిభూతా	11	2			
భవామినవిరాత్పార్థ	12	7	భు		
భవితానవమేతస్మాత్	18	69	భుక్తేప్రకృతిజాగుణాః	13	22
భవిష్యతిపునర్దనమ్	16	13	భుంజతేతేత్వఘంపాపాః	3	13
భవిష్యాణీదభూతాని	7	26	భుంజానంవాగుణాన్వితం	15	10
భవేద్యుగపదుత్థితా	11	12	భుంజీయతోగౌర్	2	5

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము	పాదము	పాదము
భూ			భోగై శ్వర్యగతింవ్రతి	2	43
భూతగ్రా మమచేతనః	17	6	భోగై శ్వర్యప్రసక్తాం	2	44
గూతగ్రామమిమంకృత్సం	9	8	భోజనంతామసప్రియః	17	10
గూతగ్రామస్సఏవాయమ్	8	19	భ్ర		
గూతప్రకృతిమోక్షం	13	35	భృమితవచమేమనః	1	30
యాతభర్తృపతిజ్ఞేయం	13	17	భ్రామయశాసర్వభుతాని	18	01
యాతభావేభుతేశ	10	15	బ్రహ్మోర్విద్యేస్తానమావేశ్య	8	10
యాతభావోద్భవకరో	8	8	మ		
గూతభృన్నచక్షూః	9	5	మచిత్తసతతంభవ	18	57
గూతనామస్తవవచ	10	20	మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి	18	58
గూతనామస్మితేచనా	10	22	మచ్చిత్రామద్గతస్తానాః	10	9
భూతానామీశ్వరోఽపినశా	1	6	మతాబుద్ధిజనార్దన	3	1
భూతానాయాన్తిమాతేజ్యాః	9	25	మత్కర్మకృస్తృత్పరమో	11	55
భూత్వాపునస్సౌమ్య	11	50	మత్కర్మపరమోభవ	12	10
భూత్వాభూత్వాప్రళీయతే	8	19	మత్తవీవవృధగిధాః	10	5
భుక్వాయాస్యసిలాఘవం	2	35	మత్తవీవేతితాన్విద్ధి	7	12
టామిరాపోనలోనాయః	7	4	మత్తఃపరతరంనాన్యత్	7	7
టాయఏవమహాబాహో	10	1	మత్తస్సర్వంప్రవర్తతే	10	8
టాయఃకథయత్ప్రస్థిర్తి	10	18	మత్తస్పృతిర్జ్ఞాన	15	15
భో			మత్ప్రసాదాతరిష్యసి	18	58
భోహైవప్రభురేవచ	9	24	మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి	18	58
భోక్తారంయజ్ఞతపసాం	5	29	మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి	6	15
భోక్తృత్వేహేతురభ్యతే	13	21			

విషయము	పేజీ	సంఖ్య	విషయము.	పేజీ	సంఖ్య
మత్స్యనిసర్వభూతాని	9	4	మనసస్తుపరాబుద్ధిః	3	12
మత్స్యనీత్యుపధారయ	9	8	మనసంయమ్యమచ్చితో	6	14
మదనుగ్రహాయపరమం	11	1	మనసై వేందిరియగ్రామం	6	24
మదర్థమపికర్మాణి	12	10	మనురిక్ష్యాకవేలబ్రహ్మ	4	1
మదిర్దేత్యక్తజీవితాః	1	9	మనుష్యాణాంజనార్దన	1	41
మద్గతేనాంతరాత్మనా	6	47	మనుష్యాణానహనేషు	7	3
మద్భుక్తపీతద్విజ్ఞామ	13	19	మనుష్యాఃపార్థసర్వశః	4	11
మద్భుక్తసంగవర్జితః	11	55	మనోదుర్నిగ్రహంచలం	6	35
మద్భుక్తాయాంతిమామపి	7	23	మనోహృదినిరుద్ధ	8	12
మద్భుక్తింబలితేపరాం	18	54	మన్తగ్రహీనమదక్షిణం	17	13
మద్భుక్తేశ్వభిదాస్యతి	18	68	మన్తోఽసామమేవాఙ్మయం	9	16
మద్భువంసోఽధిగచ్ఛతి	14	19	మన్తనాథమద్భుక్తో	18	65
మద్భువామాససాజాతాః	10	6	మన్తనాథమద్భుక్తో	9	34
మద్భువాయోపపద్యతే	13	19	మన్తయామామపాశ్రితాః	4	10
మద్భుజీమాంసమస్కరు	18	63	మన్త్యేతిమసాలైవృతాః	18	32
మద్భుంధైవాహమర్జున	10	32	మన్యతేనాధిపతితః	6	22
మద్భుస్థద్యేష్వభిస్తుభు	6	9	మన్యస్తేమామబుద్ధయః	7	24
మద్భేతిష్ఠంతిరాజసాః	14	18	మన్యవేయదితచ్ఛక్యం	11	1
మనఃప్రసాదిశౌష్యత్వం	17	16	మమతేజోఽంశసంభవం	10	41
మనఃప్రాణేంద్రియగ్రయాః	18	33	మమదేహేగుణాకేశ	11	7
మనఃచంచలమస్థిరం	6	28	మమగుతమహేశ్వరమ్	9	11
మనస్తప్తానీంద్రియాణి	15	7	మమమాయాదురిత్యయా	7	14

విషయము.	సం క్తి	పా ద	విషయము.	సం క్తి	పా ద
మమమోవిమహద్బ్రహ్మ	11	3	మయ్యర్పితమనోబుద్ధిః	12	14
మమమోవేత్తితత్వతః	10	7	మయ్యావేశితచేతసాం	12	7
మమవర్తమానుకర్తంతే	1	11	మయ్యావేశ్యమనోయే	12	2
మమసాప్యమాగతాః	14	2	మయ్యాసక్తమనావార్ధ	7	1
మమాత్మాభూతభావనః	9	5	ఐయ్యేవమనలభిత్స్వ	12	8
మమాన్యయమనుత్తమం	7	21	మరణాదతిరిచ్యతే	2	36
మమైవాంశోజీవరోకే	15	7	మరీచిర్మరుతామస్మి	10	21
మయాతతమిదంసర్వం	9	4	మహాతిస్యస్థనేస్థితితౌ	1	14
మయాద్రష్టుమితిప్రభో	11	4	మహర్షయస్సప్తపూర్వే	10	6
మయాధ్యక్షేణప్రకృతిః	9	10	మహర్షీణాంచనర్వకః	10	2
మయాప్రమాదాత్	11	41	మహ్నరీణాంభృగురహం	10	25
మయాప్రసన్నేన	11	47	మహాభూతాన్యహంకారో	13	6
మయాభూరించరాచరం	10	39	మహాత్మానస్తూమాంపార్థ	9	13
మయాహరింస్తపింహి	11	34	మహాబాహోఽహం	11	23
మయిదానన్యయోగేన	19	11	మహాయోగేశ్వరోహరిః	11	9
మయితేతేషుచావ్యహం	9	29	మహాశనోమహాపాపా	3	37
మయిబుద్ధినివేశయ	12	8	మన్యంతేత్వాంమహారథాః	2	35
మయినన్యస్యమత్సరః	18	57			
మయినన్యస్యమత్సరాః	12	6			
మయినర్వమిదంప్రోతం	7	7	మూ		
మయిసర్వాణీకర్మాణి	3	30	మూకర్మధలహోతిర్యాః	2	47
మయైవవిహితాంహితాం	7	22	మాంచయోవ్యభిచారేణ	14	26
మయైవైతేనిహతాః	11	33	మాంచైవాస్తకరీరస్థం	17	6
మయ్యర్పితమనోబుద్ధి	8	7	మాతాధాతాపితామహః	9	17
			మాతలాశ్వకురాహృతా	1	34

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
మాతేవ్యథామాదవిమూఢ	11	49	మామేవైష్యస్యసంశయః	8	7
మాతేనంగోస్తవ్వకర్మణి	2	47	మాయయాపహృత	7	15
మాత్రాస్పర్శాస్తుకౌస్తేయ	2	14	మాయామేతాంతరంతితే	7	14
మాధవపాండవత్వైస	1	14	మార్గవంహీరచాపలం	16	2
మానావమానయోస్తుల్యః	14	25	మాకుచస్స పదందైవీమ్	16	5
మానుషీంతనుమాశ్రయః	9	11	మాసానామార్గశీర్షోహం	10	35
మాంతువేదనకశ్యప	7	26	మాస్థితాజనకాదయః	9	20
మాంధ్యాయంతక్షపాసతే	12	6	మాహత్యమపిచావ్యయమ్	11	2
మాఘలేశుకదాచన	2	47	మాంహిపార్థవ్యపాశ్రిత్య	9	32
మామకాపాండవత్వైవ	1	1	ము		
మామసుస్పృరయుధ్యచ	8	7			
మామప్రాప్యైసకౌస్తేయ	16	20	ముక్తసంగసమాచర	8	9
మూమాత్మావరదేహేషు	16	18	ముక్తసంగోనంహంవాదీ	18	26
మామశ్రీత్యయతంతియే	7	29	ముక్త్యాయస్సచమేప్రియః	12	15
మామిచ్ఛాప్తప్రసంజయ	12	9	ముఖందపరిశుష్యతి	1	29
మాముపేత్యతుకౌస్తేయ	8	16	మూచ్యంతేతేసికర్మభిః	3	31
మాముపేత్యపునర్జన్మ	8	15	మూచ్యంతేసర్వకల్పిషైః	3	13
మామేకంశరణంప్రజ	18	16	మునిర్లోక్తవరాయణః	5	28
మామేభ్యఃపరమంవ్రయం	7	13	మునినామష్యహంవ్యాసః	10	37
మామేవయేప్రసద్ధింతే	7	14	మూ		
మామేవానుత్తమాంగతిం	7	18			
మామేవైష్యస్యసంశయః	18	68	మూఢగ్రాహేనాత్మనః	17	19
మామేవైష్యసియుతైవం	9	31	మూఢగ్రాయోనిషుతాయతే	14	15
మామేవైష్యసికత్యంతే	18	65	మూఢాజన్మనిజన్మని	16	20
			మూఢోయంనాభిజానాతి	7	25

విషయము.	పాద్య	పద్య	విషయము.	పాద్య	పద్య
మూర్త్యుస్సంభవంతియాః	14	4	మోహనంసర్వదేహినాం	14	18
మూర్ధ్వాధాయాత్మనః	8	12	మోహమేవచపాండవ	14	22
మృ			మోహత్తస్యపరిత్యాగః	18	7
మృగాజాంచమృగేంద్రోహ	10	30	మోహోదారభ్యతేకర్మ	18	25
మృత్యుసంసారపర్తవీ	9	3	మోహోద్గృహిత్యా	16	10
మృత్యుసంసారసాగరాత్	12	7	మోహితినాభిజానాతి	7	13
మృత్యుసర్వహరః	10	34	మౌ		
మృత్యుంక్రుతిపరాయణాః	13	26	మౌనంచైవాస్మిగుహ్యనాం	10	18
మే			మానమాత్మవినిగ్రహః	17	16
మేధావీచిన్నసంశయః	18	10	య		
మేరుశ్శిఖరిణామహం	10	23	యతస్తేషుససాన్మరణ	3	6
మై			యతదంపరమగుహ్యం	18	68
మైత్రఃకరుణాపవచ	12	13	యయేతేత్రసమాగతాః	1	23
మౌ			యఏనంవేత్తిహస్తారం	2	19
మోక్షయిష్యామిమాకుచః	18	66	యఏనమజమవ్యయం	2	21
మోక్ష్యనేకర్మబంధనైః	9	28	యఏవంవేత్తిపురుషం	13	24
మోహక్షానావిచేతనః	9	12	యక్షరక్షంసిరాజసాః	17	4
మోహంపార్థనజీవతి	3	16	యక్షేదాస్యామిమోష్య	16	15
మోహశమోహకర్మాణః	9	12	యచ్ఛుద్రమసియద్భాగ్నో	15	12
మోహోయంవిగతో	11	1	యచ్ఛాన్యద్రుష్టుమిచ్ఛసి	11	7
మోహజాలసమావృతాః	16	6	యద్భావహాసార్థం	11	42
			యద్భావినసర్వభూతానాం	10	39
			యచ్ఛాప్యత్రామతీశ్వరః	15	8

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
యచ్చోకముచ్చోషణం	2	8	యజ్ఞాశ్చవిహితాపురా	17	23
యచ్చేయవికహారేకం	5	1	యజ్ఞేకపదిదానేవ	17	27
యచ్చేయస్యావిశ్చితం	2	7	యజ్ఞేనైవోపజహ్వాతి	4	25
యజస్తథహదేవతాః	4	12	యజ్ఞేరిష్ట్యాన్వర్గతిః	9	20
యజస్తేతామసాజనాః	17	4	యజ్ఞోదానంతపిశ్చైవ	18	5
యజస్తేనామయజ్ఞస్తే	10	17	యచిచిత్రేంద్రియక్రియః	6	12
యజస్తేశ్రద్ధయాన్వితాః	9	23	యతతామపిసిద్ధానాం	7	3
యజస్తేసాత్వికాదేవాః	17	4	యతతేచతతోభూయః	6	43
యజస్తేశ్రద్ధయాన్వితాః	17	1	యతతోహ్యపితౌంతేయ	2	60
యజస్తోమాముపాసతే	9	15	యతస్తశ్చదృఢవ్రతాః	9	14
యజస్త్యవిధిపూర్వకం	9	23	యతస్తోఽప్యకృతాత్మానః	15	11
యజ్ఞాహోషిదదాసియత్	9	27	యతస్తోయోగినస్తైనం	15	11
యజ్ఞఃకర్మసముద్భవః	3	14	యతయనంశ్రీతవ్రతాః	4	28
యజ్ఞఃక్షపితకలమషాః	4	31	యతవాక్తాయమానసః	18	52
యజ్ఞదానతపఃకర్మ	18	3	యతఃప్రవృత్తిర్భూతా	18	46
యజ్ఞదానతపఃకర్మ	18	5	యతఃప్రవృత్తిప్రసృతా	15	4
యజ్ఞదానతపఃక్రియాః	17	24	యతాత్మాదృఢవిశ్చయః	12	11
యజ్ఞశిష్టామృతభుజ్ఞో	4	31	యతీనాంయచిచేతసాం	5	26
యజ్ఞశిష్టాశినస్సంథో	3	13	యతేంద్రియమనోబుద్ధిః	5	28
యజ్ఞస్తపస్తథాదానం	17	7	యతోయతోనిశ్చరతి	6	26
యజ్ఞాద్భవతిపర్జిద్యో	3	14	యత్కరోషియదక్వాసి	9	27
యజ్ఞానాంజపయిష్టోఽస్మి	10	25	యత్తతామసముచ్యతే	18	25
యజ్ఞయాచరతఃకర్మ	4	23	యత్తత్సాత్వికముచ్యతే	18	23
యజ్ఞార్హత్కర్మణోఽన్యత్ర	3	9	యత్తదగ్రేఽమృతోపమమ్	18	38

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
యత్తదగ్రేవిషమివ	18	37	యథాసర్వగతంసాక్ష్యైర్	13	33
యత్తజ్ఞానంమతంమమ	13	3	యథేచ్ఛసితథాకురు	18	43
యత్తతపస్యసికౌనేయ	9	27	యధైథాంసినమిద్ధోఽగ్ని	4	37
యత్తుకామేషునాతిర్మ	18	24	యదోక్తంపర్యపాసతే	12	10
యత్తుకృత్సువదేకస్మిం	18	22	యదోల్పనావృతోగర్భః	9	38
యత్తుప్రీత్యవకారథం	17	21	యదక్షరంవేదవిదోవదన్తి	8	11
యతేఽహంప్రియమాణా	10	1	యదాతేమోహకలిలం	2	52
యత్వియోక్తంవచన్తేన	11	1	యదాదిత్యగతంతేజః	15	12
యత్రకారేత్సనావృత్తిం	8	23	యదాద్రిష్టానువశ్యతి	14	19
యత్రచైవాత్మనాఽత్మానం	6	20	యథాభూతవృథగ్భవం	18	31
యత్రపార్థోదనుర్ధరః	18	78	యదాయహిఽఛరస్య	4	7
యత్రోపరమతేచిత్తం	6	20	యదావినియతంచిత్తం	6	18
యత్సాంఖ్యేప్రాప్యతేస్థానం	5	6	యదానత్వేప్రవృద్ధేతు	14	14
యథాఽకాశస్థితోఽత్మిం	9	6	యదాసంహారతేచాయం	2	58
యథాకుర్వంతిభారత	3	25	యదాహిచేన్ద్రియాధేను	6	4
యథాజ్ఞానస్యసితపృణి	7	1	యదాస్థాస్యతినిశ్చలా	2	53
యథాఽఽదర్శోమలేనచ	3	38	యదిచ్ఛన్తోఽప్రాప్తచర్యం	8	11
యథాదీప్తోనివాతప్థో	6	19	యదిభాస్పదృశీసాస్యాత్	11	12
యథాసదీనాఽహహో	11	28	యదిమామప్రతీకారం	1	46
యదాప్రకాశయత్యేజః	13	34	యదిహ్యహంనవర్తేయ	3	23
యదాప్రదీప్తంజ్వలం	11	29	యదృచ్ఛయాచోఽపన్నం	2	32
యథాభాగమస్థితః	1	11	యదృచ్ఛాలాభసంతప్తో	1	22
యథావచ్ఛిన్నతాన్యపి	8	19	యదేభిస్యాత్రిభిర్గుణైః	18	10
యథావిందతితచ్ఛణ	18	45	యద్గత్యాననివర్తంతే	15	6

విషయము.	సం ఖ్య	పా ద్య	విషయము.	సం ఖ్య	పా ద్య
యద్జ్ఞాత్వామునయస్సర్వే	14	1	యస్తంవేదసవేదవిత్	15	1
యద్జ్ఞాత్వానేహభూయః	7	2	యస్తుకర్మపలత్యాగీ	18	11
యద్జ్ఞాత్వాఽమృత	13	13	యస్తాత్మరతిరేవస్యాత్	3	17
యద్జ్ఞాత్వామోక్ష్య	4	16	యస్త్యింద్రియాణిమనసా	3	7
యద్జ్ఞాత్వామోక్ష్య	9	1	యస్మాత్క్షరమతితోఽహం	15	18
యద్యదాపతిశ్రేష్ఠః	3	21	యస్మాన్సోద్విజతేలోకః	12	15
యద్యద్విభూతిమృతత్వం	10	48	యస్మింగతాననివర్తంతి	15	4
యద్యప్యేతేనపశ్యంతి	1	38	యస్మిన్కాస్థితోనదుఃఖేన	6	22
యద్యహంకారమాక్రిత్వి	18	55	యస్యహంకృతోభావః	18	17
యద్రాజ్యసుఖలోభేన	1	45	యస్సచర్వేనచూరంగాః	4	19
యర్వాజయేమయదివా	2	6	యస్యాంతాగ్రతిచూతాని	2	69
యద్వికారియతశ్చయత్	13	4	యస్యాస్తస్థానిచూతాని	8	22
యంత్రాదూధానిమాయ	18	61	యస్సదాముక్తమేవయః	5	28
యన్మనోసుఽనువిధీయతే	2	67	యస్సమామేతిపాదవ	11	55
యన్మాంపదపితేశవ	10	14	యస్సర్వత్రాపభిన్నేహః	2	57
యన్మేత్వదన్యేన	11	47	యస్సచర్వేషుచూతేషు	8	20
యమస్సంయమతామహం	10	29	యంత్రాప్యననివర్తంతే	8	21
యయాతుధర్మకామార్ద్రా	18	31	యంయంవాపిన్మరంబావం	8	6
యయాధర్మపథిర్మంచ	18	31	యంబిభ్రావాపరంలాభం	6	22
యయాస్వప్నంయం	18	35	యంసన్యాసమితిస్రాహుః	6	5
యయేదందార్యతేజగత్	7	5	యంహిసవ్యధయన్తే	2	15
యత్ప్రసంగస్యతేహం	2	19	యఃపశ్యతిచిదాతానం	13	30
యశ్శాస్త్రవిధిమత్సజ్య	16	23	యఃపశ్యతిసపశ్యతి	5	5
యష్టవ్యమేవేతిమనః	17	11	యఃపశ్యతిసపశ్యతి	13	28

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
యః ప్రయాతి త్యజం దేహం	8	13	యః క్రాహో రవిహో రస్య	6	16
యః స్రయాతి సమద్భావం	8	5	యః క్రోమన్యే తతత్త్వవిత్	5	8
యా			యః జ్యతే నాత్ర సంశయః	10	7
యాత్ యామంగిరసం	17	10	యంజతో యోగమాత్మనః	6	19
యాతీన్యాస్తత్ర సంగయః	8	5	యంజన్నే పంసదాత్మానం	6	15
యాతి సార్థాను దింతయం	8	8	యంజన్నే పంసదాత్మానం	6	28
యాని శాసర్వభూతానాం	2	69	యదామన్యశ్చ విక్రాంతః	1	6
యానేవ హత్వా నజీమో	2	6	యద్ధాయకృతనిశ్చయః	2	37
యాన్తి దేవప్రతాదేవాః	9	25	యద్దేచాప్యపలాయనం	18	13
యాధిర్విమాతిర్లోకాః	10	16	యద్దేప్రియచికిర్షవః	1	23
యామిమాంపుష్పితాం	2	42	యద్దస్యతే తాఽసి	11	34
యావత్స్పింశాయతేఽపిచిత్	13	27	యద్దస్యవిగతజ్వరః	3	30
యావదేతాన్నిరీక్షేహం	1	22	యాయత్సుంసముపస్థితం	1	28
యావానర్థక్షిదహనే	2	46	యాయుఃసోవిరాటశ్చ	1	4
యావాన్యశ్చాస్మిత్తిత్వతః	18	55	యే		
యం			యేచాప్యక్షరమవృత్తం	12	1
యన్తలసీతమత్పరః	2	61	యేచైవసాత్వికాః	7	12
యన్తలసీతమత్పరః	6	14	యేజవాః పర్యువాసతే	9	22
యన్తజ్జ్యుష్మతేతిదా	6	10	యేతుధర్మామృతమిదం	12	20
యన్తజ్జ్యుష్మతేయోగీ	6	8	యేతుసర్వాణి కర్మాణి	12	6
యన్తఃపరమలంత్యక్త్వా	5	12	యేత్వక్షరమనిర్దేశ్య	12	3
యన్తచేష్టస్యకర్మసు	6	17	యేత్వేతదభ్యసూయన్తో	3	32
			యేన కూతాస్య శేషేణ	4	35
			యేనమాముపయాన్తితే	10	10

విషయము.	పాద క్రమం	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద క్రమం	పాద సంఖ్య
యేనసర్వమిదంతతం	2	17	యో		
యేనసర్వమిదంతతం	8	22			
యేనసర్వమిదంతతం	18	46	యోగక్షేమంవహోమ్యహం	9	22
యేనశ్రేయోఽహమాపు	3	2	యోగభ్రష్టోఽభిజామతే	6	41
యేనాత్మైవైవాత్మనాజితః	6	6	యోగమాత్మవిశుద్ధయే	6	12
యేషచస్త్యైత్మికారణాత్	3	13	యోగసూయాసమావృతః	7	25
యేషిస్తుఃపావయోనయః	9	32	యోగయజ్ఞాస్తదాపఽరే	4	28
యేఽప్యన్యదేవతాభక్తాః	9	29	యోగయుక్తోభపార్థున	8	27
యేభిః ప్రియమాంభక్త్యా	9	29	యోగయుక్తోమునిబ్రహ్మ	5	6
యేషేమతమిదంవిత్	3	31	యోగయుక్తోవిశుద్ధాత్మా	5	7
యేయథామాంప్రపద్యంతే	4	11	యోగసన్యస్తకర్మాణం	4	11
యేఽవస్థితాఃప్రత్యనేకేషు	11	32	యోగస్థఃకురుకర్మాణీ	2	1
యేవిదుర్యాంతితేపరం	13	35	యోగంతంవిద్ధిపాండవ	6	2
యేకాత్రవిధిమత్స్పృశ్య	17	1	యోగంముంజన్మదాశ్రయః	7	1
యేషాంపత్వంబహుమతో	2	35	యోగంయోగేశ్వరా	18	75
యేషామర్థేకాంక్షితంనో	1	33	యోగఃకర్మసుకౌశలం	2	50
యేషాంత్యస్తగతింపాపం	7	28	యోగఃప్రోక్తపురాతనః	4	3
యేషాంనాశితమాత్మనః	5	16	యోగాచ్చలితమాననః	6	37
యేషాంలోకాభిమాః	10	6	యోగారూఢస్తదోచ్యతే	6	4
యేషాంసామ్యేస్థితింమనః	5	19	యోగారూఢన్యతస్యైవ	6	3
యేహిసంస్పర్శజాటోగాః	5	22	యోగినంసుఖముత్తమం	6	27
			యోగిసఃకర్మదుర్వంశి	5	11

విషయము.	సం ఖ్య	సం ఖ్య	విషయము.	సం ఖ్య	సం ఖ్య
యోగినఃపర్యుపాసతే	4	25	యోమద్భక్తస్సమేప్రియః	12	16
యోగినామపినర్వేషాం	6	47	యోమామజమనాదించ	10	3
యోగినోయాతచిత్తస్య	6	19	యోమామేవమనమూఢో	15	19
యోగీనియతమానసః	6	15	యోమాంఘశ్యలసర్వత్ర	6	30
యోగీపరంస్థానముపైతి	8	28	యోమాంస్మరతినిత్యశః	8	14
యోగీప్రాప్యనివర్తతే	8	25	యోమేభకాప్రయచ్ఛతి	9	20
యోగీబలతికశ్చన	6	2	యోయద్రుద్ధస్సఏవనః	17	3
యోగీముఖ్యాతికశ్చన	8	27	యోఽయంయోగస్త్యయా	6	33
యోగీయంజీతనతతం	6	10	యోయోయాంయాంతనుం	7	21
యోగీవిగతకల్మషం	6	28	యోలోకత్రయమావిశ్య	15	17
యోగీసంకుర్ధక్తిర్నిషః	6	45	యోఽవతిష్ఠతిసేంగతే	14	23
యోగేనావ్యథితారిజ్యా	18	33	ర		
యోగేశ్వరతతోమేత్వం	11	4			
యోగోనష్టఃపరంతప	4	2	రక్షంసిభీతాని	11	36
యోగోవిర్విణ్ణదేతిసాః	6	23	రజసస్త్రిఫలందుఃఖః	14	16
యోగోభవతిదుఃఖహః	6	17	రజసిస్త్రిలయంగత్వా	14	15
యోక్తమానానవేషేహం	1	23	రజసోలోభఏవచ	14	17
యోద్ధతామానసస్థితో	1	22	రజస్తమశ్చాభీభూయ	14	10
యోనద్యేష్టిసతాంక్షతి	5	3	రజస్వేతానిజాయస్తే	14	12
యోనహృష్యతినద్యేష్టి	12	17	రజస్సత్వంతమశ్చైవ	14	10
యోఽస్తస్సుధోస్తరా	5	24	రజఃకర్మణీశారతి	14	9
యోబుద్ధేపరతస్తునః	3	42	రజోగుణసముద్భవః	3	37
యోభుజ్జేస్తేనఏవరః	3	12	రజోరాగాత్మకరవిద్ధి	14	7
యోమద్భక్తస్సమేప్రియః	12	14	రథంస్థాపయమేచ్యుత	1	21
			రథోపన్వితసావిశత్	1	17

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
రససంఘాతమేవద	15	9	రూ		
రసవర్ణరసోఽవ్యస్య	2	59	రూపమత్యద్భుతంహరేః	18	77
రసోఽహమప్పుకౌంతేయ	7	8	రూపంపరందర్శితం	11	47
రహస్యంహేతదుత్తమం	4	3	రూపంమహత్తేజహవ	11	23
రా			రో		
రాక్షసీమాసురీంచైవ	9	12	రోమహర్షార్షణాయతే	1	29
రాగద్వేషవిముక్తైస్తు	2	64	లి		
రాగద్వేషావ్యవస్థితౌ	3	34	లిఖతేపార్వదైహికం	6	43
రాగద్వేషావ్యవస్థితౌ	18	51	లిఖతేచతఃకామా	7	22
రాగీకర్తృపరిపేక్షుః	18	27	లిఖతేనైబ్రహ్మనిర్వాణం	5	20
రాజంసంస్కృత్యసంస్కృత్య	18	70	లిఖతేనైయుద్ధమీదృశం	2	30
రాజవిద్యా రాజగుహ్యం	9	2	లా		
రాజసంపదమద్రువం	17	18	లాఘాలాభోజయజయౌ	2	38
రాజసఃపరికీర్తితః	18	27	లి		
రాజసాతామసాశ్చమే	7	12	లిప్యతేనసపాపేన	5	10
రాజావచనమభివీత్	1	2	లు		
రాజ్యంబోగాస్సుఖానిచ	1	33	లుప్తపిందోదకక్రియాః	1	42
రాజ్యంసురాదామపిద	2	8	లుప్తోహింసాత్మికోఽరుచిః	18	27
రాత్రింయుగసహస్రాంతరాః	8	17	లే		
రాత్ర్యాగమేప్రతీయంతే	8	18	లేలిహ్యనేగ్రహమాసః	11	30
రామశ్శస్త్రభృతామహం	10	31	లో		
రు			లోకత్రయంప్రవృత్తితం	11	20
రుద్రాణాంశంకరశ్చాస్మి	10	29	లోకత్రయేఽప్యప్రతిమ	11	13
రుద్రాదిత్యావనవో	11	22			

విషయము.	పాద్య	పద్య	విషయము.	పాద్య	పద్య
లోకసంగ్రహమేవాపి	3	20	వర్తంతఇతిధారయన్	5	9
లోకస్తదనువర్తతే	8	21	వర్తమావానిచార్జున	7	2
లోకస్యస్పృశతిప్రభుః	5	14	వర్తేతాత్మైవశక్తువత్	6	6
లోకాన్నోద్విజతేఽయః	12	15	వశేహియస్యేంద్రియాణి	2	61
లోకాన్నమగ్రావాదనైః	11	30	వశ్యాత్మనాతుయతతా	6	36
లోకానాసమాహర్తుమిహ	11	32	వసూనాంపాపకక్వాస్మి	10	23
లోకేజన్మయదీద్భుతం	5	42			
లోకేఽస్మిన్దీవిధానిష్ఠా	8	3			
లోకోమామజమవ్యయం	7	25	వా		
లోకోఽయంకర్మబద్ధనః	3	9	వాఙ్మయంతఃకవ్యతే	17	15
లోభప్రవృత్తిరారంభః	14	12	వాచిఃప్రవదతామహం	10	32
లోభోపహతచేతనః	1	38	వాయుర్గంధానివాశయాత్	15	8
			వాయుర్నావమివాంభసి	2	67
			వాయుర్యమోఽగ్నిర్వరు	11	39
			వాయుస్సర్వత్రగోమహాన్	9	0
వ			వాయోరివసుదుష్కరమ్	6	34
వత్సుమర్హస్యశేషేణ	10	18	వాసాంసిఙ్గిహానియధా	2	22
వక్త్రాణితేత్వరమాణావిశ	11	27	వాసుదేవస్సర్వమితి	7	19
వజ్ఞ్యమిభరతర్షభ	8	23			
వజ్ఞ్యమిహితకామ్యయా	10	1			
వదిష్యంతితవాహిరాః	2	30			
ఎరుణోయాదసామహం	10	29	వికారాశ్చగుణాంత్యైవ	13	20
వర్ణసంకరకారతైః	1	43	విగతేచ్ఛాభయక్రోధో	5	28
వర్తపవచకర్మణి	3	22	విజితాత్మాణితేంద్రియః	5	7
వర్తతేకామకారకః	16	23	విజ్ఞాతుమిచ్ఛామి	11	31
వర్తతేవిదితాత్మనాం	5	26	వితతాబహ్మణోముఖే	4	32
			విత్తేకోయక్షరసాం	10	23

విషయము.	పంక్తి	సంఖ్య	విషయము.	పంక్తి	సంఖ్య
విదుర్దేవానదానవాః	10	14	విముక్తోమాముపైష్యసి	9	28
విద్ధినష్టానచేతనః	8	32	విముక్తోఽమృతమశ్నుతే	14	20
విద్ధిపార్థబృహస్పతిం	10	24	విముచ్యవిరమవశ్యాన్తో	18	53
విద్ధిపార్థసనాతనమ్	7	10	విమూఢానానుషక్యంతి	15	10
విద్ధిప్రకృతినంభవాః	13	20	విమూఢోఽబ్రహ్మణఃపథి	6	38
విద్ధిమామమృతోద్భవమ్	10	27	విమృశ్యైతదశేషేణ	18	63
విద్ధితిర్రామవ్యయం	4	14	ఏయోగంయోగసంక్షితం	6	23
విధ్యనాదీశిపావసి	13	20	వివస్వాస్మనవేస్తాహ	4	1
విధ్యేనమిహవైరిణమ్	8	37	వివిక్తదేశవేవిత్వం	13	11
విద్యావినయసంపన్నే	5	18	వివిక్తవేవీలఘ్నిశీ	18	52
విద్వాన్యాయక్రస్పమాదరం	8	26	వివిధాచపృథక్ప్రేష్టా	18	14
విధిదృష్టోయశ్శిష్యతే	17	11	వివృద్ధంపత్యమిత్యుత	14	11
విధిహీనమస్పృష్టాన్నం	17	13	వివృద్ధేకురునస్తన	14	13
వినశ్యత్స్వివనశ్యంతం	13	28	వివృద్ధేభరతర్షభ	14	12
వినాశమవ్యయస్యాస్య	2	17	విశతేతదసస్తరం	18	55
వినాశస్తస్యవిద్యతే	6	40	విశన్తినాకాయ	11	29
వినాశాయచదుష్కృతాం	4	8	విశన్తియద్యతయో	8	11
వినియమ్యకమస్తతః	6	21	విశన్తివక్త్రాఙ్	11	28
విస్తత్యాత్మనియశ్చుః	5	24	విశ్వేశశ్శివోమరుతః	11	22
విపరీతానతేజవ	1	31	విషమేనమునస్థితిం	2	2
విభక్తమివవస్థితిం	13	17	విషయానింద్రియైశ్చరర్	2	64
విభూతించజారదన	10	18	విషయానుపసేవతే	15	9
విభూతీనాంపరంతవ	10	40	విషయావినివర్తంతే	2	59
విభూతేర్విస్తరోమయా	11	40	విషయేంద్రియసంయోగా	18	38

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
విషాదంబుదమేవచ	18	35	వేత్తిలోకమహేశ్వరం	10	3
విషాదీర్షిర్హుమాత్రీచ	18	28	వేత్తిసర్వేషుభూతేషు	18	21
విషీదంతమిదంపచః	2	10	వేత్తత్వంపురుషోత్తమ	10	15
విషీదంతమిదంబుదం	2	1	వేదవాదరతాపార్థ	2	42
విషీదన్నిచమైతి	1	27	వేదానాంసామవేదోఽస్మి	10	22
విష్ణుభాగమిదంతృప్తిం	10	42	వేదాస్తకృద్వేదఃసేవ	15	15
విసిర్గిచర్యంజితః	8	3	వేదావిశాసనవిత్తం	2	21
విస్మయామిపునఃపునః	9	8	వేదాహంసమతీతాని	7	28
విస్మయస్వకరంచాపం	1	47	వేదేషుయజ్ఞేషు	8	28
విస్తరేణాత్మనోయోగం	10	18	వేదైశ్చసర్వైరహామేవ	15	15
విస్మయోమేషుహాకరాజా	18	77	వేద్యంపవిత్రమోకారః	9	17
విహాయకామాకాయః	2	71	వేదవిశ్వకరీరేమే	1	29
విహారకయ్యాసిన	11	42			
			వై		
వీ			వై సతేయశ్చపక్షిణాం	10	30
వీక్ష్యంతేత్వాంవిస్మిరాః	11	22	వై రాగ్యంసముతాశ్రితః	18	52
వీతరాగభయక్రోధః	2	50	వై రాగ్యేణచగృహ్యతే	6	35
వీతరాగభయక్రోధః	4	10	వై శ్చయర్మస్వభావజం	18	14
వృ			వ్య		
వృషసంసత్తరిష్యసి	1	30	వ్యక్తమధ్యానిభారత	2	20
వృష్టిహంబాసుదేవోఽస్మి	10	37	వ్యక్తోఽవ్యక్తాత్సనాతనః	8	20
వృ			వ్యపేతభీష్మీపమనః	11	19
వేత్తాఽసివేద్యంచ	11	38	వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః	2	41
వేత్తియత్రనచైవాయం	6	21	వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః	2	41

విషయము.	పేజీ	పేజీ	విషయము.	పేజీ	పేజీ
వ్యా			శమఃకారణముచ్యతే	6	3
వ్యాత్తాననందీప్తసహస్ర	11	24	శమోదమతపశ్శౌచం	18	42
వ్యాప్తంత్యమైకేన	11	20	శరీరంయదవాప్నోతి	15	8
వ్యామిశ్రేణైవవాక్యేన	3	2	శరీరయాత్రాపితే	3	8
వ్యాసప్రసాదాచ్చుత	18	75	శరీరవాఙ్మనోభిర్యత్	18	15
వ్యాహరన్మామసుస్మరణ	8	13	శరీరస్థాపితాంతేయ	13	32
వ్యూ			శరీరేపాండవస్తదా	11	13
వ్యూహందుర్యోధనస్తదా	1	2	శశ్వద్వాన్తినిగచ్ఛతి	9	31
వ్యూహాన్దుర్యోధనపురేణ	1	3	శా		
శ			శాన్తి మాప్నోతి నైష్ఠికిం	5	12
శక్తోతీహ్రావయః	5	23	శాన్తింనిర్వాణపరిమాం	6	15
శక్యఏవవిధోద్రష్టుం	11	58	శారీరంకేవలంకర్మ	4	21
శక్యోఽవాప్తుముపాయతః	6	36	శారీరంవివిద్యతే	17	14
శంఖందద్మప్రతాపవాణ	1	12	శాశ్వతంపదమవ్యయం	18	56
శంఖాదదుష్టపృథకాపృథ	1	18	శశ్వతస్యచధర్మస్య	14	27
శరోనైకృతికోలసః	18	28	శి		
శతశోఽదనహస్రశః	11	5	శిఖండినమహారథః	1	17
శానైశ్శనైరుపరమేత్	6	25	శిష్యస్తేఽహంశాధిమాం	2	7
శబ్దిబ్రహ్మతివర్తతే	6	44	శీ		
శబ్దఃఖేపౌరుషంనృష	7	8	శీతోష్ణనుఖదుఃఖదాః	2	14
శబ్దాదీన్విషయానన్యే	4	26	శీతోష్ణనుఖదుఃఖేషు	6	7
శబ్దాదీన్వియాన్స్త్యక్త్యా	18	51	శీతోష్ణనుఖదుఃఖేషు	12	18

విషయము.	పాద్యం	పాద్యం	విషయము.	పాద్యం	పాద్యం
తై			శ్రు		
తైల్యశ్చనరపుంగవః	1	5	శ్రుతివిప్రతిపన్నాతే	2	53
శ్లో			శ్రుతౌవిస్తరశోమయా	11	2
లోకంవిగ్నమానసః	1	47	శ్రుత్వాఽన్యేభ్యతపాస	18	26
శ్లో			శ్రుత్వాఽప్యేనంవేద	2	29
శార్యస్తేజోదృతిర్దాక్షిణం	18	48	త్రై		
త్ర			త్రేయఃపరమవాప్యథ	8	11
త్రద్ధధానామర్చిరమా	12	20	త్రేయాన్ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞా	4	33
త్రద్ధియాపరయోతప్తం	17	17	త్రేయాన్ద్రవ్యదర్శోవిగుణః	3	35
త్రద్ధియాపరయోపేతాః	12	2	త్రేయాన్ద్రవ్యదర్శోవిగుణః	18	17
త్రద్ధయాఽర్చితుమిచ్ఛతి	7	21	త్రేయోభోక్తుంటేజం	2	5
త్రద్ధాభవతిభారతి	17	3	త్రేయోహిజ్ఞానమగ్రాసా	12	12
త్రద్ధామయోమంపురుషః	17	3	శ్రో		
త్రద్ధావన్తోనసూయన్తో	3	31	శ్రోవ్యంబ్రతుస్యచ	2	52
త్రద్ధివానసూయశ్చ	18	71	శ్రోతంవక్షస్పర్శనంచ	15	9
త్రద్ధివాన్పజతేయోమాం	6	47	శ్రోత్రాదీనీన్ద్రియాణ్యనే	4	26
త్రద్ధివాఽలభితేజ్ఞానం	4	39	శ్వశురాసుహృదశ్చైవ	1	27
త్రద్ధావిరహితంయజ్ఞం	17	13	ష		
శ్రీ			షణ్మాసాశిత్తరాయణం	8	24
శ్రీమహర్షిరిమేవవా	10	11	షణ్మాసాదక్షిణాయణం	8	25

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
స			సచమోత్పదావళు	13	4
సవీచాయంమయా	4	3	సచేతాఃప్రజ్ఞులింగతః	11	5
సకాలేవేహమహతా	4	2	సచ్చద్విఃపార్థయుజ్యతే	17	26
సకృత్సారాజసంత్యాగం	18	8	సజ్జప్తేగుణకర్మను	3	29
సక్తాకర్మణ్యవిద్వాంసో	3	25	సతంపరంపురుషముపైతి	8	10
సఖేతిమత్వాప్రసదం	11	41	సతతంకీర్తయన్తోమాం	9	14
సగద్గదఃపీతపీతః	11	35	సతతంబ్రహ్మవాదిసాం	17	24
సగుణానమతీత్యైశాం	14	26	సతయాశ్రద్ధయాంయుక్తః	7	22
సమోషోధార్తరాష్ట్రాణాం	1	19	సత్కారమానపూజార్థం	17	18
సంకరస్యచక్రస్యాం	3	24	సత్కంప్రియహితంచయత్	17	15
సంకరోనరకాయైవ	11	42	సత్కాగసాత్వికోమతః	18	9
సంకల్పప్రభవాకామాః	6	24	సత్కాగీత్యభిధీయతే	18	11
సంగత్యక్త్యాకరోతియః	5	10	సత్వంప్రకృతిజైర్ముక్తం	18	40
సంగంతక్త్యాఽఽత్మగుద్ధయే	5	11	సత్వంభవతిబరత	14	10
సంగత్యక్త్యాధనంజయ	2	18	సత్వంరజస్తమమితి	14	5
సంగంత్యక్త్యాపరించైవ	18	9	సత్వంసత్వవతామహం	10	36
సంగంత్యక్త్యాఫలాపిచ	18	6	సత్వంసుభవంజయతి	11	9
సంగస్తేహపజాతాయతే	2	62	సత్వంస్థావరణంగమం	13	27
సంగాస్సంజాయతేకామః	2	62	సత్వమాహోరజస్తమః	17	1
సంగ్రామంనకరిష్యసి	2	39	సల్పాత్సంజాయతేజ్ఞానం	14	17
సంఘాతశ్చేతనాధృతిః	13	7	సత్వాసురూపానర్వస్య	17	3
సచమేనప్రణస్యతి	6	30	సదసచ్చాపామర్షున	9	19

విషయము	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
సదసద్యోనిజన్మను	13	22	సమంకౌయశిరోగ్రీవం	6	13
సదాతథావభావితః	8	6	సమంపశ్యతియోఽర్జున	6	32
సదిత్వేతిత్రయ్యజ్యతే	17	26	సమంపశ్యంహిసర్వత్ర	13	29
సదిత్వేవాభిదీయతే	17	27	సమంచచ్ఛేష గూతేషు	13	28
సద్గుణంచేష్టతేస్వస్యా	3	33	సమగ్రంప్రనిలీయతే	4	23
సద్బోషమపినాత్యజేత్	18	48	సమత్వంయోగఉచ్యతే	2	18
సద్భాషేసాదుభావేచ	17	26	సమదుఃఖసుఖంధీరం	2	15
సరాతస్త్వంపురుషో	11	18	సమదుఃఖసుఖక్షమీ	12	13
సనిశ్చయేచయోక్తవ్యో	6	23	సమదుఃఖసుఖస్వస్థః	14	24
సస్త్విష్టంసతతంయోగీ	12	14	సమబుద్ధిర్విశిష్టతే	6	9
సస్త్విష్టోయేనకేనచిత్	12	9	సమలోష్టాశ్మకాంచనః	14	24
సప్రత్యక్షేనేమాద్భుతైః	11	27	సమవస్థితమీశ్వరః	13	29
సన్నియమ్యేన్ద్రియగ్రామం	12	4	సమవేతాన్కుయానితి	1	25
సన్యస్యాద్యాత్మచేతసా	3	30	సమవేతాయుయుత్సవః	1	1
సన్యస్యాస్తేసుఖంవశి	5	13	సమఃశత్రౌచమిత్రేచ	12	18
సన్యాసంకర్మణాంకృష్ట	5	1	సమంసంగవిపర్జితః	12	18
సన్యాసంకవమోవిదుః	18	2	సమస్పర్శేషుభూతేషు	18	54
సన్యాసయోగయుక్తాత్మా	9	28	సమస్పిధావసిద్ధౌచ	4	22
సన్యాసస్తుమహాబాహో	5	6	సమహాత్మానుదుర్లభః	7	19
సన్యాసవ్యమహాబాహో	18	1	సమాధాయచసాత్వికః	17	11
సన్యాసఃకర్మయోగాశ్చ	5	2	సమాధావచలాబుద్ధిః	2	53
సన్యాసేనాదీగచ్ఛతి	18	49	సమాధిస్తన్యకేళవ	2	54
సబుద్ధిమాకామసుష్కేషు	4	18	సమాదౌనవిధీయతే	2	54
సదిహ్యయోగయుక్తాత్మా	5	21	సమాసేనైవకౌంతేయ	18	50

విషయము.	పంక్తి సంఖ్య	పేజీ	విషయము.	పంక్తి సంఖ్య	పేజీ
సముద్రమాపఃప్రవిశన్తి	2	70	సయుక్తఃకృతస్సకర్మకృత్	4	18
సముద్రమేవాభిముఖాః	11	28	సయుక్తస్ససుఖీనరః	5	23
సమేయుక్తతమోమతః	6	47	సమేవాయంమయాతేఽద్య	1	3
సమోహంసర్వభూతేషు	9	29	సయోగీపరమోమతః	6	32
సమోహాత్సృతివిభ్రమః	2	63	సయోగీబ్రహ్మవిర్వాణం	5	24
సమ్యగ్వ్యవసితోపిసః	9	30	సయోగీమయివర్తితే	6	31
సంక్షార్థంతాన్త్రపీమితే	1	7	సరసామస్మిసాగరః	10	24
సంప్రేక్ష్యనాసకాగ్రంస్వం	6	13	సరాణామాదిరంతశ్చ	10	32
సంభవస్సర్వభూతానాం	14	3	సర్గేఽపినోజజాయన్తే	14	2
సంభవామియుగేయుగే	4	8	సర్గేయాంతిపరంతప	7	27
సంభవామ్యాత్మమాయాయా	4	6	సర్పాణామస్మివాసుకిః	10	28
సంఖావితస్యచాక్రీర్తిః	2	34	సర్వయేవమహారథాః	1	6
సంపస్యన్కర్తుమర్హసి	3	20	సర్వప్రకృతిజైః	9	5
సంయమాగ్నిషుజుహ్వతి	4	26	సర్వకర్మఫలత్వాగం	18	2
సంవాదమిమమద్భుతమ్	18	76	సర్వకర్మాణిమససా	5	13
సంవాదమిమమశ్రౌషం	18	74	సర్వక్షేత్రేషుభారత	13	3
సంశయాత్మావినశ్యతి	4	40	సర్వకర్మాణ్యపినదా	18	56
సంసారేషుసరాధమాణా	16	19	సర్వగుహ్యతమంచూయః	18	64
సంసిద్ధింపరమాంగతాః	8	15	సర్వంకర్మాభిలంపార్థ	4	33
సంసిద్ధింలభతేనరః	18	45	సర్వజ్ఞానస్సనేనైవ	4	36
సంసిద్ధోకురునలదన	6	43	సర్వజ్ఞానవిమూఢాంస్థానా	3	32
సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా	3	43	సర్వంచమయివశ్యతి	6	30
సంప్రత్యమాణంకురుతే	3	21	సర్వతక్రుదిమల్లోకే	13	14
సయాతిపరమాంగతిం	8	13	సర్వతస్సంప్లుతోదతే	2	46

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
సర్వతఃపాణిపాదం	13	14	సర్వతోకమహేశ్వరమ్	5	29
సర్వత్రగమచిన్త్యంచ	12	3	సర్వశఃపృథీవీపతే	1	18
సర్వత్రసమదర్శనః	6	29	సర్వసంకల్పసన్యాసీ	6	4
సర్వత్రసమబుద్ధయః	12	4	సర్వస్యదాతారమచిన్త్య	8	9
సర్వత్రావస్థితోదేహీ	14	11	సర్వస్యచాహంహృది	15	15
సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య	18	66	సర్వంసమాప్నోషి	11	40
సర్వధావర్తమానోఽపి	6	31	సర్వాణీతు్యవధారయ	7	6
సర్వధావర్తమానోఽపి	13	24	సర్వాణ్రియైర్కర్మాణి	4	27
సర్వపాపైప్రముచ్యతే	10	3	సర్వాఃపార్థమనోగతాః	2	55
సర్వభావేనభారత	15	19	సర్వాన్పశ్యమానవస్థితాః	1	27
సర్వభావేనభారత	18	62	సర్వారంభపరిత్యాగీ	11	25
సర్వభూతస్థమాత్మానం	6	29	సర్వారంభాహిదోషేణ	18	48
సర్వభూతస్థితంమోహం	6	31	సర్వార్థాఃవిపరీతాంశ్చ	18	32
సర్వభూతహితేరతాః	5	25	సర్వాంస్తథాచూతవిశేష	11	15
సర్వభూతహితేరతాః	12	4	సర్వాశ్చర్యమయందేవం	11	11
సర్వభూతాత్మభూతాత్మ	5	7	సర్వేనమస్యంతిచ	11	36
సర్వభూతానికౌన్తేయ	7	7	సర్వేన్రియగుణాఖాసం	13	15
సర్వభూతానిచాత్మని	6	29	సర్వేన్రియవివర్జితమ్	13	15
సర్వభూతానిసమ్మోహం	7	27	సర్వేష్యేతేయజ్ఞవిదో	4	30
సర్వభూతాశయస్థితః	10	20	సర్వేభ్యఃపాపకృత్తమః	4	36
సర్వభూతేషుయేనైకం	18	20	సర్వేయుద్ధవిశారదాః	1	9
సర్వమావృత్యతిష్ఠతి	13	14	సర్వేవయమతఃపరం	2	12
సర్వమేతద్భుతంమన్యే	10	14	సర్వేషాంచమహీక్షితామ్	1	25
సర్వయోనిషుకౌన్తేయ	14	4	సర్వేషహైవావనిపాల	11	20

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
సవికారముదాహృతమ్	13	7	సానికాపక్యతోమునేః	2	69
సశబ్దస్తుములోభవత్	1	13	సామ్యేనమధుసూదన	6	33
సశాన్తిమధీగచ్ఛతి	2	71	సాహంకారేణవాపునః	18	24
సశాన్తిమాప్నోతినకామకా	2	70			
ససర్వవిదృఢతీమాం	15	19	సి		
ససన్యాసీవయోగీవ	6	1	సిద్ధయేనర్వకర్మణాం	18	13
సహజంకర్మకౌస్తే	18	48	సిద్ధానాంకపిలోమునిః	10	26
సహాయజ్ఞాప్రణానృష్ట్యా	9	10	సిద్ధిప్రాప్త్యేయధాబ్రహ్మ	18	50
సహనైవాభ్యహన్యస్త	1	13	సిద్ధంవిందతిమానవః	18	46
సహస్రబాహోభవ	11	46	సిద్ధింసమధిగచ్ఛతి	3	4
సహస్రయుగవర్తంతం	8	17	సిద్ధిర్భవతికర్మణా	4	12
సహస్మదేమైరపియోధ	11	26	సిద్ధోహంబలవాకాసుధీ	16	14
సా			సిద్ధసిద్ధోర్నిర్వికారః	18	26
సాక్షత్కథయతస్వయం	18	75	సిద్ధసిద్ధోనమోభూత్వా	2	48
సాంఖ్యయోగావృథగ్మాలాః	5	4	సింహానాదంవినద్యోచై	1	12
సాంఖ్యేకృతాంతేప్రోక్తాని	18	13	స్థి		
సాత్యకిశ్చాపరాజితః	1	17	స్థిరంతిమమగాత్రాణి	1	29
సాత్వికంవిర్యలంఘలం	14	16	సు		
సాత్వికంపరిచక్షతే	17	17	సుఖదుఃఖసమేకృత్వా	2	38
సాధిభూతాదిదైవంమాం	7	30	సుఖంత్విదాసీతివిధం	18	36
సాత్వికీరాజసీచైవ	17	2	సుఖందుఃఖంభవోభావో	10	4
సాధియజ్ఞంచయేవిదుః	7	30	సుఖప్రీతివిపర్ధనాః	17	8
సాధురేవసమస్తవ్యః	9	30	సుఖమయక్షమశ్నుతే	5	21
సాధుష్యపిచసాపేషు	6	9	సుఖమాత్మవృత్తంయత్తత్	6	21

విషయము.	పాదము	పాదము	విషయము.	పాదము	పాదము
సుఖంబన్ధాత్ప్రముచ్యతే	5	3	స్లోక		
సుఖంమోహనమాత్మనః	18	39	సోఽపిముక్తకుభావా	18	71
సుఖంవాయదివాదుఃఖం	6	32	సోఽమృతత్వాయుకల్పతే	2	15
సుఖసంగేనబధ్నాతి	14	6	సోమోభూత్వాఽఽసాత్మికః	15	13
సుఖస్యైకాన్తైకస్యచ	14	27	సోఽవికంపేనయోగేన	10	7
సుఖసక్షత్రియాఃపార్థ	2	32	సౌ		
సుఖసస్యామమాధవ	1	37	సౌభద్రశృమహాబాహుః	1	18
సుఖేనాబ్రహ్మసంపశ్యతా	6	28	సౌభద్రోద్రావదేయాశ్చ	1	6
సుఖేషువిగతస్సృహః	2	56	సౌమదత్తీజయద్రథః	1	8
సుఖేషుచిత్తపుష్పకౌ	1	16	స్త		
సుదుర్దర్శమిదంరూపం	11	52	స్తవన్తిత్వాన్స్తూతిభిః	11	21
సుసుఖంకర్తుమవ్యయం	9	2	త్రీయోవైశ్యాస్తథా	9	32
సుహృదంసర్వభూతానాం	5	29	త్రీపుదుష్టాసువాన్దేయ	1	41
సుహృన్విత్రాయుదాసీన	6	9	స్తా		
సూ			స్తానంప్రాప్స్యసిశాశ్వతం	8	62
సూక్ష్మత్వాత్తదవిజ్ఞేయం	13	16	స్తానేహృషీకేశ	11	30
సూత్రేమణిగణాయావ	7	7	స్తావయిత్వారభోత్తమమ్	1	24
సూయతేనచరాచరం	9	10	స్తావణాంహిమాలయః	13	25
నే			స్తి		
నేనయోరుభయోరపి	1	27	స్థితీకింప్రభాషేత	2	54
నేనయోరుభయోర్మయోర్దే	1	21	స్థితధిర్మునిరుచ్యతే	2	56
నేనయోరుభయోర్మయోర్దే	1	24	స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే	2	55
నేనయోరుభయోర్మయోర్దే	2	10	స్థితప్రజ్ఞస్యకౌభాషా	2	54
నేనానీనామహంసన్ధః	10	24			

విషయము.	పద్య	పద్య	విషయము.	పద్య	పద్య
స్థితశ్చలతత్వతః	6	21	స్వకంఠావందర్శయామాస	11	50
స్థితిస్సదితిచోచ్యతే	17	27	స్వజనంహికథంహత్వా	1	37
స్థితోఽస్మిగతసందేహః	18	73	స్వతేజసావిశ్వమిదం	11	19
స్థితాఽస్యామస్తకారేఽపి	2	72	స్వధర్మమపిచావేక్ష్య	2	31
స్థిరబుద్ధిరసమూహో	5	20	స్వధర్మేనిధనంశ్రేయః	3	35
స్థిరమానసమాత్మనః	6	11	స్వధాఽహమహహాషధం	9	16
స్థైర్య			స్వధావజేశకౌస్తేయ	18	60
స్థైర్యమార్పివినిగ్రహః	13	8	స్వధావనియతంకర్మ	18	47
స్థు			స్వభావప్రభువైర్గుణైః	18	41
స్థూలకృత్యాదిహిర్యా	5	27	స్వభావస్తుప్రవర్తతే	5	14
స్థూ			స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే	8	3
స్థూరన్ముక్త్యాకశేఽరం	8	5	స్వయంచైవబ్రహ్మే	10	13
స్థూతిభ్రంశార్ముద్ధినాశో	2	63	స్వయమేవార్పిణాఽఽత్మా	10	15
స్థూతిర్మేధాధృతిక్షమా	10	34	స్వర్గద్వారమహావృతమ్	2	32
స్థూ			స్వల్పమప్యస్వధర్మస్య	2	40
స్థూ			స్వస్తీభ్యక్త్యామహ్నః	11	21
స్థూ			స్వా		
స్థూలాంబుద్ధిసత్తదా	1	34	స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాశ్చ	4	28
స్థూ			స్వాధ్యాయతపఆర్జవం	16	1
స్థూతసామస్మితాహ్నువీ	10	31	స్వాధ్యాయాభ్యసనంచైవ	17	15
స్థూ			స్వే		
స్వకర్మజాతమభ్యర్చ	18	46	స్వే		
స్వకర్మనిరతస్సిద్ధిం	18	45	స్వేస్వేకర్మణ్యభిరతః	18	45

విషయము.	పాద సంఖ్య	విషయము.	పాద సంఖ్య
హ		హృదినర్యస్యవిష్టతం	13 18
హతోవాప్రాప్యసిన్వర్గం	2 37	హృదేశేఽర్జునతిష్ఠతి	18 61
హత్వాపిసభిమాం	18 17	హృషీకేశంతదావాక్యం	1 21
హత్వాఽర్థకామాంస్తు	2 5	హృష్టరోమాథనంజయః	11 14
హత్వాన్వజనమాహవే	1 31	హృష్యామిచపునఃపునః	18 17
హత్వైతానాతతామినం	1 38	హృష్యామిచముహు	18 76
హనిష్యేదాపరానపి	10 14	హే	
హస్తతేకదయష్యామి	10 19	హేకృష్ణహేయాదవ	11 41
హస్తుంస్వజనముద్యతాః	1 45	హేతునాఽనేనకౌంతేయ	9 10
హరన్తిబ్రహ్మసభంజనః	2 60	హేతుమద్ధిర్విసిశ్చితే	13 5
హర్షశోకాన్వితకర్తా	18 27	హేతుప్రకృతిరుచ్యతే	13 21
హర్షమర్షభయోద్వేగైః	12 15	హేతోకిన్నుమహికృతే	1 35
హా		హ్రీ	
హానిరస్యోపజాయతే	2 65	హ్రీయతేహ్యవశోకాపినః	6 44
హి		క్ష	
హిత్వాపాపమవాప్యసి	2 33	క్షన్తిరార్జవమేవచ	18 42
హృ			
హృత్సంజ్ఞానాసినాఽత్మనః	4 42		
హృదయానివ్యధారయఽ	1 19		

హ రిః ఓ మ త త్స త్

హరిః ఓమ్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

సూచన:— ఈ శ్లోకానుక్రమణిక భగవద్గీతలో ప్రతి శ్లోకమునకు నాలుగు పాదములుండును. ఈ నాలుగు పాదముల యందుగల అకారాద్యక్షరముల సారంభించి, రచింపబడియున్నందున, అనుక్రమణికను చూచువారే శ్లోకములో యే పాదమునైనను, యే వాక్యములోనైనను చూడవచ్చును. ఏ శ్లోకములో యే పాదము జ్ఞాపకమున్న అకారాద్యక్షర క్రమములో అనుక్రమణికను చూచిన యేయధ్యాయము యెన్నవ శ్లోకమని గుర్తించి ఆశ్లోకము ఆపాదమును గద్యము, పద్యము, గేయములన్నిటిని చూడవచ్చును ...

సంపూర్ణము

హరిః ఓం తత్ సత్

హరిః ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

